תלמוד בבלי · ראשונים · תוספות ישנים · סדר מועד

תוספות ישנים על יומא

בעלי התוספות

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

תוספות ישנים על יומא

בעלי התוספות

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/תוספות-ישנים-על-יומא/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 6
דף ב: 8
דף ג. 9
דף ג: 10
דף ד. 11
דף ד: 11
דף ה. 11
דף ה: 12
דף ו. 12
דף ו: 13
דף ז. 14
דף ז: 14
דף ח. 14
דף ח: 16
דף ט. 16
דף ט: 17
דף י. 17
דף י: 18
דף יא. 20
דף יא: 21
דף יב. 23
דף יב: 23
דף יג. 25
דף יג: 27
דף יד. 28
דף יד: 30
דף טו. 31
דף טו: 32
דף טז. 33
דף יז. 34
דף יז: 34
דף יח. 34
דף יח: 35
דף יט. 36
דף יט: 36
דף כ. 37
דף כ: 37
דף כא. 38
דף כא: 39
דף כב. 39
דף כב: 41
דף כג. 42
דף כג: 42
דף כד. 43
דף כד: 46
דף כה. 46
דף כה: 47
דף כו. 48
דף כו: 49
דף כז. 51
דף כז: 54
דף כח. 55
דף כח: 56
דף כט. 57
דף כט: 58
דף ל. 59
דף ל: 61
דף לא. 62
דף לא: 64
דף לב. 64
דף לב: 65
דף לג. 66

דף לג: 68
דף לד. 70
דף לד: 75
דף לה. 78
דף לה: 78
דף לו. 78
דף לו: 79
דף לז. 80
דף לז: 82
דף לח. 83
דף לח: 83
דף לט. 84
דף לט: 85
דף מ. 87
דף מ: 88
דף מא. 89
דף מא: 90
דף מב. 90
דף מב: 93
דף מג. 94
דף מג: 94
דף מד. 95
דף מד: 96
דף מה. 99
דף מו. 100
דף מו: 102
דף מז. 102
דף מז: 103
דף מח. 103
דף מח: 105
דף מט. 105
דף מט: 106
דף נ. 108
דף נ: 112
דף נא. 113
דף נא: 113
דף נב. 114
דף נב: 115
דף נג. 115
דף נג: 117
דף נד. 117
דף נד: 117
דף נה. 118
דף נה: 119
דף נו. 123
דף נו: 125
דף נז. 128
דף נז: 130
דף נח. 131
דף נח: 132
דף נט. 132
דף נט: 133
דף ס. 135
דף ס: 138
דף סא. 138
דף סא: 140
דף סב. 141
דף סב: 142
דף סג. 144
דף סג: 145
דף סד. 146
דף סד: 150
דף סה. 151
דף סה: 154

דף סו. 155
דף סו: 155
דף סז. 156
דף סז: 158
דף סח. 160
דף סח: 160
דף סט. 161
דף סט: 163
דף ע. 164
דף ע: 167
דף עא. 167
דף עא: 168
דף עב. 170
דף עב: 171
דף עג. 173
דף עג: 174
דף עד. 175
דף עד: 176
דף עה. 176
דף עה: 177
דף עו. 177
דף עו: 178
דף עז. 180
דף עז: 180
דף עח. 182
דף עח: 183
דף עט. 186
דף עט: 187
דף פ. 189
דף פ: 191
דף פא. 191
דף פא: 192
דף פב. 193
דף פג. 194
דף פד: 195
דף פה. 195
דף פה: 196
דף פו. 197
דף פו: 197
דף פז. 197
דף פז: 198
דף פח. 199

דף ב.

[1] **שבעת ימים קודם יום הכפורים מפרישין**. כאן שונה מנין קודם המעשה וכן אומר (פסחים דף ב.) אור לי"ד בודקין ופעמים שונה המעשה קודם המנין (כתובות דף ב.) בתולה נשאת ליום ד' (קידושין דף ב.) האשה נקנית בשלש דרכים (ע"ז דף ב.) לפני אידיהן של נכרים ג' ימים והרבה כיוצא בהן התנא לא חש בה אלא שונה הרהוט בפיו: **ומתקינין לו כהן אחר תחתיו**. להתקין לו בגדי זהב כמדתו כדאמרינן לקמן פ"ב (כג:) ובתמיד נשחט (דף סה:) כמדתו שלא יחסר ולא יותיר ולהזהירו לשמור עצמו בטהרה ודוקא מתקינין אבל לא היו מפרישין כדאמרינן בגמ' (דף ג:) דהפרשה לא מעכבא: **שמא תמות אשתו**. ולשני לא היו מתקינין אשה אחרת דלא מעכבא ומ"מ הכא בראשון מצוה מן המובחר בעינן ואפילו מעכבא לכולי האי לא חיישינן שתמות אשת השני כי היכי דלא חיישינן בגמ' למיתת השניה:

וחכ"א אם כן אין לדבר סוף. בגמרא (דף יג.) דייק לימרו אינהו לנפשייהו:

מפרישין כהן השורף את הפרה. אומר רבינו הזקן דאין לדקדק מדקתני כהן השורף דמיירי בכהן הדיוט דהא הכי נמי אי הוה תני כהן העובד עבודה ביוה"כ לא היה מזכיר כהן גדול דמשמע שפיר כהן הידוע השורף או העובד ואפילו אם בכהן הדיוט מיירי לא קשיא לשמואל דלקמן פרק טרף בקלפי (דף מג.) מפיק מולקח הכהן מדמה באצבעו לאהדורי לאלעזר דאיכא למימר דסבר כי האי תנא דתניא בספרי ונתתם אותה אל אלעזר הכהן זו נעשית באלעזר ושאר כל הפרות בכ"ג דברי ר"מ רבי יוסי ב"ר יהודה ורבי שמעון וראב"י אומרים זו נעשית באלעזר ושאר כל הפרות בין בכהן גדול בין בכהן הדיוט והא דאמרינן לקמן (דף מב:) חד לישנא דהיכא דבעי פרת משה אלעזר בעינן לדורות כ"ג היינו כר"מ מיהו בין למר ובין למר היו עושין אותה כהנים גדולים כדתנן שמעון הצדיק עשה שתים וכן כל אותם שעשו פרה היו כהנים גדולים וחשיב להן במס' פרה (פ"ג מ"ה) וזה היה כבודם ותניא נמי בתוספתא (פ"ב) בא לו ריב"ז ואמר לו אישי כ"ג כמה אתה נאה להיות כהן גדול והא דתניא בספרי ושרף את הפרה לעיניו שיהא אחר שורף והוא רואה משמע דזר כשר לשרוף היינו דלא כהני אמוראי דטרף בקלפי עי"ל שיהא כהן אחר שורף וכהן המפריש רואה. מ"ר:

מפרישין כהן השורף את הפרה. אבל שאר כהנים שהיו עסוקין באסיפת אפרה ובשאר עסקיה כדמשמע לקמן שהסגן היה מסייע לפרה לא היו מפרישין אותן ואפי' למאן

[1] זאת לדעת כי רוב ההגהות שהוגהו הנה בהת"י לקוחות מספר שיח יצחק [גם לפעמים התחלות הדבורים המה לא כפי נוסחתינו בגמ'. והמה כפי נוסחאות ד"י או כ"י].

דמפיק פרישה בפרה מקרא מוקמינן לקרא בעיקר מעשה הפרה היינו שריפה ולשמואל הוה ליה למינקט הכהן המקבל שהוא עיקר שהיה לדורות באלעזר אלא לפי שעיקרה לאפר שריפה נקט שורף אבל תימה לרב דאמר בפ' טרף בקלפי (שם) שחיטת פרה בזר פסולה ואיכא למאן דבעיא לדורות כ"ג אמאי לא נקט הכהן השוחט שהרי עיקר היא משריפה שהיא בכהן הדיוט לדורות לרב ואין להקשות דלנקטיה עם השורף הואיל וכהן חד הוא דעבד להן:

שכל מעשיה בכלי אבנים. יש פירוש מרבינו שלמה שכתוב בהן כגון קיבול דמה ואסיפת אפרה ולא דק דבפרה תנן צלוחית של מי חטאת וסתם צלוחית של חרס ותנן נמי (פרה פ"ה מ"ה) בכל מקדשין ועוד תנן (שם מ"ד) ומייתי לה בחגיגה (דף כג.) שפופרת שחתכה לחטאת ר"א אומר יטביל מיד רבי יהושע אומר יטמא ויטביל אלמא לא בעינן כלי גללים מדצריכה טבילה אלמא בת קבולי טומאה היא. עוד אמרינן בפ"ק דמנחות (דף ז:) גבי כהן המזה דם הפרה דמקנח אצבעו בשפת המזרק משמע דהוי כלי שרת דבשביל אותו הפעם לא הוי קרי ליה מזרק וכיון דהוי כלי שרת א"כ הוי של מתכת דקי"ל (לקמן דף לט.) דכלי שרת של עץ לא עבדינן. מיהו על ההיא דמנחות תימה דבספרי משמע שמצות קבלת דמה היה ביד ומפיק ליה מלוג של מצורע שהיה בידו וי"ל דפליגי אי נמי נראה לרב האריי"ה דההיא דספרי מיירי לענין הזאה באצבעו דלא ילפינן מהזאת אזוב שהוא בכלי ומפרש רבינו הזקן דקאי אהזאות שהיו מזין על הכהן באותה לשכה קודם שריפת הפרה וכן משמע לישנא דכל מעשיה דאלשכה קאי והכי תנן במס' פרה (פ"ג) [2] אחד זה ואחד זה מזין עליו מכל חטאות שהיו שם כו' חצירות היו בנויות בירושלים ע"ג סלע ותחתיהן חלול מפני קבר התהום והתינוקות יושבין ע"ג וכוסות של אבן בידיהם כו' לא מצאו משבע עושין משש כו' משש חטאות היו מזין עליו:

בכלי גללים. צפיעי בקר כדפירש בקונטרס דאי כלי אבן כלי גללים בכלל כלי אבן הוי:

מטמאין היו הכהן השורף את הפרה. שהיו אחיו הכהנים נוגעין בו וע"י כך היה טמא כדתנן במסכת פרה (פ"ג מ"ח) סמכו ידיהם עליו ואמרו לו רד וטבול והך סמיכה נמי לטמאו וכן שנינו בתוספתא פ"ב מעשה בצדוקי אחד שהעריב שמשו לעשות את הפרה וידע בו ריב"ז וסמך שתי ידיו עליו ואמר לו אישי כ"ג מה אתה נאה להיות כ"ג רד וטבול אחת ירד וטבל ועלה ואמרינן נמי בירושלמי ולקמן (דף ח.) מה בין כהן גדול דיוה"כ לכהן השורף את הפרה זה פרישתו לקדושה ואחיו הכהנים נוגעים בו וזה פרישתו לטהרה ואין אחיו הכהנים נוגעים בו וטעמא דמטמאין אותו בנגיעתן משום דבגדי אוכלי

[2][לפנינו הגי' ומזין עליו כל ז' הימים מכל חטאות שהיו שם וכו'].

קודש מדרס לחטאת ואפילו שמרו עצמן על טהרת חטאת ואומר רבינו הזקן יכולים היו חכמים לעשותן כטמאים ויהיה הכירא בטבילתו לצדוקים כיון שהצריכוהו טבילה מחמת שעשאוהו כטמא מת ביום השביעי שלו שצריך הערב שמש וא"ת מ"ש בחגיגה (דף כג:) גבי שפופרת אמרינן שעשאוהו כטמא מת ביום שביעי שלו אע"פ שלא היו מטמאין אותו וכאן לא רצו לעשותו כטמא מת אלא ע"י סמיכת אחיו הכהנים י"ל דשאני התם כדמפרש דאיכא חשש משום צינורא דעם הארץ אבל כאן היה מוחזק טהור יותר משאר אחיו הכהנים שלא היו רשאין ליגע בו וא"ת למה לא היו נוגעים בו כל ששה ימים והא בלא"ה היו מטמאין אותו מפני הזאה שהיו מזין עליו דהא דמזה ומזין עליו טהור היינו כשצריך הזאה מן התורה אבל הכא משטהור הוא מן התורה הזאה מטמאתו וי"ל שעד הערב לא היה מקבל הזאה לפי שכל היום היה עובד עבודה כדלקמן בפירקין (דף יד:) ואם היו נוגעין בו שוב לא היה יכול לעבוד כיון דשוינהו רבנן כטומאה לגביה ואחר הזאה וטבילה נמי לא היו יכולין ליגע בו שא"כ היה צריך לחזור ולטבול קודם חשכה שטמאוהו ואפילו בין הזאה לטבילה נמי לא היו יכולין ליגע בו שלא יבואו ליגע בו קודם הזאה ואחר טבילה שאז היה טמא כדתנן סמכו ידיו עליו ואמרו לו רד טבול כו' קשה לי מירושלמי דריש מכילתין על אותה דמה בין כהן שהבאתי לעיל ששואל למה כאן נוגעין וכאן אין נוגעין ומשני שלא יטמאו אותו אחיו הכהנים ופריך בלא זה אינו טמא מחמת הזאותיו ומשני שלא יטמאו ממנו אחיו הכהנים והשתא תימה לי מאי פריך בלא כך אינו טמא מחמת הזאותיו לפי דמפרש שלא היה מקבל הזאה עד הערב ותו אין רשאין ליגע בו שלא יטמאוהו ונ"ל לפי מה שתירץ לעיל אתי שפיר וה"פ שלא יטמאו אותו אחיו הכהנים ולא יוכל לעבוד כל אותו היום ופריך בלא זה אינו טמא מחמת הזאתו וא"כ לכל הפחות לאחר הזאה יגעו בו ומשני שלא יטמאו אחיו הכהנים ולפי זה לא הוצרכנו למה שפירש לעיל שלא היו נוגעין בו אחר הזאה פן יבאו ליגע בו קודם הזאה אלא הטעם הוא כמו שתירץ בירושלמי שלא יטמאו אחיו הכהנים:

כי היכי דתיהוי ליה הכירא. שיזהר לעשות הזאותיה לשמה:

אימא כוליה קרא ביוה"כ הוא דכתיב. ולעשות הוא אורחיה דקרא כלומר לעשות פרישה בשביל יום כפרה:

דף ב:

ואימא צוואה דיוה"כ. אם נפרש דה"ק ואימא צוואה דיוה"כ ואתא כוליה קרא לענין לפרוש קודם יוה"כ בג"ש דצוה צוה קשה דא"כ לכפר למאי אתא וא"ת שבא לגלות על

הג"ש שלא נדוננה על פרישת פרה א"כ לשתוק קרא מכולהו צוה ולא לכתוב כ"א לכפר לכך נראה כדברי המפרש ואימא נמי צוואה דיוה"כ שצריך לעשות פרישה אחרי יוה"כ שכתב צוה אחר עשייה ולכפר בא לדרוש פרישה לפני יום הכפורים והפסוק דמיירי בלשון כפרה מוכיח שאין לדרוש שום דבר מאותו פסוק אלא לענין יוה"כ נ"ל מ"ש ור"י פירש דאייתר ליה ולמימר צוואה דקרבנו' ולכפר יבא לדרוש על פרישת יוה"כ לכפר על כפרה דקרבנות והפסוק דמפיק בלשון לכפר מוכיח שאין לדורשו אלא כפרה כדפרישית ולעולם בפרישה דלפני יום הכפורים מיירי ואם לא היה אומר אלא לכפר לחוד לא הייתי רואה אלא כפרה דיום הכפורים כדאפרש בסמוך:

אבל היכא דאיכא דדמי ליה מדדמי ליה ילפינן. וכן מתרץ בעירובין פרק מי שהוציאוהו (דף נא.) אבל בפ"ק דמנחות (דף ד:) ובפרק המפלת בנדה (דף כב:) ובפרק בתרא דמכות (דף יג:) ובפ"ב[3] דיבמות (דף יז:) לא מתרץ הכי מפני שבכל אלו וכיוצא בהן סומך אקושיא דועוד שישנה אח"כ:

ואימא כפרה דקרבנות. פי' עם יוה"כ דמהיכא תיתי להוציא זה יותר מזה וכן יש לפרש כל הקושיות שלמעלה:

דנין דבר הקבוע לו זמן. וה"נ ה"מ לשנויי לעיל אלא שלא הוצרך:

דף ג.

פז"ר קש"ב רגל. פירש בקונטרס שאומר חג שמיני עצרת הזה ורבינו תם פירש שטעון לינה ור"ח פי' שדוחה גזירת שלשים כדאמרינן במועד קטן (דף יט.) ור"ת יסדם שניהם במעריב שפייט קודש ללינה ושלשים ידחם כאשר אבלים ינחם יום הח' וקשה לי לכולהו דליחשיב כל חד דחבריה עם פז"ר קש"ב. וברכה פ"ה ברכת המלך כדאמרי' בתוספתא (דסוכה פ"ד) ואין לדחות דויברכו את המלך היינו מלכו של עולם דבמו"ק (דף ט.) דריש ליה בהדיא גבי שלמה ור"ת מפרש דהיינו ברכת המזון ותפלה שאומר בהן יום ש"ע והביא ראיה מדאמרינן פ' לולב וערבה (סוכה מז.) כשם ששבעת ימי החג טעונה שיר קרבן ברכה לינה כך ש"ע וכו' ופריך מאי לאו זמן לא ברכת המזון ותפלה מיהו אומר רבינו הזקן דאין בו ראיה די"ל כשהיה רוצה לומר מתחלה דברכה היינו זמן ע"כ לא הויא כי ההיא [דהכא] שהרי (בכך) הזכיר כאן הזמן ומה בכך נמי אי ברכה דהכא הוי ברכת המלך:

[3] צ"ל דהוריות דף ח.

שיר. פירש בקונטרס דלא נתפרש שירו ומוגה בפירושו וכן פי' תלמידי רש"י בר"ה (דף ד:) דבמסכת סופרים (פי"ט הל' ב) יש דהיינו למנצח על השמינית אבל נראה לרבי' הזקן דלעניין מזמורים של בית הכנסת אמר התם:

דנין פר אחד ואיל אחד דמוסף יוה"כ מפר אחד ואיל אחד דמלואים. ופירש בקונטרס דהיינו ויאמר אל אהרן קח לך עגל בן בקר לחטאת ואיל לעולה דריש שמיני וקשה לפירושו דהא מדפריך בסמוך אמ"ד אילים שנים בשל מוסף דמשל צבור הוי איירי והיאך נדוננו משל מלואים שהיה של יחיד ועוד דשל יוה"כ שניהם עולה למוסף ושל מלואים פר לחטאת ואיל לעולה ומפרש רבינו שמואל דהשתא יליף משור ואיל דצבור דמלואים דביום השמיני ששניהם שוים לשלמים כמו של יוה"כ ששניהן שוין עולות וקשה לר"ת דלא משתמיט בשום מקום שיקרא הש"ס לעגל ושור פר אחד ופי' ר"ת דיליף מפר ואיל הכתוב בואתה תצוה וזה הדבר אשר תעשה להם לקח פר אחד בן בקר ואילים שנים תמימים והפר והאיל אחד שוין הן לחטאות כמו של יוה"כ ששניהן שוין עולות ואיל האחד לא קחשיב מפני שהיה עולה כדלא חשיב נמי בסמוך בשני אילים דצבור דחד למוספין וחד לחובת היום ובההוא עניינא כתיב מאשר לאהרן וגו' ומאשר לבניו היה משלהם ולכך סובר בסמוך משלו הם ופריך הניחא למ"ד קח לך משלך א"כ גם מאשר לאהרן ומאשר לצבור משלהם אלא למ"ד משל צבור א"כ צורך אהרן היה משל צבור כו' אבל השתא סובר דאותו פר ושני האילים היו משל צבור:

חד לחובת היום. דלא כתיב מלבד כדפירש בקונטרס ועוד אומר רבי' הזקן דנפקא מינה דעולת מוסף באה היא אחר הפרקליט לדורון כדאמרינן בזבחים (דף פט.) שהוא דורון אחר ריצוי שעיר של מוסף שהוא חטאת ואיל דחובה בא לדורון וריצוי ואילו של אהרן לכפרה אחרת בא:

דף ג:

קח לך עגל בן בקר לחטאת ל"ל. שלא נכתב לקחונן בשל ישראל שהרי כתוב אחר כך[4] ומאת עדת בני ישראל תקח וגם לא בא לומר קח לך לכפרתך שהרבה מוכיח באותה פרשה שלצורך כפרתן היה:

אי מה מילואים כל הכתוב בהן מעכב וכו'. בירושל' מותיב לה מהדא דהא ילפינן (זבחים דף סה.) ומלק והקטיר מה הקטרה בראשו של מזבח אף מליקה בראשו של

[4] צ"ל ואל בני ישראל וכו' קחו שעיר עזים.

מזבח וקי"ל (מנחות ד' מט.)[5] הקטרה לא מעכבא ולא אמרי' אי מה מליקה מעכבת וכו' עוד מביא שם הרבה דברים שאין מעכבין הלמדין מהמעכבין ואין מתרץ כלום:

זה בנה אב שכל הנכנס. דילפינן מהכא במה מצינו אי נמי ששת ימים מיותר מדכתיב ויקרא אל משה ביום השביעי:

דחייש לטומאת ביתו. לכך אנו מוסיפין שביעי על ששה דאורייתא:

דף ד.

הזאה בסיני מי הואי. וא"ת לדידיה נמי דלא יליף פרישת פרה מקרא הזאה דבפרה מנא ליה וי"ל דגבי פרה ניחא ליה משום דכמה מעלות היו בפרה אבל כאן לא היו מתקנין הזאה מלבם:

בזאת יבא אהרן. בירושלמי מפרש דאותה פרשה מדברת במלואים שמזכיר במיתת בני אהרן שהיתה במלואים:

ושני תלמידי חכמים. בחד סגי אלא טובים השנים מן האחד:

ת"ש כאשר עשה ביום הזה. מכח לכפר מוקמינן ליה איום הכפורים דלדורות:

דף ד:

הא איסתלק ליה ענן משכה. כיון דלא בא אלא לכפות את ההר בשביל מתן תורה ואע"פ שעד שלא הוקם המשכן היתה שכינה מצויה לא היה כל כך ענן כבד כמו אותן ששת ימים דלפני מתן תורה אבל אי אמרי' דויכסהו הענן למשה אם כן מסתמא לא הלך לו הענן כל ארבעים יום:

דף ה.

סמיכה איכא בינייהו. ולא רצה לומר הקטרה שאינה מעכבת איכא בינייהו דהא לא שייך אהרן שלא שימש כל שבעת ימי מלואים:

ולדורות מנא לן דלא מעכבא. שהרי שנה עליה הכתוב בכמה מקומות:

כאילו לא כיפר וכיפר. בפרק קמא דזבחים (דף ו.) מפרש דלא תימא שלא עבר כל כך אם לא קיים מצות עשה זו אלא הרבה עבר כאילו לא כיפר ומ"מ כיפר שפטור מקרבן ועוד מפרש התם לשון אחר שעולה מכפרת אחייבי עשה שקודם השחיטה אבל מצות

[5] עיין היטב בירושלמי ומפרשיו וצ"ל דברים המעכבים הלמדים משאינם מעכבים (שיח יצחק).

עשה דסמיכה שעד אחר שחיטה לא עבר [שלעולם] הוא בקום וסמוך עד לאחר שחיטה אינה מכפרת:
רב נחמן בר יצחק אמר כו'. מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי:
נתרבה שבעה ונמשח יום אחד. בנתרבה לחוד לא סגי ובפרק בתרא דהוריות (דף יב:) יליף מרובה בגדים מקרא ולא הזכיר כאן אלא מה שצריך דהא אמרינן בפ"ק דמגילה (דף ט:) אין בין כהן משוח למרובה בגדים אלא פר הבא על כל המצות:

דף ה:

ולא מלבי אני אומר. שתהיו סבורים שטעיתי כמו בשעיר דר"ח אע"פ שהוא כתוב אח"כ אין מוקדם ומאוחר:

דף ו.

מביתו למה פירש. פי' הר"י בשם רבינו שלמה מביתו למה פירש ילך לביתו אחר תמיד של בין הערבים וישמש מטתו ויטבול שעה אחת קודם שקיעת החמה ויעריב שמשו וינוח בלשכה דהא נמי אהרן לן במחנה לויה שעה אחת שהיה המשכן מפורק כמו כן משמע בירושל' דקאמר דאיצטריך דבן בתירה ודר' יוחנן דאי מדרבי יוחנן ה"א שיכול לצאת שעה אחת ולשמש ביתו אבל בקונט' פי' מביתו למה פירש שהרי ע"כ לשכת פרהדרין לא היתה קדושה שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד וכ"ש שכיבה וקשה דהא קי"ל בפסחים פרק אלו דברים (דף סז.) ובתמיד (דף כז:) שבעל קרי משתלח חוץ לשתי מחנות אלא מפרש רבי' הזקן מביתו למה פירש [תהיה] פרישתו למקום שבעל קרי מותר ליכנס ואע"ג דבמילואים כתיב ופתח אהל מועד תשבו ומדקאמר תשבו ע"כ מחנה לויה היה וא"כ פירש מאשתו וי"ל דשאני אהרן שהיה צריך לקבל הזאת דמים כל שבעת ימי המילואים ואע"ג דבמתני' נמי תנן שהיה עובד כל שבעת הימים מ"מ אין זה כ"א מדרבנן וא"ת ומאי קאמר מביתו למה פירש והלא יש לו להיות תדיר במחנה לויה כמו אהרן ובניו שהיו יושבין תמיד פתח אהל מועד מהא דתניא בברייתא דמלאכת המשכן שכל שבעת ימי המילואים היה משה מעמיד המשכן ומפרקו פירוש היה מפרקו ומעמידו מיד אבל אם נפרש מעמידו בערב ומפרקו בבקר ויומם ולילה דכתיבי בקרא לאו דוקא מחנה לויה אלא מקום מחנה לויה ואם כן ה"נ היו יכולין להפרישן במחנה ישראל כמו שבטלה קדושת המשכן כשהיה מפורק כדאמרי' (בתענית) הוגללה הפרוכת היו זבים ומצורעים נכנסים לשם ופירוש ראשון נכון:

אבל בחד אחר מודו ליה. לרבותא נקטיה דאפילו בחד אחר מודו ליה דהא אף אי לא הוו מודו ליה הוי מצי למינקט נמצא על שלו או על שלה אותיום אי נמי חיישינן לספק נדה אבל ודאי נדה כגון על שלו או על שלה אותיום לא חיישינן ולא היינו מפרישין אותו בשביל כך. מ"ר:

אימת טביל ליה בלילה למחר היאך עביד עבודה. והא דתנן (לקמן דף יד.) כל שבעת הימים זורק את הדם היינו אם הוא טהור ביום הראשון אבל אם שימש מטתו בלילה שלפניו צריך להעריב שמשו:

דף ו:

זב וזבה טבילתן ביום. וביום השביעי קאמר דמקצת היום ככולו וה"ה נמי שיכול לטבול ליל שביעי אך שאינו יכול אז להביא קרבנותיו בשמיני שצריך להעריב שמשו אבל יש שהיו מפרשין דהא[6] (דתנן) בפ' בתרא דנדה (דף עב.) ושוין בטבילת לילה בזבה שאינה טבילה דבליל שמיני קאמר ומביאין ראיה מדתניא בספרי מניין שטובלת מבע"י ת"ל והביאה אותם אל הכהן אל פתח אהל מועד כיצד היא באה אל פתח אהל מועד אם לא העריבה שמשה ואין זה כלום דהתם לא קאמר שטובלת מבעוד יום אלא לומר שאינה צריכה להמתין עד הלילה אבל כל דכן הוא שתטבול אח"כ בליל שמיני אלא שאז לא תוכל להביא קרבנותיה עד התשיעי וההיא דנדה מיירי בזבה קטנה משום דספירת לילה לאו ספירה היא כדאמרינן בפרק ב' דמגילה (דף כ:) וכדאמרי' נמי התם בפרק בתרא דנדה (דף עב.) ושוין ברואה תוך אחד עשר וטבלה ושמשה שמטמאה משכב ומושב וחייבת בקרבן והיינו טעמא משום דלא הגיע זמנה עד יום ב' ועוד דהא נשי דידן ספק זבות שווינהו רבנן ואפ"ה לא טובלות עד הלילה. ריב"א:

[7] **בעל קרי כמגע שרץ**. בפסחים פרק אלו דברים (דף סז:) מפרש:

הפרישהו מטומאת מת. פי' בקונטרס שלא ימות מת עליו כו' ואין לפרש שלא יגעו בו בני אדם שמא טמאי מתים הן דהא אמרינן לקמן גבי שזה פרישתו לקדושה ואחיו הכהנים נוגעין בו אי כרבי מאיר אי כרבי יוסי ואינהו סבירא להו טומאה דחויה היא בציבור וא"כ אמאי נוגעין בו דלפי זה יש לנו לספק הכהנים בטמאי מתים דאין נראה לומר דסוגיא דלקמן פליגא ארב תחליפא דהכא אבל לפירוש הקונט' ניחא טפי דלא אסרינן נגיעה אלא שלא יתעכב עמו בתוך הבית למ"ד טומאה דחויה היא בציבור ומיהו

[6] צ"ל דתניא.
[7] שייך לעמוד שלפני זה.

קצת תקנה עשו לטומאת מת בהתקנת כהן אחר ועיקר פרישתו היא משום טומאת (מת) קרי וזיבה וגם משום צנורא דנכרי כדאמרינן לקמן (דף מז.) במכילתין ואע"ג דצנורא דנכרי מדרבנן:

דף ז.

פר דע"ז. ואע"ג דאמרינן בפרק הוציאו לו (דף נ.) דדחיית טומאה תלוי' בקביעות זמן ולא בציבור ויחיד מ"מ כשאין אחרת אלא היא אומרים לו הוי פיקח ושתוק מפני שהציץ מרצה ובאילו של אהרן דבסמוך אע"ג שקבוע לו זמן מ"מ אהדורי מהדרינן אטהרה דשל יחיד היא:

דף ז:

אלא תמיד מרצה הוא. וקשה לר"ת מהא דקידושין פרק האומר (דף סו.) גבי ינאי המלך הקם להם בציץ שביו עיניך אלמא [אפילו] בשעת סעודה היה לובשו ותירץ דשאני ציץ דכתיב ביה תמיד וע"כ היה בכל שעה על מצחו ואע"ג דמספקא ליה לקמן בפרק בא לו (דף סח:) ובתמיד (דף כז:) בבגדי כהונה אי ניתנו ליהנות בהן ובציץ יש הנאה שהוא עליו מ"מ מדכתיב תמיד הותר בכל שעה. מ"ר. אבל קצת קשה א"כ מה שואל הכא תמיד למאי אתא הא להא איצטריך כדפרישית וי"ל דלרבי יהודה לא היה יכול להעמידו להתירו בכל שעה דהא אפילו בשאר בגדי כהונה נמי מספקא ליה דשמא ניתנו ליהנות בהן ומכל מקום שמעינן שפיר מתמיד היתרן כל שעה אפי' אם השאר אסורין ולר"ש נמי דתמיד משמע כל שעה מ"מ מוקמינן ליה אריצוי. מ"ר:

דף ח.

תפילין שיש בהן אזכרות הרבה. וא"ת למה לי טעמא דלא ישן בהן שמא יפיח בהן בשבת פ' במה טומנין (דף מט. ע"ש)[8] תיפוק ליה משום היסח הדעת דהכא וי"ל דהיינו נמי טעמא דהיסח הדעת דהכא אי נמי אומר הר"ר אלחנן דטעמא דהיסח הדעת לא שייך אלא כשהוא ניעור:

נשבר הציץ מנ"ל. וא"ת מהאי לישנא גופיה דעל מצחו ונשא וי"ל דה"ק נשבר הציץ מנ"ל דמעיקרא ה"ל לאוקמא קרא אנשבר ולא לאינו על מצחו דאינו מרצה:

[8] בדברי רבא איננו מפורש שם דלא ישן שמא יפיח. וע"ש בתו' וע' בש"י ואולי צ"ל כאן או שמא יפיח ומקשי בין לרבא ובין לאביי ועי'. ולשני התירוצים א"ש גם שמא יפיח כי אין לך היסח הדעת גדול מאם אין גופו נקי.

ותסברא אי ר"י סבר הותרה היא בציבור הזאה כלל למה לי. וא"ת דילמא משום אילו של אהרן כדאמרן לעיל וי"ל דמעלה של הזאה אין לנו לעשות בשביל קרבן יחיד. רב הארי"ה. וע"ז קשה לי כמו שעשו מעלת פרישה בשביל אילו של אהרן א"כ גם מעלת הזאה היה להם לעשות כמו שאמרנו למעלה דנין פר ואיל שלו וכו' ואם איל שלו לא היה טעון פרישה היה לו לומר דנין פר שלו מפר שלו גרידא ועוד היכן מצינו במילואים שלא היה הפרישה בשביל אילו של אהרן כמו בשביל אחרים ועוד מדקאמר ר"י שלישי ושביעי משמע קצת דמדאורייתא קאמר ולא למעלה וא"כ איצטריך הזאה בשביל אילו של אהרן ונ"ל כדמשמע לקמן פרק הוציאו (דף נ.) דדחיית טומאה תלוי בקביעות זמן ולא בציבור ויחיד וכיון דמדאורייתא טומאה הותרה כמו קבע זמן כגון אילו אין לחכמים לעשות מעלת הזאה ופרישה דטומאת מת לרב תחליפא דלעיל בשבילו ועוד דר"י משמע דקאמר אפילו מדאוריי' מדקאמר שלישי ושביעי משמע בתורת שלישי ושביעי ולשון הקונטרס מסייעני גם כאן וגם למעלה ודוק ותשכח נ"ל מש"ה:

לא ירחץ. בפרק כל כתבי (דף קכ:) מסקינן טעמא משום שאסור לעמוד בפני השם ערום אבל משום לא תעשון לא אסרינן גרמא ולא כפירוש הקונטרס:

ורבי יוסי סבר לא מקשינן הזאה לטבילה. ומאחר שלא הזה גם טבילה לא יעשה אלא ביום ההזאה דתניא בספרי וכבס בגדיו ורחץ בשרו במים שאם הקדים טבילה להזאה לא עשה ולא כלום והא דתנן במסכת פרה (פי"ב מי"א טבל האזוב ביום והזה בלילה בלילה והזה ביום פסול אבל האדם עצמו טובל בלילה ומזה ביום כו' אור"ת דהיינו טבילה שהיו עושין לפני הזאה כדי לקבל אותה בטהרה כדאמרינן בפרק שני דכריתות (דף ט.) מה אבותיכם לא נכנסו לברית אלא במילה וטבילה והרצאת דמים אף אתם וכו' וע"כ כסדר מונה אותם שהרי אמרינן בהחולץ (יבמות דף מז:) מל ונתרפא מטבילין אותו מיד שהויי מצוה לא משהינן ואם היתה מועלת טבילה לפני מילה היו עושין אותה מיד דשהויי מצוה לא משהינן וטבילה מדבריהם הוא וטבילה אחרת היה עושה אחר הזאה והיא עיקר ובה מיירי קרא דספרי [ובתוספתא דפרה (פי"א) נמי תניא טבל ועלה אם יש עליו] שטף גשמים טמא פי' שבטלה ההזאה [ואם יש עליו] משקה טופח טהור והא דאמרינן בפ"ב דמגילה (דף כ.) לא טובלין ולא מזין אלא ביום ומפרש בגמרא דמקשינן טבילה להזאה מוקי לה ריב"א בטבילת אזוב והזאה ע"פ ירושלמי וקתני נמי טובלין מקמי מזין משמע דבטבילת אזוב מיירי ובמגילה האריך הרבה וכאן נגיה בשם ריב"א דאפילו הרחיק הרבה השביעי מן שלישי יכול להיות אפילו בתשיעי כדקתני וחטאו ביום השלישי יכול השלישי סמוך למיתה אמרת שום שלישי אם לומר שלישי סמוך

למיתה הרי כבר אמור אלא למד על שלישי רחוק מן המיתה שטהר ביום השביעי יכול הזאת שלישי [רחוק] מן המיתה אבל שביעי סמוך לשלישי אמרת שום שביעי אם למד שביעי לשלישי הרי כבר אמור אלא לימד על שביעי רחוק לשלישי שטהור:

דף ח:

שנותנין עליה ממון לכהונה. שנותנין ממון למלכות בית חשמונאי וכו' כך פי' בקונטרס ואין נראה שהרי הן עצמן היו כהנים גדולים אלא למלכי בית[9] דוד היה והא דאמרינן לקמן (דף יח.) תרקבא דדינרי עיילא ליה מרתא בת בייתוס לינאי מלכא אין זה אותו של בית חשמונאי דקדושין פ' האומר (דף סו.) אלא אחר היה ולשון דכהונה דקאמר לצורך כהונה קאמר:

דף ט.

ולא אטרחינהו רבנן. וא"ת הא דאמרינן בהזהב (דף נז.) הקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה מחולל והוא הדין למעשר שני ונהי דלא אטרחינהו לחללו מיהא בשוה פרוטה וי"ל דאפילו מחולל לא ניחא להו לרבנן לתקוניה [שלא] לעשות כן בדברים אחרים מיהו בגיטין בפ' התקבל (דף סה.) הוי משמע קצת דמעשר שני לא מהני לחללו בשוה פרוטה דקאמר מערימין על מעשר שני כיצד אומר אדם לבנו ובתו כו' הא לכם מעות הללו ופדו בהן מעשר שני ודחי במעשר שני בזמן הזה דרבנן ובזמן הזה מה הערמה צריך כיון דשוה מנה שחיללו על שוה פרוטה מחולל (אפילו) בזמן הזה כדאי' בערכין (כט.) גבי ההוא גברא דאחרמינהו לנכסיה אך יש לדחות [צ"ל דה"נ מטעמא] (וי"מ דלשינויא אחרינא דחי ליה התם אבל קשה לרבינו דהיכי אמרינן בבכורות פרק עד כמה (דף ל.) דבאתרא דר"י חמירא להו שביעית וחשוד על שביעית חשוד על מעשר והלא יכול לחללו על שוה פרוטה דכי האי גוונא אמרינן בפ"ק דבכורות דגבי תרומה גדולה לא חשידי דאפשר להו למיעבד כדשמואל דחטה אחת פוטרת כל הכרי אלא ש"מ דמעשר שני אינו מתחלל על שוה פרוטה אך יש לדחות כי פעמים אין לו שוה פרוטה ולכך יש לחושדו על כך:

ולא שמשו בו אלא י"ח כהנים. ר"ת גריס שמונה כהנים ולא גרס עשר כי צא וחשוב מדברי הימים שכתב עזרא שכתוב שמה (דברי הימים א ה':ל"ו) הוא אשר כיהן בבית אשר בנה שלמה בירושלים עד יהוצדק לא תמצא רק שמונה ויהוצדק התשיעי לא קחשיב שהלך בגולה ואמרינן בספרי הנני נותן לו את בריתי שלום שעמדו שמונה

[9] צ"ל הורדוס.

נביאים בכל ראש ואו"ר שיש שם כתב שמונה עשר כמו בספרים שלנו מיהו יש גורסים שנים עשר וקחשיב מצדוק שהי' בבנין הבית מסתמא שימש בכהונה גדולה ואחימעץ בנו תחתיו וחשוב ותמצא שנים עשרה עד יהוצדק ומה שכתוב גבי עזריה הוא אשר כיהן בבית וגו' לא בעי למימר שהיה ראש לכהנים אלא ה"פ הוא אשר עשה אותה גערה שגער בעוזיהו שהלך על המזבח להקטיר כדכתיב (דברי הימים ב כ"ו:י"ז) (וילך אליו) [צ"ל ויבא אחריו] עזריהו הכהן ויאמר לו לא לך עוזיהו להקטיר וגו' תימה קצת אמאי לא חשיב יהוידע הכהן בבית ראשון ושמא אחד מהם היה ויהושע בן יהוצדק הכהן לא חשיב בהני בבית שני וכן יוחנן בן נרבאי בפ' מקום שנהגו (פסחים דף נז.) ושמא לא האריכו ימים. רבי יוחנן בן תורתא. בפסיקתא [רבתי פי"ד] מפרש שנתגייר על ידי פרה אך שם כתוב ר' יהודה בן תורתא:

דף ט:

לא הוה מישתעי ריש לקיש בהדיה. כלומר לא היה פותח לדבר עמו בשום מילתא דבדיחותא אבל מצינו[10] בכתובות פרק שני (דף כה:) (ובזבחים פ"ק) (דף ה.) שדיבר עמו שמעת מיליה דבר נפחא כו':

דף י.

זו אקטיספון. כך גי' הקונטרס[11] ואפילו אי גרס קטיספון בלא אל"ף אין זו קטיספון דגיטין (דף ו. ושם) ועירובין (דף נז:) דהאי מארץ אשור וההיא דהתם בארץ כשדים הוה ועוד אומר רבינו הזקן דשמא י"ל שאשור בנה בנינים כדמשמע קרא אשור יסדה לציים (ישעיהו כ"ג:י"ג) פירוש לצורך בעלי ספינות ואפשר שיסד זה הבנין:

איני יודע אם רסן גדולה או נינוה. אבל בכלח לא נסתפק אם היא גדולה לפי שסבר שנינוה גדולה היא בשביל הפסוק או רסן שבבניינה מדבר הפסוק אבל כלח אינו מדבר אלא מזכירה:

חוץ מלשכת פרהדרין. וא"ת הא איכא נמי לשכת כהן השורף את הפרה שהיתה בצפונה מזרחה והיא היתה בקודש כדאמרינן (פרה פ"ג מ"ו) שהיו עושין כבש מהר הבית להר המשחה ותנן נמי (מדות פ"א מ"ג) שער המזרחי שפרה וכל מסעדיה יוצאין להר המשחה

[10] צ"ל בכתובות פ"ב שדיבר כו' שמע' מילי דבר נפחא כו' ובמכות פ"ק.

[11] לפנינו ברש"י ליתא ובגיטין דף ו' מביא זה התוס' ד"ה ומבי בשם רש"י גם בגמ' הגי' שם ובעירובין אקטיספון בא' אבל בכ"י הוא בלי א'.

וגמרינן ממלואים ואומר רבינו הזקן דהואיל וליתה בכולה שתא לא קחשיב ולשכת בית אבטינס נמי דאמרינן שהיה בית דירה לכהן גדול לא קחשיב שלא היה שם עיקר דירה:
וכי תימא מדרבנן. תימה דאכתי לא תירץ כלום דלעיל בלשכת פרהדרין לא מחייב רבי יהודה אלא גזירה שמא יאמרו כהן גדול חבוש בבית האסורין והכא מחייב מדרבנן סוכה אטו בית וליכא למימר דגזירה נמי דקאמר לעיל גזרה לשכת פרהדרין אטו בית דהא כמה לשכות היו שם לבית דירה ולא גזרינן בהו אטו בית ואומר רבינו הזקן דבסוכה המסורה לכל גזרינן אטו בית אבל לשכת פרהדרין מסורה לזריזין ובשביל כך לא יניחו מלהניח מזוזה בבתיהם ואינשי דעלמא לא מסקו אדעתייהו שאין שם:
וכי תימא מדרבנן. תימא ואכתי קשיא דרבנן אדרבנן דלעיל מחייבי והכא פטרי מיהו לא מסיק אדעתא הך קושיא ונמי לא משני ליה:

דף י:

ודילמא אתי לפרושי מן הפטור על החיוב. וא"ת והא בכמה מקומות תקנו מעשר מדרבנן ולא גזרו וי"ל מהכא איכא למיטעי טפי דלא מסקי אטעמא דגזרה היא אלא סברי דבית גמור חשיבא וכי האי גוונא אמרינן בפסחים (דף נא.) גבי חלתא דארוזא ניכלה זר באפייהו דילמא אתי לאפרושי מן הפטור על החיוב כו':
דילמא אתי לאפרושי כו'. תימה דמאי איכא למיחש אם יפריש מזה על אותו שנתחייב וראה פני הבית או מאותו על זה נהי דאינו מתחייב כלל במעשר עד שיראה פני הבית מ"מ אם הפריש ממנו מעשר בשיבולין שפיר דמי כדקאמר בעלמא (ביצה דף יג:) מעשר שהקדימו בשיבולין פטור מתרומה גדולה וכ"ש אותה שמירחה [קודם] שראה פני הבית ועוד הביא ריב"א ראיה מדתנן במסכת תרומות (פ"א מ"ט) אין תורמין דבר שלא נגמרה מלאכתו על דבר שנגמרה מלאכתו ואם תרם תרומתו תרומה וכל שכן האי שנגמרה מלאכתו אלא שלא ראה פני הבית וי"ל דמ"מ יש לחוש כגון כשהביא התבואה דרך גגות וקרפיפות לסוכה[12] אז הביאה דס"ד שמן התורה חייב במעשר אפילו הוא באכילת עראי ויבא להפרישו על אותו שהכניס במוץ לבית שמן התורה (פטור) [חייב] במעשר לענין אכילת קבע דלא שרינן אלא לבהמתו בלבד:
ה"ג בקונטרס ובפירוש ר"ח דרבי יהודה סבר לא גזרינן שאר ימות השנה אטו שבעה ורבנן סברי גזרינן א"ל רבא והא סוכת החג בחג קתני פירוש ופטרי רבנן אפילו בחג והוא הדין לשכת פרהדרין ביוה"כ וא"ת וכי לא היה יודע אביי דבחג קתני י"ל דודאי ידע והוא

[12] צ"ל לסוכה שאינה ביאה וס"ד שמן כו' כצ"ל ועיין ש"י.

לא מיירי אלא בלשכה אבל בסוכה מחייב כל שבעה מדרבנן והיה יכול ודאי להקשות דרבנן אדרבנן דפטרי ולעיל מחייבי אלא שהיה יכול לומר דתרי רבנן נינהו ומיהו קשה קצת דאמאי לא קפריך ליה רבא בהדיא דר"י אדר' יהודה קשיא דרבנן אדרבנן לא קשיא ועוד קשה קצת דמשמע דאי לא הוה תני בחג הוה אתי שפיר וכ"ש דקשה טפי דר' יהודה אדרבי יהודה דרבי יהודה מחייב הכא מן התורה ולעיל לא מחייב אפילו מדרבנן ורבנן פטרי הכא ולעיל מחייבי אך בזה י"ל דר' יהודה לא מחייב הכא אלא מדרבנן דגזור אטו בית אבל בלשכה לא גזר מטעם דסוכה לכל מסורה כדפרישית לעיל ויש ספרים דגרסי איפכא דרבי יהודה סבר דגזרינן שאר ימות השנה אטו שבעה ורבנן סברי לא גזרינן והשתא אתי שפיר דפריך והא סוכת החג בחג קתני דפריך על הא דמוקי לה שלא בחג אבל מ"מ קשיא מה ס"ד דאביי והא בחג קתני אם לא נאמר דסבר אביי תני סוכת החג אבל עוד קשה דרבי יהודה אדרבי יהודה ורבנן אדרבנן כדפירש':

ורבי יהודה לטעמיה דאמר סוכה דירת קבע בעינן. גבי כולהו סבירא להו סוכה דירת קבע בעינן (סוכה דף ז:) ואפילו הכי פטר סוכה ממזוזה התם בפ"ק (דף ח:) גבי זו לפנים מזו י"ל דהתם בשאר ימות השנה ולא בחג אבל אין לומר דאף דרבי מאיר מצריך דירת קבע מ"מ פטר לה ממזוזה דלא בעי דירת קבע כמו ר' יהודה דעל כרחיה כולהו הני תנאי דהתם לא שוו בדירת קבע דלרבי צריך ד' אמות ולבית שמאי ראשו ורובו ושולחנו דהא מ"מ אשכחן לר"מ דמצריך דירת קבע יותר מהך דהא רבי אית ליה דירת קבע יותר מב"ש דמצריך בסוכה ד' אמות על ד' אמות ואינהו לא מצרכי אלא ראשו ורובו ושולחנו ורבי יוחנן סבר ליה כרבי דאמר ד' אמות על ד' אמות ומכשיר סוכה עגולה ככבשן ור"מ פוסל סוכה עגולה אלמא מצריך ביותר דירת קבע ועוד כי אין נראה לחלק לענין דירת סוכה של קבע לענין מזוזה כדאמר בריש פרק הישן ואב"א רבי יהודה לטעמיה דאמר סוכה דירת קבע בעינן והוי מטה אהל עראי ולא אתי אהל עראי ומבטל אהל קבע ור"ש סבר אתי אהל עראי ומבטל אהל קבע ואמאי קאמר הכי לימא דר"ש סבר דסוכה לא הוי כל כך אהל קבע ואינו אהל קבע כמו רבי יהודה אלמא שכולן הן שוין לענין דירת קבע לענין שאר דברים כמו לענין עראי וה"ה לענין מזוזה כי למה נחלק בדחוקים בדבר שאין צריכין. ה"ר אלחנן:

רבי יהודה לטעמיה דאמר סוכה דירת קבע בעינן. ורבא לטעמיה דמפרש בריש סוכה (דף ב.) דטעמיה דרבי יהודה משום דירת קבע בעינן וכל שאר אמוראי דהתם לית להו דרבא דהכא אי נמי דאית להו דרבא וסברי דמהכא יש להוכיח מדר' יהודה סוכה דירת קבע בעינן אבל מהך דסוכה ליכא למשמע מיניה:

ורבי יהודה סבר דירה בעל כרחיה לא שמה דירה. וסוכה לאו דירה בעל כרחיה הוא שאינו זז מביתו ואשתו ובניו בבית והולך הנה והנה וא"ת אמאי דחיק למיתלי טעמא דרבי יהודה בהכי לימא דטעמיה דרבי יהודה דפטר לשכת פרהדרין משום דלא נחלקה ירושלים לשבטים ושמעינן ליה לקמן (דף יב.) אף בית הכנסת של כרכים וי"ל דאי הוה פטר ליה רבי יהודה מטעם דלא נחלקה לא הוה שייך לחיובי ביה מזוזה משום גזירה שמא יאמרו כו' דכולי עלמא ידעי דהר הבית פטור ממזוזה דלאו ביתו הוא. ובירושלמי יש ברייתא דתני בה ובשעריך פרט לשערי הר הבית לשכות ועזרה ותניא אידך לרבותן ומוקי לה חדא כר' יהודה וחדא כרבנן:

דף יא.

ואחד שערי מדינות. וא"ת ואמאי מחייבי בה משום דנכנסין דרכו לבתים והא פטרינן לקמיה בית שער אע"פ שנכנסין דרכו לבית וי"ל דעדיפי מבית שער לפי שהוא דבר קטן אבל אלו הוה להו כפתח חצירות שהם גדולים ונכנסים דרכם לבתים אך תימה דמשמע דמחייב להו במזוזה בכל ענין ואמאי אם נבנה השער קודם הבתים דהוה ליה הוקף ולבסוף ישב הא לגבי עירוב דמדרבנן לא חשיב כדתניא פרק עושין פסין (דף כו.) עיר חדשה מודדין לה מישיבתה וישנה מחומתה איזו היא חדשה שהוקפה ולבסוף ישבה ישנה שישבה ולבסוף הוקפה ואמרינן נמי בפ"ק דמגילה (דף ג:) כרך שישב ולבסוף הוקף נידון ככפר כו' ולענין מקרא מגילה איירי התם ומאי שנא דלא מפלגינן לענין מזוזה ושמא י"ל דכיון דנכנסין דרכם לבתים אין לחלק דמ"מ ביתך מיקרי שפיר לענין מזוזה וא"ת אמאי לא אמרינן נמי דומיא דבית כדאמרינן לקמן מה בית העשוי לכבוד כו' ה"נ נימא מה בית שהכלים משתמרין בתוכו כדאמרינן[13] במסכת נדה פרק בא סימן (דף נא.) גבי מעשר דראיית פני הבית וי"ל שאני הכא דכתיב תרי ובשעריך אבל אין לומר דלשון ובשעריך משמע שערי עיירות ולא תיקשי מידי מההיא דעירובין בהוקף ולבסוף ישב ומההיא דבא סימן דהא בירושלמי אמר טעמא שדרך שם נכנסין לבתים:

ואאקרא דכובי גופה תיבעי מזוזה. אבל מאקרא גופיה לא פריך כי שמא הוא עצמו אינו בית ויש ספרים דגרסי ואקרא דכובי גופיה תיבעי מזוזה משמע שהוא עצמו חשיב בית:

ושל רבים נבדקת פעמים ביובל. פירש בקונטרס שאין להטריח שאם מטריח יאמרו יעשו חבירי ואין נראה דא"כ מה שייך התם מילתיה דר' יהודה דארטבון אלא נראה לרבי דטעמא משום סכנה דאם יבדקוה תדיר יבא סרסר לידי הסכנה כי ההוא מעשה

[13] משם לא מוכח אבל מוכח הוא מפ' הפועלים דף פח מדברי ר"י ועיין ש"י.

דארטבון דסיכן וגבה ממנו אלף זוז ואע"פ שסכנה זו אינה אלא על הבדיקה מ"מ יש לחוש כמו כן בעשיה פן יאמרו כשפים כו':

לדידי נמי סתמא תנאי היא. וא"ת אמאי דחיק לשנויי הכי נימא הא דקתני רפת בקר פטור מן המזוזה ברוחצות כי היכי דמוקי רב יהודה בסמוך ויש מחייבין במתקשטות י"ל כיון דמשכח תנאי לא חייש לתרוצה הכי אליביה ועוד דלא סבירא ליה האי דיחויא דכי דחי במתקשטות לא ס"ל:

יכול שאני מרבה אף בית שער. הקשה רבינו שלמה במנחות (דף לג:) דבפ"ק דסוכה (דף ח:) פריך ותיהוי חיצונה כבית שער לפנימית ותתחייב במזוזה ותירץ דמדרבנן חייבת ורב יצחק אלפס תירץ דהכא מיירי בפתוחין לגינה וההיא דסוכה וכן ההיא דמנחות פרק הקומץ רבה אכסדרה בית שער ומרפסת חייבין במזוזה[14] דמדתלי להו כבית שער ולא כבית משמע דלא הוי טעמיה משום דפתוחין לבית ועוד קשה לי מאי פריך מההיא ברייתא לרב חסדא דפטר אכסדרה ממזוזה לימא דרב חסדא בפתוחין לגינה ובריייתא בפתוחין לבית אך נראה לדחות דלאביי פריך דאמר חזינא להו לאספלידי דבי מר פירוש אכסדראות שיש להן פצימין ולית להו מזוזה והתלמוד היה יודע שלא היו פתוחין אותן אספלידי לגינה דא"כ מאי האי שנויא דקא משני התם באכסדרה רומיתא פירוש אכסדרה שיש לה ארבע דפנות מארבע רוחותיה ורובם פתחים וחלונות כעין אותן עליות לוי"ש אמאי פטורים ממזוזה כיון שפתוחים לבית אבל לפירוש הקונטרס לא הוה מצי לשנויי דרב חסדא מדאורייתא ובריייתא מדרבנן דהא דומיא דמילתא דאכסדראות רובם דלא היה להם מזוזה דמייתי עלה דהיינו מדרבנן ועוד כי יותר יש לרב חסדא להשמיענו חידוש אפילו מדרבנן:

דף יא:

יצאו אלו שהן קדש. [ומהאי] טעמא פטורה לשכת פרהדרין וכר' יהודה מיתוקמא דאילו לרבנן אמאי צריך קרא והא דירה בעל כרחיה לא שמה דירה ולקמן פריך דלא כרבי יהודה מיתוקמא:

תיובתא דאיכא תנא דמחייב בסתם. וא"ת אמאי לא מוקי ההוא חיובא במתקשטות כדמשני לעיל ויש לומר דא"כ ליפלוג וליתני בדידה יכול שאני מרבה רפת סתם וכו' ועוד דומיא דשערי עיירות ומדינות דלא שייך למימר בהו במתקשטות. מ"ר יוסף:

[14] אולי צ"ל בפתוחין לבית ולא נראה דמתלי להו כו' לבית ואין נראה לדחות כו'.

ששה שערים הם. תנא ושייר דאכתי הוי מצי למיתני בית הכסא בית המרחץ בית שער אכסדרה ומרפסת דפטירי ממזוזה:

הכל מודים בגבוה עשרה ואין ברגליה שלשה. פירוש ברוחב ד' אין ברגליה ג' וקשה לרבי מדאמרינן בפ"ק דשבת (דף ז:) זימנין דמשני ליה בכותל דלית ביה חור ממאי מדקתני למעלה מי' טפחים כזורק באויר ואי אית ביה חור אמאי כזורק באויר הא נח בחור וכי תימא דלית ביה ד' על ד' טפחים והאמר רב יהודה זרק למעלה מעשרה טפחים והלכה ונחה בחור כל שהו באנו למחלוקת ר"מ ורבנן וכו' והיכי קאמר ר"מ התם חוקקין בחור כל שהוא והא בעינן הכא לענין חקיקה גובה ג' ברוחב ד' וגובהה י' ועוד קשה לרבי על הא דקתני התם ובפרק קמא דסוכה בית שאין תוכו י' וקירויו משלימו לי' דאסור לטלטל בתוכו[15] ומשני דהיינו לכולי עלמא ואמאי לא אמרינן חוקקין קירויו להשלימו לי' ואומר רבי דמיירי בפ"ק דשבת בחורין שמפולשין מעבר לעבר כמו שעושין לצורך בנין ונוטין לצד רשות היחיד וגבוה י' מרשות הרבים ומשתמשין בו בני רשות היחיד וכחורי רשות היחיד דמו ובאותו עובי [שהוא] מפולש לצד רשות היחיד יש רוחב ד' ואם תחוק לאורך החומה תמצא אותו ד' על ד' והא דקאמר התם וכי תימא בדלית ביה ד' על ד' הכי קאמר דלא בעינן הנחה על גבי מקום ד' על ד' כדרב חסדא דלא בעי התם הא אמר רב יהודה כו' וא"ת מאי פריך התם מר"מ דחוקקין להשלים דילמא יש בו חור וכדרבנן דלית להו חוקקין דאע"ג דסתם מתניתין רבי מאיר מ"מ משנה זו דמייתי התם דהזורק למעלה מי' טפחים כו' כרבנן דלית להו חוקקין י"ל דעל כרחין ר"מ היא מדקתני סיפא דההיא משנה למטה מעשרה טפחים כזורק בארץ ואמאי כזורק בארץ כיון דליכא ד' על ד' ואין חוקקין להשלים אלא ש"מ דכר"מ מיתוקמא וא"ת ולוקי הך משנה בחור שאין מפולש לרשות היחיד דאית ליה אין חוקקין כולי האי כדפי' הכא יש לומר שסתם חורי כותל מפולשין מרוח לרוח כמו שעושין אלו הבנאים ואם תאמר מאי שנא דבכל דוכתא סגי ברוחב ארבע על ארבע בסתם לענין מבוי והוצאת המת ואילו הכא בעינן שלשה ברוחב ארבע וגובה עשרה יש לומר דשאני גבי מזוזה דכתיב ובשעריך משמע פתח גדולה:

ביתך ולא ביתה. דלשון זכר כתיב:

דתניא בהכ"נ כו'. השתא מייתי ראיה מנגעים למזוזה ואף על גב דפרי' לעיל דרבי יהודה דאמר בסמוך דאין הר הבית מטמא בנגעים לא פטר ליה ממזוזה מההוא טעמא היינו משום דצריך למימר הכי כדפי' לעיל אבל כאן לא צריך למימר כל זמן שאין להוכיחו:

[15] צ"ל ומשמע.

דף יב.

הא בתי כנסיות ובתי מדרשות מטמאין. וא"ת כל זמן דקיימינן דבית המקדש קאמר מ"ש בהמ"ק מירושלים אי משום דירושלים נחלקת לשבטים בית המקדש נמי נחלק [כדתניא] מה היה בחלקו של יהודה כו' י"ל דנהי מתחילה נחלק הוא לשבטים מ"מ לבסוף [חזרה להן] כדאמרינן במדרש (ילקוט וזאת הברכה ואבות דר"נ פרק ל"ה) שלא חלקו דושנה של יריחו ליתנה למי שיהא בהמ"ק בנוי בחלקו אי נמי י"ל דטעמא דרבי יהודה כדאמרן יצאו אלו שהם קדש ולכן ממעט ירושלים אבל אין נראה לומר כן[16] (דהא) משום קדושה פטר ר' יהודה הר הבית ממזוזה דבעינן ביתך חול וכן ובא אשר לו הבית ניבעי נמי חול א"כ לא היה לגזור שלא יאמרו כהן גדול חבוש בבית האסורין הוא דליכא למיגזר הכי אלא כשיהא פטור ממזוזה דלשכת פרהדרין משום דדירה בעל כרחיה לא שמה דירה ואם היינו מפרשים שסובר המקשה טעם דרבי יהודה משום דיצאו אלו שהן קדש הכא לא הוה ידע האי גזרה:

מה היה בחלקו של יהודה כו'. וא"ת תיקשי מהכא למאן דאמר בסנהדרין פרק חלק (דף קיא:) דאין חולקין עיר לשני שבטים דאילו ירושלים נחלקה לשבט יהודה ובנימין י"ל דע"פ הדיבור היה כן דגמירי דסנהדרין בחלקו של יהודה ושכינה בחלקו של בנימין והיה להם להיות סמוכין זה לזה:

אף לא מטות. פירש ה"ר יוסף לפי שמקום המטות אינו שלהם ולפי זה משמע דה"ה שאר תשמישין כעין תיבות:

יצאו אלו שאין מיוחדין לו. ופליג אברייתא דלעיל דמחייבא בית השותפין במזוזה אי נמי שאני הכא דלא נתברר חלקם מעולם:

במה מחנכין אותו כו'. דלא בעי למימר בשמן המשחה מחנכין אותו שהרי בבית שני לא היה שמן המשחה שהרי יאשיהו גנזו:

דף יב:

אבנטו של כהן הדיוט בין ביום הכפורים בין בשאר ימות השנה. וא"ת כהן הדיוט למה לו אבנט ביום הכפורים יש לומר שצריך לו לשני גיזרי עצים אי נמי להפך בצינורא וריב"א פירש שכהן הדיוט יכול לעבוד תרומת הדשן מדחשיב לקמן (דף לב.) ה' טבילות וי' קידושין ולא חשיב קידוש ידים ורגלים של תרומת הדשן אע"פ שהיה צריך כמו ששנינו בפ"ק (מ"ד) דתמיד ואמרינן נמי לקמן בפרק שני (דף כב.) ובדוכתי טובא ובפרק

[16] צ"ל דאי.

שני דזבחים (דף כ.) קידש ידיו ורגליו לתרומת הדשן כו' ותנן נמי לקמן בפרק שני (שם) דיני פייסות ואי לא שייך ביום הכפורים למה לי לשנות שם דיני פייס אלא שמע מינה שהיה שם פייס לתרומת הדשן מיהו קשיא לרבינו רבי אלחנן (א"כ) דתנן לקמן בפירקין (דף כ.) בכל יום היו תורמין כו' ויום הכפורים מחצות ומפרש שם טעם משום חולשא דכהן גדול מוקמינן ליה מחצות[17] פי' שזו היתה עבודת לילה:

לרבות את השחקים. וכגון שלא נקרעו דתניא בפרק שני דזבחים היו בגדיו מקורעין או מטושטשין ועבד עבודתו פסולה ודריש נמי התם בד שיהיו של בוץ בד שיהו חדשים והיינו לכתחילה אבל לא ידעינן מתי הם מיקרו שחקים:

שני כל מצות כהונה גדולה עליו. ואומר ריב"א דמ"מ הוי הפר משל כהן שעבר שהיה קבוע בכל יום ומביא ראיה מן הירושלמי דבעי התם גבי כהן המתמנה תחת אותו שאירע בו פסול עבודתו משל מי נשמעינה מן הדא מעשה בבן אולם שאירע (בו) פסול בכהן גדול ונתמנה תחתיו ושימש בו ביום בכהונה גדולה אמר לו אדני המלך פר ושעיר של יוה"כ משל מי משלי או משל כ"ג משלי יהו קריבין שאם יהו משלי אהא כהן גדול ואם משל כהן שעבר לא אהא כהן גדול ידע המלך מה אמר לו משמע שיש לו לפר ושעיר להיות קריבין משל כהן שעבר מיהו אומר רבינו שהירושלמי יש לפרש כן משלי או משל כהן גדול כלומר קריבין משלי וא"כ דין הוא שאהא כהן גדול קבוע ולפי' ריב"א קשה קצת מדתנן במגילה (דף ט:) אין בין כהן המשמש לכהן שעבר אלא פר יוה"כ ואמאי נקט שעבר ה"ל למינקט שיעבור אך אין זה קשה כלום דניחא ליה למינקט שעבר דהאי מילתא איתא בכל אפי' משם ואילך אין ביניהן אלא פר יוה"כ ואי הוה נקיט לכהן שיעבור הוה משמע הא אותו שעבר יש חילוק הרבה ביניהן והא ליתא וכפירוש רבינו משמע קצת בפרק בתרא דהוריות (דף יא:) דקתני התם אין בין כהן משמש לכהן שעבר אלא פר של יום הכפורים ועשירית האיפה וזה וזה שוין בעבודת יום הכפורים משמע בהדיא שאע"פ שהפר הוא משל כהן המשמש ואפילו הכי שוה לו כהן הסגן שעבד בעבודת יום הכפורים וה"ר אלחנן פירש שאין משם ראיה דה"פ התם וזה וזה שוין בעבודת יום הכפורים של כל שנה ושנה דאע"ג דכל עבודות יום הכפורים אינן כשרות אלא בכהן גדול כשרות הן בזה כמו בזה ומיירי כהן שעבד מקצת עבודות כשרות הן בו כגון בכהן המשמש אז ודאי הוי פר יום הכפורים משל כהן המשמש שהוא טהור גמור ולא מיירי מידי באותו יום הכפורים ששימש בו כהן שעבר תחת כהן הרגיל לשמש שאז אפילו פר של יום הכפורים הוי משלו והוא הדין דהוה מצי למיתני זה וזה שוין לשמש

[17] צ"ל אעפ"י.

בשמונה כלים וכן היא ברייתא בגמרא דהוריות (דף יב.) ולקמן בפרק בא לו (דף עג.) והא דאמרינן בפרק הקומץ רבה (דף יט.) מדגלי רחמנא גבי פרו של כהן דתהא שחיטה בבעלים וכו' וכן בפ"ק דסנהדרין משלו ולא משל אחיו הכהנים אפילו הוה הפר משל ראשון ולא משל סגן בעלים קרינא ביה דזכי ליה רחמנא:

דף יג.

הלכה כר' יוסי. אין להקשות כאן הלכתא למשיחא כי היכי דפריך בזבחים פרק ב"ש (דף מה.) גבי פיגול ובסנהדרין (דף נא:) גבי שריפת בת כהן דהא הכא איצטריך בזמן הזה כגון אם העבירו זקן מנשיאותו שנוהגין בו כבוד כי ההוא מעשה דר"ג ור"א בן עזריה בברכות (דף כח.) וכן בקידושין (דף עב:) גבי ממזרים ונתינים כשרים לעתיד לבוא דפסק שמואל כר' יוסי ונפקא מינה למשפחה שנטמעה נטמעה כי אין לחוש כל כך פן יחזרו ויתגלו וכן בס"פ אלו דברים (פסחים דף סו.) דקאמר ר' עקיבא גבי הזאה שבות כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת כו' דמשמע נמי דאפילו מכשירין דאיכא כרת לא דחו שבות אבל יש לגמגם על ההיא דמנחות בפרק התכלת (דף נב:) דקאמר התם א"ר יוחנן הלכה כאבא יוסי בן דוסאי דאמר מפריש לה שני קמצים והאמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה דתנן חמשה קמצים הן כו' דמאי שייכא בזה בזמן הזה ושמא לא בא [אלא] לומר נראין דברי אבא יוסי בן דוסאי והתלמוד הקשה שר' יוחנן רגיל לומר דבריו אליבא דסתם משנה אי נמי רב יוסף הוא דמקשי הכי ולא שאר אמוראים ורבינו ארי"ה שמע בשם רבינו חיים אבי אמי נ"ע דלא שייך למיפרך הלכתא למשיחא אלא היכא שיש עבירה בדבר כגון פסול דזבחים ושריפת בת כהן דסנהדרין שהרי זה הדבר אין רגיל להיות שאינו צריך עד ימות המשיח וגם אז לא יהיה הדבר שיהיו כולם צדיקים אבל קשה לי קצת שמצינו בכמה מקומות שמתמה כך כדאמרינן לעיל כיצד מלבישן לעתיד לבא כשיחיו אהרן ובניו ומשה רבינו עמהם והיינו כמו הלכתא למשיחא שאינו צריך עכשיו כלל לכך וכן פרק בתרא דנדה וכי מתים לעתיד לבא צריכין הזאת שלישי ושביעי כו' מיהו התם אינו יודע לתרץ כלום:

מיתה לא שכיחא. וא"ת דהכא לא חיישי רבנן למיתה ואילו ביבמות בפ' ד' אחין (דף כו.) קאמר ודילמא אדמייבם חד מיית אידך וקמבטל מצות יבמין וי"ל דמילתא דזמן מרובה חיישינן למיתה דיומא לא חיישינן וא"ת הא דאמרינן בפרק כל הגט (גיטין כח.) דפריך מהך הרי זה גיטך שעה אחת קודם מיתתו אסורה לאכול בתרומה מיד על ההיא דהלך למדינת הים הרי זה אוכלת בתרומה בחזקת שהוא קיים ומשני אביי הא ר"מ דלא

חייש למיתה והא ר' יהודה דחייש למיתה רבא אמר לשמא מת לא חיישינן שמא ימות תנאי היא אבל אביי דלא מפליג בין שמא מת לשמא ימות משמע דלא חייש לשמא ימות אפילו לזמן מרובה יש לומר דמכל מקום לא חייש אביי לשמא מת לזמן מרובה אבל לשמא ימות לזמן מרובה מיהא חייש אי נמי אביי לית ליה טעם דאין זיקה אלא אית ליה יש זיקה כדהוה ס"ד מעיקרא בד' אחין ולית ליה כלל דבטול מצות יבמין:

למיתה דתרתי נמי חיישינן. וא"ת הא אמרינן בפרק ד' אחין אי הכי חמשה נמי ומשני למיתה דחד חיישינן למיתה דתרתי לא חיישינן י"ל דביום אחד כמו כן שיש לחוש למיתה דחדא יש לחוש למיתה דתרתי דהא והא לא שכיחא אבל לזמן מרובה שכיחא טפי מיתה דחדא ממיתה דתרתי אי נמי טעמא כדאמרינן בסוכה בפרק הישן (דף כד.) דמעלה עשו בכפרה ויש לחוש יותר ובסוכה בפרק הישן (דף כג:) פריך על ההיא דאביי אדאביי ומשני איפוך הא ר"מ הא רבי יהודה דלא חייש וטעם דר' יהודה דהכא משום מעלה אבל למסקנא דהתם לא צריכנא תו לטעם דאיפוך ולטעם דמעלה עשו בכפרה[18] (מודו) למאי דבעי למימר בפרק הישן דטעם דרבי יהודה משום דמעלה אע"ג דבעלמא לא חייש איכא שלש מחלוקות בדבר דרבי יהודה חייש דוקא בכפרה ור"מ אפילו בעלמא חייש ורבנן דהכא אפי' בעלמא לא חיישי:

דעבדינן ליה צרה כ"ש דמזרז טפי. וא"ת מאי האי דקאמר לעיל ניחוש לשמא ומשני דחיישינן לטומאה משום דשכיחא מאי קושיא הא הכא קאמר דמתקינין לו כהן משום דלזדרז טפי ועל ידי כך הוא מתוקן אבל גבי מיתה אי אפשר לתקן אותה חששא דאין לדבר סוף י"ל דאף דגבי מיתה אי אפשר לתקן אותו נמי יש קצת לדבר סוף בשלש או ארבע מיהא ולהכי פריך כיון דחיישינן לטומאה שנוכל לתקן מיתה נמי תוכל לתקן ע"י שלש נשים או ארבע יהיה לדבר סוף ומשני טומאה שכיחא וכו':

ולא בעד שני בתים. ומה שכתוב (דברי הימים ב כ"ד:ג') וישא לו יהוידע נשים שתים ויולד בנים ובנות שמא ביוה"כ היה מגרש אחת מהן וצ"ע:

אלא דאמר לה הא גיטיך על מנת שתמותי. ה"ה דהוי מצי למפרך וכי האי גוונא מי הוי גיטא והאמר רבא הרי זה גיטיך ע"מ שלא תשתי יין כו' כדלקמן ועוד דאי מתה אין צריך כלל שתהא מגורשת ואי משום תחילת עבודה דבעינן באשה אחת מ"מ למה יש לו להתנות כלל על מנת שתמות כ"ש שאם לא תמות שצריך לגרשה יותר כיון שלא תמות חבירתה:

[18] צ"ל מיהו.

ע"מ שלא תמות. והוה מצי למיפרך נמי ניחוש דילמא מתה והוה ליה שני בתים מאותה שעה:

על מנת שתמות אחת מכם. הא לאו שינויא הוא דאי מתה קמייתא נמצא שמתה זאת [וזאת] מגורשת והוה ליה בלא בית:

כל ימי חיי וחייכי. אומר ריב"א דלא גרס כל ימי חיי דבפרק בתרא דגיטין (דף פג:) פריך מאי שנא מכל ימי חיי פלוני ומסיק כל ימי חיי וימי חיי פלוני הרי זה כריתות ומיהו י"ל הכא לפי טעות שהיה סובר שם מתחלה נקבע כאן:

דילמא מתה חבירתה בפלגא דעבודה. להכי לא נקט דילמא מתה בסוף היום והויא לה כולה עבודה בשני בתים משום דאפילו התנה על מנת שלא תמות לאלתר אחר עשיה מ"מ יש לחוש דילמא מתה בפלגא דעבודה:

דף יג:

דאמר לה ע"מ שתמות חברתיך. והוה מצי לאקשויי ודילמא לא מתה חבירתה והויא לה עבודה בשני בתים אלא יש קושיות הרבה בשמועה ואינו חושש עד לבסוף שמעמידו על האמת כדפירש הקונטרס גופיה:

דילמא לא מתה חבירתה ולא עיילא איהי לבהכ"נ. וא"ת מ"מ אם לא מתה חבירתה יוליכוה בעל כרחה לבהכ"נ ותתגרש י"ל דס"ל לתלמודא כיון שבדעת אחרים הדבר תלוי שמא לא תלך:

מאי איכא למימר שמא מתה חבירתה בפלגא דעבודה אי חזי כו'. ודוקא לתרוייהו אבל אם לא אמר אלא לחדא הרי זה גיטיך על מנת שאכנס אני לבהכ"נ איכא למיחש שמא תמות חבירתה בפלגא דעבודה ואי לא אזיל לבהכ"נ עבד פלגא דעבודה בשני [בתים] ואי עייל נמצא דה"ל בלא בית ומיהו הכי נמי הוה מצי לשנויי כלישנא דנקט מעיקרא ע"מ שלא אכנס לבהכ"נ ולאידך אמר לה ע"מ שלא תמות חבירתה ואי מתה חבירתה בפלגא דעבודה לא הוי גיטא ואותה שמתה מגורשת כיון שלא הלך לבהכ"נ ואי לא מתה חבירתה ומיגרשה אידך אזיל לבהכ"נ לבטל גט אחרת והוה ליה בית אחד:

כי חזי דבעי למימת קדים ועייל וכו'. ואם תאמר לאחר מיתה נמי אם ילך לבהכ"נ מגורשת למפרע דאמרינן בפרק מי שאחזו (דף עו:) הרי זה גיטיך מעכשיו אם לא באתי מיכן ועד שנים עשר חדש ומת בתוך שנים עשר חדש הרי זה גט לא דמיא דהתם קיימתה לתנאה שחייתה עד שעברו שנים עשר חדש אבל הכא מתה קודם שנתקיים התנאי:

הבאות מבית אחד לא יתייבמו. וא"ת תיקשי ליה הא על הא דאמרינן ביבמות (דף מד.) בית אחד הוא בונה ואינו בונה שני בתים ואם כן נימא דלא תתייבם אחת מהן י"ל דהכא הכי פריך כיון דאמרת ביתו חדא משמע אם כן לא יוכל לייבם אשת אחיו אם יש לו שתי נשים ובשלמא אי הוה אמרינן הכא דאינו מכפר אלא על אחת מהן ה"נ הוה לן למימר אם יש לו ב' יבמות לא תתייבם אלא האחת אבל כיון דאמרינן ביתו חדא משמע א"כ גבי יבמה נמי נימא הכי דחדא משמע לאפוקי היכא שיש לאחיו שתי נשים:

מניח עבודתו ויוצא. בכהן גדול מיירי כפירש ריב"א ולא יגמור דקאמר רבי (יוסי) [יהודה] היינו מדרבנן אבל לפירוש הקונטרס דמוקי לה בכהן הדיוט ופריך מהחליפו שיטתן קשה דמאי פירכא הוא ועוד לא ידעינן טעמא דרבי יוסי:

דף יד.

ואי מתה אשתו עביד עבודה ולא גזר ר' יהודה שמא יאכל. וא"ת מה ענין זה לשאר ימות השנה דליכא קפידא בכהן גדול אבל הכא דגמרינן ממילואים אין לנו להתקין כהן אחר[19] (בשביל כך שלא פירש שבעה) ואיכא למימר דעדיפא מינה קמשני. ה"ר אלחנן:

אטרודי מי לא מיטריד. פירש בקונטרס אנן למשחה לגדולה כדרך שהמלכים אוכלים בעינן[20] (לדבריו דהכא) פי' וכי האי גוונא מי חיילא עליה אנינות ואפילו הוו כולי עלמא אכלי לא הוה שייך למיגזר שמא יאכל דודאי מותר לאכול ותימה דלא אשכחן האי דרשא על כי האי גוונא אלא על אין נאכלין אלא צלי ובחרדל (חולין דף קלב:) ועוד אלא מעתה דטבעה ספינתו בים הכי נמי והכי פריך בברכות (דף יא.) על קריאת שמע ועוד דתלמודא הוה ליה לפרושי האי טעמא כיון דאכתי לא איירי בהך שמעתא[21] והכי פירושא וכי האי גוונא מי חיילא עליה אנינות ואפילו הוה שייך למיגזר ביום הכפורים שמא יאכל ואע"ג דכולי עלמא לא אכלי הכא לא שייך למיגזר דלאו אונן הוא ומשני איטרודי מי לא מיטריד לפי שלא גרשה אלא על תנאי ולצורך שעה ומצטער הוא על כך הלכך אי הוה שייך למיגזר הוה פריך שפיר דאית לן הכא למיגזר פן יאכל כשעוסק בעבודה והוא אסור משום יוה"כ וכן פירש הר"ב פור"ת:

דאי ר"ע כיון דאמר טהור שנפלה עליו הזאה כו' עביד עבודה. הקשה ה"ר אלחנן דילמא דתנא דידן [ליתי] ליה הזאה כל שבעה (ואפילו) [ומשום] הכי עובד א"כ היכי [אתיא] דלא כר' עקיבא:

[19] צ"ל שלא פירש שבעה בשביל כך.
[20] צ"ל ולדבריו הכי.
[21] צ"ל ונראה דהכי פירושו.

רש"י גריס נתכוון להזות על הבהמה והזה על האדם אם יש באזוב ישנה. דכיון דהזה על דבר המקבל טומאה לא נפסלו בהן דלא חיישינן לכוונתו אבל בשנתכוון להזות על האדם והזה על הבהמה נפסלו במלאכה ולכך אם יש באזוב לא ישנה אבל קשה להרב ארי"ה דפסול מלאכה לא שייכא אחר שהניח האפר במים דתנן במסכת פרה (פ"ד מ"ד) פרה נפסלת במלאכה עד שתעשה אפר מים נפסלין במלאכה עד שיתן בהן אפר ובספרי מפיק ליה מקרא יכול [אפילו] קדשו ת"ל מי נדה כבר הם מי נדה ושמא יש פסול מלאכה כאן מדרבנן אבל לא תיקשי למה אינו טמא משום נושא כשהזה על הבהמה דכיון שנטלה לצורך הזאה על דבר המקבל טומאה לא הוי כמו שאר נושא אבל רבינו חננאל גורס בע"א להפך וגריס בנתכוון להזות על הבהמה לא ישנה פירוש לפי שהאדם טמא משום נושא והמים טמאים וא"ת כיון שהאדם טמא משום נושא מנא ליה שהמים הן פסולין דילמא לא ישנה משום דטמא הוא וי"ל דממילא הן נפסלין כשעוסק בהן טמא אע"פ שאינו נוגע בם ועוד דלישנא לא ישנה משמע ליה שפיר אמי חטאת דאפי' אחר לא ישנה נתכוון להזות על האדם כו' ישנה דאזלינן בתר כוונתו ולא נפסלו בכך:

ומאי מזה נושא. וא"ת אימא מזה ממש וי"ל דוהזה הטהור על הטמא משמע שהמזה טהור בכל ענין:

ועוד מזה בעי כיבוס בגדים ונוגע לא בעי כיבוס בגדים. פי' ולכך אין להעמיד מזה כנוגע ובמשנה דריש מסכת כלים תני בהדיא דנוגע במי חטאת לא בעי שיעור הזאה רק נושא מי חטאת לבדו ומקשים כיון דהכא לא מוקמי מזה כנוגע משום דליכא כיבוס בגדים בנוגע כמו במזה א"כ בנדה בפ' יוצא דופן (דף מב: ושם) גבי והאוכל מנבלתו יכבס בגדיו דכתיב בנבלת בהמה טהורה ומוקמי ליה ליתן שיעור לנוגע ולנושא כאוכל[22] כזית והיכי מוקמינן שיעור אכילה בנוגע כיון דלא כתיב ביה כיבוס בגדים כמו באוכל ובנושא גרידא הוה לן לאוקמי דכתיב ביה כיבוס בגדים ואומר רבי דהכא לא פריך כלל מדבנוגע לא כתיב בגדים ובמזה כתיב אלא ה"פ מזה בעי כיבוס בגדים כמו שכתוב בו בפירוש נוגע קים לן דלא בעי כיבוס בגדים כמו ששנינו בהדיא במסכת כלים וא"כ א"א לתרץ מאי מזה נוגע והלשון מוכיח כן דלא קאמר במזה כתיב כיבוס בגדים בנוגע לא כתיב ועוד דמשמע דקאמר ועוד על מה שהקשה הא כתיב מזה הא כתיב נוגע ועוד דאפילו לא היה כתיב נוגע כלל מצינו שאין דינם שוה ונוגע אינו צריך כיבוס בגדים וא"ת נהי דמוכיח מן המשנה דנוגע אין זה מזה מ"מ אנן מנא לן דלא מוקמת מזה בנוגע דילמא בעי מזה שיעור י"ל שאין לנו להעמידו בנוגע שהנוגע הוא בכלל מזה ולא נושא אבל

[22] צ"ל דבכזית.

והאוכל דנדה יש לנו להעמידו בנוגע ובנושא שאינו משמע זה יותר מזה אך תימה קצת אמאי כתיב כיבוס בגדים באוכל בדרשא דנדה כיון שמשמע נמי נוגע דלא בעי כיבוס בגדים י"ל דלשום דרשא איצטריך ועוד י"ל דלהכי שדייה רחמנא לאוכל בין נושא לנוגע למימר דקאי אתרווייהו למילף שיעורא וה"ר יהודה מקורבייל דוד גיסי רבינו שמשון תירץ לכתוב רחמנא אוכל במקום נושא כמו שכתוב כאן מזה במקום נושא אלא ש"מ דאוכל כתיב ללמד שיעור אכילה על שניהם דאין להעמידו בנושא וא"ת וליכתוב אוכל בלא הזכרת כיבוס בגדים כיון דקאי אתרווייהו י"ל [דהוה] מוקמינן ליה בנוגע לחוד שהיה מעניינו שלא היה כתוב בו כיבוס בגדים וקשה על זה דהא בנוגע לחוד לא הוה מיתוקם דא"כ לא ניכתוב נוגע כלל והוה מוקמינן באוכל כיון דלא כתיב ביה כיבוס בגדים כמו בנושא י"ל דבנוגע לחודיה לא הוה מוקמינן [דבעי] שיעור אכילה דאדרבה סברא יותר להצריך שיעור לנושא מבנוגע כדאשכחן במי חטאת דנוגע לא בעי שיעור לטומאת מגע וטומאת משא צריכה שיעור הלכך לא הוה מיסתבר לאוקמי שיעור אכילה בנוגע לחוד ולא בנושא כיון שלא היה כתוב כלל נוגע בתורה והוה מוקמינן ליה בנושא לכך הוצרך לכתוב נוגע ומעתה איצטריך להעמידו בנוגע כיון דנוגע ואוכל בשניהם לא היה כתוב כיבוס ובנושא היה כתוב ועוד י"ל דכיון דנוגע לא היה כתוב בתורה לא הוה מוקמינן ליה בנוגע אי לא כתוב נוגע והא דלא כתוב ביה כיבוס בגדים לא חש לכתבו דממילא מיתוקם בנושא הכתוב בתורה אבל מזה למה כתיב בו כיבוס בגדים בחנם אי מוקמת ליה בנוגע להכי אייתר לכתוב בו כיבוס בגדים להוכיח דמשתעי בנושא:

דף יד:

מאן תנא תמיד רבי שמעון כו' והא שמעינן ליה איפכא. תימה דרב הונא מאי הוה סליק אדעתיה ואומר ה"ר אלחנן כי כן דרך התלמוד וכן מצינו בעירובין בריש פרק חלון (דף עט.) גבי מאן תנא אהלות ר' יוסי היא והיו יודעין דמיירי הני תנאי שהן מביאין בהך מילתא והיו סבורים שאמרו בע"א ממה שאמרו וכשנודעה הברייתא בבית המדרש הקשוה על דבריהם ותירצו אמוראים אחרים איפכא:

אביי אמר לא קשיא כאן בהטבת שתי נרות כו'. וא"ת אמאי לא משני אביי הכי על קושיא דתמיד מיומא דבהא דתמיד נרות ברישא בהטבת (שתי) [חמש] נרות י"ל דבתמיד מוכח שאף הטבת שתי נרות שהיתה בסוף היתה קודם קטורת דתנן התם בסוף פרק שלישי מי שזכה בדישון מזבח הפנימי כו' מי שזכה בדישון המנורה נכנס ומצא שתי נרות מזרחיות דולקות מדשן את השאר ומניח את אלו מצאן שכבו חוזר ומדליק כו'

ובתר הכי תני סדר התמיד ולא היו כופתין את הטלה כו' וכל סדר הולכתו והדר תני החלו עולין כו' מי שזכה בדישון המנורה נכנס ומצא שתי נרות מזרחיות דולקות מדשן כו' מי שזכה בקטורת כו' אלמא דהנרות קודם לקטורת ומיהו כיון דידע פלוגתא דאבא שאול ורבנן הוה מצי לשנויי הא אבא שאול והא רבנן דסדר יומא כרבנן דאבא שאול אלא בהך בבא דלקמן בה' נרות מיירי וההיא דתמיד כאבא שאול דמאחר קטרת אחר ב' נרות ובדם התמיד מפסיק להו אלא ודאי אביי לא קאי אפירכא דיומא מסדר תמיד ורב הונא ורבי יוחנן לא ידעו פלוגתא דאבא שאול ורבנן א"נ ידעו אלא קשיא להו קושיא דלקמן תנא ברישא הטבת שתי נרות כו':

דף טו.

אין לך עבודה מערב ועד בקר אלא זו בלבד. פי' שיוכלו לאחר אותה כל כך ובמנחות פריך הרי אברים ופדרים שכשרין כל הלילה ומשני ליה ובתמיד נשחט (דף נט.) איכא מאן דאמר דלא איירי אלא בעבודת פנים כגון קטרת אבל פסח מאוחר אחר נרות ולדידיה איכא למימר הכי נמי באברים ופדרים:

תן לה מידתה. פי' בקונטרס שלעולם יתן חצי לוג שמן שכך שיערו חכמים ואם יותיר יותיר ובתוס' ריב"א כתב שבלילי תמוז היו עושין פתילות עבות ובלילי טבת בינוניות ומיהו לשון תן לה מידתה משמע שלכולם היו פתילות בינוניות וריב"א הביא ראיה דאמרינן בירושלמי ר' שמואל בר רב יצחק בעי מעתה בתקופת טבת חצי לוג לכל נר ותקופת תמוז חצי לוג לכל נר א"ר יסא אין מן הדה לית שמע כלום בן ביבאי היה ממונה על הפקיע וממזג את הפתילות וסבירא ליה להאי אמורא דעל הפקיע לאו היינו נגדא כדאמר לקמן בפרק שני (דף כג.):

נותן מזרחה צפונה. דעולה טעונה שתי מתנות שהן ארבע כדתניא באיזהו מקומן (דף נג:) יכול זורק זריקה אחת ת"ל סביב אי סביב יכול מקיפו בחוט ת"ל וזרקו הא כיצד שתי מתנות שהן ארבע ואיכא סביב בקרנות:

הזה ממנו אחת למעלה ושבע למטה. ותימה להר"ר אלחנן מאי ס"ד הא בהדיא קתני לקמן בפרק הוציאו לו (דף נג:) והזה ממנו אחת למעלה ושבע למטה ולא היה מתכוין להזות לא למעלה ולא למטה אלא כמצליף י"ל דס"ד דהכי קאמר לא למעלה ממש במשכו של מעלה ולא למטה ממש:

כמנגדנא. פי' בקונטרס כמלקה זה שאינו רוצה להכות הארבעים במקום אחד וקשה שאין זה מפורש בשום מקום בתלמוד אבל לא תיקשי מאי אחת למעלה ושבע למטה

כיון דזו למטה מזו וי"ל שיש לחלק בין אחת[23] לשתים שכאן מצדד גב ידו למעלה וכאן מצדד גב ידו למטה כדאמרינן פרק הוציאו לו (דף נה.) ורבינו הזקן פי' כמנגדנא כשמכה אותו שלוקה מוטה על העמוד ומכין אותו שליש מלפניו ושני שלישים מאחוריו נמצא שאצבעותיו למעלה כשמכה מלפניו ואצבעותיו למטה כשמכה מאחוריו והכי נמי כשהזה מלמעלה אצבעותיו למעלה וגב ידו למטה וכשהזה למטה אצבעותיו למטה וכולן היו נוגעות בקרקע ולא בכפורת כדאמרינן בפרק הוציאו לו (שם) וכן פי' בערוך:

כמצליף. פי' בערוך יודע כמביא למעלה כמאן דמצליף בקונסא:

הזה על טהרו כו'. פירש בקונטרס על חציו וא"כ א"א שלא תהא אחת למעלה מחציו והאחרות למטה ורבינו חננאל גריס איני והא תנן בפרק הוציאו (דף נח:) אחר שהזה למעלה [בקרנות] מזבח הזהב חוזר ומזה על טהרו של מזבח ז' פעמים כו' אלמא מדם א' נותן למעלה בקרנות המזבח ולמטה בחציו ועוד גרס בפר"ח והאיכא שיריים שהן למטה אחר שהזה על הקרנות [ומשני] שיריים לא מעכבי ואנן מיירינן במלתא דמעכבא בדם דהיינו עיקר כפרה והאיכא שיריים של דם הפר ושל דם השעיר הניתן בפנים [דאיכא מ"ד] דמעכבי ומפורש בס"פ הוציאו לו (דף ס:) ובזבחים בהשוחט והמעלה (דף קיא.) אלמא יש ממנו בקרנות המזבח ולמטה ומשני בחד מקום אמרינן וכל זה היה במזבח הפנימי למעלה ובחיצון למטה משמע שכל זה היה בספר ר"ח אבל אינו בספרים שלנו ובזבחים פרק בית שמאי ברישיה (דף לח:) איתא להך גירסא:

דף טו:

הממונה. פי' בקונטרס סגן והקשה ר' אלחנן דהא בירושלמי מפרש דחמשה דברים סגן משמש ולא חשיב הך דהכא וכן אמר להן הממונה דפרק ג' והכי נמי דתמיד ונראה לרבי שממונה על זה היה כי מסתמא היו שם הרבה ממונים:

צאו והביאו טלה גר'. ול"ג לי:

בית המוקד. פי' בקונטרס שהיה בו אש להתחמם לכהנים שהיו הולכים יחיפים על הרצפה והא דאמרינן בפ"ק דשבת אבל אתה מבעיר במדורת בית המוקד מ"מ צורך עבודה קרינא ביה שפיר ואע"פ שלא היה אלא לחמם לכהנים וגם היה בית המוקד קטן כקיטון הפתוח לטרקלין כדאמר בסמוך שהיה עשוי נמי לצורך כך ור"ח פי' שהיה אש בבית המוקד לקיום האש ואע"ג דאמרינן לקמן בפרק טרף בקלפי (דף מה.) שהיו עושין

[23] צ"ל לשבע.

מערכה לקיום האש מ"מ צריכין היו ב' בתי מוקד אלו לקיום האש וקשה קצת שלא מצינו בשום מקום שהיו לקיום האש:

ורמינהי כו'. מלשכת טלה קרבן ומלחם הפנים קא פריך דהנהו משני לבסוף שמעתין אבל מאינך אתי להו שפיר אם היו משמשות שני דברים:

מבדיליין בין עזרת ישראל לעזרת כהנים. שהיא היתה מקודשת יותר דתנן במסכת כלים (פ"א מ"ח) עזרת כהנים מקודשת ממנה שאין זר נכנס לשם אלא לשחיטה ותנופה כו' ולקמן פרק אמר להם הממונה (דף לו.) פלוגתא אם יכול לשחוט קרבנות ששחיטתן בצפון בעזרת [כהנים] ומיהו ההוא דמסכת כלים אתיא אפילו למאן דשרי שהרי פעמים שהיתה עזרת ישראל מלאה שוחטין נכנסין לשם:

דף טז.

חוץ מכותל מזרחי. לא בעי למימר שאותו לא היה גבוה יותר מארבעים אמה אבל ארבעים אמה היה גבוה שהרי לעזרת נשים גבה אותה קרקע שש אמות ואותו כותל היה גבוה ארבעים אמה שכולם היו כך וגובה הפתח כ' אמה מן האיסקופה נמצא שהמשקוף של עזרת נשים לא היה גבוה אלא שש אמות יותר ממשקוף כותל שער מזרחי שגובהו היה כ' אמה כמו כן נמצא צריך היה שלא יהא הכותל מזרחי גבוה מעל שער של עזרת נשים ו' אמות שא"כ איך יוכל לראות פתחו של היכל מעל כותל מזרחי דרך שער עזרת נשים נמצא שלא היה כותל מזרחי זה של תחילת הר הבית גבוה כ"ו אמה:

ותנן בין אולם כו'. ושלחה אמה גר' בדאולם בספרים ישנים ובמס' מדות וכן מוכח נמי התם דתנן כל מעלות שהיו שם שלחן חצי אמה חוץ של אולם:

אי אמרת בשלמא ר' אליעזר בן יעקב היא היינו דאיכסי ליה פיתחא. מה שפי' בקונטרס דלר' אליעזר גובה קרקע עזרת כהנים עשרים אמה ומחצה לא דק דבמס' מדות מוכיח בהדיא ששלש המעלות של דוכן היו בכל אורך עזרת כהנים דקתני נמצא עזרת כהנים גבוה משל ישראל שתי אמות ומחצה:

(**מאן תנא מדות**) [**הא מני**] **ר' יהודה היא**. לפי [מה] שפי' רבינו שלמה מפי[24] (עצמו) קשה היכי מוכח דמדות ר' יהודה היא מדלא אתיא כר' אליעזר בן יעקב ומה הוכחה היא זו דילמא תנא אחרינא הוא דאית ליה לקמן פרק הוציאו לו (דף נט.) ובזבחים (דף נח:) דכוליה מזבח בצפון קאי וכוותיה מיתוקמא שפיר:

[24] צ"ל רבותיו.

דף יז.

האי לשכה אקצויי מיקציא וכו'. הקשה ריב"א למה הוצרך לתרץ כן לישני ליה דבית המוקד היה לצפונו של עזרה וא"כ היה אז דרום בית המוקד צפון עזרה וא"כ הא דקאמר בתמיד דלשכת טלאים היתה במקצוע צפונית מערבית היינו צפונית מערבית דעזרה שהוא מערבית דרומית של בית המוקד והיינו דקאמר במס' מדות דלשכת טלאים מערבית דרומית דאבית המוקד קאי[25] (נמי ובהכי אתי נמי) שפיר מלחם הפנים דקחשיב לי' במדות בקרן מזרחית דרומית ובתמיד חשיב ליה רביעית בקרן [מזרחית] צפונית דהא דחשיב ליה במדות בקרן מזרחית דרומית היינו מזרחית דרומית דבית המוקד שהיא צפונית [מזרחית] של עזרה ואתי נמי שפיר הא דקתני בתמיד לשכת בית המוקד ולשכת החותמות דלא חשיב הכא שאותן שתיהן לבדן היו בעזרה ובמדות חשיב לשכה שבה גנזו בני בית חשמונאי אבני מזבח ולשכת בית הטבילה דלא חשיב התם ואין זו קושיא כלל כי אין לו למנות לשכת לחם הפנים ולשכת טלה קרבן בעזרה ובבית המוקד שהרי לא היו אלא באחת מהן ומחיצה מפסקת בין שתיהם וא"כ היאך היו שם ד' לשכות והלא לא היו שם ועוד וכי היו אורך העזרה ובית המוקד מכוונין בצמצום והא ודאי לא היו כן ולעיל פי' דאתי שפיר דלא פריך אלא מלשכת טלה קרבן ומלחם הפנים אבל קשה לרבי דאמאי לא משני גבי לחם הפנים דאקצויי מיקציא כמו גבי לשכת טלה קרבן:

דף יז:

דאמרי לא שקיל פלגא. ומחצה לאהרן ומחצה לבניו לאו דוקא שיטול כנגד כולם אלא קרוב למחצה:

דף יח.

רבא אמר כולה רבי וכו'. וא"ת אביי דמוקי רישא כרבנן וסיפא רבי ומוקי מציעתא[26] (דרבי) בפלוגתא דרבי יהודה ורבנן ולוקמה במשמר המתעכב כרבא וכולה[27] (כרבי) וי"ל דמילתא דלא שכיחא היא ורבא לא ניחא ליה לאפלוגי רבנן ורבי בהא אלא סבירא ליה דמחצה ממש לכולי עלמא כדאשכחן במי שמת (דף קמג.) גבי אבולי ואסטרוגי ובמסכת ע"ז (דף י:) במעשה דקטיעא בר שלום שנתן כל נכסיו לר"ע:

[25] צ"ל ואתי.
[26] צ"ל כרבנן.
[27] צ"ל כרבנן.

מרתא בת בייתוס. אלמנה עשירה היתה וקידשה יהושע קודם שנתמנה ואח"כ נתמנה להיות כהן גדול כדאמרינן ביבמות (דף סא.) עד דאוקמיתיה ליהושע בן גמלא ואע"פ שחשוב היה כדאשכחן לקמן (דף לז.) שעשה שני גורלות של אשכרוע של זהב ומזכירין אותו לשבח ואמרינן בפרק לא יחפור (דף כא.) מתקנת יהושע בן גמלא ואילך מ"מ היו בעלי תורה וחשובין ממנו וראויין למנות יותר:

פר נמי על חטא אתי. וא"ת איכא פר מוסף דעל חטא לא אתי י"ל דבמתניתין קתני פרים ופר חטאת הוי בכלל:

לא מאכל ולא משתה. ואע"ג שכהן של בית אב אסור לשתות יין [הכא אייריי] אחר עבודה כשהולך לישן ולא כפי' ריב"א שפירש דמשתה בשאר משקין דלאו יין קאמר דהא שאר משכרין נמי אסירי כגון דבש וחלב ודבילה קעילית:

אין מאכילין אותו חגב"י. תימה אמאי לא חשיב בכהן גדול יש לומר דלא החמירו בו כל כך ואם תאמר אמאי לא האכילוהו לזב והלא אינו מטמא באונס יש לומר דמכל מקום מיהא סתרא אפילו באונס כדתנן במס' זבים (פ"ב מ"ב) ובנדה בפרק בנות כותים (דף לז.):

דף יח:

ואי בעית אימא יחודי הוי מיחדי כו'. ואומר רבי דאכולה מילתא קאי שלא היו אומרים להם לינשא מיד אלא מיחדי ואז לא היו מצפות שישאום ולא היו אז רואות מחמת חימוד ולכך היו יכולים לבא עליהם בלא ז' נקיים ויש פת בסלם ואם היו באין עליהן היו מוליכין אותם לעירם וליכא משום ומלאה הארץ זמה והשתא לא צריך תו לטעמיה דמשדרין שלוחא מעיקרא ולכך קבעו כאן התלמוד והשתא לא שייכא כאן הך דכתובות (דף ד:) דחתן כל זמן שלא בעל הוא ישן בין האנשים כו' דהכא לא שייך כלל דם חמוד כדפי' וכן פי' ה"ר יצחק בן רבינו מאיר ביבמות אבל ה"ר יוסף פי' דהך דכתובות פירסה נדה דאיכא איסורא דאורייתא אבל הכא ליכא אלא חומרא דרבנן ולפי דבריו משמע דקאי האי ואב"א אפירכא בתרייתא דוקא כלומר שלא היה שם אלא יחוד ולא היו באין עליהן דליכא ז' נקיים ולא נהירא דהא ליכא פת בסלו אלא כדפי' כך נראה יותר:

דף יט.

לשכת הפרוה ששם מולחין עורות קדשים. היינו לשכת המלח השנויה [בהקומץ] רבה (דף כא:) בשלשה מקומות המלח נתונה בלשכת המלח ועל גבי הכבש כו' ואין זו לשכת המלח דהכא שנותנין בו מלח לכל צרכי סעודה. ר' אריי"ה:

בצפון דתנן שש לשכות. בדרום גר' בקמייתא גבי לשכת המלח ופרוה ומדיחין ובצפון גר' בבתרייתא לשכת הגולה כו'. וכן מוכחא סוגיא דבסמוך דקאמר אזיל לדרום וטביל [ונייח] אלמא שער המים היה בצד לשכתו וכו' ובמדות גרס איפכא וזו הגירסא נראה לרבי עיקר:

שער הדלק. יש לפרש שדרך שם היו מביאין אש למערכה:

שער הקרבן. שמא דרך שם היו מביאין קרבנות:

לבהדי פניא מדו עילויה. שסובר דהזאתו טימאתו וכרבי עקיבא:

דאי ס"ד הני כהני שלוחי דידן נינהו. וא"ת והא בנדרים פרק אין בין המודר (דף לה:) איבעיא לן אי שלוחי דידן אי שלוחי דרחמנא נינהו ולא איפשיטא ואמאי לא פשטיה ליה מהך וי"ל דלא ניחא ליה לפשוט מדברי אמורא וכי האי גוונא פרישית בבבא מציעא (דף יז.) ובכתובות (דף פט:) גבי אלמנה מן האירוסין יש לה כתובה שהיה יכול להוכיח כן מדברי אמוראים:

דף יט:

והיו תולעים יוצאין מחוטמו. מדה כנגד מדה שהריח שלא לצורך ובקונטרס פירש שחוטמו נכנס קודם לפני ולפנים מיהו ידיו שנטלו הכף והמחתה נכנסו קודם:

כמין רגל עגל. בירושלמי פריך והכתיב וכל אדם לא יהיה באהל מועד ואפילו אותן שכתוב בהן ודמות פניהם פני אדם ומתרץ שזה הקטורת לא נעשה כמדתו ולקמן גבי מעשה דשמעון הצדיק פרק טרף בקלפי (דף לט:) שהיה נכנס עמו זקן לפני ולפנים פריך בירושלמי כה"ג ומתרץ כבוד הקב"ה היה:

ודברת בם ולא בתפלה. פי' בקונטרס שהתפלה בלחש ועוד נוכל לפרש ודברת בם שאילת שלום ומשיב מפני הכבוד וכן מפרש בירושלמי [פרק היה קורא] ועוד יש לפרש כדאמרינן בפ"ק דשבת (דף יא.) חבירים שהיו עסוקים בתורה מפסיקין לקרית שמע ואין מפסיקין לתפלה:

צרדא. פירש בקונטרס שהוא אצבע שני לגודל ורבינו תם פירש כי זו היא אמה וצרדא צרתה דדא שהיא אגודל וכן שנינו בתוספתא (פ"א) איזהו אצבע צרדא אצבע גדולה של

ימין וכן נשמע יותר הקול וכן יסד הפייט [בפרשת שקלים] גיא וכל עפרה בצרדא הכילו וזהו לפי שדורש וכל בשליש עפר הארץ ובאצבע שלישי בראו ובשום מדרש מצא:

דף כ.

תלת מאה ושיתין וארבע. לפי שנות החמה קאמר:
בפי' ר"ח גרס תנן התם אברים כו' כמו שפי' בקונטרס:
קודם חצות יחזיר כו'. בזבחים מוקי לה בשרירי ולכך קודם חצות יחזיר שעדיין אינו אפר אבל אחר חצות הוי אפר:

דף כ:

תן בקר לבקרו. אבל לא משמע לפרש ליתן בקר שני לשריפתן שהרי אין מתעכבין כל כך להתעכל:
משום חולשא דכהן גדול עבדינן מחצות. מכאן משמע שהיה כהן גדול עושה תרומת הדשן והא דחשיב עלה לקמן פייס במשנה היינו בכל יום דהתם נמי קתני מי שוחט מי זורק ומי מדשן ואע"פ דצריך לקדש ידיו ורגליו לתרומת הדשן ואין זו מחשבון חמש טבילות ועשרה קידושין זהו לפי שהיתה בעוד לילה קודם שיתחיל עבודת היום היה יכול לצאת חוץ לעזרה והפייט שפייט בסדר יוה"כ שהיה שם פייס לתרומת הדשן ללשון המשנה וסדרה תפס שיטת תפלתו והא דקתני מעסיקין אותו עד זמן שחיטה משום דמיכן ואילך מתחיל עבודת היום בלא הפסק ולא כפי' ריב"א שרוצה לפרש מכח אלו הראיות שהיה אז תרומת הדשן בשאר כהנים:
ברגלים דנפישי ישראל ונפישי קרבנות כדקתני לא היתה קריאת הגבר מגעת כו'. וכיון שיש שם רוב קרבנות ורוב העם והיו דוחקין בעזרה היה ממהר להוציא הדשן ולהכי מסיק טעם דמסיק כדקתני כו' אבל לפי' הקונט' שלא תלה הטעם אלא בנפישי קרבנות לא אתי שפיר טעם דמסיק כדקתני כו'. ריב"א:
והיה קולו נשמע עד ג' פרסאות. וא"ת והתנן (תמיד פ"ח מ"ח) מיריחו היו שומעין קול גביני כרוז ותירץ ה"ר יוסף בר' משה דודאי היה נשמע עד יריחו אבל אגריפס שמע עד ג' פרסאות ולא נהירא דמשמע שלא היה נשמע יותר ור"ת אומר דקול הברה שלו נשמע עד יריחו אבל לא היו שומעין ומבינים הכרוז אלא עד ג' פרסאות ואין נראה לרבי דהא משמע דלא משבח חשיבותא דכהן גדול אלא דהואי חולשא ויממא ולא קאמר שקול דבריו של כהן גדול היו מבינים ולא של גביני כרוז ונראה לרבי שמואל שחולקות והכי

נמי פליגי ההיא דתניא לקמן בפרק טרף בקלפי וההיא דתמיד (שם) דקתני מיריחו היו שומעין קול שער הגדול שנפתח ובפרק טרף בקלפי (דף לט:) קאמר עד ח' תחומי שבת ואין לומר דההוא דלקמן בשער[29] עזרה וההיא דתמיד בשער[28] ההיכל דהא קתני הגדול דהיינו שער היכל שהיו פותחין קודם התמיד ואין לחלק בין ציר שער הגדול לקול שער הגדול ועל כן נראה נמי דהנך פליגי:

דף כא.

לא נמצא פסול בעומר. לפי שלא היו יכולין להביא אחר כדפי' בקונטרס ואע"ג דאמרינן לעיל (דף ז.) גבי עומר אומר ומביאין אחרת תחתיה מ"מ לא שכיח למצוא אחרת:

ולא אירע קרי לכהן גדול. אבל מיהא [טומאות אחרות] אירעו כדאשכחן לקמן (דף מז.) ובכמה דוכתי ונתזה צינורא כו' אבל פסול קרי דגנאי הוא לא אירע ובירושלמי גר' מעשה ואירע קרי לכהן גדול ונכנס יוסף בן אולם כו' ויש לומר כדפי' בירושלמי דבמקדש ראשון דוקא קאמר[30] דתניא מעולם לא כיבו גשמים אש כו' מוכח הכי דלא תנן להו במשנה דאבות:

שברי כלי חרס וכו'. פ' דם חטאת (זבחים צד:) מוכח ששבירתן במקום קודש אבל לא ידעינן מקרא מנלן שאחר שבירתן אינו יכול להוציאן משם:

מוראה ונוצה. פי' ה"ר יוסף דהוא הדין תרומת הדשן וקשה אמאי לא חשיב לה ור"ת אומר דודאי לא היתה נבלעת ולהכי דרשי ושמו בנחת ושמו כולו ושמו שלא יפזר דאיכא איסור הנאה ואי נבלעת למה טעונה גניזה ושמא אם לא אירע הנס קאמר דהכי נמי מסיק במעילה פרק וולד חטאת (דף יב.) איסור הנאה בדישון מזבח הפנימי והמנורה מיהו לקמן בפ' הוציאו לו (דף נט:

ד"ה והרי) פירשתי דהיינו קודם דישון ומ"מ אחר דישון קתני לא נהנין ולא מועלין:

מקום ארון כו'. תימה כיון דפריך השתא מנסים שהיו בבית ראשון כגון ארון ומגדים דשלמה אם כן ניחשוב נמי נסי דלקמן (דף לט.) דתנן מ' שנה ששימש שמעון הצדיק היה גורל עולה בימין כו' וכל שכן בבית ראשון[31] שנהגו שהיו אז חשובים יותר יש לומר כי גם במקדש ראשון פעמים שלא היה עולה[32] (וה"ה) דודאי בארון ומגדים שייך להקשות יותר לפי שכל שעה שהיו בבית המקדש נתקיים נס שלהם אבל הני דלקמן פרק טרף

[28] צ"ל עזרה.
[29] צ"ל היכל.
[30] כאן הוא סה"ד ואח"כ מה"ד דתניא וי"ג והא דתניא כו' והד"א.
[31] צ"ל שכהנים.
[32] והר"א תירץ.

בקלפי פסקו בזמן שראויין להיות ומהאי טעם נמי ניחא טפי הא דקשיא לי אמאי לא חשיב נמי הא דאמרינן בתמיד נשחט (דף סד:) גבי שלש כתות דאיכא למ"ד עזרה ננעלת מאליה תנן על ידי נס דהא מיהא ניסא דלא קביע שהיה פוסק:

דף כא:

חמשה דברים שיש בין מקדש ראשון למקדש שני כו'. בפיוט לצור יעקב אתן מהלל ושירים כתוב ועודף אחרון כבוד לראשון באש וכרוב ועוד שלשה דברים ותימה דאדרבה עזב ולא עדף ועוד כי יש לו להיות שם חדרים רמ"ח כנגד רמ"ח אברים שבאדם כמו שפייט שם אתן את הודו בקרב עם מיחדו למספר כל נתחים בי עצור ואין כי אם רמ"ו והגיה רבינו תם ועודף אחרון כבוד לראשון ועמד ארבע מאות ועשרים ונרצה בו להכבד אבל לא באש וכרוב ועוד שלשה דברים וזהו כמו שמשמע כאן בפירוש ושמן המשחה שלא היה בבית שני לא קחשיב דלא חשיב אלא דברים שהיו באין לצורך המקדש דוקא: **בסיימי פרק ראשון**. תצרני כאישון. והבהק אורי באישון. ותן לי מאתך מענה לשון. ובתורתך האירה עיני. והוד והדר תעטרני. בפרק שני:
הדרן עלך שבעת ימים

דף כב.

בזמן שהן מרובין רצין בכבש כו'. ותימה כיון דעבודה היא כדאמרי' בגמרא א"כ איך רצין והאמרינן בירושלמי דברכות גבי תפלה מי שעומד ומתפלל צריך להשוות רגליו תרין אמורין ר' סימון ורבי לוי חד אמר כמלאכים וחד אמר ככהנים מאן דאמר ככהנים שהיו מהלכין עקב בצד גודל דכתיב (שמות כ':כ"ג) לא תעלה במעלות על מזבחי פי' כיון שבשעת הילוך מיישרין רגליהן כל שכן בשעת תפלה מעומד ואין נראה לומר דרצין עקב בצד גודל קאמר ושמא כיון שלא [היו] עדיין עסוקין בעבודה כמו בהולכת אברים לכבש יכולין לרוץ[33] אי נמי רצין עקב בצד גודל שלא להראות כמו עושה כן אלא כי כן צריך לו לילך בשעת עבודה כדפי':
הממונה אומר להם הצביעו. פי' שיהיו מכוונים ביניהם מנין אחד י' או כ' או מ' וימנו בזה א' בזה ב' בזה ג' כל המנין ואותו שיסיימו בו המנין שכוונו יתרום ואם תאמר אם כן יש רמאי שהממונה ידע בטוב היכן יסיים המנין וכל מי שרוצה בו יתרום יש לומר שהממונה היה מונה ולא היו אומרים לו המנין שכוונו ביניהם וכן פי' בערוך:

[33]כצ"ל יכולין לרוץ ומכאן נראה לר' דהא דאמרי' בסוכה (נ"ב ב') אמרו עליו על בנה של מרתא בת בייתוס שהיה נוטל כו' והיה הולך עקב בצד גודל שלא להראות כחו עושה כן אלא כו'. ועי' ש"י.

הרי איברים ופדרים דליליא ותקינו להו רבנן פייסא. פי' ולא חיישינן דילמא לא אתו אלא תיקנו פייס ותימה וכי אותן של אברים ופדרים מספק הן באין והא אמרינן לקמן בפירקין (דף כו.) הזוכה בתמיד של שחר הוא הזוכה בתמיד של בין הערבים ואפי' למאי דבעי למימר שחוזרין ומפייסין לתמיד של בין הערבים קאמר לקמן דמצפרא אתו א"כ היו הן יודעין מבעוד יום מי המעלה אברים למזבח ומה עניינם לתרומת הדשן שלא היו יודעין מבעוד יום ואומר רבי דסבירא ליה לתלמודא דאפילו היו עושין הפייס של תרומת הדשן מבעוד יום יש לחוש כי גם אותו שזכה בפייס יפשע ולא יעמוד כיון שהאחרים לא יקיצוהו משנתו כי לא יעמודו ואם (לא) היו חוששין בפייס של תרומת הדשן אם כן לא יעשוהו בלילה [ויתאספו] מבעוד יום וליכא למיחש למידי אלא ש"מ שאף כשיעשוהו לפייס מבעוד יום יש לחוש שמא יפשע כיון שלא יעמידוהו אחרים משנתו ולכן לא תיקנו בו פייס מתחילה ולהכי פריך הרי אברים ופדרים כו' שזכה בהן האחר מבעוד יום ותיקנו ועוד דלמאן דאמר מוספין קודמין לבזיכין משמר היוצא מקריב תמיד של שחר ומשמר הנכנס מקטיר בזיכין כדמוכח בסוף החליל (דף נו:) [וא"כ] אין עניינם לתמיד של שחר כלום ואין יכולין להיות בפייס השני כלל אבל למ"ד בזיכין קודמין למוספין אתי שפיר דאע"ג דתמיד קרב שחרית ובזיכין בחמש כדמוכח בריש תמיד נשחט (דף נח:) משום דהוו בזיכין בפייס חשיב להו כתמיד של שחר ועוד כי נראה שמותר לעשותן לאלתר שחרית אחר התמיד דהא לקמן בפרק הממונה (דף לד.) משמע שהיה להם להיות בין חביתין לנסכים משום דגמירי חוקה חוקה מחביתין אי לאו דכתב ביום ביום לאחר ואהני להקדים נסכים לבזיכין אלמא סמוך לנסכים לאלתר מותר לעשותן קודם חמש והא דאמרי' בזיכין בחמש היינו שלא יתעכבו יותר אבל לכתחילה יכול להקריבן שחרית אחר נסכי תמיד וכן מוספין בשש דאמרינן בתמיד נשחט נראה לפרש שלכתחילה אין לעכבן יותר אבל קודם לכן מותר להקריבם לכתחילה מדמצלינן צלותא דמוספי בתלת שעי קמייתא לכתחילה. לשון רבי. וא"ת למה אין עושין בפייס שני כמו שהיו עושין אחר הקטרת אברי תמיד שהיה בבקר והבזיכין אחרי כן אפילו למ"ד בזיכין קודמין למוספין כדמשמע לקמן בפרק הממונה יש לומר שכל עניני הקטרת והעלאות היו בפייס אחד וגם יכולין להקטיר בזיכין בשחרית כדפי' רבי:

ותקנו בו פייס. ולא חיישינן שמע יפשע ולא יקיץ משנתו ומשני שאני מיגנא כו'. וא"ת מכל מקום עיקר הקטרת אברים ופדרים ביום היא כדתנן בתמיד של בין הערבים שקרב בשמונה ומחצה י"ל שפעמים מאחרין הרבה ואיכא למיחש שמא ישן ויפשע בהקטרתן ומשני שאני מיגנא וכו':

תקנתא לאידך גיסא הואי. פי' בקונטרס שמקשה שלצורך שני גזירין וסידור מערכה תקנו הפייס ואין נראה כי מה קושיא זו מ"מ היתה [תקנה] לשם תרומת הדשן [גם כן] ור"ח פי' תקנתא להך גיסא וכי תקנו פייס בשביל שהיו מרבין לבא יחד ודוחפין זה את זה תקנתא להך גיסא הואי שלא היו באין עד שתיקנו שיזכה בסידור מערכה ושני גזירין כו':

יזכה בסידור מערכה שהיה בלילה. כדמשמע בתמיד ושני גזירין היה ביום כדמשמע בפירקין (דף כז:):

קמייתא נמי לא רצין ועולין בכבש תנן. ואי לא עלו אלא ד' אמות לא הוה תני רצין ועולין וה"ר יוסף פי' רצין ועולין לכבש משמע שהיו עולין יחד ואם כן אם יזוז הראשון פסיעה אחת ממקומו יזכה בשביל זה:

דף כב:

ויפקדם בטלאים. שם מקום הוא לפי הפשט:

שאול באחת ועלתה בידו מאי היא מעשה דאגג. קשה לרבי בשאול נמי איכא שתים שמתחילה קודם מעשה של אגג כבר ניחם הקב"ה כשהקריב העולה קודם שבא שמואל ואז אמר לו בקש ה' איש כלבבו וגו' (שמואל א יג) וההוא הוה ליה לאיתויי ואומר רבי דאז לא הפסיד המלוכה לגמרי שאז לא היה בדעת הקב"ה להעבירה אלא ממנו ולא מבניו אבל במעשה דאגג ניחם אפילו מבניו:

ששה חדשים נצטרע דוד. משום מעשה דבת שבע קאמר דהשיבה לי' ששון ישעך כתב במזמור נ"א כאשר בא אל בת שבע ובירושלים הוה. וקשה לר' דילפינן בחלק (דף קז.) ששה חדשים נצטרע דוד דכתיב (מ"א ב) ארבעים שנה מלך בחברון מלך שבע שנים ובירושלים מלך שלשים ושלש שנים ובקרא אחרינא בחברון מלך שבע שנים וששה חדשים בתחילת ד"ה [דה"א ג] כשמונה בניו של דוד ואותם ששה חדשים יתרים שחיסר הפסוק במקום אחר נצטרע משמע שהיו בחברון וי"ל דודאי אותה צרעת היתה בירושלים ומה שנדלג באחד מן הפסוקים אותם ששה חדשים דחברון היינו להודיע שהיו ששה חדשים שלא היה במלכותו לפי שאותם ששה חדשים היתרים על החשבון של שנים היה בחברון נוח לו לדלגם יותר מלכתוב שמלך בירושלים ל"ב שנה וחצי כך תירץ ה"ר אלחנן אבל מספקא ליה אם מלך דוד מ' שנה שלימים ואותם ו' חדשים היו יתרים על המ' או הו' חדשים היו מן החשבון ול"ט שנה וחצי חשיב ארבעים שנה במקום אחר כי אינו רוצה למנות מקוטעות:

לדברי האומר קבל הא איפרעו מיניה כו'. תימה הא לא איפרעו מגופיה כמו במעשה דבת שבע דלעיל וא"כ הוה ליה למיחשב דוד בשלש ואומר ה"ר יוסף דלא מהדר לאוקמי רב הונא כרב אלא דמסיים למילתיה דלרב נמי נפרע ממנו ולשון הסוגיא משמע כן דהא סבר שנים כשמואל דאמר לא קבל ובתר הכי קאמר ולרב כו' ועוד י"ל דהפסד המלכות מזרעו שייך נמי לגופיה אבל ילד ואמנון לא קרי מגופיה וטעמא דהפסד מלכות שייך לגופו יותר:

ולדברי האומר קבל כו'. הקשה ה"ר אלחנן דמכל מקום לא מיתוקמא כרב דאמר בשבת בפרק במה בהמה (דף נו.) כי מעיינת ביה בדוד לא משכחת ביה רק באוריה החתי והכי קאמר דוד בשתים ועוד קשה לרבי והא בלישנא דקרא כתיב (מלכים א ט"ו:ה') ולא סר מכל אשר צוהו ה' רק באוריה החתי והאיכא מעשה דהסתה ובשלמא ממאי דקאמר קבל דוד לשון הרע לא קשיא מידי מקרא שאינו חושבה כל כך עבירה כיון דדברים הניכרים חזא ביה ואע"פ ששקר היה שוגג היה ואע"ג דחשיב ליה הכא עון היינו משום דחשיב נמי מעשה דשאול דאגג לעון ואע"פ ששוגג היה שהיה דורש קל וחומר דלעיל: **כבן שנה שמלוכלך בטיט ובצואה**. ותימה מה היה סובר רב נחמן ונראה שהיה ר"ל שהיה כ"כ עניו שלא היה מקפיד על כבודו דכתיב (תהילים קל"א:ב') אם לא שויתי ודוממתי נפשי כגמול עלי אמו כגמול עלי נפשי וסיוטא דחזא היינו שלא דיבר לשון נקיה כלפי שאול. רב ארי"ה:

דף כג.

השתא שתים מוציאין אחת מיבעיא. וליכא למימר אחת או שתים ואפילו טובא דהא פשיטא שאין יכול להוציא כל אצבעותיו ובשבת בפרק במה אשה (דף ס:) הארכתי בהך מילתא דאיכא דוכתא דפריך ליה ואיכא דוכתא דלא פריך ליה:

דף כג:

יכול כמצות יום הכפורים שפושט כ"ג בגדי קדש ולובש בגדי כהונה. נראה לרבי דל"ג ליה דמאי שייך זה לכה"ג ביום הכפורים ואי משום שמשנה מבגדי זהב לבגדי לבן ומבגדי לבן לבגדי זהב אלו ואלו קדש הם ואי גרס שפושט בגדי קדש ולובש בגדי חול ול"ג כמצות כ"ג ביום הכפורים אתי שפיר וקאי על האי כהן דהרמה שהוא משנה מבגדי קדש לבגדי חול:

א"כ מה ת"ל אחרים. כלומר דמשמע בגדי חול משמע דאי לא מקשינן פשיטה ללבישה הוה משמע נמי בגדי חול ותימה דא"כ אמאי איצטריך כדרך שכ"ג עושה שפושט בגדי קודש ולובש של חול והא מאחרים משמע נמי הכי יש לומר שאינו מביאו אלא לדמיון בעלמא כלומר כדרך שכהן גדול עושה דכתיב נמי ופשט ולבש ולמאי דל"ג ליה אתי שפיר כדפירשתי:

אחרים והוציא לימד על כהנים בעלי מומין כו'. ולא פליג אדרשת תנא קמא אלא דריש מדסמכיה אחרים לוהוציא דקאי נמי אכהנים כי אע"פ שפחותין משאר כהנים שכשרים:

כך מחלוקת בהרמה. דכהנים בעלי מומין נמי כשירין לה דלאו עבודה היא כיון דסגי לה בשני כלים ודלא כרבי יהודה מיהא דבעי לה ד' כלים ומרבי מצנפת ואבנט להרמה ואחרים והוציא דקאמר לא בעי למימר אחרים שלא עשו תרומת הדשן דהא שתיהן שוות אלא אחרים לשאר עבודות קאי ומ"מ בהוצאת הדשן דוקא בעינן פחותין:

חדא דאבנטו של כהן כו'. וא"ת דנוקי לילבש לריבויי כל הני דמצי לריבויי לבד מאבנט דכי מוקמי ליה נמי לרבות מצנפת ואבנט לא מוקמי ליה בכולהו יש לומר דאמילתיה פריך דקאמר לרבות בגדי כהן גדול כו' משמע דאכולהו קאי וא"ת ומאי דפריך ליה רבי מאבנט הא איהו לא מיירי באבנט כיון דמכשיר הרמה בשני כלים לאו קושיא היא שהוא בא לרבות שבגדי כ"ג כשירין לכהן הדיוט בכל עבודות שיש שם ד' בגדי כהונה:

דף כד.

מתרומת מעשר ילפינן לה כו'. תימה אמאי לא קמיבעיא ליה אי מתרומה גדולה אי מחלה דכתיב בה כן תרימו גם אתם ילפינן לה דאין להם שיעור מן התורה י"ל דאין הכי נמי אלא דלא חשיב אלא אלו אבל תימה לרבי אלחנן דמכל מקום אמאי לא תיפשוט להו מסתמא דלא בעי שיעור כיון דלא כתיב בה שמא הוה ס"ד משום דרשה או משום פסוק שצריך שיעור:

מה להלן בקומצו כו'. ואינו פושט מכדי בעייתו כלום ומכאן ראיה לשאר מקומות בתלמוד שאינו פושט לא זה ולא זה ממה ששואל:

אף כאן בקומצו. ומ"מ לא דמי למנחה ממש שכאן כשר יותר מקומצו שאי אפשר לו לחפון הרמץ ולקמוץ כדפי' בקונטרס:

וניסוך היין והמים. תימה מאי שנא דחשיב ניסוך יין ומים תרי והקטרה חד אדרבה הוה ליה למיחשב הקטרה תרי שהוא על המזבח החיצון ומזבח הקטורת אבל שני [ניסוכין] הן במזבח החיצון וי"ל דכיון שאין ניסוך המים אלא פעם אחת בשנה וניסוך היין יום

יום מחשיב להו תרתי. ה"ר יוסף. אבל אין נראה לומר דלא חשיב אלא הני דעל המזבח החיצון ואם היה בהני דברים של מזבח הפנימי הוה חשיב נמי ה' דברים דהא לקמן פריך ולחייב נמי זר שסידר את השלחן אלמא היה לו למנותן אי מחייב אע"ג דבהיכל הוה:

רבי רחמנא לכל דבר לרבות עבודת סילוק. וא"ת לרבות עבודה שיש אחריה עבודה י"ל א"כ[35] (עבודת מתנה) למאי אתא אבל איכא לאוקמי[34] (ועבדתם) בשאר עבודת סילוק כגון הוצאת הדשן וא"ת אמאי לא מוקי ליה לקרא לרבות הוצאת כף ומחתה ודישון מזבח הפנימי והמנורה י"ל שאינן עבודות [חמורות] ואינן חשובות סילוק כתרומת הדשן שהיא על המזבח:

לרבות עבודת סילוק. מכאן קשה לגירסת הספר בסוף פירקין גבי הא דבעי עבודה תמה ליחייב עליה זר והרי תרומת הדשן דלאו עבודה תמה היא וחייב עליה זר ואילו הכא משמע שעבודה תמה היא מדלא מרבינן הכא קבלה והולכה דליחייב בהן זר ואע"פ שיש אחריהם עבודה אלא ש"מ דבעינן דוקא עבודת סילוק שהיא עבודה תמה מיהו יש לדחות דלא בעי לרבויי אלא עבודות חמורות וחשובות שיהו על המזבח כדפי' לעיל וכי האי גוונא מפרש בסוף פירקין דפשיטא ליה לתלמוד דאין זר חייב אלא על עבודות שאין נעשות בלילה ואע"ג דלא אשכחן מיעוטא אבל מ"מ קשיא אמאי לא מרבי זר שסידר את השלחן ובזיכין ומערכה כדפריך לקמן אלא ש"מ דלא מרבי אלא שאין אחריהן עבודה אלא תרומת הדשן עבודה תמה היא וה"נ מוכח לקמן[36] בסמוך:

ואימא לכל דבר כלל כו' עבודת מתנה אין עבודת סילוק לא. משמע דעבודה תמה בעינן מדלא קאמר ולא עבודה שיש אחריה עבודה דלא ממעטינן לה לתרומת הדשן מעבודה שיש אחריה עבודה ופריך נמי בסמוך אי הכי ועבדתם נמי כו' הא בחוץ אפילו עבודה שיש אחריה עבודה ואי תרומת הדשן לאו עבודה תמה היא מאי קא פריך אין ודאי ה"נ דמאי דמרבינן בעבודת סילוק תרומת הדשן ה"נ מרבינן בעבודה שיש אחריה עבודה תרומת הדשן אלא ש"מ דעבודה תמה היא וכן פי' בקונטרס לקמן בסוף דעבודה תמה היא אך זו הקושיא דועבדתם יש לדחות דהכי פריך דבשלמא מעבודת סילוק ליכא לרבויי אלא תרומת הדשן דעדיפא מכולהו שהיא על המזבח והוצאת הדשן פחותה משאר עבודות אע"פ שהיא על המזבח שהיא בבגדים פחותים אבל עבודה שיש אחריה עבודה הוה לן לרבויי כל עבודות חשובות כעין תרומת הדשן כגון סידור מערכה ושני גיזרי עצים ואמאי לא מרבינן ביה אלא תרומת הדשן אבל מכל מקום נראה כדפרי'

[34] צ"ל עבודת מתנה.
[35] צ"ל ועבדתם.
[36] בסמוך דפריך ואימא לכל כו' כצ"ל והד"א.

ואם תאמר לגירסת הספרים על כרחך תמה היא שאין אחריה עבודה והא דהוצאת הדשן היתה אחריה והרי דשן שהיה מרים לא היה עושה בו עבודות אחרות דהכי נמי זריקה חשובה עבודה תמה ואף על גב דאיכא שפיכת שיריים וכן שבע הזאות שבפנים ואף על פי שאחר כך היה עושה מתן דמים על מזבח החיצון וכן מזה בחטאת דלקמן ואע"פ שהיה אחריו מיצוי ואיכא מאן דאמר בפרק שני דמעילה (דף ח.) דמעכבי יש לומר שההנחה היתה ההרמה דכתיב ושמו וא"ת לפי' הקונטרס נמי אינה עבודה תמה שההנחה היתה אח"כ י"ל שזהו הכל עבודה אחת א"נ הנחה היתה כשרה בזר וא"ת ואם צריך על המזבח בכהן למה חושבה עבודת סילוק כיון שיש הנחה אחריה י"ל כי העיקר הוא הסילוק:

לאתויי שבע הזאות שבפנים. וא"ת פשיטא דזר חייב עליהן מיתה משום ביאה ריקנית י"ל כגון ששגג בביאה:

לאתויי שבע הזאות שבפנים ושבמצורע. דס"ד דלאו עבודות תמות הן שאחר שהזה ז"פ מן הדם כתיב ונתן מן הדם על קרנות המזבח קטרת הסמים לפני ה' וא"כ אין זו עבודה תמה שבאותה שעה עושה עבודה מן הדם קמ"ל דעבודה תמה היא שמאותו דם שהזה אין אחריה עבודה דלא דמי להולכה ולקבלה שמאותו דם שקיבל ושזרק והוליך יש אחריו עבודת זריקה ולא דמי נמי לזר שסידר לחם הפנים דלא נגמרה המלאכה עד סידור הבזיכין דכתיב ונתן על המערכת לבונה זכה ולא דמי נמי לסידור בזיכין שעדיין חסרין הקטרה ובהזאות של מצורע נמי כתיב והזה מן השמן באצבעו ז' פעמים וגו' ומיתר השמן אשר על כפו יתן הכהן על תנוך אוזן וגו' הלכך איצטריך לאשמועינן דעבודות תמות נינהו ולהכי לא ממעט להו מועבדתם עבודת מתנה פרט עבודת מתנה אין עבודה שיש אחריה עבודה לא אלא ש"מ דעבודות תמות נינהו. ה"ר יוסף. ועוד י"ל שלזה לא הוצרך הפסוק דפשיטא דעבודות תמות הן אלא בא להשמיענו דאע"ג דלא שייכי כולי האי למזבח אפ"ה חשובות הן עבודות כיון שצורך מזבח הן:

לאתויי ז' הזאות. ורב לא חשיב להו דכלל זריקה הן:

עבודת מתנה אין עבודת סילוק לא. ותימה א"כ לכל למה לי דהא תרי ריבויי איתא מדבר לכל דבר לרבות עבודת סילוק וז' הזאות מדהוה ליה למכתב לישנא אחרינא דלא הוה מרבי מידי אבל השתא דדרשת כלל ופרט חד אתא לז' הזאות אבל אידך למאי אתא ושמא השתא אינו דורש מדבר לכל דבר שני ריבויין:

עבודת סילוק לא. בלא כלל ופרט לא מצי לאקשויי מידי עבודת מתנה למאי אתא דאיכא למימר דאתא למעוטי הוצאת הדשן ועבודת סילוק בהיכל דממעט לקמן:

אמר קרא ולמבית לפרוכת כו'. תימה לר' אלחנן לרב אמאי איצטריך למבית לפרוכת י"ל דס"ד כיון שעבד לפני ולפנים יהא חייב דאפי' בביאה ריקנית יש לו לזר להתחייב אם היה מזיד וכן פי' ה"ר יוסף:

דף כד:

הא בחוץ אפילו עבודת סילוק. תימה לרב רבי אלחנן כיון דבחוץ לא כתיב כלל מיעוטא לעבודת סילוק אפילו בהוצאת הדשן ליחייב בה זר י"ל כיון דלאו עבודה חשובה היא אין לנו לחייב בה זר בלא מיעוט כמו שמפרש רבי לקמן בסוף פירקין גבי עבודת לילה:
עבודת סילוק בהיכל מהו. תימה לרבי אמאי לא פשיט דפטור מדלא חשיב להו לוי לעיל וליכא למימר משום דלא איירי אלא במזבח החיצון דהא פריך בסמוך זר שסידר השלחן ליחייב אלא פשיטא דלא מיחייב מדלא מני ליה:
איכא סידור בזיכין. ואף על פי שבלחם הפנים עצמו אין עבודה אח"כ מ"מ סידור לחם הפנים עבודת סידור השלחן היא ועבודת סידור השלחן לא נגמרה עד שיסדר הבזיכין ולא דמי למקטיר כזית שחייב מיתה שכל זית הקטר חשוב בפני עצמו הוא:
הצתת אליתא עבודה היא. ומ"מ לא מיחייב דאיכא בתרה סידור שני גזירין:
הדלקה לאו עבודה היא. שהשלהבת עולה מאליה אבל הצתת האליתא איכא אש גדול אבל תימה לה"ר יוסף כיון דהדלקה לאו עבודה היא אמאי כתיב בה כהן דכתיב (במדבר ח':ב') דבר אל אהרן ואל בניו בהעלותך את הנרות וגו':
והמזה בחטאת העוף. הכי נמי הוי מצי למימר והמוצה בחטאת העוף אלא דפליגי בה אמוראי בפרק שני דמעילה (דף ח:) אם מעכב בה מיצוי:
תניא כוותיה דלוי ז' הזאות. וכ"ש זריקה:

דף כה.

מאי לאו באותם שזכו לפייס. שהיו מניחין עליהם מכנסי חול עד שילבשו בגדי קדש דאי באותם שלא זכו קאמר שהלבישום בגדי קדש לעשות פייס ואח"כ הפשיטו אותם אפילו מכנסי קדש לא היו מניחין עליהן אלא היו מפשיטין הכל ומשני באותם שלא זכו כו':
חציה בקדש וחציה בחול ושני פתחים היו לה אחד פתוח לקדש ואחד פתוח לחול. ואומר רבי דחציה בנויה בקדש וחציה בנויה בחול לפיכך פתח של חול היה מושך לחול הבנוי בחול וכן פתח של קדש מושך לקדש הבנוי בקדש אבל אם היה שליש בקדש וב' שלישים בחול אין פתח של קדש מושך לקדש אלא הבנוי בו והכי משמע הכא דקאמר

חציה בחול וחציה בקדש וכן משמע נמי במסכת מעשר שני (פ"ג מ"ח) דקתני הלשכות הבנויות בקדש ופתוחות לחול תוכן חול כו' בנויות בקדש ובחול פתוחות לקדש ולחול תוכן וגגותיהן מכנגד הקדש ולקדש קדש מכנגד החול ולחול חול משמע דוקא מה שבנוי בקדש מושך פתח של קדש ולא של חול מדלא קתני בין שבנויות לקדש בין שבנויות לחול ופתוחות לקדש ולחול מכנגד הקדש ולקדש כו' ובתוספתא דמ"ש (פ"ב) קתני לשכה בנויה בקדש ופתוחה לחול כו' בנויה בקדש ופתוחה לקדש ולחול כולה קדש משמע כדפי' שאין פתח של קודש מושך אלא הבנוי בו אבל בסמוך קתני בנויה בחול ופתוחה לקדש ולחול כגון לשכת בית המוקד מכנגד הקדש לקדש כו' ונראה לרבי שחסר שם ויש לנו לגרוס בנויה בקדש ופתוחה לקדש ולחול כולה קדש וגרס בתר הכי בנויה בקדש ובחול ופתוחה לקדש ולחול כגון לשכת בית המוקד מכנגד הקדש וכן מוכח לישנא דמכנגד הקדש שחציה בנויה בקדש כדפי':

מי שוחט מי זורק ומי מדשן מזבח הפנימי כו'. תימה אמאי נקט שחיטה וזריקה מקמי דישון מזבח הפנימי והמנורה שהיה קודם לשחיטת התמיד כמו ששונה הסדר במסכת תמיד שאחר סדר הדישון בא לשנות סדר שחיטת התמיד וכן לקמן בפ"ג (דף לג.) דמסדר אביי מערכה משמיה דגמרא מקדים דישון מזבח הפנימי והמנורה לסדר התמיד ואומר רבי כיון שהן עיקר עבודת היום היו מפיסין קודם להם ורבי שמואל פירש שמתחלה נמי קודם דישון מזבח הפנימי והמנורה היו מבינין ורואין אם יש בו מום כדמפרש בתמיד שהיו רואין אותו לאור אבוקות ולכך [הן] מפיסין לו קודם:

מי שוחט מי זורק. מי מקבל לא קתני דשוחט או זורק הוא מקבל שלא תיקנו לקבלה ולהולכה כהן בפני עצמו:

הראש והרגל. הראש בימין והרגל בשמאל וכן כל סדר אברים אלו היאך מוליכין אותן מפורש בסדר תמיד:

דף כה:

או דילמא זורק מקבל. וא"ת ואמאי לא פשיט ליה מדתנן לקמן בפ"ג (דף לא:) קרצו ומירק אחר שחיטה על ידו משמע דוקא כ"ג אבל בשאר ימים אין אחר ממרק אלא השוחט ממרק לפי שאחר היה מקבל י"ל דה"ה נמי באחר שצריך למרק שחיטה אף על גב דלא תני ליה ועוד בכהן גדול איצטריך למיתנייה ליה לפי שיש פסול אם אין עבודות נעשות בו אי נמי י"ל משום חולשא דכ"ג מירק אחר ולא משום שלא היה יכול לקבל אם היה ממרק:

דרך הלוכו הראש והרגל. לכולהו קדים ראש ורגל כדמפרש טעם לקמן ולא משום דרך הלוכו כך ודרך הפשטו כך כדמוכח בפרק כל כתבי (דף קיו:)[37]:

ושתי ידים העוקץ והרגל. ופריך והכתיב כל מבחר ירך וכתף אלמא רגל קדים ליד ולספרים דגרסי רגל מקמי ידים איכא למימר דפריך אכולהו דמדמדכר ידים ורגל אחרונים א"כ גרועים הם והכתוב משבחם מבחר ירך וכתף ומשני ההוא בכחושה דמיירי ברשעי ישראל שהן אוכלין וחומסין עניים והם טובים לפי שיש רוב בשר אבל בתמיד שהיה שמן מיוחד שבעדרו אזלינן בתר שומנה:

דף כו.

עולה נמי הכתיב בה כליל. פר"ח דכתיב בשמואל ויקח טלה חלב אחד ויעלהו עולה כליל כו':

עולה נמי הכתיב בה כליל. פי' א"כ יפיסו עליה בחדשים ומשני דהא שכיחא[38] דיוכלו כל אחד ואחד להתנדב עולה ולהביא אבל קטורת אין יכולין להתנדב אלא אותה של ציבור ובקונטרס פירש עולה שכיחא ואין הכל ראוין להתעשר ולדבריו קא פריך עולה אמאי לא מעשרא ואין זה טעם מפורש כל כך כי למה לא יתעשרו כיון שיש בה כליל כמו בקטורת:

דכתיב יהודה מחוקקי. הכי נמי הוה מצי לאתויי מחוקק מבין רגליו אי נמי הוי מצי למימר בנשיא וראש הגולה שבאו מדוד כדדרשינן בסנהדרין (קד:) ודוד נמי[39] מלוי קאתי:

אלא כהן כו'. אע"ג שהיה ערבית בשני כהנים כדתנן בפירקין ושחרית לא היה אלא בכהן אחד כדאמרינן מי שזכה בתרומת הדשן היה זוכה בשני כו' יש לומר שכהן שהיה זוכה שחרית זוכה בו ערבית והיה אומר לכהן שעמו זכה עמי בשני:

הכא בשבת עסקינן כו'. וכולהו שינויי לא צריכי כיון דבשבת מיירי והוי כמו אלא:

מיהא אתו מצפרא. וא"ת ולמאי דאסיקנא לא ניחא אם לא תפרש דאתו כולהו מצפרא כי בקטורת לא היה פייס אלא כהן (אבל) הזוכה בה שחרית היה זוכה בה ערבית. ה"ר יוסף:

הרביעי מי מעלה כו'. דקטורת קודם לאברים כדמפקינן לקמן בפרק ג' (דף לג.) מקרא:

[37] משם מוכח רק דדרך הפשטו הוא מן הרגלים וע"ש ברש"י ובתו' מנחות ס"ג ע"ב אבל מדרך הלוכו לא מוכח התם מידי. ועיין ש"י.

[38] צ"ל דיכולים.

[39] צ"ל מיהודה.

ומר סבר מקום שכינה לאו אורח ארעא. שיניח זה העבודה וילך לו ויעשה אחרת אבל ודאי כולי עלמא מודו שהיו מביאין האברים על הכבש כשמלחום כמו שמפורש במס' תמיד ובכמה דוכתי:

דף כו:

תמיד קרב בט' כו'. סדר הולכת אברי תמיד קתני ולא חשיב עבודות הדם ודישון שהיו לפני זה:

ושנים בידם ב' בזיכי לבונה כו'. האי תנא סבר בזיכין קודמין למוספין דאי הוה מוספין קודמין לבזיכין לא הוו שייכי מידי בזיכין למילי דפייס השני ובגמרא חשיב ליה בהדי מילי דפייס השני דקתני פעמים ששה עשר ועוד דלמאן דאמר מוספין קודמין לבזיכין משמר היוצא מקריב תמיד של שחר ומוספין משמר הנכנס מקטיר בזיכין כדמוכח בסוף החליל וא"כ אין ענינם לתמיד של שחר כלום ואין יכולין להיות בפייס השני כלל אבל למאן דאמר בזיכין קודמין למוספין אתי שפיר דאע"ג דתמיד קרב בשחרית ובזיכין בחמש כדמוכח בריש תמיד נשחט משום דהוו בזיכין בפייס השני חשיב להו בתמיד של שחר ועוד כי נראה שמותר לעשותן לאלתר שחרית אחר התמיד דהא לקמן בפרק הממונה (דף לד.) משמע שהיה להם להיות בין חביתין לנסכים משום דגמרינן חוקה חוקה מחביתין אי לאו דכתב ביום ביום לאחר ואהני להקדים נסכים לבזיכין אלמא סמוך לנסכים לאלתר מותר לעשותם קודם חמש והא דאמרינן בזיכין בחמש היינו שלא יתעכבו יותר אבל לכתחילה יכול להקריבן שחרית אחר נסכי תמיד וכן מוספין בשש דאמרינן בתמיד נשחט (דף נח.) נראה לפרש שלכתחילה אין לעכבם יותר אבל קודם לכן מותר להקריבם לכתחילה מדמצלינן צלותא דמוספי בתלת שעי קמייתא לכתחילה. לשון רבי. ואם תאמר למה היו עושין אותן בפייס שני כיון שהיו אחר הקטרת אברי התמיד שהיה בבקר והבזיכין אח"כ אפילו למאן דאמר בזיכין קודמין למוספין כדמשמע לקמן בפרק הממונה יש לומר שכל עניני הקטרות והעלאות היו בפייס אחד וגם יכולין להקטיר בזיכי שחרית כדפירש רבי:

שני בזיכי לבונה. וא"ת מי היה הזוכה בהן י"ל אותו שאחר אחרון של מוליכי אברים לכבש אך מספקא לרבי במוסף של שבת אם היו עושין פייסות או אותם של שחרית היו עושין זה אחר זה ולא תיקשי דאם כן נפישו להו פייסות דד' פייסות דמתני' בכל יום מיירי אבל בשבת איכא טפי כדאמרינן לעיל (ע"א) וכשם שמפיסין לה שחרית כך מפיסין כו' דמיירי בשבת ואפילו אם תמצא לומר שאין פייס למוסף לא תיקשי מהא

דתנן (סוכה נה:) בשמיני חוזרין לפייס כברגלים אלמא מפיסין על מוסף דנהי דמפיסין כולהו המשמרות איזהו משמר יעבוד מ"מ אנשים שזכו במוסף לא היו מפיסין מי שוחט מי זורק:

ושנים בידם ב' גיזרי עצים. אבל של שחרית לא קחשיב שהן היו בפייסות של קרות הגבר עם תרומת הדשן כדאמרן לעיל מי שזכה בתרומת הדשן כו':

ורגמוהו העם באתרוגיהן. אלמא היה ניסוך בתמיד של שחר ואע"פ שאנשי ירושלים היו נוטלין כל היום אתרוגיהן בידיהן מסתמא לא היו בעזרה בשעה שתמיד של בין הערבים קרב שלא היה זמן תפלה:

אם אינו ענין לתמיד של שחר. וא"ת הא האי קרא לאו בתמיד של שחר כתיב אלא גבי עולת נדבה כתיב בפרשת ויקרא ובבן בקר י"ל דלקמן (דף כז.) אוקי לה רבי אלעזר בעולה:

דלא כר"א בן יעקב ודלא כרבי יהודה. ה"ג בספרים והקשה הקונטרס נהי דשמעינן ליה לר' יהודה אין פייס למחתה מה ענינה לתמיד ועוד אי מני מחתה וסבר לה דלא כר' יהודה ליחשוב נמי קטורת ונפישי להו ועוד כיון דמני מחתה ומני נמי הולכת אברים מכבש למזבח א"כ נפישי להו מי"ז ועל פירוש הקונטרס דגרס אלא כרבי יהודה קשה כי מה לן להזכיר כלל ר' יהודה ועוד תימה שחושב כאן לפירוש הקונטרס הולכת אברים מכבש למזבח שהיה בפייס רביעי דמה נפשך אי בפייס שני חשיב לה לא ליחשוב העליה למזבח אי סדר תמיד קחשיב לא ליחשוב דישון מזבח הפנימי והמנורה ועוד תימה דמשמע במשנה דתמיד שהרבה כהנים היו מעלין אברים מכבש למזבח דתנן בזמן שכהן גדול רוצה להקריב הראשון מביא לו ראש והרגל וסומך עליהן וזורקן השני כו' ועוד דאמרינן לקמן (שם) הטלה טעון ששה משמע דבהעלאה מכבש למזבח איירי ועוד דאמרינן לעיל (ע"א) טעמיה דמעלה אחר אברים למזבח משום ברוב עם הדרת מלך ואי אין מעלה אלא אחד אין זה הדרת מלך אלא טוב היה שיעלו אלו הראשונים על כן נראה כפירוש ר"ח שמיישב גירסת הספרים דלא כר"א בן יעקב ודלא כרבי יהודה וה"פ פעמים שאתה מוצא בפייס השני י"ג הנך י"ג דמתניתין שכולם בכלל פייס שני הם והא דתניא פעמים י"ז ההיא ברייתא מוספת כהן אחד במחתה והאי תנא דלא כרבי יהודה ודלא כר' אליעזר בן יעקב[40] (שהיה) אומר לא היה פייס למחתה אלא כהן שזכה בקטורת אומר לזה שעמו זכה עמי במחתה פירוש פייס של מחתה לא היה בפייס שני מי מוליך המחתה אלא בפייס של קטרת הן מזכין במחתה לזה שעמו ומי מוליך המחתה על ידי

[40] צ"ל שר"י.

פייס הקטורת ובריית א זו סבירא לה שהיו מפייסין בפייס שני מי מוליך המחתה ודלא כרבי אליעזר בן יעקב דהא בהדיא מוקמינן להאי ברייתא מחתה בכלל פייס שני ואיהו מוקי פייס למחתה בפני עצמה וכן מפרש בתוספתא שמפרש אלו השלשה עשר וארבעה עשר וחמשה עשר ששה עשר ושבעה עשר בכלל פייס שני. פר"ח. ואם תאמר ולמה תהא פייס למחתה בפייס שני ולא תהא בכלל פייס הקטרת ויש לומר דסבר האי תנא דמחתה לא מעשרת וצריכין להפיס עליה חדשים וישנים וצריך לקובעה בפייס שכולם היו שוין בו ולכך הויא בפייס שני והא דחשיב בירושלמי ברך ה' חילו בקטרת ופועל ידיו תרצה במחתה האי תנא סבר דמחתה מעשרת. ה"ר יוסף וכן רבי:

פר קרב. תימה אמאי לא חשיב סדר אברי פר כסדר אברי תמיד דלעיל:

והגרה בשלשה. ואע"פ שבאיל לא היה מוסיף בה יותר מבטלה בפר מיהא צריך שלשה:

דף כז.

והאי מיבעי ליה לגופיה. תימה דמ"מ נילף דלא בעיא כהונה ונאמר דמנתינה ואילך מצות כהונה לאפוקי הפשט וניתוח דמקמה י"ל דלעיל מהפשט וניתוח גבי עבודת הדם כתיב כהן ויכול להיות הפשט וניתוח קאי עלה ואע"ג דכתיב גבי נתינת אש כהן ולא אמרינן דקאי כהן דעבודת הדם עלה היינו משום דאינה בגוף הקרבן אבל הפשט וניתוח הוא בגוף הקרבן:

תשמרו את כהונתכם שומע אני אפילו שחיטה. והא דדרשינן מהאי קרא עבודת מתנה היינו מועבדתם עבודת מתנה אבל רישא דקרא דתשמרו את כהונתכם קאי אכל עבודות וקרא דלעיל מיירי לחייב זר מיתה:

מכדי מקבלה ואילך מצות כהונה כו'. והכי נמי הוה מצי למימר מכדי כתיב תשמרו את כהונתכם דמשמע כל עבודות ונתנו למה לי כו' אלא מקבלה ואילך מצות כהונה עדיף ליה לאיתויי דמפרש בהדיא אבל תשמרו את כהונתכם אינו מפורש ומפקינן מינה שחיטה:

מכדי מקבלה ואילך מצות כהונה. וא"ת אמאי לא אמרינן מקבלה ואילך מצות כהונה דוקא בעבודת דם שבה תלויה הכפרה ולא נלמוד משם הפשט וניתוח דתיבעי כהונה כמו שלא נלמוד משם נתינת אש כי היכי דאמרינן בפ"ק דמנחות (דף י.) דכל היכא דכתיב כהונה בעיא ימין דילפינן מוטבל באצבעו הימנית דמצורע ולא ילפינן מהתם הולכת אברים לכבש דלבעי ימין אע"ג דכתיב ביה כהונה כיון דלא מעכבא ביה כפרה

י"ל דסברא היא להצריך כהונה על כל מה שכתוב אחר עבודת הדם והיא מגוף הקרבן כגון הפשט וניתוח אבל נתינת עצים אינה מגוף הקרבן:

כיון דלאו עבודה דמעכבא כפרה היא לא תיבעי כהונה כו'. משמע הא הפשט וניתוח הוי מעכב כפרה וא"ת אמאי הפשט וניתוח מעכב כפרה והלא אפילו אם אבדו העור והאימורין אחר זריקת דם לא מעכבא כפרה כדאמרינן בתמיד נשחט (דף נט:)[41] י"ל דלאו דוקא נקט מעכבא כפרה אלא הפשט וניתוח גוף הזבח אי נמי אומר רבי די"ל דלא קרי מעכב כפרה אלא דם וה"פ ואע"ג דמקבלה ואילך מנות כהונה שפיר כתיב כהונה בנתינת אש ואע"ג דלא אתי לאשמועינן דלא תילף מינה להפשט וניתוח דלא בעי כהונה דלגופיה לא איצטריך משום דלא הוה שמעינן נתינת אש מקבלה משום דקבלה מעכבא כפרה ואינהו לא מעכבי וקמ"ל קרא דאפילו הכי בעי כהונה ומינה שמעינן דמקבלה ואילך מצות כהונה אפילו בדבר שאינו מעכב כפרה דומיא דנתינת אש ויליף מינה ג"כ להפשט וניתוח דאע"ג דלא מעכבי כפרה בעי כהונה כיון דכתיבי מקבלה ואילך וא"ת א"כ ליכתבה לכהונה גבי הפשט וניתוח דכתיבי מקמי נתינת אש כי היכי דלא לישתמע דבהפשט וניתוח לא בעי כהונה מדלא כתבה בדבר שאינו מעכב כפרה עד נתינת אש וי"ל דמהפשט וניתוח שבגוף הקרבן לא ילפינן נתינת אש אבל מנתינת אש ילפינן דכל שכן הפשט וניתוח שכבר מקבלה ואילך הוזקק לכהונה:

אימא למעוטי שני גיזרי עצים דלא בעי כהונה. ואע"ג דאמרינן לעיל מנין לתמיד של בין הערבים שטעון ב' גיזרי עצים בשני כהנים כו' לאו דוקא אלא בשני בני אדם קאמר והאי דנקט בשני כהנים האמת נקט ואע"ג דבהדיא קרא דלעיל כתיב כהנים מ"מ גבי וערכו עצים דהיינו סידור לא כתיב כהנים:

זביחה דכוותה קא ממעט. פירוש הפשט וניתוח שבגוף הזבח:

והקריב הכהן את הכל וגו' זו הולכת אברים לכבש. דכתיב בתריה והקטיר (הכהן הכל) המזבחה אלמא לאו בהקרבת אברים מיירי:

הולכת אברים לכבש בעי כהונה הולכת עצים לא בעי כהונה הא סידור גיזרי עצים בעי כהונה וערכו למה לי למעוטי הפשט וניתוח. והא ליכא לאקשויי אימא דוהקריב למעט הפשט וניתוח וערכו למעט סידור גיזרין דוהקריב ליכא למימר דלמעוטי הפשט וניתוח אתא דלא כתיב בהדיא לעיל מיניה ולא דמי ליה נמי[42] (האי הולכה להאי הפשט) וניתוח אבל מוערכו איכא למעט שפיר הפשט וניתוח דכתיבי בהדיא (וכתיבי) לעיל מיניה

[41] שם לא מיירי אלא באימורין אבל ה"ה בבשר כמ"ש התוס' שם וכ"ש העור דלאו אכילת מזבח הוא ועי' ש"י.
[42] צ"ל דהאי הולכה והאי הפשט.

אע"ג דלא דמו דלאו סידורא נינהו ומוהקריב נמעט הולכת עצים דהויא הולכה כוותיה.
לשון רבי:
הא סידור שני גיזרי עצים בעי כהונה. וליכא למימר דאתא למעט נמי שני גיזרין דמסתברא הולכה דכוותה קא ממעט כדפירש רבי:
בספרים שלנו כתיב הולכת עצים לא בעי כהונה הא סידור שני גיזרין בעי כהונה וערכו למה לי למעט הפשט וניתוח וערכו שנים בני אהרן שנים הכהנים שנים למדנו לטלה שטעון ששה וכן גרס בקונטרס ותימה מה שייכא הכא דרשה דועדכו שנים כו' כיון דאוקימנא ליה למעט הפשט וניתוח ובפר"ח בכמה ספרים גרס וערכו למה לי למעט הפשט וניתוח אדרבה סידור דכוותה קא ממעט אלא והקטיר הכהן הכל המזבחה למה אתא אלא והקטיר הכהן למעוטי הפשט וניתוח והקריב הכהן זו הולכת אברים לכבש הולכת עצים לא בעיא כהונה הא סידור עצים בעי כהונה ונתנו לגופיה וערכו שנים כו' והשתא אתי שפיר דאיצטריך ליה לאוקמי וערכו לדרשה אחריתי וקשה לרבי דבסוף פ"ק דזבחים אמרינן דעבודה שאפשר לבטלה לר"ש לאו עבודה היא ופריך והרי הולכת אברים לכבש דאפשר לבטלה ואמר מר והקריב הכהן זו הולכת אברים לכבש ומשני היכא דגלי גלי אלמא איצטריך כהן דהולכה לגופיה דס"ד דלא בעי כהונה הואיל ואפשר לבטלה והיכי [מרבינן] מיניה סידור שני גיזרין ומיהו אין קושיא כל כך אי לא הויא הא דרשה דהכא לר"ש אלא לרבנן דידיה ואע"ג [דאית] ליה לעיל דסידור שני גיזרין בעי כהונה ועוד מצינו למימר לר"ש נפקא כהונה דסידור שני גיזרין ממילא דאין זר קרב לגבי המזבח כמ"ש לקמן (דף מה.) א"ל ר"ש וכי תעלה על דעתך זר קרב לגבי המזבח כו' ור"י דהתם אית ליה אי לאו קרא הוה אמינא דעביד במפוחא אבל לר"ש לית ליה האי סברא אבל קשה לה"ר אלחנן דהא לפירוש הקונטרס דלקמן שפי' דלר"ש איצטריך למכתב כהונה גבי הצתת אליתא הא לאו קרא הוה אמינא שיושיטם מרחוק או יזרקם ע"ג המזבח הא ה"נ איכא למימר גבי שני גיזרין מיהא רבי פירש לקמן דדרשינן בפ' שני דזבחים (דף יח.) הכהן בכיהונו:
למדנו לטלה שטעון ששה. בהולכת אברים לכבש מיירי ולא בהקטרה מדכתיב בתריה והקטיר מכלל דעד השתא לא איירי בהקטרה ותנן נמי בתמיד כשהיה כ"ג רוצה להקריב התמיד היה מקטירו כולו אך קשה קצת דלישנא דועדכו עצים על האש משמע דמיירי בנתינה על האש ודומיא דסידור שני גיזרין שהיו על האש ממש אלא נראה לרבי דודאי בהקטרה טעון ששה דכהן גדול שאני שיכול להקריב כל שעה שירצה כדאמרינן לעיל

פ"ק (דף יד.) ומיהא על כרחך צריך קרא שיכול להקריב דאי ליכא קרא הא מנא לן כיון שטעון ששה:

דף כז:

וכי יש לך עבודה שכשרה בלילה ופסולה בזר. מיהא זר ודאי מוזהר עליה דכתיב צו את אהרן וגו' היא העולה על מוקדה וגו' ולעיל נמי אמרינן דסידור גיזרין בעי כהונה אבל הכא איירינן בפסול מיתה ואם תאמר מנין לנו שאין כאן פסול מיתה לפי שהיא [כשרה] בלילה הא גבי זר הקרב יומת לא כתיב יום ולא ממעטינן לילה י"ל דפשיטא ליה שאין עבודה חשובה אלא של יום וביום צוותו כתיב לחייב עליה מיתה:

שכבר קידש מתחלת עבודה. תימה אמאי לא משני כדמשני בריש פירקין שכבר קידש מתחלה לעבודה י"ל לית ליה[43] לרבי יהודה דהכא ההיא שינויא דס"ל כאידך טעמא לעיל מיהו הוה מצי למיפרך על מילתיה דר' יוחנן דהא לאו עבודה תמה היא ולקמן לאיכא דאמרי פריך לה מיהו הך פירכא דתרומת הדשן איתא לכ"ע דאפילו לרב דפטר לעיל ממיתה לא פטר אלא מקרא דעבודת מתנה ולא מטעם שכשרה בלילה אך קשה מאי טעם דחשיב תרומת הדשן תחילת עבודה דיממא כלל י"ל כיון שהלילה מיום שאחריו ותרומת הדשן הוי תחילת עבודת אותו היום ועל כרחך כשקדש אז קדש לכל היום כולו שהרי גם בלילה צריך לסדרה כמה פעמים ואין בה גם חשיבת עבודה כל כך כמו בתרומת הדשן דחשיב לה עבודה דיממא. ה"ר יוסף:

אישתמיטתיה הא דתניא מי שזכה כו'. ולקמן קאמר דה"ק אלא מעתה יפייסו לה בפני עצמה אבל האי לישנא לית ליה הכי[44] [אלא] למימרא דעבודת יום בעיא פייס ועבודת לילה לא בעיא פייס אבל אין נראה לפרש דדייק מפשטא דמילתא דפריך אלא מעתה דקאמרת הואיל אעבודת יום תיבעי פייס אלמא תלי טעמא בעבודת יום דא"כ הוה משמע שיש לחלוק אהא דקרי ליה עבודת יום והא כתיב בהדיא ובער עליה הכהן עצים בבקר ואוקימנא לעיל לשני גיזרין ואין נראה לפרש דלא שמיע ליה ועוד מנא ליה לתלמודא דקאי אההיא ועבודת יום הוא דילמא אעיקר מילתא דחייב בה זר מיתה קאי:

משום מעשה שהיה. והוה מצי למימר משום שתחילת עבודה דיממא היא אלא דעדיפא מינה קא מיבעיא ועוד דהכא לא אתי שפיר כמו לעיל משום דלעיל קאמר לאחשובה ממערכה שהיא בלילה אבל כאן אינו חשיבות להחשיבו מסידור שני גיזרין שהן ביום:

[43] צ"ל לר' זירא.

[44] הוא סוף דבור ואח"כ מה"ד למימרא דעבודת וכו' כן הגיה בש"י.

למימרא שעבודת יום ושזר חייב מיתה בעיא פייס. דהא פשיטא[45] (מדלא פריך) ליה לעיל על לישנא קמא כדפי' לעיל:

שאני שחיטה דתחילת עבודה דיממא הוא. ואע"ג שכשרה בזר ואפילו שחיטת פרו איכא דמכשר לקמן בפרק טרף בקלפי (דף מב.) מכל מקום תחילת עבודה דתמיד היא ואכתי הוה מצי לאקשויי והרי דישון מזבח הפנימי והמנורה והולכת אברים לכבש דאין זר חייב עליהן מיתה דלאו עבודה תמה היא ובעי פייס ואיכא למימר דדישון מזבח הפנימי תחילת עריכת נרות עבודת פנים והולכת אברים לכבש תחילת הקטרה:

ואיכא דאמרי מתקיף לה רבי זירא. והיה כתוב בספרים והרי אברים ופדרים כו' והרי תרומת הדשן כו' ומחקו הקונטרס דודאי עבודה תמה היא וכדפרישית לעיל:

זר שסידר שני גיזרי עצים חייב הואיל ועבודה תמה היא. ולית ליה הא דאמרן לעיל זר שסידר שני גיזרין לחייב איכא סידור אברים דלא חשיב ליה אחריה עבודה דלא שייך מידי לסידור שני גיזרין ורב ולוי לעיל דפטרי מדלא חשיבי ליה פליגי אדרבי יוחנן דהכא: הדרן עלך בראשונה

דף כח.

אמר להם הממונה. פירש בקונטרס גם כאן ממונה הוא הסגן ואינו נראה כדפירשתי לעיל אלא אדם אחר היה שהיה ממונה על כך:

מתיא בן שמואל אומר האיר. פירש"י במנחות פרק שתי הלחם (דף ק.) שהוא היה ממונה על הפייסות והיה אומר כן בבית המקדש ואמנם כן הוא שממונה עליהם היה כדמשמע במסכת שקלים (דף ז.) דקרי ליה ממונה על הפייסות והיה אומר כן בבית המקדש וכן בגמרא דקאמר מתיא בן שמואל על הפייסות וה"ר יב"ן ראיתי שפי' מתיא בן שמואל אומר הכי אומר הרואה ואין נראה לרבי דהא מסתמא אותו שהיה ממונה על הפייסות הוא שעומד באורעא ואומר להם צאו וראו כו' וא"כ תפשוט הא דמיבעיא לן בגמרא מי אומר האיר פני מזרח אי דקאי אארעא אי דקאי אאיגרא ותפשוט דהיינו דקאי אארעא ובגמרא בברייתא ה"ג מתיא בן שמואל (אומר) הממונה על הפייסות אומר כו' דהוא בעצמו היה ממונה על הפייסות כדפרי' ועוד למה הוזכר ממונה על הפייסות במילתיה דמתיא בן שמואל יותר מבשאר דברי התנאים אלא ש"מ כדפי' וגם רבינו מאיר כוותיה גרס:

[45] מדפריך.

דף כח:

צלותיה דאברהם מכי משחרי כותלי כו'. וא"ת הא אמרינן בפרק תפלת השחר (דף כז:) יצחק תיקן תפלת מנחה שנאמר ויצא יצחק לשוח בשדה י"ל דאחר שתיקנה יצחק היה אומרה גם אברהם כך פירש רבינו תם אי נמי אומר רבי דמ"מ היה אומרה אברהם מתחילה אלא שלא עשאה כלל לכל בני ביתו עד שתיקנה יצחק דאפילו עירובי תבשילין קיים כדאמרינן לקמן:

ואנן מאברהם ניקו וניגמר כו'. פירש בקונטרס צלותיה דאברהם כו' ויש לנו ללמוד ממנו ופריך ואנן מאברהם ניקו וניגמור פי' מי יוכל למהר כמותו אמר רבא תנא מאברהם גמר ור"ת פי' ואנן מאברהם ניקו וניגמור והלא חצי שש וחצי שבע חמה עומדת בראש כל אדם ואין זמן תפלה עדיין ואמר רבא תנא מאברהם גמר שבקי בהלכה היה ואע"פ שקודם מתן תורה היה וקאמר רב יוסף הכי קא קשיא ליה דודאי משנה פליגא דאברהם כי גם כשהיו ממהרין התמיד לא היו ממהרין בתחילת שבע ומשני דילמא שאני כותלי בהמ"ק דלא מכווני פי' שלא רצו בכוונה למהר שחיטת התמיד מתחילת שבע לפי שיראו שוחטי פסחים אי חמה עומדת בראש כל אדם ויאמרו כי בעבורם מהרו שחיטת התמיד שלא כהלכתו או שמא יטעו ויקדימוהו ומביאו לבית הפסול אי נמי שאני אברהם דהיה לו איצטגנינות כו' וכל החכמים כמותו יוכלו למהר כמותו ולא כל אדם אי נמי זקן היושב בישיבה היה ולא נלמד כל אדם ממנו. ר"ת. אך יש לתמוה מאי פריך וכי בשביל שיש לנו ללמוד מאברהם שזריזין מקדימין למצות נלמוד ממנה למהר תפלת המנחה שלא כדין:

דילמא כותלי בית המקדש כו'. וא"ת מנין לנו שאברהם היה מתפלל מכי משחרי שלא כדין דילמא לא היה מתפלל אלא כדרך שאמרה המשנה דפסחים י"ל דלפנות ערב דיצחק משמע ליה מכי משחרי כותלי. ה"ג בפר"ח דילמא שאני כותלי בית המקדש משום דמכווני טובא ופירש ר' שמואל שלפי שהיו חלקים ביותר ולא היה לשמש מקום להתעכב לא היו ממהרין להשחיר אבל בשאר כתלים יש בליטות הרבה ואין נכון כל כך[46] (בבליטת כתלים בשאר כתלים שימהרו להשחיר וגם) מתחילת שבע יש להם להשחיר דאז ערבא שימשא:

לא פירשה ישיבה מהן כו'. וכל שכן לאחר מתן תורה שלא פירשה אלא מייתי קראי דאפילו קודם מתן תורה לא פירשה מיהא קרא דאספה לי היה אחר מתן תורה והוה ליה טפי לאתויי קרא דלך ואספת או וקח אתך מזקני ישראל אלא חדא נקט מינייהו:

אפילו עירובי תבשילין. לא ידע רבי אמאי נקט הך מצוה אמאי קילא ליה טפי מכולהו:

[46] דהגם דבשאר כתלים בליטת כתלים ימהרו להשחיר מ"מ גם וכו' כצ"ל.

דף כט.

ריחא דבישרא. בשר שמן שקשה להמריח בו ואינו אוכלו יותר מדאכלו:
אלא למ"ד לא ניתנה ליכתב כו'. מיהא כולי עלמא מודו דניתנה ליכתב מדרבנן וצריכה ליכתב כולה ותנן נמי קראה על פה לא יצא אלמא מדרבנן צריכה ליכתב ובעינן נמי תפירת חוטין בגידין משולשין כדאיתא במגילה (דף יט.):
תצא לבית השריפה. והקשה ריב"א למה לי טעמא משום פסול לילה תיפוק ליה שנעשית לפני שחיטת תמיד דדרשינן העולה עולה ראשונה שלא יקדים דבר לתמיד של שחר ואומר רבי דדילמא לא מיירי אלא בהקטרה שצריך להקדים הקטרת התמיד אי נמי למצוה כדאמרינן בפרק התכלת (דף מט.) גבי אין התמידין מעכבין המוספין ואם תאמר תיפוק לי שנמלקה קודם פתיחת ההיכל ואמרינן בפרק קמא דעירובין (דף ב.) שלמים ששחטן קודם פתיחת ההיכל פסולין כו' ויש לומר שנפתחו כבר קודם שחיטת התמיד אי נמי לא פסלינן אלא שלמים דוקא דכתיב בהו פתח אהל מועד ולא עולת העוף ואף על גב דתנן אין השוחט את התמיד שוחט עד ששומע קול שער הגדול שנפתח י"ל מדרבנן:
ומנחה שנקמצה תצא לבית השריפה. וא"ת מאי איריא נקמצה אפילו לא נקמצה נמי כיון שקידשה בכלי נמי תצא לבית השריפה דתנן פרק שני דמעילה (דף ט.) קדשו בכלי הוכשר ליפסול בטבול יום ובמחוסר כפורים ובלינה י"ל דלינה דהתם מיירי בעמוד השחר אבל לינה דהכא מיירי בשקיעת החמה דכיון ששקעה החמה על הקומץ נפסלה בלינה תדע דתנן בפ"ב דמעילה בתר הכי הקומץ והלבונה והקטורת הוכשרו ליפסל בטבול יום ובמחוסר כפורים ובלינה אמאי תנא קומץ כיון דתנא לעיל גבי מנחה אלא ש"מ דאשמועינן גבי קומץ דבשקיעת החמה נפסל הקומץ אי לא תימא דתניי' משום סיפא דקתני וחייבין עליו משום נותר כו' וסברא היא דהוי נפסל בשקיעת החמה דהא קומץ המנחה דומיא דדם דנפסל בשקיעת החמה כדאמרינן בזבחים (דף נו.) ובכמה דוכתי וכההיא בהא דקומץ נמי תנא דם:
ומנחה שנקמצה. וא"ת הא אמרינן במנחות (דף מד:) ובריש תענית ומנחתם ונסכיהם בלילה כי האי גוונא פרכינן בפרק שני דתמורה (דף יד.) ומפליג בין מנחת נסכים הבאה עם הזבח לבאה בפני עצמה:

[47] צ"ל כיון שנתקדשו.

דף כט:

ניהדריה והדר נקמצה. וא"ת נהי דכלי שרת אין מקדשין אלא בזמנם מכל מקום[47] בנקדשה בכלי שרת מבעוד יום למה לא תיפסל בקמיצת לילה לרבנן דבן בתירא בפ"ק דמנחות (דף ו.) דלית להו יחזור ויקמוץ י"ל דהיכא דלא נתקדשה מבעוד יום מיהא פריך שפיר דכאילו קמצה בעודה חולין הוי ועוד אפילו נתקדשה מבעוד יום חשובה בלילה מיהא כמנחה בכלי חול הואיל ואינה ראויה להתקדש בלילה:

והקטיר את הבזיכין בשבת פסולה. פירוש הקטרתו פסולה ולא הותר כלל הלחם ע"י הקטרת הבזיכין אבל בפירוש ר"ח ל"ג פסולה אבל אתי שפיר כדפרישית:

נעשה כמי שסידרו הקוף ולא מיפסל בהכי. וא"ת מדאמרינן בסוף לולב וערבה (דף מח:) גבי כמעשהו בחול כו' שהיו מביאים מים לניסוך בחבית שאינה מקודשת ופריך בגמרא (דף מט:) וניתי במקודשת אמר זעירי זאת אומרת כלי שרת מקדשין שלא מדעת ואי אייתי ליה מאתמול יפסל להו בלינה והיאך יפסלו בלינה הלא אין כלי שרת מקדשין שלא בזמנם וכי מטי בי שמשי ליהוי כמו שסידרו הקוף כיון שלא נתנם בזמנם כדאמרינן הכא וי"ל דסבירא ליה לרב אשי דהכא כשאר אמוראי דהתם אי נמי הואיל ואם[48] מצאן לצורך אותו יום כגון אם היה החג גם באותו יום היו מתקדשות כי מטא בי שימשי לא ליהוי כמי שסידרן הקוף כמו בלחם הפנים שכשנתנם שם לא היה זמנם כלל אי נמי שאני גבי לחם הפנים שצריך כהן ובגדי כהונה לסדרו וכיון שנעשה שלא כדין הוי כאילו סידרו הקוף אבל גבי מים יכול להניחם זר בכלי שרת וכן גבי מנחה יכול זר לקדשה בכלי שרת דמקמיצה [ואילך] מצות כהונה ולכך לא הוי כמו שסידרו הקוף ואין להקשות על הא דאמרינן הכא כלי שרת אין מקדשין שלא בזמנם מדאמרינן במנחות בפרק ר' ישמעאל (דף עב:) דאפיית שתי הלחם דוחה שבת דקסבר תנור מקדש ואי[49] אפינהו מאתמול בתנור[50] יפסלו בלילה וכן במנחות פרק התכלת (דף נא.) קאמר על מחבת בשמן מלמד שטעונה כלי ואי אפי ליה מאתמול יפסל בלינה ולמה ידחו שבת בשביל זה והלא נעשה כמי שסדרו הקוף כי מטי בי שימשי דהא לאו קושיא היא דכיון דשרינן מן התורה ליתנם בכלי שרת באפייה א"כ מקדש להו תנור בדין כמו בזמנם ויפסלו בלינה אבל קשה מדאמרינן בפרק שתי הלחם רבי יהודה סבר בחול אשכחינהו דקאפו ליה א"ל דרך חול קאפיתו ליה אף כי היום יקדש בכלי איפסיל ליה בלינה והיה לכם לדחות

[48] צ"ל מלאן.
[49] צ"ל אפי להו.
[50] צ"ל איפסלו להו.

שבת באפייתו ואיך נפסל בלינה הלא כיון שאין זמנו אלא בשבת אין נפסל בלינה וי"ל דלדבריהם קאמר להו לדבריכם שאתם סוברים שדינו לאפות מערב שבת לדידי שאני סובר שדינו ליתנו בכלי שרת מיד שנאפה איפסיל ליה בלינה. הר"ר אלחנן וכן רבי:

כל המיסך רגליו טעון טבילה. בכהן המשמש בבית המקדש מיירי והוצרך להסך רגליו באמצע היום דאי בתחילה בכניסתו לעזרה תנן בסמוך דבלאו הכי צריך טבילה אבל קידוש ידים היינו טעמא דמיסך רגליו דבר מיאוס הוא מאד וצריך לקדש ידיו ורגליו אבל מטיל מים אין זה דבר מיאוס כל כך דאמר בברכות (דף כג:) דאפילו בשעה שמטיל מים יכול לאחוז ספר תורה בידו:

דף ל.

מצוה לשפשף. אומר ר"ת כי מיכן יש ללמוד שהנכנס להשתין מים אין צריך ליטול ידיו אם לא שיפשף ואם שיפשף מיהא נראה דאין צריך לברך על נטילת ידים מידי דהוי אנוגע ידיו במקום הטנופת או היו רגליו מלוכלכות בטיט ובצואה ואפילו אשר יצר לא היה רבינו מאיר רגיל לברך אך רבי רגיל לברך אשר יצר הר"ר אלחנן היה רוצה לדחות דהא כל המטיל מים טעון קידוש דמשמע אפי' ליכא כלל ניצוצות דלא פלוג רבנן בקידוש ה"ה גבי[51] טבילה אך י"ל דמ"מ נהי דגבי קידוש ידים לא פלוג רבנן נטילה לתפלה מיהא לא מצינו שהצריכו בכל ענין והילכך לא צריך ומיהו היכא דשיפשף ודאי צריך ליטול אותו יד כדאמרינן בסמוך גבי סעודה אדם יוצא להשתין מים נוטל ידו אחת וכו' והוא הדין לתפלה ולדברי תורה אבל אין צריך לברך כדפירשתי:

צואה על בשרו כו'. במקום שמכוסה (בכובע) מיירי דאי במקום מגולה אפי' על הקרקע צריך להרחיק ד' אמות:

לא אמרן אלא לשתות. פירש ריב"א דאנוטל ידו אחת קאי צריך ליטול בפנים פן יחשדוהו שלא נטל אבל לאכול נוטל מבחוץ דאין כאן חשד דודאי נטל[52]:

אנינא דעתיה. ליתן פרוסה בתוך פיו אם לא נטל:

אמר רב נחמן אנא אפילו לשתות מידע ידעי אנינא דעתאי. שלא הייתי שותה בלא נטילה לאחר שיפשוף מי רגלים אבל מתוך פירוש הקונטרס משמע דקאי אהפליג דנוטל שתי ידיו אפילו נכנס לשתות שמא יתן פרוסה לתוך פיו אבל משום שתיה לא דהנוטל ידיו לפירות הרי זה מגסי הרוח מ"מ נראה כדפירש ריב"א ומהך שמעתא שמעינן דכל

[51] צ"ל נטילה.

[52] דודאי נטל דאנינא דעתיה וכו'. אמר רב נחמן וכו' הד"א.

אדם שהשתין מים ושפשף בידו צריך ליטול מיד אותו יד ששיפשף והיכא דהפליג שעה אחת או שתים לפירוש הקונטרס צריך ליטול שתי ידיו ואע"פ שלא שהה כל כך שיצטרך שיחזור ברכה למפרע כדאמרינן בערבי פסחים (דף קב.) ואפילו היכא שנכנס לשתות יש לחוש שמא יתן פרוסה לתוך פיו לפירוש הקונטרס דהכא:

אין אדם נכנס לעזרה כו'. פירש הקונטרס לעבודה לאו דוקא מיהו בכל הספרים שלנו וגם בפר"ח גרס אין אדם נכנס לעזרה לעבודה ואמאי נקטיה והכי נמי משמע בגמ' דלא מפיק ליה בן זומא אלא מקל וחומר דכהן גדול ביום הכפורים שמשנה מבגדי קדש לבגדי קדש כו' דהיינו לצורך עבודה ואפילו ר' יהודה לא פליג עליה דליכא בינייהו אלא לענין למיקם בעשה אבל אין הכי נמי בעי לצורך עבודה אבל קשה לרבי מדאמרינן בגמרא ומי אית ליה לר' יהודה הך סברא והתניא מצורע עומד וטובל בשער ניקנור ר' יהודה אומר אינו צריך לטבול שכבר טבל כו' ומצורע ודאי לא עביד עבודה י"ל דהכנסת ידיו לבהונות הוי לצורך עבודה אבל קשה לרבי מדאמר לקמן איבעיא ליה מהו שיעשה סכין ארוכה לשחוט בו תיבעי לרבנן עד כאן לא קאמרי רבנן התם אלא דלא עביד עבודה פי' והיינו רבנן דר' יהודה דאמר ששם מצורעין טובלין משום דדיישי בטומאה אבל שאר אדם לא מכלל דר' יהודה מצריך לטבול שאר אדם אפילו אין שם עבודה ואומר רבי דכל אדם דמחייב רבי יהודה לטבול מיירי שיש שם כעין עבודה דהכנסת ידים לבהונות כגון סמיכה ותנופה שבעלים נכנסין לסמוך או לקריאה והנחה דביכורים ופשיטא לן דמשכחת לה בכל אדם כגון מכניס ידיו לשחוט והא דאמר בירושלמי לא סוף דבר לעבודה הכי פירושו לא סוף דבר לעבודה גמורה[53] ואפילו למתן בהונות וסמיכה צריך:

ומה המשנה מקדש לקדש כו'. פי' בקונטרס היינו ממקום קדוש למקום קדוש וקשה והא היינו דמסיק בתר הכי ממקום שענוש כרת למקום כו' ותרי זימני למה לי ועוד לישנא דמקדש לקדש לא משמע הכי דהוה ליה למימר בין קדש לקדש ע"כ נראה לרבי דמקדש לקדש היינו שמשנה מבגדי קדש לבגדי קדש דהיינו מבגדי זהב לבגדי לבן ומבגדי לבן לבגדי זהב:

אמר להם קל וחומר ומה המשנה כו'. תימה לריב"א (דמפרש) לבן זומא דמפיק ליה מק"ו ליבעי שני קידושין לפני הטבילה ואחריה כמו כהן גדול ביוה"כ. גי'. ושמא אין זה אלא גילוי מילתא בעלמא מיהו לפי' הקונטרס דגרס מקדש לקדש לא אבגדי קדש קאי ניחא דלא היו הקידושין אלא צורך פשיטה ולבישה ומיהו למה שפירש לקמן דבן זומא לא אצטריך טבילה מן התורה אלא בכהן שלובש בגדי קדש וכל אדם לא איצטריך

[53] אלא אפילו.

אלא מדרבנן אתי שפיר מיהו שלא צריך שני קידושין אך מכל מקום לא אשכחינן שני קידושין אפילו כ"ג שלובש בגדי קדש אם לא נאמר שנלמד שאר אדם מכהן גדול וכהן שלובש בגדי קדש נילף מהקישא דשאר אדם לענין שלא יצטרך שני קידושין[54] בין בגד לבגד פירוש בגדי חול ובגדי קדש ובין עבודה לעבודה מבגדי לבן לבגדי זהב ותרי מילי נינהו ודלא כפירוש הקונטרס:

רבי יהודה אומר כו'. דלית ליה האי קל וחומר דבן זומא ושמא אית ליה שום פירכא עליה:

דף ל:

ומי מחיל והתניא כהן גדול כו'. מספקא ליה לרב אריה"ה מנא ליה דמיתוקמא כבן זומא דילמא ר"י היא וי"ל דהויא פשיטא ליה דמתוקמא ככולי עלמא:

אי אסח דעתיה הזאת שלישי ושביעי בעי. היינו בטומאת המת מועיל היסח הדעת לענין הזאה אבל בטומאת שרץ ושאר טומאות לא אשכחינן שיהא צריך הזאה בשביל כך:

הא דטביל על דעת ביאת המקדש כו'. נראה דלבן זומא דיליף לה מקל וחומר לרבנן אפי' דטביל מאתמול על דעת ביאת מקדש צריך עכשיו לחזור ולטבול כמו שצריך כהן גדול ועוד דאמר לקמן לימא רבנן דאמרי מצורע עומד וטובל ואפילו טבל מבערב והוא הדין שאר כל אדם כבן זומא סבירא להו אלמא דצריך לחזור ולטבול וא"ת אמאי לא קאמר איכא בינייהו דטבל מבערב דלבן זומא צריך טבילה ולר"י לא צריך י"ל דלא אשכחן בהדיא דלבן זומא צריך טבילה שנית ואע"ג דמקל וחומר דכהן גדול נפקא אלא מסברא אמרינן הכי. ריב"א:

כבן זומא סבירא להו. הכי נמי הוה מצי למימר כרבי יהודה סבירא להו בשאר כל אדם דמצריך טבילה משום טומאה ישנה אלא רבותא נקט דאפילו כבן זומא דמחייב מן התורה סבירא להו או דילמא אפילו מדרבנן לא מצרכי טבילה אפילו בשאר כל אדם:

נימא רבנן דפליגי עליה דר"י כבן זומא סבירא להו. ואם תאמר הא לא אשכחן דמחייב בן זומא אלא בכהן גדול שלובש בגדי קדש אבל שאר כל אדם לא כדפירש' לעיל יש לומר בן זומא מחייב מדרבנן ומסברא ידע לה תלמודא:

[54] הוא התחלת דיבור בפ"ע.

דף לא.

מהו שיעשה סכין ארוכה וישחוט כו'. תיבעי ליה לבן זומא שמצריך טבילה מן התורה לטהור הנכנס לעזרה לפי שמשנה מבגדי חול לבגדי קדש לצורך עבודה וגם ממקום שאין ענוש כרת למקום שענוש כרת ולכך מחמיר מדרבנן ואפילו למצורע לטבול בשמיני שלו להכניס ידיו לבהונות ואע"פ שאינו משנה בגדיו לבגדי קדש אין מכניס ידיו לבהונות ותנוך אוזן ורגל ותיבעי נמי לר"י דפליג אבן זומא ואינו מצריך טבילה לטהור הנכנס לעזרה לעבודה אלא מדרבנן ולכך מיקל גם במצורע בשמיני שלו כדי להכניס ידיו לבהונות כיון שטבל לטהרתו מבערב גם אינו מכניס עכשיו כל גופו:

תיבעי לבן זומא עד כאן לא מחייב בן זומא אלא לגוואי. כגון מצורע שמכניס ידיו לבהונות אבל לבראי כגון זה ששוחט בסכין ארוכה ואינו מכניס כלל מגופו לא שלא יחייב בן זומא אע"פ שעושה שחיטת הקרבן או דילמא אתי לאימשוכי לפנים ע"י שעוסק בשחיטת [הדבר] העומד בפנים ולכך צריך טבילה כאילו נכנס לפנים לשחוט שאז ודאי היה מחמיר מדרבנן כמו שמחמיר מן התורה אע"פ שגם אז לא היה טובל מן התורה לפי שאינו צריך לשנות[55] מבגדי קדש וגם לא למקום שענוש כרת בשביל שחיטת הזבח ואין שייך כאן קל וחומר דבן זומא דמכל מקום מדרבנן היה צריך טבילה ואפילו שלא היה נכנס כולו אלא מכניס ידו לשחוט היה צריך טבילה כמצורע שאינו אלא מכניס ידיו וצריך טבילה מדרבנן ואע"ג דבריש שחיטת חולין לא איכפת לן בטמא השוחט במקדש אלא משום שמא יגע בבשר אבל לאימשוכי ליכנס בפנים לא חיישינן התם היינו טעמא שלפי שהוא טמא נזהר הוא היטב שלא להיכנס משום עון ענוש כרת ולהכי לא אתי לאימשוכי כי הכא. תיבעי לר"י דלא מצריך טבילה למצורע להכנסת ידיו לבהונות דעד כאן לא קאמר ר"י התם אלא דלא עביד עבודה ולכך אין לחוש כלל לאימשוכי שאינו צריך כלל להימשך לפנים אבל הכא דקעביד עבודה שחיטת הזבח העומד בפנים לא יתיר בלא טבילה דחיישינן בהכי דילמא אתי לאימשוכי ויכנס בפנים כל גופו ואורכו ואע"ג דהתם בשחיטת חולין לא חיישינן בהכי דילמא אתי לאימשוכי דהתם הוי טעם כדפיר' ועוד היינו יכולין לומר לפי שבכאן ביומא מספקא לן אי חיישינן לאימשוכי אי לא לבן זומא ולר"י נמי מספקא לן אי חמיר טפי בשוחט הזבח מבמצורע דמשום דהאי עביד עבודה והאי לא עביד עבודה להכי לא נקט התם בשחיטת חולין טעמא שבכאן שהוא ספק אלא טעם שמא יגע בבשר שהוא ברור דודאי הוא שיש לחוש לכך אי נמי

[55] צ"ל לבגדי.

משום דבעי לאסוקי אם שחט ואמר ברי לי כו' כדי ליישב ושחיטתן כשרה דיעבד נקט התם טעם דנגיעת בשר ולא נקט טעמא דהכא אבל אין אנו צריכין כאן לטעמים אחרונים הללו כי הטעם הראשון נכון ועיקר ולשמא יגע בבשר ליכא למיחש הכא ביומא כי התם בשחיטת חולין דהתם טמא והכא טהור. לשון רבי. תמיה רבי דבכל דוכתי דאמרינן מכניס ידיו לבהונות למה לו להכניס היד שמאל כלל וזהו שמא כמ"ד נותן על שמאל ויוצא כשאין לו ימין וידיו דקאמר או זו או זו:

תיבעי לר' יהודה כו'. ויש ספרים דגרסי תיבעי לרבנן דפליגי עליה דר"י עד כאן לא קאמרי רבנן התם אלא דלא עביד עבודה ומכאן קשה למאן דפירש לעיל דכל אדם הנכנס לעזרה כו' דלצורך עבודה מיירי וי"ל כדפי' לעיל וה"ר יוסף פירש כאן עד כאן לא קאמרי רבנן התם אלא דלא עביד עבודה כלומר שאינו עושה עבודה מיד בשעה שנכנס ולכך לא יחייבו קודם כניסה לטבול אבל הכא שעובד לאלתר שמא צריך לטבול אבל לא נראה דהא פשיטא אי אין מצריכין טבילה בנכנס לעזרה לעבודה שלא יצריכו עוד כלל אפי' כשירצה לעבוד:

אבל הכא דעביד עבודה כו'. האי דקרי הכא לשחיטה עבודה לא תיקשי אמאי דאמר בכמה דוכתי שחיטה לאו עבודה היא די"ל דלא חשיב עבודה להצטרך כהן כשאר עבודת הדם[56]:

חמש טבילות כו'. בגמרא מפיק ד' טבילות מקרא וטבילה זו הראשונה מצי נפקא לן מקל וחומר דבן זומא דלעיל אפי' ר' יהודה נמי דלית ליה לעיל בשאר ימות השנה בכהן גדול ביום הכפורים עצמו יכול להיות סובר כן דמדאיתא הכא כל שכן הכא ושמעינן נמי לקמן לרבי יהודה נמי קל וחומר כי האי גוונא מה בגדי זהב שאין נכנסים בהן לפני ולפנים טעון טבילה כו' ואין להקשות למה לא יעשנה בקדש כמו אחרות כי מסתמא יש לו לעשות הראשונה קודם שיכנס למקום שענוש כרת:

חמש טבילות ועשרה קידושין. משחיטת התמיד מתחיל כאן אבל קידוש של תרומת הדשן לא חשיב אע"פ שהוא היה בכ"ג כדפירש בפ"ק לעיל לפי שהיה בעוד לילה ועוד שמכאן ואילך היה עושה עבודות על הסדר אבל לאחר תרומת הדשן היה יכול לצאת מן העזרה וכשנכנס צריך טבילה:

ש"מ עין עיטם גבוה מקרקע עזרה כ"ג אמות. וא"ת מנא ליה שהמקוה היה גבוה ג' אמות ברוחב אמה על אמה דילמא לא היה אלא אמה ברוחב ג' אמות י"ל דא"כ היה כה"ג מיגנדר בטבילותיו וקודם היה להם לתקנו למטה משיטבול כ"ג כ"כ בדוחק ועוד

[56] ומ"מ עבודה היא דהא בעיא פייס כצ"ל.

מסתמא היה כמו שאר מקוואות ואע"פ שמעין היה צריך מ' סאה לטבילת אדם כדפרי' בבבא קמא בפרק מרובה וכן פירש רבינו שמואל ואין לומר שעין עיטם היה בא שם דרך נקב שהיה באמצע הדופן ולא היו המים באין מלמעלה שהרי כשהיו המים מגיעין וממלאין עד אותו הנקב היו חוזרין לאחוריהם שלא ילכו לעולם למעלה ממקום נביעתן:
שכל גופו עולה בהן. מדכתיב כל בשרו:

דף לא:

כדאמר רב כהנא כדי שיכיר שעבודת היום בבגדי בוץ. לקמן בפירקין קאמר לה רב כהנא נמי (גבי)[58] הך מילתא [גבי סיפא] והא דלא אמרה הכא[57] משום דדרך עבודת תמיד לעשות בבגדי זהב והך דלקמן מיירי בבגדי בוץ ואתי שפיר טפי למימר לקמן מ"מ כולן היו מענין אחד:
פושט ואח"כ מקדש. דלא מסתברא ליה לרבי מאיר שיעשה הקידוש קודם המעשה שיהא טפל קודם לעיקר ולרבנן לא מסתברא שיעשה קידוש ערום בעזרה אבל לרבי מאיר צריך הוא לעשותו בעזרה אלא שיכסה עצמו בשום דבר[59] ואין קידוש אלא בפנים כדאמר קדש בכלי שרת בחוץ או בכלי חול בפנים ועבד עבודתו פסולה:
מה לבישה לובש ואח"כ מקדש. כדאמר רב אחא בר יעקב לקמן הכל מודים בקידוש שני שלובש ואח"כ מקדש כו':
אי תניא תניא. תימה כיון דרבי מאיר פליג ארישא מ"ט לא פליג בהדיא ברישא וי"ל דמההיא ברייתא לא הוה ש"מ יעשה שני קידושין בפשיטה הראשונה שהיה לבוש בגדי קודש תחילה דההיא לעיל מיירי שלבוש היה בגדי חול[60]:

דף לב.

למה הוא בא. כי אין לומר שבא שם כדי לפשוט בגדיו ולהניחם לפנים דהא ודאי מסתמא אין מצוה להניח בגדיו ולפושטם לפנים דוהניחם שם אינו משמע שיניחם שם אלא שלא ישתמשו בהם עוד דהא איכא נמי דאמר שכשרין לכהן הדיוט:
ה"ג וכל הפרשה. ול"ג שבכל הפרשה:

[57] צ"ל משום דבהך עבודה דינה לעשות כו'.
[58] צ"ל כהך.
[59] צ"ל דאין.
[60] עיין בריטב"א שהדברים מבוארים שם. ועי' ש"י.

גמירי חמש טבילות כו'. לאו הכי גמירי להו דחמש הן דמקרא נפקא אלא שינוי עבודות גמירי להו וממילא יש בין כל אחת ואחת טבילה אבל בהלכה למשה מסיני לא הוזכר טבילות:

מקום שטעון טבילה אינו דין שטעון קידוש. וליכא למימר דאדרבה טבילה במקום קידוש דכיון שיש טבילה לא יצטרך קידוש דהא טבילה אינה במים קדושים כמו קידוש שהיה במי הכיור:

מה לבישה טעון קידוש כו'. פי' בקונטרס כראמר בק"ו דלבישה טעון קידוש ואין נראה לר' שמואל דדבר הלמד בק"ו אי חוזר ומלמד בהיקש איבעיא לן בפרק איזהו מקומן (דף נ:) למה[61] דאית ליה לרב פפא דהתם ולא איפשיטא אלא ה"פ מה לבישה של שחרית טעון קידוש כדאמרינן לעיל ונפיק לן מקרא דלקמן בשמעתין בבואם אל אהל מועד ובקרבתם אל המזבח ירחצו וגו' ור"ת אומר דלאו קושיא היא דכל אותם שאומר שם בתלמוד בריש איזהו מקומן אינו אלא בקדשים דוקא ולא בגדי קודש:

דף לב:

תנא דבי ר' ישמעאל ק"ו. ולקמן קאמר ליה איפכא ותנא דבי רבי ישמעאל ידע שיש להקשות לאידך גיסא ולאידך גיסא ויש לו פסוקים ללמוד:

שכן כפרתן מרובה כו'. פי' שכן מכפרים הרבה כל השנה כולה ובקונטרס פי' שמכפרים על כל עבירות של (אשם זב וחטאת) כל השנה לא אתי שפיר דהא איכא שעיר המשתלח שהגרלתו ווידויו היו בבגדי לבן מבחוץ שמכפר על כל עבירות. ריב"א. האי דקאמר הכא ק"ו אליבא דרבי יהודה אע"ג דלית ליה לעיל ק"ו דר"א דילמא היינו דמשום דיוה"כ גופיה אית לן למיעבד ק"ו וחדא מילתא היא כדפי' לעיל:

הביאו לו תמיד. אע"פ שיש שאר עבודות שהם לפני שחיטה ואינן כשרות אלא בכה"ג כדאמר לקמן מ"מ[62] נקט בהדי התמיד מילתיה:

להיטיב את הנרות. שתי נרות ואליבא דרבנן דאמרי בפ"ק (דף יד:) דבקטרת מפסיק להו:

את הראש והאברים. ראש לא הוי בכלל אברים כדתניא ונתח אותה לנתחיה ולא את הראש שכבר הותז בשחיטה:

ואת החביתים. ומנחה וסולת בכלל חביתים:

לישנא דקטלא. ולפי שלא גמר כל שחיטתה נקט האי לישנא:

[61] צ"ל דלית.

[62] צ"ל נקט תמיד מילתא דחשיבא טפי.

דכל עבודות יום הכפורים אינן כשרות אלא בו. ומדרבנן אפילו שחיטה[63] מיירי ולא בתרומת הדשן דמקמה כל כך לא שייכא לעבודת התמיד:

דף לג.

קודמת לשני גזרי עצים. צ"ע דאמאי לא קתני סידרי עצים בסדר התמיד במסכת תמיד: **עליה השלם כל הקרבנות כולם**. לכאורה משמע דלמצוה הוא דהוי הכי כדדרשינן נמי לקמן העולה עולה ראשונה ואמרינן במנחות בפרק התכלת (דף מט:) דלמצוה וקשה לרבי מדתנן בפסחים בסוף פרק אלו דברים שחטו ונודע שמשכו בעלים את ידיהם וכו' ותני עלה בחול ישרף מיד כו' ודייק פסולו מחמת מאי הוי אי מחמת ששחטו אחר התמיד של בין הערבים פסולו מחמת דבר אחר וטעון עיבור צורה אלמא אינו ראוי כלל להקרבה מדקרי ליה פסול וטעון עיבור צורה ויש לדחות דעליה השלם איכא פסול שעבר על עשה דהשלמה ואינו ראוי עוד להקרבה באותו יום אבל לא יהא דבר קודם לתמיד של שחר הוי למצוה בעלמא שביום זה לאחר התמיד מיד ראוי להקרבה ולכך לא מיפסל בהכי וקשה לרבי מדתניא בתוספתא דפסחים (פ"ד) כל הקדשים שהקריבן [קודם] לתמיד השחר פסולין משמע שלא היו קריבין כלל וי"ל דבקרבנות יחיד מיירי כגון נדרים ונדבות א"נ י"ל דפסולין הוו מדרבנן והכי משמע מדנקט בפסחים בפרק תמיד נשחט דליכא פסול אחר תמיד של בין הערבים אלא מדרבנן דתנן (דף סג.) ר' שמעון אומר השוחט פסח בי"ד על החמץ לשמו חייב ושאר כל הזבחים בין לשמן בין שלא לשמן פטור ומפרש בגמרא טעמא דכל היכא דמיקרי ביה זבח לא מיחייב אזבחי ואין הטעם צריך תיפוק ליה משום שהן פסולין אחר התמיד שכל שחיטת הפסח אחר התמיד והוי כפסח במועד לשמו דפטר ר' שמעון התם אלא ש"מ דליכא פסולא אלא מדרבנן ועוד ראיה מדאמר בתמיד נשחט (דף סב:) וכן השוחט אחרים לשם פסח בזמנו רבי אליעזר פוסל ור' יהושע מכשיר ואמאי מכשיר כיון שנשחט לשם פסח א"כ נשחט אחר תמיד הערב אלא ש"מ דליכא פסולא אלא מדרבנן עוד ראיה מדתנן בפ' מי שהיה טמא (דף צח.) נתערב בבכורות אם חבורות הכהנים יאכלו והיאך שחטום אחר התמיד אלא ש"מ דכשרים מן התורה אחר שחיטת התמיד אך יש לדחותם דאיירו כולן קודם שחיטת התמיד כדתנן בתמיד נשחט (דף סא.) שחטו קודם לתמיד כשר וא"ת למה פסל בעליה השלם אפילו מדרבנן והלא יכול להעלותו ולהלינו בראשו של מזבח

[63] אפי' שחיטה הס"ד ואח"כ מה"ד מסדר מערכה וכו' ולא מיירי בתה"ד דמקמה דלא שייכא כ"כ לעבודת התמיד כצ"ל ועי' ש"י.

כדאמרי' בריש תמיד נשחט י"ל דלא אמרינן הכי אלא לצורך כגון גבי מחוסר כפורים פרק תמיד נשחט (דף נט.). מ"ר. אך קשה לרבי מדאמרינן בפרק בתרא דראש השנה (דף ל:) פעם אחת נשתהו העדים וקלקלו הלוים בשיר וקאמר שאמרו שיר של חול עם התמיד של בין הערבים ואמאי נקט שקלקלו הלוים בשיר ותיפוק ליה שקלקלו במוסף שלא הקריבוהו כל עיקר י"ל שהקריבום אחר תמיד של בין הערבים דאתי עשה דרבים ודחי עשה דהשלמה וה"ר אלחנן היה אומר שהיו יכולין להקריב מוספין אחר תמיד של בין הערבים כיון שאירע כן ממילא דהא תנן בפ' התכלת (מנחות מט.) התמידין אין מעכבין המוספין והמוספין אין מעכבין כו' ומפרש התמידין של שחר אם לא קרבו אין מעכבין המוספין שלאחריהן והמוספין שלא קרבו אין מעכבין התמידין של בין הערבים שלאחריהן אלא יכולין ליקרב התמידין תחילה כי אין לפרש דקאי על תמיד השחר שהמוספין שלא קרבו [אין] מעכבין אותו כי זהו דבר פשוט שלא יעכבוהו אלא ש"מ כדפרי' ואם כן הכא נמי כיון שקרב אח"כ תמיד הערב היו יכולין להקריב אח"כ המוספין ואין כאן שום קלקול מוספין ועוד נראה לי דכיון דאין פסול זה אלא מדרבנן ומן התורה כשר אם הקריב אחר תמיד של בין הערבים גם עכשיו הוא כשר להקריב כיון שקרב התמיד. מ"ר. ור' יעקב מקורבייל"ל תירץ דבמוספין לא קלקלו לפי שקרב על התנאי תמיד של בין הערבים שאם יבואו עדים יהיה למוסף ואם לאו יהא לתמיד וא"ת למה נתקלקלו בשיר והלא היו יכולין לאומרו על כבש האחר הבא י"ל דאמטו להכי קאמר דנתקלקלו לפי שלא אמרו השיר על המוסף שהיה להם לאומרו אבל קשה קצת דקאמר התם שאמרו שירה של חול עם התמיד של בין הערבים דעם כבש של מוסף הוה ליה למימר שלפי האמת מוסף היה כיון שע"פ תנאי קרב ובאו עדים לבסוף אבל אין לתרץ שהקריבו כל קרבנות של אותו היום על תנאי שאם לאו יהיו עולה לקיץ המזבח דהא איכא בהו שעירים דליכא למימר בהו הכי ועל פשטא דהתם קשה בין למר בין למר למה נתקלקלו בשיר והלא יוכלו להמתין הנסכים אחר הקרבת התמיד עד שידעו אם יבואו עדים דאמר מר ומנחתם ונסכיהם בלילה ומנחתם ונסכיהם אפילו למחר י"ל דחביבה מצוה בשעתה ולא רצו לאחרה כל כך[64]:

ואיפוך אנא. לאו אקרא אתי דהיא העולה על מוקדה על כרחין במערכה גדולה מיירי אלא אשאר מערכות מיירי שמסדרין קודם השניה וקראי אין מוקדם ומאוחר אי נמי תוקד בו משמע ליה דמעיקרא קאמר ואהיא העולה קאי:

[64] בתו' שם מבואר הענין יותר ע"ש ועיין ש"י.

מערכה שניה של קטורת קודמת לשני גזירין. דאע"ג דשני גזירין הן ביום כיון שכשרים גם בלילה הוה ס"ד לאקדומינהו:

תרי עליה כתיבי. דאפילו תאמר דערך עליה העולה לשלא יהא דבר [קודם] לתמיד של שחר מ"מ אכתי איכא קרא אחרינא דערך עליה ועלי' דחלבי השלמים ועליה השלם דרשינן מהשלמים אי נמי איפכא:

אפילו הכי מכשיר עדיף. דסברא היא שהאיך יעשה (כל) המצוה אם לא יתקן מכשיריה תחילה ועוד שבלא גחלים לא יוכלו להקטיר אבל בלא דישון יוכלו להקטיר וא"ת אמאי לא קאמר טעם דאין מעבירין על המצות וסידור שני גזירין דעל המזבח החיצון קודם דפגע ביה ברישא כדאמרינן לקמן האי טעמא ומצינו למימר דלאביי קיימינן הכא דלא ידע בסמוך האי טעמא אי נמי כיון שהיה צריך להביאן מלשכת העצים ואינם שם על מזבח לא מיקרי מעבירין אבל אין נראה לומר כן אלא אומר רבי הואיל ודישון מזבח הפנימי מצות פנים היא עדיפא טפי:

דף לג:

ונוקמיה להדייהו. משמע שיש לו למזבח להיות עומד ביניהם מדפריך ונוקמיה בהדייהו ולא פריך ולא נוקמיה התם כלל וצריך עיון מנ"ל דאית ליה לאוקמיה בהדייהו:

עיבורי דרעא אטוטפתא אסירא. פי' בקונטרס לאחר תפילין של זרוע בשביל תפילין של ראש אסור ואין נראה לרבי דהא מקרא נפקא לן בפ' הקומץ רבה (מנחות לו.) ולטוטפות בין עיניך כל זמן שבין עיניך יהו שתים ואם כן על כרחו יקדים של יד על כן נראה לרבי כפי' ר"ח בשם הגאון עבורי דרעא אטוטפתא כלומר כשחולץ תפילין להניחם בכיס אסור להעביר של זרוע תחילה להצניעם בכיס תחת אותו של ראש שהרי למחר כשיבא ליטלם כדי להניחם ימצא של ראש למעלה והוא יש לו להניח בכיס אותו של זרוע למעלה משום דבהו פגע ברישא כשמניחם תחילה ולהאי פירושא ל"ג היכי עביד מאדרעא אטוטפתא ורבינו יהודה שמע בשם ה"ר אליהו דקאי אהא דאמרינן בפ' קמא (דף ז:) חייב למשמש בתפילין ק"ו מציץ כו' וקאמר כשממשמש חייב למשמש של זרוע תחילה דבדרעא פגע תחילה וגרס שפיר היכי עביד מדרעתא לטוטפתא פי' ממשמש של זרוע ואחר כך של ראש:

בבקר בבקר דשני גזירי עצים דלא צריכי. וא"ת ואמאי לא צריכי אימא דהוו בליליא י"ל דהוה מצי למיכתב ביום. ה"ר יוסף:

שדינהו חד להטבת חמש נרות דנקדמיה לדם התמיד דהכא תלתא והכא תרי. בלאו הכי נקדמו לדם התמיד דבדם התמיד ליכא אלא חד והכא תרי אלא משום דקבעי למישדי חד אתמיד צריך למישדי חד אנרות וא"ת נוקי תרוייהו אדם תמיד וליהוו תלתא וליקדום י"ל דתרי אחד לא שדינן אבל חד שדינן שפיר וא"ת אפילו לא כתיב אלא חד בבקר גבי תמיד ידעינן שפיר שקודם להטבת שתי נרות דאם לא כן במאי מפסקא להו דהכי פריך לה בסמוך י"ל דמ"מ יקדמו כיון שכתיב שני בבקר בהן דאע"ג דהוה קשיא לן במאי מפסיק להו הכי נמי הוה קשיא לן למה תקדים התמיד כיון דליכא אלא חד בבקר וא"ת מ"מ לא ליכתוב כלל בבקר בתמיד דהשתא אין לנו להקדים הטבה משום דכתיב בבקר בבקר לדם התמיד כיון דאין משמע מדם שיאוחר על כרחך יקדים להטבת שתי נרות דא"כ במאי מפסקא להו י"ל דס"ד דבקטורת מפסיק להו והא דכתב בהיטיבו הנרות הכי קאמר בעידן הטבה תהא מקטיר קטורת אבל לקמן כי קאמר במאי מפסיק לא מצי למימר דבקטורת מפסיק להו דלית לן לאפוקי קרא דיקטירנה ממשמעו דמשמע דאחר הטבה תהא קטורת כיון דאיכא למדרש הכי והכי:

אימא חד שדייה לדישון מזבח הפנימי דנקדים לדם התמיד. אבל לא הוי מצי למימר שדייה לדם התמיד דתקדום לדישון דאע"ג דהכא תרי והכא תרי מכפר עדיף הא ליכא למימר דא"כ אידך למאי אתא אי להקדים דישון להטבת חמש נרות לזה אין צריך דפשיטא דאין מעבירין על המצות כדאמר לעיל:

מכפר עדיף. וא"ת אמאי לא אמרינן בטעמא דמכפר עדיף אפילו אין כתוב כלל בבקר כדאמרן לעיל גבי שני גזירין דכיון דמכשיר עדיף לא צריך אפילו חד בבקר לאקדומינהו י"ל דאין הכי נמי אבל כיון דכתיב חד בבקר בתמיד אי לא הוה שדינן ביה אכתי חד היינו אומרים שיוקדם דבר שנאמר בו בבקר בבקר לדבר שלא נאמר בו אלא בבקר דעדיף האי טעמא מטעמא דמכפר עדיף:

הניחא לריש לקיש כו'. פי' בקונטרס דמסקנא דמילתא דאביי היא הניחא לריש לקיש דפרכת לי שפיר אלא לרבי יוחנן במאי מפסקא להו כיון דהפסקה מן התורה ורבינו חננאל פירש בשם הגאון דמילתא באפי נפשה היא הניחא לריש לקיש דמצינן לאוקמי בבקר בבקר דנרות לאקדומי לדם התמיד דהכא תלתא והכא תרי כדאמרן אלא לר' יוחנן דאמר חלקהו כו' א"כ לא כתיב בהן בבקר בבקר בהטבת חמש נרות ועלתה בקושיא ואם תאמר לריש לקיש היכי אתיא ליה שפיר קושיא דרב פפא כיון שמן התורה אין חובה להפסיקן י"ל דלהרגיש העזרה הוי מן התורה דאי לא תימא הכי שהוא מה"ת היכן אנו לוקחין זה מדעתנו שיש לנו להפסיק באמצע עבודה וצ"ע מנלן:

חלקהו לשני בקרים. תימה לה"ר יוסף מנא ליה לר' יוחנן הך דרשה אימא דחד בבקר דשני גיזרין שדייה אדם תמיד דלקדום להטבת כל הנרות אע"ג דהכא תרי והכא תרי מכפר עדיף וחד שדייה אדישון מזבח הפנימי דליקדמיה לדם התמיד דהכא תלתא והכא תרי ובבקר בבקר דהטבה איכא למימר דקדמי לאברים דלא כתיב בהו אלא חד בבקר ותירץ ה"ר אלחנן דלהא לא צריך קרא דעל כרחיה קטורת קודם לאברים כדתניא יוקדם דבר שנאמר בו בבקר בבקר כו' ונרות לקטורת קדמי כדכתיב בהיטיבו את הנרות יקטירנה והיטיבו והדר יקטירנה וא"כ נרות קדמי לאברים ולרבנן נמי דדרשי בעידנא דמטיב נרות תהא מקטיר קטורת[65] (ובדם התמיד) מפסיק להו מ"מ בעל כרחיה קטורת קודם לאברים מדכתב באברים חד ובקטורת כתיב תרי ואם כן נרות קדמי אבל הקשה ריב"א כי למה לא נאמר דבבקר בבקר דשני גזירין דלא צריכי חלקהו לשני בקרים שמתחילה יניח אחד מהן ויפסיק בדישון מזבח הפנימי ואח"כ יעשה האחר ותירץ דובער עליה וגו' בבקר בבקר משמע ליה בלא הפסקה אבל גבי נרות משמע הפסקה כדכתיב בבקר בבקר בהיטיבו את הנרות ולא כתב בהיטיב את הנרות דבהיטיבו את הנרות משמע ליה בתוך ההטבה יקטירנה ואין זו קושיא כל כך כיון [דמכשיר] עדיף כדאמר לעיל אין להפסיק סידור שני גזירין בדישון מזבח אבל בנרות אין שום תימה אי מפסיקין להו ותי' ראשון תי' ה"ר יוסף על קושיא ראשונה ועוד תירץ ה"ר יוסף על קושיא אחרונה מדכתב בהיטיבו את הנרות ולא כתב המנורה משמע שיש בהן הפסקה:
והדר יקטירנה. ואע"ג דלעיל מקדים דישון להטבה היינו משום דאין מעבירין על המצות הלכך בדישון מקדמינן דבבקר בבקר נמי קאי עליה כדפי' בקונטרס משום דאין מעבירין והקטרת מאחרינן משום דמשמע והדר יקטירנה:
קטורת לאברים כו'. והא לא מצינו לאקדומי לכל מילי דתמיד אפילו לדם דהא דם הוא עיקר עבודה ומכפר עדיף ועוד דאם כן כל נרות קדמי מהאי טעמא ובמאי מפסיק להו:

דף לד.

העולה עולה ראשונה כו'. פי' הקונטרס היא תהא ראשונה ואין נראה [דמנא] לן דבתמיד מיירי ועל כן נראה כמו שפי' הקונטרס בפרק תמיד נשחט האמורה ראשונה בפרשת פינחס ששם סדר כל הקרבנות וי"מ ראשונה שאין מחנכין המזבח אלא בתמיד של שחר וי"מ דעולה שהקריבו ישראל במדבר עולת תמיד הואי ואין נראה דהא פלוגתא היא (בחגיגה דף ו.) דאיכא למ"ד עולת ראיה הואי:

[65] צ"ל ובקטורת.

העולה עולה ראשונה. ואע"ג דהקטר איברים ופדרים כל הלילה קודם לתמיד סוף עבודה דיממא דאתמול היא ודישון מזבח הפנימי ותרומת הדשן וסידור המערכה אין אלו עבודות בגוף הקרבן:

העולה עולה ראשונה. וא"ת למה לי' קרא דשלמים ששחטן קודם פתיחת ההיכל דפסולין מושחטו פתח אהל מועד תיפוק לי ששחטן קודם תמיד והם לא היו שוחטין תמיד עד שהיו שומעין קול השער הגדול שנפתח כדתנן בתמיד י"ל כשסגרו דלתות ההיכל אחר שנשחט תמיד אי נמי י"ל לא הוה העולה דהכא אלא למצוה כדאמרינן בפרק התכלת (דף מט:) הלכך איצטריך קרא דשלמים דפסולין תימה אמאי לא מפיק מקרא דמלבד עולת הבקר כדמפקינן מיניה בזבחים בפרק כל התדיר (דף פ"ט.) דתמידין קודמין למוספין וכי תימא דקרא דהכא מיירי בנדרים ונדבות דלא קדמי לתמיד של שחר ולא שמעינן להו ממוספין קשה דהא בפ' התכלת מפיק מהעולה דקדמי תמידין למוספין ועוד ק' על ההיא דכל התדיר מדקאמר בסוף הגוזל קמא [קיא.] הביא גזילו עד שלא הביא אשמו יצא מנהני מילי אמר רבא דאמר קרא מלבד איל הכפורים אלא מעתה מלבד עולת הבקר אשר לעולת התמיד הכי נמי דמוספין קדמי וכי תימא הכי נמי והא אמר רבא העולה עולה ראשונה ואמאי לא אייתי קרא דמלבד עולת הבקר דמתני' דפרק כל התדיר דמינה מוכח דתמידין קדמי ואומר רבי דמההיא קרא דפרק כל התדיר לא שמעינן אלא עבודת הדם דתמידין קדמי למוספין דכתיב מלבד עולת הבקר אשר לעולת התמיד תעשו את אלה היינו עשיית הדם שהוא עיקר כפרה אבל הקטרה שהיא כתובה למעלה ממלבד עולת הבקר הוה אמינא דהקטרת המוספין קודמת לתמיד דכתיב והקרבתם אשה עולה ריח וגו' ומנחתם וגו' מלבד עולת הבקר דהתם מסתבר טפי דהקטרה שהיא כתובה למעלה ממלבד עולת הבקר תקדם להקטרת אברי התמיד וזריקת דם התמיד תקדם לזריקת דם המוספין והשתא איצטריך קרא דהעולה עולה ראשונה להקדים הקטרת אברי תמיד להקטרת אברי המוספין ולהכי מייתי ליה בהגוזל קמא ובפרק התכלת דמיירי בהקטרה מיהו[66] במנחה היה לו להביא המשנה עם מילתא דרבא אלא לפי שהמשנה היתה ידועה לכל לא הוצרך להביאה והקשה ה"ר יעקב דאוריינש על תירוץ רבי דהא בלאו קרא דהעולה ידעינן שפיר דהקטרה של תמידין קודם לשל מוספין דתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם כדנפקא לן בפרק כל התדיר מקרא דמלבד ואי משום דהקטרה דמוספין כתובה קודם לשל תמידין מה בכך הכי נמי כתיבי מוספי ראש השנה [מקמי] מלבד עולת החדש ואמרינן בפרק כל התדיר דמוספי ראש חדש קדמי ואומר

[66] צ"ל במנחות.

רבי שאין זו קושיא דהא מקרא דהעולה שמעינן שאין לאחר דס"ד שיוכל לאחר הקטרה משום דכתיב כדמשמע בהגוזל קמא דממלבד דריש לאחר האשם וה"ר יעקב תירץ דאיצטריכו קרא דהעולה וקרא דמלבד דמהעולה שמעינן דתמידין קודמין ומקרא דמלבד שמעינן [בכל דוכתא] דכל תדירי קדמי לשאינו תדיר ואין נראה לה"ר אלחנן דהא לא שמעינן מקרא דמלבד אלא מקרא דכאלה תעשו ליום מפיק ליה רבי אלעזר התם בפ' כל התדיר וא"ת למה הביא במשנה דפרק כל התדיר קרא דמלבד יותר מקרא דהעולה דמיירי בהקטרה לפי' רבי דהא אותה משנה מיירי בהקדמת אברי תמיד שקודמ' לאברי מוסף מדקמפליג התם אח"כ בין אברי חטאת שאינן קודמין לאברי עולה[67] (ובין דם חטאת שיקדם) לדם עולה ולענין תמיד לא מפליג ש"מ דמיירי בין בהקטרה בין בעבודת הדם יש לומר דתנא לא נחית (כולי האי) לפרושי כולי האי אלא שדם התמיד יקדום למוספין והוא הדין הקטרה וא"ת לפי מה שפי' לעיל דתעשו דכתיב גבי מלבד אעבודת הדם הא דדרשינן בפרק כל התדיר מועשה את האחד חטאת ואת האחד עולה שדם חטאת קודם לדם עולה וקא מסיק יכול תהא קודמת לכל מעשיה והיכי תיקדום לכל מעשיה מועשה הא לא משמע ועשה אלא אעבודת הדם כדפרי' וי"ל דה"פ יכול יקדמו כל מעשה עולה[69] לכל חטאת דדם עולה יקדים חובה מועשה והקטרה תקדים[68] לכל חטאת אם ירצה ת"ל ופר השני ועוד י"ל דכיון דגלי קרא דועשה שדם חטאת קדים לשל עולה ואשכחן בתמידין הקודמין למוספין שאין חילוק בין עבודת אברים לדם והוא הדין הכא נמי כיון דגלי גלי וקצת קשה לי למאי דאמר בזבחים כיון דגלי גלי לא אמרינן ועוד י"ל דמוהקריב את אשר לחטאת ראשונה[70] דרשינן (זבחים דף צ.) שיהו כל חטאות קודמות לעולה הבאה עמהם איכא למישמע שיהו כל מעשה חטאות קודמין לשל עולה ואפילו דהקטרה ועוד יש לומר[71] דכלל משמעות דעשיה דקרא דמלבד עולת הבקר אשר לעולת התמיד תעשו את אלה איתא להקטרה בכלל עבודת הדם כל כמה דליתא קרא לאפוקיה ממשמעותיה וכן במשמעות של ועשה האחד חטאת שהזכרנו למעלה אבל לכך הוצרך לכתוב העולה עולה ראשונה להקדים הקטרת התמיד להקטרת המוסף אע"ג דכתיב מלבד כדי שלא נמעט משם הקטרת התמיד שלא תקדים על ידי שמלבד שכתב אחר הקטרה הוה משמע להקדים הקטרת המוספין ומעתה העולה עולה ראשונה גלי לן הכא

[67] כמו שקודם דם חטאת.
[68] צ"ל של חטאת.
[69] צ"ל של חטאת
[70] צ"ל דדרשינן.
[71] צ"ל דבכלל.

שלא נלמוד איחור כמה שיהיה כתב בשום מקום מלבד לבסוף כמו מלבד איל הכפורים כי אין משמעות דמלבד שיהיה לבסוף כל כך פשוט שיהיה איחור שיש לנו לומר שלא נלמוד לזה דגלי ביה הנהו דלא גלי ביה והשתא לא תיקשי כלל מתעשה בבקר ומועשה האחד חטאת אך קשה לרבי למה לי העולה לאקדומי תמידין למוספין כדדרשינן מיניה בפרק התכלת תיפוק לי דבהקטרת תמיד כתיב בבקר ובמוספין כתיב וביום כדאמרינן הכא קטורת קודם לאברים יוקדם דבר שנאמר בו בבקר בבקר לדבר שלא נאמר בו אלא בבקר בלבד וא"כ כיון דלא כתב במוספין אלא וביום וגבי אברי תמיד כתב בבקר על כרחין להקדים בא ותירץ ה"ר אלחנן דס"ד דמוספין קדמי לפי שהן באין לחובת היום אי לא דרשא דהעולה ורבי תירץ דכיון דכתיב העולה עולה ראשונה ושמעינן ליה דקפיד רחמנא אעבודת דם ואהקטרה מהשתא אית לן לאוקמי בבקר דתמיד בהקטרה כמו בשחיטה אבל אי לאו העולה לא הוה מוקמינן בבקר אלא גבי שחיטה ולא הוה ידעינן הקטרה של תמיד אי קדמה דלא קאי בבקר אלא אאברים אבל קשה לרבי על הא דאמרינן בסמוך זבח ונסכים מלמד שהנסכים קודמין למוספין ולמה לי קרא תיפוק לי דגבי נסכים כתיב בבקר דכתיב אשר לעולת הבקר ומנחתם ונסכיהם וגבי מוספין כתב וביום דמשמע לאחר כדפרישית ונראה לרבי לתרץ הא קושיא והא דלעיל דודאי יש לנו להקדים דבר שנאמר בו בבקר לדבר שלא נאמר בו אלא בבקר בלבד דבבקר שני בא להקדים אבל היכא שלא נאמר אלא בבקר אחד בלבד מצינו למימר שלא בא להקדים למוספין אלא בא לומר שזמן תמיד בבקר ודין מוספין להיות ביום והיינו בשש שעות כדאמרינן בתמיד נשחט ולקבוע זמן אתי ולהכי איצטריך זבח ונסכים ואומר רבי כי מיכן יש ללמוד שמוספין יכולין להיות בבקר מדאיצטריך קרא לנסכים קודמין למוספין הא ליכא קרא מוספין קודמין לנסכים אע"פ שבנסכים כתב בבקר וה"ה תפלת מוסף שיכולה להיות בבקר ואמרינן נמי בע"ז (דף ד:) לא ליצלי איניש צלותא דמוסף ביחיד בריש שתא (אלא) בתלת שעי קמייתא כו' אלמא מותר להקדים ואמרינן בירושלמי בפרק תפלת השחר א"ר יוחנן אני ראיתי ר' ינאי מתפלל בשוקא של ציפורי ומהלך ד' אמות וחוזר ומתפלל של מוספים מיהו עיקר מצותו בשש שעות או בשש ומחצה שהוא עיצומו של יום כדפי' בריש תמיד נשחט ואם לא התפלל יכול להתפלל תפלת מוספין כל היום כדדרשינן בתמורה (דף יד.) (ובפ"ק) [ובפ"ב] דמגילה (דף כ:) מלמד שכל היום כשר למוספין וא"כ אמאי קאמר ר' יוחנן בפרק תפלת השחר (דף כח.) המתפלל תפלת המוספין לאחר שבע נקרא פושע[72] אמאי לא קאמר אחר שש כיון שאין מצותו אלא בשש או בשש ומחצה

[72]לפנינו הגי' אר"י ונקרא פושע על ושל מוספין כל היום. ועיין ש"י.

שהוא עיצומו של יום כדמשמע בריש תמיד נשחט י"ל שאין העולם בקיאין בחצי שעה שיוכלו לכוין אותה חצי שעה ולהכי נקט שבע אי נמי חצי שעה היו שוהין להתפלל על הקרבן שיתקבל ברצון אחר שיקריבוהו ומכאן אומר רבי שאין להשהות ביום הכפורים להתפלל תפלת מוספין אחר שבע כיון שמטא תפלת המנחה וזמן מוספין עבר יש לך להקדים תפלת המנחה לתפלת המוספין דא"ר יוחנן בפרק כל התדיר ובתפלת השחר הלכה מתפלל של מנחה ואח"כ של מוספין פי' דאית ליה כרבנן דר' יהודה[73] ואית ליה תדיר קודם כיון שהגיע זמן שניהם ובשעה שביעית איירי כדמוכח בפרק תפלת השחר בשמעתא דעד ולא עד בכלל אבל בירושלמי דפרק תפלת השחר גבי ר' חייא בשם רבי יוחנן תפלת המנחה ותפלת מוסף תפלת המנחה קודמת [הוון בעון מימר] כשאין ביום כדי להתפלל שתיהן אבל יש ביום כדי להתפלל שתיהן תפלת המוספין קודמת ר' נתן בר טובי אפילו יש ביום כדי להתפלל תפלת המנחה קודמת והתנא הקדים תפלת המנחה לתפלת המוספין יצא לשעבר הא לכתחילה לא בדא פתר לה בשלא הגיע זמן תפלה כהדא דר' יהושע בן לוי הוה מפקד לתלמידיו אי הוה לכון אריסטון ומטא יומא [לשית] שעין ועד כדון לא סליקתון הוון מצלין דמנחה עד לא תסקון עד כאן הירושלמי אבל אין התלמוד שלנו סובר כן בברכות דאפילו בזמן מנחה גדולה דהיינו בשעה ז' קאמר דזמן תפלת המנחה קודמת:

איברי תמיד קודמין למנחה שנאמר העולה עולה ראשונה. מיהו אין זה אלא אסמכתא בעלמא דתיפוק ליה שכן מיני דמים קדמי למנחות כדאיתא בפרק כל התדיר (דף פט.) וליכא למימר דקרא לא אתא אלא להכי מטעמא דפרישית:

לעולם רבנן. משום דבפ"ק מוקי אביי לסדר יומא כרבנן מוקי לה הכא כרבנן:

ובסידורא לא מיירי. ובין דם לאברים דנקט לפי סדר עבודות התמיד נקט מילתיה:

מה מנחת הבקר קטורת קודמת לנסכים.[74] והכי נמי קודמת לאברים דהא הסדר הקטורת ואברים ומנחה וחביתים ונסכים מ"מ גבי תמיד הערב אין לנו להקדים קטורת לאברים מדלא כתיב כאברי[75] התמיד:

כמנחת הבקר כתיב ולא כאברי הבקר. דהכי משמע ואת הכבש השני תעשה והקטרת אברים בין ערבים והדר אמר כמנחת הבקר תעשה לה למנחת הערב להיות מאוחרת לאחר אברים וקטורת כמנחת הבקר ומדשיירינהו לאברים דהוה משתעי בהן בריש קרא

[73] צ"ל דאית להו.
[74] צ"ל דהכי.
[75] צ"ל הבקר.

דכתיב תעשה בין הערבים הכי משמע דוקא המנחה של ערב תהא מאוחרת[76] לשל בקר אבל אברי הערב לא יהו מאוחרין[77] לשל בקר דשל בקר אחר קטורת ושל ערב יקדמו לקטורת אלמא קטורת של בין הערבים אחר האברים כך נראה בעיני עיקר. לשון הג"ה רבינו שמואל:

ולא כאברי הבקר. תימה לה"ר יוסף היכי מצינו למימר שיקדמו אברים לקטורת והלא אמרנו לעיל דאברים ופדרים הוכשרו כל הלילה ובעינא נמי למימר לעיל שעבודת לילה הוא ובתמיד נשחט אמרינן קטורת קודם לנרות כו' וא"כ צריך שיהא הקטורת מבעוד יום ופי' דאם שהה האברים עד שאין זמן להקריב שניהם יקריב הקטורת קודם ללילה קודם לנרות ויקריב האברים בלילה:

דף לד:

אמר קרא לכבש האחד. והיינו קרא דאמרינן בפ' בתרא דמגילה (ד' כח.) אם נאמר כבש למה נאמר אחד מגמגם היה רבי למה כתב אחד יתירא בשביל זה מה יש לחוש אם שתק מאחד והוה קאי אשל ערבית וילמד שחרית מערבית וקצת נ"ל דמשום דדין הוא יותר שילמד ערבית משחרית וגם מצינו שמגלה בשחרית ללמד על ערבית במקום אחר לעיל כמנחת הבקר וכנסכו תעשה וגו'. מ"ש:

חד בחובה וחד בנדבה וצריכי. והא דאמרינן לקמן בפרק בא לו (דף ע:) שני אילים הן אחד האמור כאן ואחד האמור בחומש הפקודים ומאי אחד מיוחד שבעדרו וחד בחובה וחד בנדבה וצריכי ההוא ר' אלעזר בר"ש לאו היינו רבנן דהכא דלדידהו מקרא אחר נפק אלא סבירא להו כרבי דהתם ור' אלעזר בר"ש כרבי דהכא:

אפילו תימא כשהגיע לצירוף דבר שאין מתכוין מותר. וכגון דלא הוי פסיק רישיה ואפילו בפסיק רישיה (לא) מיתוקמא וכגון שאין הכלי שלו וכדאמרינן בהבונה (דף קג.) לא צריכא דקעביד בארעא דחבריה מיהו לר' יהודה מיהא יכול להיות אסור מטעם מלאכה שאינה צריכה לגופה דחייב עליה לר' יהודה דהכא ובהבונה לא איירי אלא לר"ש דוקא:

ומי אמר אביי הכי והאמר כו'. וא"ת מאי פריך מבהרת דהוי פסיק רישיה לצירוף דלא הוי פסיק רישיה דאי הוה פסיק רישיה הוי חייב לר' יהודה בכלי דחבריה משום מלאכה שאינה צריכה לגופה כדפיר' ותירץ ה"ר אלחנן דהכי פריך מדאסור מן התורה דבר שאין

[76] ט)
[77] צ"ל כשל.

מתכוין בפסיק רישיה יש לנו לאסור מסתמא מדרבנן אפילו לא הוי פסיק רישיה ורבי תירץ דאביי לא הוה ידע מעיקרא חילוק בין פסיק רישיה ללא פסיק רישיה כדאמרינן באם לא הביא (שבת דף קלג.) ואע"ג דרבי יהודה מחייב במלאכה שאינה צריכה לגופה היינו כגון שמתכוין לעשות גוף המלאכה ואינו צריך לגופה כגון הורג נחשים ועקרבים [ע"י מנעל] בס"פ כל כתבי הקודש (דף קכא:) אבל הכא שאינו מתכוין לצרף היה סבור שאין בה חיוב מלאכה שאינה לגופה ומכל מקום פריך דלחייב משום דבר שאין מתכוין לר' יהודה דאסור מן התורה בפסיק רישיה וה"ה הכא ודוחק הוא זה לומר שיטעה התלמוד בכך ותירוץ ה"ר אלחנן נכון ועיקר:

הני מילי בכל התורה כולה אבל הכא צירוף דרבנן ואין שבות במקדש. בקונטרס לא גריס ואין שבות במקדש דתיפוק לי כיון דצירוף דרבנן הוא דבר שאין מתכוין מותר וקשה לרבי שלפי' זה משמע שסובר דר' יהודה לא אסר דבר שאין מתכוין אלא בדאורייתא ואילו בשבת פרק כירה (דף מא:) קאמר המיחם[78] שפינהו כו' ומיחם שפינהו לא יתן לתוכו מים כל עיקר מפני שהוא מצרף ורבי יהודה היא דאמר דבר שאין מתכוין אסור ואין נראה לדחות דצירוף דהתם מיירי בצירוף גדול דהוי דאורייתא ועוד מדאמרינן בשילהי כירה כל היכא דכי קא מכוין איכא איסורא דרבנן כי לא מכוין שרי ר' שמעון לכתחלה מכלל דר' יהודה פליג עליה ועוד[79] דודאי פריך ליה אדאמר אביי לא נצרכה אלא לר' יהודה דאמר דבר שאין מתכוין כו' תיקשי דהא שמעינן ליה לר' יהודה במשנה בפרק שני דביצה (דף כג:) דבר שאין מתכוין אסור ועוד דהכי הוה ליה למימר הני מילי באיסורא דאורייתא אבל הכא צירוף דרבנן הוא ועוד שמוחק גירסת כל הספרים על כן נראה לרבי לפרש הכי הני מילי בכל התורה כולה דאסר ר' יהודה דבר שאין מתכוין מן התורה כגון גבי כלאים דמוכרי כסות דלא שייך מלאכת מחשבת אבל צירוף דבר שאין מתכוין אין איסור בו אלא מדרבנן וכן כל דבר שאין מתכוין דגבי שבת מלאכת מחשבת בעינן ואין שבות במקדש והשתא פריך שפיר מההיא דבהרת דאסר ר' יהודה התם דבר שאין מתכוין אי לאו קרא אבל המשנה של ביצה לא קשיא מידי דודאי מדרבנן אסר ר' יהודה דבר שאין מתכוין ודוק לישנא דבכל דוכתא קאמר דבר שאין מתכוין אסור או מותר ולא נקט פטור וחייב כמו גבי מלאכה שאינה צריכה לגופה וגירסת הספרים ניחא בפשיטות אך קשה לרבי על מאי דפי' דדבר שאין מתכוין אסור היינו מדרבנן מדאמרינן בפרק ספק אכל בכריתות (דף כ:) החותה גחלים כו' חייב ר' אלעזר [בר' צדוק] אומר

[78] צ"ל שפינה ממנו.
[79] צ"ל דאמאי פריך ליה מדאמר.

חייב שתים כו' וקאמר רב אשי כגון שנתכוין[80] לכסות והובערו מאליהן דת"ק סבר לה כר' שמעון דאמר דבר שאין מתכוין פטור ור' אלעזר בר' צדוק סבר לה כר' יהודה דאמר דבר שאין מתכוין חייב ומדקאמר חייב ופטור אלמא כי קא פליגי בדאורייתא פליגי ונראה לי דלאו מילתא היא דבסוף המוציא יין (דף פא:) גבי תלוש קאמר חייב ועל כרחיה מדרבנן קאמר כמו שהוכיח לשם וק"ל[81] מש"ה. או אומר רבי דדבר שאין מתכוין דהתם לא הוי כדבר שאין מתכוין בשאר התלמוד דהתם כולי עלמא מחייבי משום דהוי פסיק רישיה דכיון דמחתה לגחלים עליונות כדאיתא התם אי אפשר שלא יבעיר וניחא ליה נמי באותה הבערה אלא לר' שמעון פטור דהויא מלאכה שאינה צריכה לגופה דפטור ורבי יהודה מחייב בדבר שאין מתכוין[82] ביה דהוי אינה צריכה לגופה והא דקרי ליה אין מתכוין לפי שלא נעשית מחשבתו שנתכוין[83] לכסות והבעיר אבל שאר מתכוין אינו אסור לר' יהודה אלא מדרבנן וא"ת אי במלאכה שאינה צריכה לגופה פליגי מאי שנא בתר הכי דקאמר ת"ר החותה גחלים בשבת להתחמם בהם והובערו מאליהן חייב ותניא אידך פטור ומוקי לה הא כמ"ד מלאכה שאצ"ל חייב והא כמ"ד פטור אמאי נקט הכא לישנא דמלאכה שאינה צריכה לגופה טפי מדלעיל י"ל דבקמייתא דלא מיכוין כלל אלא לכסות דהוי איפכא ממלאכה שעושה קרי ליה דבר שאין מתכוין אבל בבתרייתא קרי מלאכה שאינה צריכה לגופה כמו בכל התלמוד לפי שכוונה יש בדבר וא"ת כי פריך בפ"ק דפסחים (דף יא:) מאי שנא גבי חמץ דגזר רבי יהודה דילמא אתי למיכל מיניה מאי שנא גבי קירצוף דלא גזר אטו קירוד ומשני לחם בלחם מיחלף כו' ואמאי לא משני ליה משום דבקירוד אפילו (לא) עביד ליה ליכא איסורא אלא מדרבנן כיון שאינו מתכוין ולכך לא גזר אבל חמץ במועד איכא כרת י"ל דעדיפא מיניה קמשני התם הקשה ריב"א מדאמרינן בפרק כירה (ד' מב.) מכבין גחלת של מתכת ברשות הרבים דמשמע הא ברשות היחיד אסור מדרבנן והכא שרינן להטיל ששיות חמות ותירץ דאין שבות במקדש ואין זו נראה דהתם מיירי בגחלת שיוצא מתחת יד הנפח אבל הכא אינו חם כל כך והרי הוא כמו מיחם שפינהו דפרק כירה (דף מא.) דלא אסרינן ליה משום כיבוי:

פילוסין והנדוין. פר"ח מלבושין הן בלשון ערבי ובת"כ מפיק מקרא לשנות בגדי לבן לערב דקתני מנין לרבות כלים אחרים לבין הערבים ת"ל ולבש את בגדי הבד וקרא יתירא הוא לדרשה:

[80] צ"ל לכבות.
[81] במקום הזה יש גירסאות שונות בספרים שונים ועי' בש"י.
[82] צ"ל בזה.
[83] צ"ל לכבות.

דף לה.

אמר קרא בד בד. בפ' שני דזבחים (דף יח:) נמי דריש בד שיהיו חדשים ושיהיו של בוץ:

דף לה:

מאי לאו אחרים חשובים. וא"ת הא מיירי ביציאה דלפני ולפנים ואותם ודאי הן חשובים שמשנה לבגדי זהב י"ל דולבשו בגדים אחרים משמע ליה שכל היום ילבשו בגדים אחרים ואם תאמר מנא ליה דנימא חשובים מהם נהי דלא דמי להוצאות הדשן דנימא פחותים חשובים מיהו מנין לנו דילמא כאותם דוקא י"ל דומיא דבגדי זהב שלובש כשיוצא מבית קדשי הקדשים שהן חשובים ומסתמא כן יהו כל אחרים:

לובשה ועובד בה עבודת יחיד. הוצאת כף ומחתה כפי' הקונטרס והא דקתני במשנה אלו משל ציבור היינו אם הוא רוצה אבל הרוצה עושהו משלו לכבוד ולתפארת:

ובלבד שימסרנה לציבור. שצריך שיהא משל ציבור כדתניא בת"כ בגדי קדש בנין אב לכל בגדי כהן שיהו מקודש ודוקא בעבודת יחיד אבל בעבודת ציבור אינו יכול לעשות אע"פ שמוסרה לציבור ולא ידע רבינו יהודה מאי שנא מקטורת שיכולין להקטיר אם עשאה יחיד ומסרה לציבור:

רשע אומרים לו מפני מה לא עסקת בתורה. כדאמרינן בסנהדרין (דף ז.) שאין תחילת דינו של אדם אלא על דברי תורה:

דף לו.

מאן שמעת ליה בין האולם ולמזבח צפון. [דסומכין] במקום ששוחטין בצפון כדתניא בת"כ וסמך ושחט במקום שסומכין שוחטין:

אלא מאי אית לך למימר משום חולשא דכהן גדול. וא"ת נוקמיה בין[84] אולם למזבח במקום שראוי לשחיטה י"ל דחיישינן שמא ירביץ גללים:

ובלבד שלא יהא דבר חוצץ. בת"כ מפיק ליה מקרא דוסמך ידו על ראשו ולא ידו על גב ידו וכל שכן דבר אחר שחוצץ וגמרינן נמי בת"כ מוסמך אהרן את שתי ידיו מלמד שהסמיכה בשתי ידים ודריש נמי בת"כ פרשת ויקרא וסמך ידו על ראש הפר לרבות פר יוה"כ לסמיכה:

ועל עולה עון לקט שכחה ופאה שאין להם וידוי. ה"ג בקונטרס ובתוספתא (דמנחות

[84] צ"ל כותל.

פ"י) ולא גרס מעשר[85] שני לפי שיש לו וידוי וגם נתתיו ללוי זה מעשר ראשון לגר ליתום ולאלמנה זה מעשר עני כך פי' בקונטרס ואין נראה לרבי דבכולהו נמי אית להו וידוי כדתנן במעשר שני בערתי הקדש זה מעשר שני ונטע רבעי נתתיו ללוי זה מעשר ראשון וגם נתתיו זו תרומה לגר ליתום ולאלמנה זה מעשר עני ולקט שכחה ופאה[86] אין מעכבין את הוידוי פי' שאין עיקר אלא על מעשר שני בלבד והיינו שאין להם וידוי דתוספתא כלומר אינו צריך ואין בהם עיכובא כמו במעשר שני וא"כ גרס שפיר מעשר עני ועוד קשה מאי שייך וידוי דהכא להני דמעשר שני התם מיירי בודאי שעשה כהלכה כדכתיב לא עברתי ממצותיך וגו' אבל כאן אינו מתוודה אלא על מה שעבר עליהם ולא עשאם כדין ותנן נמי לא אכלתי באוני ממנו אכלו באנינות אינו יכול להתוודות ואיך יתכפר לו אם לא יתוודה על[87] חטאתו ע"כ נראה דל"ג שאין להם וידוי בתוספתא דלא שייך מידי הכא וכן פי' ה"ר יוסף:

עון לקט כו'. אכתי איכא טובא שניתוקים לעשה אלא בא להשמיענו שאלו ניתוקים לעשה:

דף לו:

בלאו דנבילה קמיפלגי. דאין זה לאו גמור כלאו דחסימה לפי שכתוב בו לגר אשר בשעריך תתננה וגו' וא"ת אמאי לא הוי לאו מעליא וכי משום דאיכא עשה מיגרע גרע דהכי מסיק בפרק בתרא דמכות (דף טו.) דלא דמי ללאו שניתק לעשה דלנתוקי לאוין הוא דאתא י"ל דלתרץ [לר"י] הוא דקאמר התם הכי אבל מ"מ יכול להיות דגרע טפי בהכי אע"ג דלא גרע כמו לאו הניתק לעשה גמור כמו שפירשתי בחולין בפרק אותו ואת בנו ובפ"ק דתמורה:

בלאו דנבלה קמיפלגי. ובתעזוב כולהו מודו דמעיקרא משמע כדפי' בקונטרס וקשה לרבי דאמרינן בהגוזל קמא (דף צד.) ובפרק קמא דתמורה (דף ו.) ובפרק בתרא דמכות (דף טז:) מצות פאה להפריש מן הקמה לא הפריש מן הקמה יפריש מן העומרים כו' ואמאי כיון דמעיקרא משמע ואינו מנתקי לעשה אם עבר וליקט ואין נראה לומר דמדרבנן חייב דהא בפרק בתרא דמכות (שם) מוכח מינה דלאו דלקט שכחה ופאה ניתק לעשה וגם אין לומר דפליג אהני תנאי דהכא מדפריך (שם) מהך ברייתא דמצות פאה על רבי יוחנן דהתם דאמר אין לנו [אלא] זאת ועוד אחרת משמע דכולי עלמא מודו ליה

[85] צ"ל עני.
[86] צ"ל אע"פ שאין.
[87] צ"ל עולתו.

מיהו יש לומר סוגיא דמכות כמ"ד בסמוך תעזוב להבא משמע וה"נ משמע בפרק קמא דראש השנה (דף ד:) דלהבא משמע דקאמר שעובר על לקט שכחה ופאה בבל תאחר וחייב להחזירן דליכא למימר דלא מיירי אלא בשליקטן לצורך עניים שלא היו בעיר ולא נתכוין לעבור דהא פשיטא שהיה פטור כדאמרינן בהזרוע (דף קלד:) לעני ולגר תעזוב אותם ולא לעורבים ולא לעטלפים אבל אין נראה לרבי לפרש דכולי עלמא מודו בתעזוב דלהבא משמע[88] בסוגיא דמכות ובלאו דנבלה פליגי לחוד דא"כ הוה מוקי פלוגתייהו דלא איירי בה כלל ולא מוכחא מילתא כלל דבהא פליגי אבל לפי' אתי שפיר דפליגי נמי בלקט שכחה ופאה ור' ירמיה דנקט בלאו דנבלה לפרושי מילתייהו נקטה דהא ודאי מעיקרא הוא לכ"ע ה"נ הוה מצי ת"ק למינקט נבלה אלא דלא חשיב כי רוכלא:

עשה זדונות כשגגות. וכן יש נמי לפרושי לקרא דוהתודה עליו שהתוודה עליו שיעשה פשעים ועונות[89] עליהם כחטאתם:

הלכה כדברי חכמים. מיכן י"ל בוידוי יוה"כ תחילה חטאתינו עונותינו ופשעינו:

דף לז.

מה להלן באנא כו'. וא"ת תרתי אנא מנלן י"ל דבתרא לא צריך קרא שהוא לשון תפלה א"נ לישנא דקרא אנא ה' הושיעה נא אנא שא נא לפשע עבדי כו' אבל קמא דאינו לשון תפלה צריך קרא מיהו אפי' לא הוה אלא בתרא הוה צריך קרא מנלן שחובה לאומרו אבל מכל מקום לא נפיק מקרא כיון שאינו אלא לשון תפלה. ה"ר יוסף:

מאי דהוה הוה. כלומר משה אמר תפלתו כמו שחפץ:

והם עונין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. בתענית בפרק (אלו) סדר תעניות (דף טז:) אמרינן דאין עונין אמן במקדש ומפיק ליה מקראי התם והנהו לא מייתי הכא בגמ' משום דקאי אהזכרת השם ככתבו:

בא לו למזרח עזרה. לצד שער נקנור כדפי' בקונטרס שלא היה רוצה להכניסן ממש בעזרה לפנים בצד המזבח (להחזירן) שזה היה גנאי [להחזיר] והכי משמע לישנא מדלא קאמר בצפון המזבח והכי תניא בת"כ על השעירים מעמידין אותם בשער נקנור דכתיב והעמיד אותם לפני ה' פתח אהל מועד וכתיב בתריה ונתן אהרן על שני השעירים גורלות וגו':

[88] צ"ל כסוגיא.
[89] צ"ל שלהם.

מדקאמר לצפון המזבח מכלל דמזבח לאו בצפון קאי. דהא פשיטא על ירך המזבח צפונה בצפון עזרה קאמר דאפילו ר' יוסי בר' יהודה דלא מכשר לעיל אלא כנגד המזבח היינו משום דצריך ירך המזבח ואם כן אם מזבח בצפון קאי לא הוה צריך צפון המזבח: **והאמרת ר"א בר"ש היא**. דמכשר בין האולם למזבח אלמא מן המזבח היה בצפון וא"ת אמאי לא מוכח דלא כר' אלעזר בר"ש מדקאמר למזרח עזרה דהיינו בשער נקנור כפי' רש"י מן המזבח ולחוץ ור' אלעזר לא מכשר אלא מן המזבח ולמעלה כנגד בין האולם ולמזבח וכי תימא למזרח העזרה לאו היינו בשער נקנור ממש אלא מקום דריסת רגלי הכהנים כלפי צפון המזבח א"כ אתיא שפיר כר"א בר"ש דדילמא לא נקט לצפון המזבח אלא לאפוקי מדרבי [וי"ל] דודאי מלמזרח העזרה דלא כר"א בר"ש היא ומ"מ כרבי מיתוקמא אבל לצפון המזבח אתא לאפוקי מדרבי ור"א בר"ש דנקט משום דאיירי בבין האולם למזבח אבל נראה לרבי דהא למזרח עזרה לא אתא מ"מ לאפוקי מר"א בר"ש דהא הגרלה בצפון לא אשכחן בקרא אלא מדרבנן היא כדי להזכיר ששחיטתו של שעיר בצפון ולפי זה יכול לעשות הגרלה בצפון העזרה כלפי מזבח כיון שאין טעון צפון להגריל אלא מדרבנן טוב לעשותה שם מלהכניסו בצד המזבח[90] ולאוירו ועוד אומר רבי דלא אשכחן הגרלה בצפון כפירש"י אלא נראה דודאי לא קפדינן אצפון אלא בלפני ה' דבהגרלה כתיב והעמיד אותם לפני ה' וגו' ונתן אהרן על שני השעירים גורלות וגו' ודייק מדקתני לצפון המזבח מכלל דמזבח לאו בצפון קאי דאי בצפון קאי לא היה צפונו לפני ה' כנגד הפתח ופריך והאמרת ר"א בר"ש היא דאמר בין האולם למזבח צפון ומדלא מפרש עד כמה ש"מ מזבח כולו בצפון דלא דמי [לדרבי] דמוסיף אף מקום דריסת רגלי כהנים ולא פירש דוקא צפון דהתם ליכא למיטעי אבל בבין האולם ולמזבח אי לא מכשר ליה כוליה הוה ליה לפרושי וכיון שכל המזבח בצפון לא הוי צפון המזבח לפני ה' לעולם ר' אליעזר בן יעקב ותני בבין האולם ולמזבח אבל לא בעי למימר בין האולם ולמזבח ממש וכגון שסוף המזבח בצפון ולא כולו דוקא למ"ד לעיל בפ"ק שאינו לא כולו[91] כדאמר ולא כולו בצפון אלא דהוי כר"א בר"ש במאי דמכשר צפון דבין האולם ולמזבח דהא לעיל במסקנא בפ"ק אוקמא כר' אליעזר בן יעקב ולא אשכחן תנא שסובר דסופו בצפון אלא כולו בדרום קאי כדאית ליה הכא אך צ"ע אם יש תנא שסובר כך ועוד למה היה לו לילך בין האולם ולמזבח מאחר שאפילו היה בין האולם ולמזבח בצפונית מערבית של מזבח היה כנגד פתח ההיכל ולא תיקשי למאי דפריך דר"א בר"ש סבר דכוליה מזבח בצפון קאי אמאי

[90] צ"ל ולהחזירו.
[91] צ"ל בדרום.

לא חשיב ליה בזבחים פרק קדשי קדשים בהדי שאר תנאי ור"י הגלילי דאית להו דכולה מזבח בצפון קאי דה"נ איכא תנא אחרינא באותו פרק ולא מייתי ליה התם:

שלשה שהיו מהלכין בדרך כו'. קשה לרבי דהכא משמע שצריכין לכבד זה לזה וה"נ משמע פרק במה בהמה יוצאה (שבת נא:) גבי חמור שעסקיו רעים כגון זו מהו לצאת בפרומביא בשבת ואילו בברכות בפרק שלשה שאכלו (דף מז.) תניא אין מכבדין לא בדרכים ולא בגשרים אלא בפתח שיש בו מזוזה ומסקינן בפתח הראוי למזוזה ואומר רבי דבמקום שהולכין מתחלה יחד ויצאו מבתיהם יחד ללכת לדרך אחד מכבדין זה את זה אבל היכא שהולך כל אחד ואחד לדרכו ופגעו זה בזה אין מכבדין והמלאכים מתחילה נסעו יחד לבוא לבית אברהם:

יכול יתן של שם ושל עזאזל על זה כו'. פי' כבר מיעטנו שלא ישים שנים של שם על [של] שם וב' של עזאזל על [של] עזאזל יכול יתן כו' וא"ת איזה גורל יהיה זה אם ישים של שם ושל עזאזל על כל אחד י"ל תחילה יגריל כהלכה ואח"כ יקיים מצות נתינה ליתן שניהם על כל אחד וכן מפרש בירושלמי:

גורלות של כל דבר. ואין זה אלא דברי התנא דלאו מגורלות נפיק אלא מקרא דגורל גורל ריבה כדמפרש בבריי' דבסמוך:

דהוו משקען ליה בגלגלא. פר"ח ומפרש בפ"ב דשחיטת קדשים (דף כא:) שהיה מושך ומדלה הכיור מלא מים מן הים שעשה שלמה שהיה בו כל הלילה שלא יפסלו מימיו בלינה וגרסי' בירושלמי הים היה בית הטבילה לכהנים שנאמר הים לרחצה לכהנים כו' ואקשינן לאו כלי הוא ופרקינן כההיא דא"ר יהושע בן לוי אמת המים היתה מושכת לו מעין עיטם והיו רגלי השוורים פחותים כרמונין ולא ידענא אם היה ים של שלמה בבית שני:

דף לז:

בקתתא דנרגי וחציני. וא"ת כני כלים ואוגני כלים גופייהו תיקשי לך ליעבדו לכלים גופייהו של זהב י"ל שמתחילה היו של זהב הכלים עצמן והיו רגילין לעשות הכלים ואוגנין פחותים מן גוף הכלי אבל בידות הכלים אין לומר כן שאין לעשותן של כסף בשתוף הכלי של זהב. ה"ר יוסף:

דף לח.

עמד נחשול כו'. לא מפני שעשה עבירה כשהלך למצרים כדאמרינן בספרי לגור שם אי אתה חוזר אבל אתה חוזר לסחורה ולכיבוש הארץ:

והללו פתן מתעפשת. ואע"פ שהיה הלחם חם כיום הלקחו מ"מ מה שאפשר בידי אדם לא היה הקב"ה רוצה לתקן:

שנאמר כל פעל ה' למענהו. הכא לא מייתי קרא דלכבודי בראתיו שאין כל כך גנאי אם היה מפצע ואין זה אלא יתרת בעלמא דבעינן משום דכתיב כל פעל וגו':

ה"ג בספרים ישנים ובכמה ספרים ומה ראית והזכרת מעלה[92] **העשן כנגדו**. פי' אותו עשב שמעלה עשן כנגדו ואינו מפצע לכאן ולכאן אלא מתמר ועולה כמקל ראיתי שלא היה שום אדם מכיר אלא הם אבל עשב אחר ששמו מעלה עשן היו מכירין אנשי אלכסנדריא שאם חיסר בקטורת חייב מיתה דלספרים שמוגה בהם מעלה עשן כנגדי אין הלשון מכוון דהוה ליה למימר ראיתי או מעלה עשן אצלי מיהו יש ספרים שכתוב בם במסכת שקלים (פרק ה) מעלה עשן עומד לנגדי ובתוספתא (דיומא פ"ב) כתוב ראיתי כנגדי מיהו אותם ספרים דגרסי גירסא ראשונה יש לפרש כדפרישית ויש תוספתא שנאמר בה מעלה עשן לנגדי ולא כתוב בה לא עומד ולא ראיתי ודומה שהגיהו עומד או ראיתי לתקן הלשון וכדפרישית עיקר. ה"ר אלחנן:

דף לח:

הוגרס בן לוי כו'. בתוספתא (שם) מפרש נמי עליה ששאלו לו מה ראית אמר להם יודעין בית אבא כו':

לא מצא תשובה לדבריו. דגבי ע"ז לא שייך כבוד של כתיבה אלא שהם היו כותבין כך לפי שסבירא להו שאסור לספר בכתיבתו כמו שמצינו במסכת סופרים (פרק ה' הלכה ו'):

מעשה בדואג כו'. וא"ת למ"ד [סנהדרין קד.] אין אברהם מציל את ישמעאל ואית ליה למימר שלא עשה ישמעאל תשובה ואיך קראו לשם צדיק י"ל דישמעאל הקב"ה קראו כך ומסקינן בשמיה שפיר. ה"ר אלחנן:

מדאורייתא מנלן. דליכא מידי דלא רמזה משה באורייתא כדאמרינן בתענית (דף ט.):

[92] צ"ל תמרו.

רגלי חסידיו ישמור. וא"ת הרי יוחנן כ"ג (ברכות כט.) ששימש בכהונה גדולה שמונים שנה ולבסוף נעשה צדוקי י"ל דודאי אם בא ליטמא אין נועלין לפניו לגמרי אלא הרבה מכריעין אותו מכאן ואילך בלא עמל ליטהר ולהתקדש. מ"ר:
הדרן לך אמר להם הממונה

דף לט.

טרף בקלפי. בת"כ מפיק מקרא דבעינן קלפי דקתני התם אשר עלה עליו הגורל לה' יכול יתן על גביו ת"ל אשר עלה עליו שעלה לשמו מתוך קלפי ובירושלמי לא סוף דבר קלפי אלא אפילו קלתות ולמה אמרו קלפי כדי לעשות פומבי לדבר ויביא שני חוטין אחד שחור ואחד לבן ויקשור עליהם ויאמר זה לשם וזה לעזאזל ת"ל גורל לה' שיהא ניכר לה' וגורל לעזאזל שיהא ניכר לעזאזל וכן פריך משני צרורות אחד שחור ואחד לבן ומשני הכי דבעינן כתיבה ממש:
ואומר לה' חטאת. הקשה ה"ר אלחנן אמאי לא קאמר חטאת לה' שיזכיר השם מאוחר כדאמרינן בפ"ק דנדרים (דף י.) לא לימא איניש לה' קרבן אלא קרבן לה' דילמא פשע ומדכר שם שמים לבטלה ואומר רבי דשאני הכא דכתיב אשר עלה עליו הגורל לה' [והדר] ועשהו חטאת:
אינו צ"ל חטאת אלא לה'. דהכי משמע ליה לישנא דקרא אשר עלה עליו הגורל לה' ועשהו שלא יזכיר יותר:
כי היכי דלא נכוין ונישקול. וא"ת א"כ לא עשה מצות הגרלה י"ל דודאי לפי שהוא רוצה שיביא של שם בשל ימין מטריד ושוכח להגריל:
אלא של חול אמאי ליקדשיה. לפי שכבוד המצוה בשל קדש וא"ת לרב יהודה דאמר מצות ליהנות ניתנו (בר"ה דף כח.) כיון שעושה בשל קדש מצוה שיכול לעשות בשל חול דהגרלה לאו עבודה היא אם כן יהנה משל קדש יש לומר כיון שכבוד המצוה הוא יכול לעשות בשל קדש:
א"כ הוה ליה כלי שרת כו'. וא"ת איך הוא כלי שרת והלא כלי שרת גמורין עבודתן מחנכתן וזה אין בו שום עבודה דהגרלה לאו עבודה היא ואיך יהיה כלי שרת י"ל דה"ק הוה ליה כלי שרת שיראו העולם שהוקדש ויסברו שיכולין לקדש בו מנחה או לקבל דם בשעת צורך ויבא לעשות כלי שרת של עץ וכלי שרת של עץ לא עבדינן דפלוגתא היא דרבי ור' יוסי בר' יהודה בסוכה פרק החליל (דף נ:) ובמנחות (דף כח:) ורבי פוסל ואפילו לרבי יוסי בר' יהודה דמכשר מדרבנן מיהא לכתחילה בעינן של מתכות:

הסגן אומר לו כו'. וא"ת עלה בימין הסגן למה אין אומר לו הגבה ימינך י"ל שלא היה טרוד ככ"ג ולא ישכח ועוד שהיה מבייש כ"ג תימה לרבי איך מכניס הסגן ידו להגריל והא מסקינן לקמן בשמעתין דלר' יהודה הגרלה מעכבת ואם עבודה היא אינה כשרה אלא בכ"ג ואומר רבי שאין כל כך עבודה שהרי ע"י כ"ג מתבררין השעירין ואמרי' נמי הגרלה לאו עבודה היא ואע"ג דאמרינן לקמן מת אחד מהם מביא חבירו שלא בהגרלה כר"ש אבל לרבנן דידיה מגריל מ"מ אין ההגרלה חשובה כל כך עבודה אבל התם הוי טעמא משום דלא הגריל כלל על האחד אבל אין לומר שעבודתו מחנכתו לסגן זה בכ"ג שא"כ לא ישמש עוד אלא בח' כלים:

כי הדדי נינהו. וכשרה עבודה זו בשמאל כמו הוצאת כף ומחתה בכ"ג דיה"כ שצריך לו שתי ידים לפי שא"א בעבודה אלא הוא:

למה סגן מימינו. הקשה ה"ר אלחנן כי משוח מלחמה היה משמש בח' כלים ומוזהר על [האלמנה] ככ"ג והרבה דברים יש בו ככ"ג לקמן בפרק בא לו (דף עב:) לרב דימי דהתם ואם כן למה היו ממנים סגן הכהן ואשכחן שממנין סגן אף בבית ראשון שהיה שם משוח מלחמה כדאמר' בנזיר פ' כ"ג (דף מז:) דבעי התם סגן ומשוח מלחמה הי מנייהו עדיף כו' ואומר רבי דמשוח מלחמה היה קצת איבה הואיל ומעתה משמש בח' בגדים כמותו:

שמגיעו כפול הצנועין מושכין ידיהם. אומר רבי דדוקא מגיעו כפול אבל בכזית לא היו מושכין ידיהם כי דימו לקיים מצות אכילה אבל כאן לא היה מצות אכילה לגמרי כיון שאין שם אלא כפול ולא היו שביעין וא"ת היכא דמגיעין [כפול ושביעין] כדאמרינן בריש פסחים (דף ג:) איך מיקיימא מצות אכילה י"ל דלא בעי כזית לגמרי אלא כזית עדיף וחשיבא אכילה ולכולם לא היו יכולין לחלק בשוה:

והגרגרנין חולקין. חוטפין ואוכלין כדמפרש בפ"ב דקידושין (דף נג.):

דף לט:

נכנס עמי ויצא עמי. בירושלמי פריך והכתיב וכל אדם לא יהיה באהל מועד ודרשינן אפילו אותם שכתוב בהם ופניהם פני אדם ומתרץ כבוד הקדוש ברוך הוא היה:

עשר פעמים מזכיר כ"ג את השם כו'. היינו השם המפורש דאי שם של ד' אותיות היה מזכיר כמה פעמים ביום בתפלתו וכן מפרש נמי בירושלמי:

וציר דלתות ההיכל היה נשמע עד ח' תחומי שבת. ופליגא אהך משנה דתמיד דקתני דמיריחו היו שומעין קול שער הגדול שנפתח כדפרי' לעיל בפ"ק (דף כ: ד"ה והיה):

כלה שבירושלים אינה צריכה להתבסם. אבל כלה שביריחו צריכה להתבסם שהכלות מתבסמות יותר משאר נשים. ושל בית אבטינס דאמרו לעיל (דף לח.) שהיו מתנין לנשותיהן שלא יתבסמו יש לומר שלא היו עומדין בירושלים וגם רחוק מיריחו היו והא דאמרינן בכתובות פרק מציאות האשה (דף סו:) החתן מקבל עליו עשרה דינרים לקופה של בשמים בירושלים פי' שהיו מתבסמות יותר משאר נשים י"ל שעשירות שבהן היו מתבסמות אע"פ שלא היו צריכות וא"ת ואיך היו מריחין והא אמרינן בפסחים בפרק כל שעה (דף כו.) קול ומראה וריח אין בהן מעילה ומוקי לה התם אחר שתעלה תימרתו הא איסורא מיהא איכא י"ל דהוי כמו לא אפשר ולא קמכוין דהא ממילא היתה כל העיר מתבסמת אבל איסורא איכא כשמתכוין ומהאי טעמא נמי [טפי] איכא למיסר קודם שתעלה תימרתו ובית אבטינס נמי כשהיו מפטמין היה מותר להריח מהאי טעמא דפרישית ה"ר אלחנן. ורבי אומר כי בית אבטינס היו סותמין נחיריהם יפה שלא היו מריחין בשעת פיטום כדתניא בכל שעה (שם) והמריח בה פטור אלא שמעל אך א"צ דניחא כדפי':

בהרי מכמר. הרי הגלעד בתרגום של כתובים טורי מכמר פי' דרכן של עזים להיות רצות[93] כדכתיב כעדר העזים שגלשו מהר גלעד:

הנחה אינה מעכבת. וא"ת להאי לישנא קמא דלית ליה עלייה מעכבא מטעמא דתנא ביה קרא אלא מטעמא דסבר ליה כרבי נחמיה מנא ליה דלא מעכבא הנחה הלא בהדיא כתיב ונתן אהרן על שני השעירים גורלות ולקמן נמי בשמעתין פשיטא לן דצריך הנחה לכל הפחות למצוה ולמה לא תעכב וי"ל הואיל והם כבר מבוררין שניהם אין סברא שתעכב ההנחה ותימה היכי חשיב הכא הגרלה דברים הנעשין בבגדי לבן מבחוץ והא בסוף הוציאו לו חשיב חפינה דברים הנעשים בבגדי לבן בפנים הואיל וצורך פנים הוא ותירץ ה"ר אלחנן דשאני הגרלה שהיא כמו כן צורך חוץ לשעיר המשתלח ועוד תירץ דטעמא דהגרלה לאו עבודה היא מהני לענין זה הטעם דצורך פנים כפנים דמי ואפילו נחשוב שחיטה כצורך פנים לר' יהודה כמו חפינה בסוף פרק הוציאו לו כדפירש"י על פלוגתא דר' יהודה ור' נחמיה דלקמן ואע"ג דשחיטה לאו עבודה היא מכל מקום שחיטה עדיפא דשייך בה פגול וחייבין עליה בחוץ אבל הגרלה אינה רק במקום[94] קריאה ולא שייכא מידי לעבודה ורבי תירץ דהגרלה נמי חוץ היא לשעיר הנעשה בפנים לשחיטה וקבלה שעושין תחילה:

[93] צ"ל שם.
[94] צ"ל קריאת שם.

דף מ.

מביא חבירו עמו שלא בהגרלה דברי ר"ש. וא"ת א"כ אמאי קאמר לעיל תני מצוה להניח לוקמה כר"ש י"ל דאכתי לא ידע למילתיה דר"ש ועוד דניחא ליה לאוקמה אליבא דכ"ע שאין זו סברא דנימא דר"ש לא ידע אי רבנן הגרלה קאמרי או הנחה קאמרי. ריב"א:

מקמי מתנות דשעיר בפנים חוקה כתיב ביה. דאע"ג דחוקה לא כתיבא אלא בבגדי לבן הנעשים בפנים לר' יהודה מכל מקום בסדר עבודות של פנים כתיב חוקה ואין להפסיקן בעבודת חוץ:

ומדסדרן לא מעכבא הגרלה נמי לא. ואע"ג דאמרינן לקמן פרק הוציאו לו (דף ס.) דאם הקדים מעשה לחברו לר' יהודה מה שעשה עשוי בדברים הנעשין בבגדי לבן כגון מתנות שבהיכל ואע"פ שהן מעכבות ואפילו שיריים אמרינן אם כילה כיפר אם לא כילה לא כיפר הרי איכא קרא שמעכבין הן עצמן מטעמי' דוכלה מכפר אבל אין סדרן מעכב דלא כתיב ביה חוקה אבל הכא כיון דמתנות דפר הם בפנים וכתיב בהו חוקה והגרלה היא גם היא צורך פנים אם היא חשיבה לעכב ודאי היה הסדר מעכב אלא ודאי מדסידרא לא מעכבא הגרלה נמי לא מעכבא:

דאקדים מתנות דפר דמזבח מקמי מתנות שעיר בהיכל. וא"ת אמאי לא תני נמי פר אין מעכב את השעיר בכהאי גוונא כגון דהקדים מתנות שעיר בהיכל מקמי מתנות דפר בהיכל דתרווייהו דברים הנעשים בבגדי לבן בחוץ נינהו ואין הסדר מעכב י"ל דעדיפא מינה פריך והא מתנות שבפנים קאמר:

דאמר הגרלה לא מעכבא. ואע"ג דמצי משכח שעיר מעכב את הפר כגון שהקדים של פר בהיכל לשל שעיר בפנים מ"מ ניחא ליה למיתני דשעיר אין מעכב את הפר דבמילי דפנים משכח דאין שעיר מעכב הפר:

נהי דבסידרא לא מעכבא הגרלה מיהא מעכבא. והשתא הדר ביה ממאי דס"ד מעיקרא דאי אקדים מתנות דפר בהיכל מקמי דשל שעיר בפנים חוקה כתיבא ביה דהוה פשיטא ליה לעיל דאע"פ דדברים הנעשים בבגדי לבן מבחוץ [לא] מעכבי לר' יהודה [וכ"ש] סדרן דלא מעכבא מ"מ כיון שמאחר סדר פנים ומפסיק בו מעכב דכתיב ביה חוקה השתא מיהא לית ליה הך סברא דאי אית ליה ה"נ כתיבא חוקה שעושה מתנות שבפנים מקמי הגרלה וא"ת אמאי לא משני [דאקדים] מתנות דפר בהיכל מקמי מתנות דשעיר [בפנים י"ל דהגרלה] דקאי עליה נקט (מהגרלה הוה קאי) והא דאמר עולא לקמן בפרק הוציאו לו (דף סא.) שעיר ששחטו קודם מתן דמו של פר לא עשה ולא כלום ליכא לפרושי האי טעמא הואיל ומאחר עבודת פנים וחוקה כתיבא ביה אלא הוי טעמא דצורך פנים כפנים

דמי ושחיטה גופא צורך פנים היא ונמצא שהיפך סדר עבודת פנים והאי טעמא קאמר נמי התם על מילתא אחריתי אבל בהגרלה אע"פ דצורך פנים מ"מ לא חיישינן כדפרישית לעיל [ואע"ג] דמעכבא ועוד אומר רבי כי י"ל דלא הדר ביה ממאי דאמר לעיל דודאי דהקדמת מתנות דפר [בהיכל] לשל שעיר בפנים שמפסיק במתנות פר ושעיר שבפנים כתיבא חוקה אבל אם מקדים מתנות דפר בפנים מקמי הגרלה שאינו מפסיק מתנות בשום דבר בהא לא כתיבא חוקה [ואם תאמר היכי מוכח מהאי תירוצא [דהנחה] לא מעכבא יש לומר שאין רגילות להפסיק בין הגרלה להנחה. ה"ר יוסף]:

דף מ:

לכפר בכפרת דמים הכתוב מדבר. וההיא ברייתא דלעיל (דף לו:) דילפא וידוי בפר משעיר המשתלח מה להלן כפרת דברים אף כאן כפרת דברים הא דלא כר' יהודה ור' יהודה הוה יליף ליה מדמסיק לעיל הרי הוא אומר והקריב וכפר ועדיין לא נשחט הפר:
אף כאן בכפרת דמים. וא"ת אמאי לא יליף מפר דלעיל שהוא כפרת דברים כדאסיקנא לעיל מוהקריב וכפר יש לומר דעיקר כפרה בדם ואית לן למילף טפי כפרת דמים מכפרת דברים:
אלא לאו לעכב וש"מ הגרלה מעכבא. וקשיא למ"ד דאפילו לר' נחמיה לא מעכבא ולמ"ד לא [מעכבא] לר' יהודה יש להקשות מסתם [סיפרא] שפיר כדלקמן:
ואין השם עושה חטאת. ומ"מ [צריך] לקרות [שם] שאומר לה' חטאת כדאמרינן לעיל כדתניא בתורת כהנים אלא שהגורל הוא עושה החטאת:
ומה במקום שלא קידש הגורל כו'. וא"ת לא יקדש השם בשאר מקומות מק"ו ומה במקום שקידש הגורל לא קידש השם כדמפקינן ליה מועשהו חטאת מקום שלא קידש הגורל אינו דין שלא יקדש השם י"ל דאיכא שום קרא דמרבי שיקדש השם ושמא מולקח ועשה דאין מתפרשין[95] בו נפקא:
ת"ל ועשהו חטאת כו'. וא"ת דמפיק מהכא דהגרלה מעכבא והא מפיק ליה לעיל מאשר עלה אשר עלה תרי זימני דתני ביה קרא לעכב י"ל דאי לאו אשר עלה הוה מפקינן מועשהו חטאת דאפילו הנחה מעכבא קמ"ל אשר עלה דוקא עלייה ואי לא כתיב אלא אשר עלה לא הוה מפלגינן נמי בין עליית גורל להנחה כתב רחמנא ועשהו ואייתר ליה אשר עלה לגלויי [דדוקא] עלייה מעכבת:

[95] צ"ל כו'.

דף מא.

סתם ספרא מני ר' יהודה כו' אלמא הגרלה מעכבא כו'. ותימה לרבי דאמרינן בפ"ק דחולין (דף כד.) וכל היכא דכתב חוקה לא דרשינן ק"ו והא גבי יה"כ דכתיב גורל וחוקה ודרשינן ק"ו דתניא כו' הוה אמינא גורל לאו דוקא מי לא כתיב ביה קרא לעכב ומאי קאמר והא אמרן הכא דסתם ספרא ר' יהודה ולר' יהודה לא כתיב חוקה דהא בדברים הנעשין בבגדי לבן בחוץ קאמר ר' יהודה בפרק הוציאו לו (דף ס.) דלא כתיבא חוקה אלא בדברים של פנים וי"ל דלא מוקי הך ברייתא דוקא כר' יהודה אלא אתיא נמי כוותיה משום סתם ספרא וכר' נחמיה [נמי] מיתוקמא דלא מפליג [בחוקה] אבל קשה הא על כרחיה לא מיתוקמא הך ברייתא כר"ש דאית ליה לעיל הגרלה לא מעכבא כלל ה"נ שמא אתיא דלא כר' נחמיה י"ל דודאי מצי למימר הא מני ר' יהודה היא דלית ליה חוקה בדברים הנעשים בבגדי לבן מבחוץ אלא ניחא לתלמודא התם לאוקמי אפילו כר' נחמיה ודרך התלמוד לתרץ לדבריו כל מה שיכול:

שיכול והלא דין הוא. שיכול גרס רב שמואל ול"ג והלא דין הוא שאינו מביא ק"ו אלא לסתור הדרשא אבל שיכול גרסי' דמשמע שיכול להיות בענין אחר אם אין שם פסוק וכן ישנו בת"כ אבל במקום שיש ק"ו להאי גיסא ולהאי גיסא היינו יכולין לקיים את שניהם:

והא הכא דלאו שעת לקיחה היא ולא שעת עשייה כו'. והיינו בקינין דלא שייך בהו שתי קרבנות ממין אחד וחובה אחת אלא בקינין וא"ת והא גבי נזיר משכחת לה שחייב חטאת עולה ושלמים והפריש שתי בהמות ובהנהו איכא לאוקמי ברייתא ולא בקינין דכתב ולקח א"נ יש להעמידו בחייב עולה וחטאת ואומר אלו לחובתי ולא פירש ואח"כ בא לפרש ואומר רבי דפשיטא ליה לתלמודא דכולהו ילפי מקינין אלא לא נקט רב חסדא אלא הנהו דכתיב ביה קרא:

הכי קאמר ומה במקום כו'. אבל לא הוה מצי למימר דהכי יליף ומה במקום שלא קידש הגורל קידש השם בשעת לקיחה ובשעת עשייה מקום שקידש הגורל שלא בשעת לקיחה ועשייה אינו דין שיקדש השם נמי שלא בשעת לקיחה ועשייה דהא דיו לבא מן הדין להיות כנדון ואינו יכול כאן זה השם לקדש יותר משם דעלמא שזה למד הימנו שאינו מקדש אלא בשעת לקיחה ועשייה:

מטמא מקדש עני. ה"נ הוה מצי למימר שבועת ביטוי שגם הוא בקרבן עולה ויורד אבל מצורע חלוק מדינם כדלקמן בסמוך:

מוסיף ומביא חובתו מדמי חטאתו ואין מוסיף ומביא חובתו מדמי עולתו. בפ' בתרא דכריתות (דף כח.) מפרש טעמא:

דף מא:

אימא ואחר כך לקח ואמר. וה"ה נמי לקח ואמר אחר כך ולא נקט ואח"כ לקח ואמר אלא לאשמועינן דיצא דמדקבע א"כ יצא אם הביא קרבן עני וה"נ הוה מצי למינקט מטמא מקדש עשיר והפריש מעות לקינין ואח"כ לקח ואמר כו' לר' חגא דסבר דקבע לקח ואמר אף כשהוא מפרישה בעשיר אלא אורחא דמילתא נקט מטמא עני שאותו רגיל להפריש לקינין אבל לר' אלעזר א"ר אושעיא דאמר לא יצא לא מצי למינקט הכי דכיון דלא יצא לא קבעי ואפילו העני אח"כ קאמר ר' אלעזר בפרק בתרא דכריתות (שם) הואיל ונדחה ידחה:

איבעיא להו ולנשחט אקשירה קאי. ובית שחיטתו היינו צואר או אהעמדה קאי ובית שחיטתו היינו מקום ששוחטין אותו שם:

של שעיר המשתלח דבעי חלוקה. פי' חציו בסלע וחציו בין קרניו כדתנן לקמן וכפי' רש"י וא"ת אמאי לא תני שלש ולחשוב לשון של שעיר של שם כדאמרינן לעיל יש לומר שלא היה שם אלא חוט שני בעלמא משום הכירא ואי הוה מפרש דחלוקה היינו שנותנין חציו בשעיר של שם אתי שפיר דלא חשיב לה אלא חד אלא כפי' רש"י תנן לקמן בהדיא:

פרה נמי בעיא כובד. ואע"פ שכורכין לעץ ארז ואזוב מ"מ כל זמן שיש כובד עלי טפי:

כובד נמי תנאי היא. ור' יצחק אליבא דאמר דלא בעי כובד איירי:

שקלטתן שלהבת. וכגון שנחרכו קודם שנפלו בתוך עיקר השרפה והאי לישנא דקלטתן שייך בשני תולעת יותר מכל האחרים:

כאן בקולחת כאן בנכפפת. פירש"י דבקולחת שהאש גבוה לא הוה תוך שרפה ובנכפפת הויא תוך שריפה ואין נראה לרבי דבקולחת נמי יש לחלק בין זרק מתוך גובה האש לזרק סמוך לקרקע דהוי תוך השרפה ובקולחת משמע שאין לחלק ונראה לרבי לפרש איפכא דבקולחת הוי תוך השרפה אבל נכפפת הולכת האש וזה ממקומה ואין זה שרפה:

כדי שיהו כולן באגודה אחת. פירש ה"ר יוסף לפי שהן דברים קטנים והידור מצוה הוא זה וריב"א פי' שמא ילפינן מאגודת אזוב דמצרים לקיחה לקיחה כי התם דכתב ולקחתם לכם אגודת אזוב כדילפינן נמי בסוכה (דף יא:) גבי לולב לקיחה לקיחה מהתם:

דף מב.

ושל שעיר המשתלח משקל שני סלעים. תימה אי טעמא משום דבעי חלוקה בשני [שקלים] סגי דהא במצורע לא בעינן אלא שקל ושמא גמרא גמר לה דבעינן הכי:

חד אמר משקל שקל. דס"ל דלא בעינן כובד וא"נ בעינן כובד סגי ליה בהכי:

בשעיר המשתלח פליגי. תימה הכא נמי מ"ט דמ"ד (ארבעה) [עשרה] זוזים כי למה צריך כל כך אי משום חלוקה בשני שקלים סגי כדפרישית לעיל ובהא איכא למימר דפשיטא ליה דמשום פרסומי ניסא שמלבין צריך יותר:

רביא בר קיסי מכפר כשעיר המשתלח. אין זה סימן גמור דה"נ הוה מצי למימר כפרה אדומה דאמרינן במועד קטן (דף כח.) למה נסמכה פרשת מיתת מרים לפרשת פרה אדומה מה פרה אדומה מכפרת אף מיתת צדיקים מכפרת אלא זה היה יודע שהיו אומרים כשעיר המשתלח ועוד כי שעיר המשתלח כל עיקר לכפרה אבל פרה עיקרה לטהרה נאמרה:

אחת כשרה בזר ואחת פסולה בזר. וה"ה נמי בכהן הדיוט דכיון דאלעזר וחוקה כתיב בפרה ואהרן וחוקה ביוה"כ דכהן הדיוט פסול והא דנקט פסולה בזר משום דנקט זר גבי כשרה נקטיה גבי פסולה א"נ בזר אצלה קאמר והכי אמרינן בס"פ ד' אחין בשמעתא דזר ששימש בשבת קאמר יש כאן משום זרות כו' ומוקי לה בשחיטת פרו של אהרן כמ"ד שחיטת פרו בזר פסולה והא זר קאמר ומשני זר אצלו קאמר:

שחיטת פרה בזר פסולה. נראה דבעיא נמי בגדי כהונה כשאר עבודות ולמאן דמכשיר שחיטת פרה בזר לא תקשי מדתנן במסכת פרה (פ"ד מ"א) שחטה שלא בכ"ג פסולה ור' יהודה מכשיר משמע דאפילו מאן דמכשיר לא מכשיר אלא בכהן הדיוט דמצינו למימר דר' יהודה מכשיר אפילו בזר דלאו עבודה היא:

שאני פרה דקדשי בדק הבית היא. מכאן קשה לרבי על הא דאמר במסכת ע"ז בפרק אין מעמידין (דף כג:) ש"מ פרה קדשי מזבח היא דאי קדשי בדק הבית מי מיפסלא ברביעה ומשני שאני פרה דחטאת קרייה רחמנא אלא מעתה תיפסל ביוצא דופן אלמה תניא ור"ש מכשיר משמע שר"ל אלא מעתה דפסלה פרה ברביעה מטעמא דחטאת קרייה רחמנא תיפסל ביוצא דופן אפילו לר"ש דמסתמא לא פליג בהך דרשא על רבנן דבשלמא אי אמרת קדשי מזבח היא מצינו למימר דפליג ר"ש ואית ליה קדשי בדק הבית היא אלא כיון דאמרי חטאת קרייה רחמנא תיפסל ביוצא דופן אפילו לר"ש וכ"ת ר"ש לית ליה כו' אלא שאני פרה הואיל ומום פוסל בה כו' משמע שסותר טעמא דחטאת קרייה רחמנא ובא לומר דלר"ש דמכשיר ביוצא דופן הויא קדשי בדק הבית ולרבנן הוי קדשי מזבח והשתא קשה דבשמעתין דהכא משמע דקדשי בדק הבית היא אפילו לרבנן דר"ש וכן בספ"ק דשבועות (דף יא:) קאמר גבי פרה נפדית על כל פסול שבה כו' שאני פרה דקדשי בדק הבית היא מקמי דלוקי לה התם כר"ש וגם בכל שיטת התלמוד דאמרינן פרה קדשי

בדק הבית בפ"ק דזבחים (דף יד:) ובפרק[96] המזבח מקדש ובפ"ק דמנחות (דף ו:) ובפ"ג דבכורות (דף כה.) [גבי] ר' יוסי בן המשולם ובתמורה פרק אלו קדשים וכי נעמיד כל התלמוד דלא כרבנן דר"ש ע"כ נראה לרבי דה"פ התם אלא מעתה תפסל[97] כזבח כלומר כיון דפסל' בה רביעה בין לר' אליעזר דהתם לעיל בין לרבנן דידיה אי מטעם דקדשי מזבח אי מטעם דחטאת קרייה רחמנא תיפסל ביוצא דופן אלמה תניא כו' ור"ש מכשיר ומסתמא אינו חולק על ר"א ורבנן[98] ורבותיו דפסלי לה לעיל ברביעה והוא יכשירנה אלא הואיל ומום פוסל בה כו' כלומר לעולם קדשי בדק הבית היא לכ"ע ולר"ש [הוי] טעמא משום [הואיל] דמום פוסל בה כו' ולרבנן טעמא משום דחטאת קרייה רחמנא והשתא א"ש הא דאמרינן בפ"ק דחולין גבי מנא לן דאזלינן בתר רובא דחטאת קרייה רחמנא דהיינו כרבנן דר"ש ומיהו אף ר"ש גופיה יכול להודות שם באותה דרשא דהא בספרי מפקינן נמי פסול שלא לשמה דהוי פסול בגופה ומיהו י"ס דגרסי גירסא אחרת במס' ע"ז פרק אין מעמידין ומשמע מינה כפירוש ראשון אלא מעתה תיפסל ביוצא דופן כו' עד מודה ר"ש לענין קדשים שאינו קדוש ואלא מאי קדשי מזבח היא תיפסל ביוצא דופן אלמה תניא ור"ש מכשיר האי מאי אי אמרת בשלמא קדשי מזבח היא היינו דפליגי ר"ש ורבנן אלא אי אמרת קדשי בדק הבית היא מי פסל' בה רביעה כו' לעולם אימא לך קדשי בדק הבית היא ולענין רביעה אפילו ר"ש מודה דפסולה דכתיב כי משחתם בהם וגו' וזה משמע כפירוש ראשון שפירש וגם בפ"ק דשבועות בסוגיא שהבאתי לעיל בתר דמסיק התם אלא שאני פרה הואיל ודמיה יקרים [גריס] והאי תנא דס"ל קדשי מזבח היא מני רבנן היא דפליגי עליה דר"ש בפ' אין מעמידין ופירוש משובש הוא בספרים ואין זה לשון תלמוד דלא מוכח התם מידי שצריך לסבור דפרה קדשי מזבח היא כי מה שצ"ל שם טעמא דדמיה יקרים לאו משום דהויא קדשי מזבח כדס"ד מעיקרא דהא לבסוף מוקי לה כר"ש דאית ליה קדשי בדק הבית ובספר רבינו יעקב בע"ז שאני פרה הואיל והמום כו' ואין כתוב בה אלא שאני כו' וכן ניחא לפירוש זה שפירש בלא אלא דהא לא הדר ביה מטעמא דחטאת קרייה רחמנא ואפילו לפי הספרים שכתוב בהם אלא שפיר אתא דאליבא דר"ש חוזר:

ורב חד בשחיטה וחד בשריפה וצריכי. תימה לרב דאית ליה לקמן דאפילו כהן הדיוט כשר מהזאה ואילך לוקמא לקרא כפשטיה שיהיה כהן שורף ואלעזר רואה י"ל דאה"נ

[96] צ"ל חטאת העוף דף סח.
[97] צ"ל ביוצא דופן.
[98] צ"ל רבותיו.

אלא ניחא ליה למידרשינהו כולהו בחדא גוונא. ה"ר אלחנן. והא דתניא בספרי ושרף את הפרה לעיניו שיהא אחר שוחט ואלעזר רואה היינו דלא כרב ושמואל דהכא:

למעוטי מאי. וא"ת למה יש לנו לומר שבא למעט אדרבה אית לן למילף מינייהו י"ל שהמקשה היה יודע דדרשינן היסח הדעת מלמשמרת אלא לא הוה ידע דמוקמינן ליה לאסיפת אפרה ומילוי מים וקידוש א"נ הוה מיבעיא ליה דהא קרא דלמשמרת והני תרי קראי שני כתובין הבאים כאחד נינהו ועל כרחין באו למעט. ריב"א:

דף מב:

למשמרת כתיב בהו. דמילוי מים וקידוש נפקי מלמשמרת למי נדה ואסיפת אפרה נפקא ליה מואסף איש טהור וגו' והיתה לעדת בני ישראל למשמרת וגו':

אלא למעוטי השלכת עץ ארז כו'. דאי לאו מיעוטא הוה ס"ד לרבוייהו מתורה או מק"ו דאסיפת אפרה ומילוי מים דאמרינן לקמן שכשירין באשה כבאיש ובלילה כביום כ"ש השלכה שאינה כשירה בכל אלו וגם בעיא כהן ולכך צריך קרא למעוטי:

ה"ג אין לי אלא הזאת מימיה שאין כשירין אלא ביום כו'. וכן בפירוש ר"ח ול"ג שאין כשירין באשה כבאיש ואין כשירין אלא ביום:

מנין לרבות שחיטתה כו'. וא"ת ל"ל קרא שאין שחיטתה כשירה אלא ביום תיפוק ליה דחטאת קרייה רחמנא דלעיל פירש גבי פסול גופה דסבירא לכ"ע דחטאת קרייה רחמנא י"ל דלענין כמה דברים לא אמרינן דחטאת קרייה רחמנא דהא תנא בתוספתא (דפרה פ"ג) שחטה היום ושרפה למחר כשירה. ה"ר אלחנן:

מה הזאת מימיה מיוחדין כו'. וא"ת אימא מה הזאת מימיה מיוחדין שהיסח הדעת פוסל בה אף כל שהיסח הדעת פוסל בה יצאו השלכת עץ ארז ואזוב ושני תולעת שאין היסח הדעת פוסל בהן י"ל דהזאת מימיה גופה לא אשכחן שיפסול בה היסח הדעת שאם הזה על הטמא ולא נתכוון לטהרו שלא תועיל הזאה. ה"ר יוסף:

גמר חוקה חוקה מיוה"כ. ומהאי טעמא ילפינן בספרי שבבגדי לבן היתה נעשית:

איכא דאמרי לדורות בכהן הדיוט כו'. פלוגתא היא בספרי ובמסכת פרה (פ"ד מ"א) אי בכהן הדיוט אי בכ"ג:

שלא יאמרו שתים שחטו. פרש"י וקי"ל כל מלאכה הנעשית עמה פוסלתה כדתנן בפרה (שם מ"ד) שכל העסוקין בפרה מתחלה ועד סוף פוסלין במלאכה וטעמא שפוסלין אותה במלאכה אומר ריב"א דהוי משום היסח דעת שע"י מלאכה שנתכוין לה הסיח דעתו [ממנה] (מזאת) אבל אם אינו מתכוין לאותה מלאכה כשירה כדאמרי' בהשוחט (דף

לב.) חתך דלעת עמה בכוונה דברי הכל פסולה שלא בכוונה דברי הכל כשירה אבל שחיטה היא פוסלת אפי' אין מתכוין לה מגזירת הכתוב למאן דמכשיר התם שחיטה כשאין מתכוין כדאמרינן התם שחט אחרת בכוונה דברי הכל פרה פסולה בהמה כשירה בלא כוונה לר' נתן דמכשיר שחיטת בהמה שלא בכוונה פרה פסולה בהמה כשירה ולרבנן דפסלי שחיטה שלא בכוונה פרה כשירה בהמה פסולה. בתוספות ריב"א:

דף מג.

שלא ישחוט עמה אחרת. והיינו עמה ממש בסכין ארוכה דאי לאחריה[99] מאי איכא:
כהן גדול בעינן. ק"ו הוא שצריך בכל עבודותיה בגדי כהונה:
ונתן ולא ונתנה. ומיותר הוא ומלשון זכר לא דייק שכל התורה כולה בלשון זכר נאמרה:
כתב רחמנא ולקחו ונתן דאפילו שקלי תרי ויהיב חד. דאי כתבינהו תרווייהו בלשון יחיד ה"א דהכי עדיף טפי דשקיל חד ויהיב חד מדשקלי תרי ויהיב חד[100] (ואמרינן דאי) הוה כתיבא בתרווייהו לשון רבים הוה ס"ד דרבים עדיפי וא"ל השתא דכתב בלקיחה תרי ובנתינה חד [לאו] לאשמועינן דדוקא בעינן תרי בלקיחה אלא משמע ליה לתלמודא שבא לומר דלא קפדינן בין תרי לחד ובין אותו שעשה הלקיחה לאדם אחר ואי הוה כתב ונתנו ולקח ה"א דנתינה עדיפא ובעיא תרי:
אשה מסייעתו ומזה. במסכת פרה (פי"ב מ"י) תנן אשה מסייעתו ומזה ואוחזת לו במים וטובל ומזה פירוש שלא אחזה אלא במים דוקא אבל אם אחזה בידו הזאתו פסולה:

דף מג:

לימד על טבול יום שכשר בפרה. בפרק שני דזבחים (דף יז:) מפרש אמאי לא אמרינן מחוסר כפורים דוקא:
[101] **בא לו אצל פרו שניה כו' עד אני וביתי ובני אהרן כו'**. וא"ת למה צ"ל כאן אני וביתי כיון שאמרו בוידוי קמא וכ"ת כיון שבא בשביל הכהנים יש לכלול עצמו עמהם והא לקמן (דף סו.) גבי שעיר המשתלח איכא מ"ד שמכפר על הכהנים ואפ"ה אינו מזכיר בוידוי עליו אלא ישראל בוידוי עליו אלא ישראל ושמא כיון שנתודה כבר על פר זה עונותיו מזכיר עצמו פעם שנית עליו כיון שלא נשחט הפר ולא נגמרה כפרתו עדיין אבל

[99] צ"ל היסח דעת מיהא איכא.
[100] צ"ל ואי.
[101] שייך למשנה מא ע"ב.

בשעיר המשתלח אין להזכיר כהנים כיון שנשחט כבר הפר שנתודה עליו ואם מכפר זה עוד עליהם מ"ש מכל שעירי חטאות שבכל שנה:

דף מד.

שילה ובית עולמים מנין כו'. הקשה רבי דהכא משמע דצריך קראי לכולהו וכן בפ"ב דשבועות (דף טז:) גבי נכנס למקדש בטומאה לא ילפינן מקדש ממשכן ומצריך קרא לתרוייהו וכן לקמן בפ' הוציאו לו (דף נג.) גבי אין לי אלא עיקר מעלה עשן עלה מעלה עשן מנין ת"ל וכסה אין לי אלא אהל מועד שבמדבר שילה ובית עולמים מנין ת"ל וכסה וכן נמי לקמן בפרק ב' שעירים (דף סז:) המדבר המדבר המדברה לרבות נוב וגבעון שילה ובית עולמים וכן בפ' שני דסוטה (דף טז.) בקרקע המשכן איסי בן יהודה אומר לרבות נוב וגבעון שילה ובית עולמים ואילו בסוף פ"ק דחולין (דף כד.) בשמעתא דלוים פוסלים בשנים קאמר יכול בשילה ובית עולמים כו' ת"ל לעבוד כו' משמע אי לאו מיעוטא הוה יליף שילה נוב וגבעון ובית עולמים מאהל מועד וכן בפ"ק דעירובין (דף ב.) שלמים ששחטן קודם פתיחת דלתות ההיכל פסולין שנאמר ושחטו פתח אהל מועד וקאמר התם דמקדש איקרי משכן ומשכן איקרי מקדש ולא צריך קרא לרבויי כל הני ואומר רבי דהכי נמי בפ"ק דחולין יש שם הרבה פסוקים שהיו מרבים שילה ובית עולמים דומיא דמשכן אי לאו קרא התם דממעט להו וההיא דריש עירובין נמי יש בפסוק הרבה פתח אהל מועד כתיבי דמרבי שילה ובית עולמים ואיכא למימר דלשום דרשא איצטריך ואני שמעתי בשם ה"ר חיים דכל היכא שהדבר אינו תלוי בקדושת מקום כגון בפ"ק דחולין שאין שם אלא שיר ופתיחת דלתות ונעילתם וההיא דעירובין דמיירי בפתיחת דלתות ההיכל ואין הטעם תלוי בקדושה נ"ל שפיר מחד קרא אבל הני דמכילתין ודשבועות ודסוטה כולהו תלויות בקדושת המקום. וצ"ע ועל ההיא דסוטה שהבאתי שמרבה שם נוב וגבעון שילה ובית עולמים מוחק שם רש"י שילה ונוב וגבעון משום דק"ל והלא שילה משכן גמור היה למה הוצרך הפסוק לרבותו ועוד בנוב וגבעון לא היו משקין סוטות שהרי אין מנחה קריבה בבמה כדאמרינן בזבחים ובמגילה ואין נראה לרבי למחוק הספרים דהא שילה לא היה ממש משכן שהיה לו בית של אבנים למטה ויריעות למעלה ואיכא נמי למאן דאמר בפרק בתרא דזבחים (דף קיז.) מנחה קריבה בבמה ונוב וגבעון במה הואי ואדרבה היה לו להקשות יותר מנוב וגבעון שהיה ממש משכן שלא מצינו שהיה לו בית של אבנים למטה מיהו הא נמי לאו קושיא היא דרחמנא אמר משכן ממש שיהא עומד

בקדושתו כמשפטו שיהא הארון בבית קדשי הקדשים ובנוב וגבעון לא היה ארון אלא בקרית יערים וזה פי' רש"י בסוטה:

כפרתו קודמת לכפרת ביתו. ותימה והלא נעשית העבודה הכל בבת אחת ומתי כפרת ראשון ומתי כפרת השני ופי' רבינו שמואל דנ"מ הא דאמרינן בפ' בתרא (דהוריות יג.) דקרבן כהן קודם לקרבן ישראל ולהאי צריך האי קרא אך כפרתו קודמת לכפרת אחיו הכהנים לא אתי שפיר וכן לכפרת ביתו ואי הוה אמרינן דלענין וידוי של פר מיירי דתניהו ענין לשם אתי שפיר שצריך לומר תחלה אני וביתי ובני אהרן עם קדושך כי אם לא היה פסוק היה לו להזכיר בפעם שנייה מיהו שבטו תחילה[102]:

יבא דבר שבחשאי כו'. תימא לריב"א ממה הוא בחשאי יותר ממתן דמים שהיו גם שם פורשין ודוחק לי לפרש שבמתן דמים היה מונה אחת כו' אבל קטרת היה לגמרי בשתיקה וי"ל דאע"ג דמתן דמים נמי בחשאי מ"מ קאמר שפיר על קטרת יבא דבר שבחשאי שהרי אין כפרתו מפורשת על מה כמו במתן דמים שכפרתן מפורשת לדבר אחד כך פי' ה"ר אלחנן וריב"א פי' דלהכי קרי ליה חשאי טפי ממתן דמים לפי שהוא בשתיקה אבל במתן דמים היה מונה אחת שתים כו':

פורשין היו מבין האולם ולמזבח בשעת הקטרה כו'. ואע"ג דבשעת מתן דמים נמי פרשי כדלקמן בסמוך משום דקטרת היה בכל יום נקט קטרת וגם יש פעמים שפורשין בקטרת ואין פורשין בשעת מתן דמים כדלקמן בסמוך:

הא מה מעלה יש כו'. הא פשיטא דמעלה יש שאין יכול לילך בהיכל אלא לצורך דאית ביה אזהרה בפ' הקומץ רבה (דף כז.) אלא הכא מיירי בפרישה שהיא לצורך עבודה:

בשעת הקטרה מיהא פרשי מאי לאו בלפני ולפנים. ואע"ג דהשתא לא ידעי טעמא מאי דבהקטרה פורשין אפילו משל לפני ולפנים ובמתן דמים אין פורשין אלא [משל היכל] מ"מ הך ברייתא קשיא ליה לר' אלעזר:

דף מד:

אתיא כפרה כפרה. תימה אמאי לא מיבעי ליה בקטרת מנא לן דפורשין בשעת הקטרה דהיכל דהא לא אשכחן פרישה אלא בקטרת דלפני ולפנים אבל בקטרת דהיכל שהוא כמו מתן דמים לא אשכחן מיהא פרישה ריב"א וי"ל כיון דקטרת הוי דבר שבחשאי יש [לפרוש] גם בשביל הקטרה דהיכל:

[102] עיין שם בהוריות היטב בגמ'. וע"ע בש"ך.

ש"מ מעלות דאוריי'. פרש"י כל מעלות השנויות במסכת כלים (פ"א) מהר הבית ואילך ואין נראה לרבי דהא קתני התם עזרת נשים מקודשת ממנו שאין טבול יום נכנס לשם כו' והוא מדרבנן החצר החדשה שחדשו בה דברים ואמרו טבול יום לא יכנס למחנה לויה ול"ל [דבמת] לבד מעזרת נשים קאמר דהיא מדאוריי' דהא בסוטה (דף כ:) גבי הוציאוה שלא תטמא העזרה משמע שאפי' טמא מת או מת יכול ליכנס שם אלא יש לפרש מעלות דמחנה שכינה או מעלות השנויות בין האולם למזבח דמס' כלים הוי דאורייתא:

ש"מ מעלות דאורייתא. פי' ר"ש מעלות אחרות דקדושות שמצינו בכ"מ בעזרה דקילי מבין האולם ולמזבח דאורייתא ולהכי גזור רבנן בין האולם למזבח טפי משאר עזרה שהוא קדוש יותר מן התורה דאי אמרת דרבנן נינהו שאינו קדוש יותר מן עזרה כלל אלא מדרבנן בעזרה נמי ליגזור ואין נראה לריב"א דהא מעלות טובא איכא ביניהם דאע"ג דרבנן נינהו החמירו בין האולם ולמזבח יותר משאר עזרה ה"נ החמירו בו יותר ועוד דקתני התם א"ר יוסי בחמשה דברים בין האולם למזבח שוה להיכל שאין בעלי מומין ופרועי ראש ושתויי יין ושלא רחוץ ידים ורגלים נכנסים לשם ופורשין מבין האולם למזבח משמע שכל אלו המעלות שוות וכולהו מדרבנן ופי' ריב"א ש"מ הני מעלות דאורייתא נינהו וגמרא גמירי להו הכי דפורשין דאי אמרת דרבנן נינהו ובין האולם למזבח גזרה שלא יכנס בהיכל בעזרה נמי ליגזור מיהו אומר רבי כי יכול ר"ש לדחות דבחומרא דשתויי יין וחביריו אתא ליה שפיר שאסרו ליכנס בין האולם למזבח פן יכנס להיכל [כיון שהחומרא מדרבנן אבל בפרישה] יש להחמיר כמו כן בעזרה כדי שלא יכנס להיכל כיון שהחומרא מן התורה ור"ש פי' כן משום דכתיב וכל אדם לא יהיה באהל מועד משמע דאפרישה דהקטרה לא גמירי מעלה אלא כתיבא בהדיא אך י"ל דגמרא גמירי קאי אבין אולם למזבח כמו שכתוב בפסוק בהדיא גבי פרישה דהיכל ועוד י"ל כי ר"ש פי' כן משום דאמרי' לקמן בסמוך גבי אמר רבא ש"מ קדושת היכל ואולם חדא היא כו' היא גופה גזרה כו' ומנין לו דגזרה היא הא אמרו ש"מ מעלות דאורייתא ואין נראה דקאי ש"מ דרבא על דיחויא דש"מ דלעיל ע"כ נראה לרבי עתה כפי' ר"ש אך שלא נעמיד מעלות על קדושת עזרת נשים אלא בשל בין אולם למזבח:

כיון דלא מפסיק מידי לא מינכרא כו'. וא"ת אמאי לא מוכח דמעלות דאורייתא נינהו דאמרן לעיל לא שנו אלא בשעת הקטרה דהיכל אבל בשעת הקטרה דלפני ולפנים לא גזרו כל כך וי"ל כמו שפירש ה"ר יוסף דבעינן שיעמדו שם כדי שיוכלו לראות שלא יתקן מבחוץ ויכניס כדרך הצדוקין ואע"פ שא"א לראות בתוך חלל שני הפרוכת אבל

מ"מ מאי דאפשר לתקן מתקנין וגם שם אינו יכול לתקן כל כך[103]:
גחלים אילך ואילך וחתה מן המאוכלות הפנימיות כו'. רבינו יעקב לא גריס ליה הכא אלא בפ"ק דתמיד גריס ליה גבי תרומת הדשן אבל גבי קטרת בעינן גחלים לוחשות ורבינו שמואל כתב נמי דבסדר המשנה לא גריס ליה אבל בתמיד תנן ליה גבי קטרת של כל יום ופירש הטעם משום דתניא בת"כ מנין שתהא אש בטלה על גבי גחלים ת"ל גחלי אש הלכך מן הפנימיות שאין בהן להבות אש הוא (אינו) נוטל (וה"ה) [והאי קרא] ביוה"כ [כתיב]:
והיום חותה בשל זהב. בפ' ג' דראש השנה (דף כו.) אמרינן דחוטא בל יתנאה בלבשו[104] במלבושי זהב קאמרינן דאין קטיגור נעשה סניגור:
נתפזרו לו קב גחלים מכבדן לאמה. הקשה רבינו נסים גאון היכי מכבדן לאמה ומפסיד קדש והלא קדשו בכלי שרת ותנן (עדיות פ"ח מ"א) העיד ר"ע על קטרת ולבונה וגחלים שנגע טבול יום במקצתן שפסל את כולן וי"ל שאין כלי שרת מקדשין שלא מדעת כן תירץ רבינו יעקב אבל קשה לה"ר אלחנן דהא פלוגתא דאמוראי היא בסוכה בפ' לולב וערבה (דף נ.) אי כלי שרת מקדשין שלא מדעת אי לא ובפ"ק דמנחות (דף ז.) יש שאומר על ברייתות זאת אומרת כלי שרת מקדשין וזאת אומרת אין מקדשין כו' אבל פלוגתא דתנאי מיהא לא אשכחן בהדיא והמשנה צריך לתרץ אליבא דכולהו מיהו כיון שמחלוקת בברייתות הוא בכך אין לחוש ועוד יש לתרץ דמיירי הכא שהמחתה של כסף אינה כלי שרת כי אם השניה שהיה מערה לתוכה אבל קשה לרבי אלחנן דבפרק בתרא דחגיגה מוקי לה כר"ע בגחלים של יוה"כ שבה היה חותה ומכניס[105] ומיהו לא מכבדן לאמה והכי איתא בירושלמי דחגיגה גחלים מאי א"ר אבין תפתר בגחלים של יום הכפורים שבמה שהוא חותה הוא מכניס אבל של כל יום לא כדתנן תמן נתפזר כקב גחלים היה מכבדן לאמה ואיתמר נמי מפני שנזקקה לכליין פירוש מחתה זו של זהב שהיא כליין מצרפתן אבל מחתה של [כסף] שאינה כליין לא מצרפתן ורבי אומר לפרש הירושלמי גחלים מאי למה פוסל את כולם כיון שאין צריכין לכלי דהא מתפזר מהם לארץ א"כ ע"כ שאין קדושין ומוקי לה בשל יוה"כ וה"ה למחתה שניה של כל יום אלא מילתא דפסיקא ליה נקט ואע"ג דאמרי' בפ' בתרא דחגיגה דמדרבנן מצרף אע"פ שא"צ לכלי איכא למימר דהתם מיירי למ"ד צירוף דאורייתא אבל למ"ד דרבנן יכול להיות דאין מועיל אלא מה שצריך לכלי וקושיא דרבינו נסים אינה קושיא דאין כאן הפסד

[103] עיין בריטב"א בריש סוגיין ד"ה לא שאנו וכדבריו יש להגיה גם כאן. ועי' בש"י.
[104] צ"ל בלבושו.
[105] צ"ל ומהם.

קדש כיון שאין ההקדש צריך להם וכדי שתהא השניה מלאה יפה תקנו לחתות בגדולה ולערות בקטנה[106]:

מכבדן לאמה. וא"ת והא קא עבר משום לא תכבה ואמרינן בסוף פירקין (דף מו:) המוריד גחלת מע"ג המזבח וכיבה חייב י"ל דלרבא אתי שפיר דפטר לקמן היכא דנתקיה למצותיה ואפי' לאביי דמחייב פטר הכא כיון דנתקיה למצותיה הוצרך לשופכו ולפזרו על הרצפה א"נ השפיכה אינה כיבוי ולאחר שכבו שמא היה מפזרן לאמה מיהו הא ליכא למימר דא"כ הא דקתני בתמיד (דף לג.) ובשבת כופה עליו פסכתר אפילו בחול נמי כיון שלא יכבס יכוו בהם שהולכים יחיפים על הרצפה ועוד אומר ה"ר אלחנן כיון שנעשית כל מצותן אין בהם עוד כלל איסור לא תכבה:

בכל יום לא היה נשתק. פירש"י כמין טבעת וריב"א פי' כמו נרתק וכן פר"ח והביא ראיה מבראשית רבה (פ"ו) שחמה יש לה נשתק שנאמר לשמש שם אהל בהם ואמרינן נמי הקב"ה מערטלה חמה מנשתקה וריב"א הביא ראיה מן הירושלמי דגריס בכל יום לא היה נרתק היום היה לה נרתק כדי שלא יכוה נראה פירוש לפי שבית ידה מתחמם מן הגחלים דמתכת אמרינן דחם מקצתו חם כולו ולפיכך עושה נרתק שמובדל מן הכלי ופריך והלא חוצץ ומשני קובעו במסמר:

דף מה.

היום עולין באמצע. כהן ראש בית אב וסגן שעולין עם כהן גדול או שאר כהנים לסייעו להפך בצנורא או שום צורך:

ואחת של אברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב. והא דאמרי' בפ"ק (דף כ.) דאחר חצות לא יחזיר משום דחצות משויא ליה עיכול היינו בנתעכלו ולא נתעכלו לגמרי דמוקי לה בפ' (שני) [ט] דזבחים (דף פו.) בשרירי אבל היכא שלא נתעכלו כלל לא משוי חצות עיכול ועוד דלעיל מירי בפקעו מעל המזבח אבל לא פקעו נשרפין שם לגמרי כמו ששנינו בתמיד דהאברים שהן על האש נשרפין למחר:

אלא לימד על הצתת האליתא שלא תהא אלא בראשו של מזבח. וכהן דכתיב בנתינת אש פירש"י דקמ"ל שלא יזרקם זר על המזבח ואין שייך כאן להקשות לפני מלך ב"ו אין עושין כן כו' ורבי אומר בפ"ב דזבחים (דף יח.) דרשינן מניה כהן בכיהונו וא"ת לרבי יהודה אמאי אצטריך תרי קראי מהאי קרא דונתנו תיפוק כולה מילתא דכתיב ביה כהונה וראשו של מזבח וי"ל דעל המזבח דהאי קרא אתא לדרשה אחריתי:

[106] עיין בתוס' חגיגה כג: ד"ה שאם נגע כו' כי שם הדברים מבוארים. ש"י.

ורבנן וי"ו לא דרשי. פירש רבי יהודה ורבי יוסי ומה שמקשין דרבי יהודה דריש וי"ו בעלמא והכא לא דריש לה פי' בסנהדרין ובערכין ובתמורה:

דף מו.

אבל מהאי גיסא ומהאי גיסא לא צריכא. וא"ת מדאמרינן בזבחים פרק קדשי קדשים (דף נח.) ביררו משם עצי תאנה יפין למערכה שניה של קטורת כנגד מערבית דרומית משוך קימעא כלפי צפון כו' ומוכח התם דבעינן שתהא המערכה מכוונת ממש כנגד פתח של היכל לפני ה' ממש ומצינו למימר דהתם למצוה ומיהו ר"ש יפה פי' דס"ד דבההיא מערכה גופה שהיא לפני ה':

אפי' בשבת. הקשה רבינו יעקב מדתניא בשבת בפרק במה מדליקין (דף כד:) ובפרק (כל כתבי) [ר"א דמילה דף קלג.] ובפסחים פרק כיצד צולין (דף פג:) עולת שבת בשבתו ולא עולת חול ביום טוב ועוד קשה על הך ברייתא דכיצד צולין מהך דרשא דספ"ק דשבת (דף כ.) דמוקמי ליה לקרא דלא תבערו אש בכל מושבותיכם למישרי אברים ופדרים שנתותרו מבערב אלמא עולת חול בשבת שרי ועל הך קושיא דשבת תירץ ה"ר יוסף דקרא דסוף פ"ק דשבת דבכל מושבותיכם לא אתא אלא למישרי אברים ופדרים של תמיד דשבת עצמו דס"ד כיון שיכול להמתינם עד הלילה של מוצ"ש שלא ידחו שבת עצמו ואין נראה דקשה משמעתין דהכא כדפרי' ועוד דפשט עולת שבת בשבתו משמע שיכולין להקטיר כל אברי התמיד בשבת ולא צריך קרא אחרינא ואפילו רבה ורב חסדא דפליגי לקמן בשמעתין היינו דוקא לענין מערכה בפני עצמן אבל בדחיית שבת במערכה גדולה לא אשכחן דפליגי ואומר רבי יעקב וכן פירש ריב"א דלא קשה מידי דהכא וההיא דספ"ק דשבת מיירי לענין אברים ופדרים שמשלה בהם האור מע"ש דנעשו לחמו של מזבח כדאמרינן הכא במשלה בהם האור ואפילו ללישנא דמפליג בין כשרים בין פסולין לענין משלה בהם האור היינו לענין מערכה בפ"ע אבל לא לענין דחיית שבת וא"ת האי דקאמר בסמוך במועדו ואפי' בשבת ולא מייתי קרא דבמושבותיכם י"ל דמהתם לא שמעינן עיקר דחיית התמיד אלא מג"ש דבמועדו במועדו ילפינן ליה בפ' אלו דברים (דף סו.) וממושבותיכם שמעינן דכיון שמשלה בהם האור נעשו לחמו של מזבח כתמיד עצמו:

ואפי' בשבת תנינא. מדקאמר ואפילו בשבת משמע ליה דתרי מילי נינהו[107] תנינא ואפי'

[107] תנינא הוא התחלת דבור בפ"ע.

דתנינן בכשרין ולא בפסולין מ"מ כיון דאשכחן דכי משלה בהם[108] (תנינא):
ופליגא דרב הונא כו'. אליבא דרבא דמפרש דוחה את הטומאה ולא את השבת קאמר דפליגא אבל לרב חסדא דמפרש דוחה את השבת לא פליגא:
תחילתו דוחה. פירש"י בשם רבותיו תחילתו הקטרת אבריו סופו אברים שנתותרו וקשה לרש"י מדקאמר לקמן בסמוך תחילתו דעיקר כפרה דחי והיכי קרי עיקר כפרה להקטר אברים הלא אין כפרה אלא בדם ואין נראה לרבי קושיא דהא קרי ליה שפיר עיקר כפרה כיון שהוא מקטיר גוף הקרבן ועיקרו וה"נ אשכחן לעיל ס"פ שני (דף כו:) גבי מנין להפשט וניתוח שכשרין בזר ואכתי איצטריך סד"א כיון דלאו עבודה דמעכבא כפרה היא לא תיבעי כהונה קמ"ל דבעיא כהונה משמע אבל הפשט וניתוח דמעכבא כפרה ודאי בעו כהונה ואפילו לפי' אחר שפירש לעיל שאין משם ראיה מ"מ כיון שהקטרה הוא עיקר גוף הקרבן ודחי גם טומאה קרי ליה שפיר מעכב כפרה אבל רש"י פי' מפי עצמו תחלתו כגון שחיטה וזריקה של תמיד השבת סופו כגון אברים שנתותרו מערב שבת דתמיד של שבת [לא] קאמר דהא אין שום אמורא חולק דפשיטא דדחי כדאמרינן באלו דברים (דף סח:) שהרי הקטרה חלבים ואברים כשרין כל הלילה ואין ממתינים להם עד שתחשך גבי פסח שחל להיות בשבת ועוד [מאי] קאמר שבת דתחילתו לאו בר מידחי שבת כו' אלא בשל ע"ש מיירי אבל קשה לרבי דקאמר סופו דלאו עיקר כפרה הוא לא דחי טומאה והא תנן בפרק כיצד צולין (דף עו:) ה' דברים באין בטומאה ואין נאכלין בטומאה אלמא אפילו הקטרה דוחה טומאה ותניא נמי לעיל בפ"ק (דף ז.) היה מקריב מנחת פרים אילים וכבשים ונטמאת בידו כו' אומר לו הוי פיקח ושתוק וע"ק כי לפירש"י לא הוי השתא סופו דלענין טומאה בנתותרו כמו לענין שבת אבל אין להקשות אם אין הקרבתו דוחה טומאה איך יזרק הדם לרבי יהושע דאמר אם אין בשר אין דם דמצינו למימר דנטמא חלב קודם זריקה אז דוחה טומאה אפי' הקרבתו אבל נטמא אחר זריקה שנגמרו עבודות הדם אז לא ידחה טומאה וכפירוש רבותיו של רש"י היא עיקר:
במועדו ואפילו בשבת. תימה לרבי דהכא ובפרק אלו דברים (דף סו.) מפיק ליה מבמועדו ואילו בפרק כיצד צולין (דף עו:) חמשה דברים באין בטומאה מפיק ליה מבמועדיכם ולא ידענא מאי קשה דתמיד ופסח מפקי התם ודאי מבמועדו אבל שאר קרבנות צבור נפקא לן מבמועדיכם:

[108] דחי שבת ה"ה פסולין כצ"ל.

במועדו ואפילו בשבת. לאו ממשמעותא דריש הכי אלא מעולת שבת בשבתו נפקא לן בפרק אלו דברים (דף סו:) דתמיד דחי שבת ופסח ילפינן מגזירה שוה מועדו מועדו ושאר קרבנות צבור ילפינן מבמועדיכם:

דף מו:

המוריד גחלת מעל המזבח וכיבה חייב. הקשה ה"ר אלחנן מהא דתנן בפ' המזבח מקדש (דף פו.) גחלת שפקעה מעל המזבח לא יחזיר וכיון דלא יחזיר נשלמה מצותה ואיך חייב [משום] מכבה ויש לומר שיש חילוק בין פקעה מעל המזבח להורידה:

הדרן עלך טרף בקלפי

דף מז.

הכא מחתה דקטורת. הקשה ה"ר אלחנן דהכא משמע שהיו מקטירין הקטורת בתוך המחתה וכן משמע נמי בקרא דכתיב וקחו איש מחתתו ותנו בהן אש ושימו עליהן קטרת וכן גבי נדב ואביהוא ואילו בסדר תמיד משמע שהיו עושין אותו ע"ג מזבח הפנימי דתנן התם (תמיד דף לג.) מי שזכה במחתה צבר גחלים על המזבח הפנימי ורדדן בשולי מחתה ואמרינן נמי כשהיו חוזרין הכהנים המכניסין את הקטורת בפנים והמחתה ביד אחד אלמא לא היה שם נשרף ועוד תדע שהיה צריך מזבח הפנימי ואומר רבי כי של יוה"כ וודאי היה נשרף בתוך המחתה מלאה גחלי אש כי לא היה מזבח לפני ולפנים כי אם ארון או אבן שתיה בבית שני אבל של כל יום ויום וודאי נשרף על המזבח [וקטורת] דנדב ואביהוא ועדת קרח שהקריבו במחתה הוראת שעה היתה וגם היה על מזבח החיצון ולכך היה צריך להיות שם מחתה:

ואפי' בזמן ששניהם שוין כגון דר' ישמעאל כו'. התם נמי היה קטורת מרובה שהיה חופן ד' קבין ובמחתה לא היה רק ג' קבין אלא לא דק:

זיריתני וזרזתני. לשון זריזות הוא ולא מלשון זרדו זירוד ואע"ג דמייתי ליה עלה ודלא כפי' הקונטרס[109]:

וכולם שימשו בכהונה גדולה. כגון שאירע פסול באחד מהן ולא היה אז אותו ששימש ראשון במקום כ"ג שם דהא פשיטא שלא קברתם מדשבח הוה לה:

לא ראו קורות ביתי קלעי שערי. בשעה שהיתה יכולה לכסותם:

[109] עיין בפ' המפלת דף לא וברש"י שם ודברי התו"י כאן תמוה ועי' ש"י.

שלא יעשה מדה לקומץ. פירש בקונטרס שלא יעשה כלי למדת קומצו ואין נראה לרבינו שמואל[110] דקומץ משמע שיש לו לקמוץ בידיו ולא שיעשה מדה לקומץ ועוד דפשיטא ליה דחופן וחוזר וחופן גבי קטורת ואי כפי' הקונטרס יש להוכיח משם דילפינן מלא מלא דקטורת מקומץ דאי לא ילפינן מלא מלא מקומץ א"צ לחפון כלל אלא יעשה כלי מחזיק מלא מדת חופניו למה צריך להיות חופן וחוזר וחופן שזו היא עבודה קשה שבמקדש כדאמרינן בסמוך אלא ודאי בין מלא חפניו בין מלא קומצו משמע ממילא שצריך לחפון ולקמוץ על כן נראה לרבינו שמואל לפרש שלא יעשה מדה לקומץ היינו שלא יתן תחלה מדת קומצו בכלי ואח"כ יקמוץ אלא בקמיצתו יש לו למוד וטעמא דחופן וחוזר וחופן משמע ליה משום דכתב מלא חפניו והביא מבית לפרכת שמלא חפניו יש לו להביא לפני ולפנים ולא בכלי ומה שהתרנו להביא בכלי היינו משום דלא אפשר כדאמרינן לקמן הלכך צריך לחפון בפנים ולהניחו בחפניו ושבקיה לקרא דהוא דחיק ומוקי אנפשיה. ה"ר יוסף:

דף מז:

דגואי לא תבעי לך. מה שנראה בפנים דבראי מה שנראה בחוץ:

הדר פשטה בין הבינים ספק הוא. מספקא ליה לרבינו אריה מאי פשיטותא היא זו דמ"מ ספק הוא לחומרא ולא פשט בעייתו ומספק יש לו לעשות כן דמדאורייתא ודאי לא איירי דקמי שמיא גליא אם היא מן הקומץ או לא:

חפן בראשי אצבעותיו מהו. וא"ת מאי קמיבעיא אי ילפינן מלא מלא מקטורת היינו הך י"ל דמיבעיא ליה אפילו לא ילפינן מלא מלא מקטורת אי נימא משמעות[111] דחפינה משמע ליה חפינה בכי האי גוונא ועוד דמוסיף על בעיותיו חפן בזו ובזו וקרבן זו אצל זו כו':

דף מח.

דבקיה לקומץ בדופניה דמנא. בפ"ק דמנחות (דף יא.) בעי אכתי בעיא אחרת בכי האי גוונא:

ולקח מדם הפר ומדם השעיר. ריב"א פי' דגרס ולקח הכהן המשיח מדם הפר וה"ג לה בת"כ ול"ג ולקח הכהן מדם [הפר ומדם] השעיר דההיא בפר ושעיר של יוה"כ במתן

[110] צ"ל דוקמץ.
[111] צ"ל דחפניו.

דמים שהיה נותן על טהרו של מזבח הפנימי לפני ולפנים ודהיכל אבל קרא דולקח הכהן המשיח מדם הפר מיירי בקבלה כדאיירי הכא:

ואת כל הדם ישפוך. בפ"ב דזבחים (דף כה.) קאמר אם אינו ענין לשיריים דכתיב ואת כל הדם דבשיריים ליכא כולו דם תנהו לענין קבלה:

נתפזרה קטרת ממלא חפניו מהו. תימה לרב ר' אלחנן מדשבקיה לקומץ ונקט קטורת משמע דבקומץ פשיטא ליה ואי ילפינן מלא מלא מקומץ היינו הך ואומר רבי דפשיטא דגבי קומץ הוי כצואר בהמה לפי שיש ד' עבודות במנחה כנגד ד' עבודות של דם כדאמרינן במנחות (דף יג:) אבל בקטרת מיבעיא ליה לפי שאין כלי לחפינה אלא משום דלא אפשר כדלקמן בסמוך והלכך לא דמיא ליה קמיצה שהיא במקום שחיטה וקידוש בכלי הוא במקום קבלת דם:

מדפסיל טבול יום פסלה נמי לינה ומדפסלה לינה פסלה נמי מחשבה. מה שהקשה הקונטרס אמאי לא מייתי מתניתין דפ"ב דמעילה (דף י.) קדשו בכלי הוכשרו ליפסל בטבול יום ומחוסר כפורים ובלינה אומר רבי דההיא דמעילה איכא לאוקמה מדרבנן וריב"א פי' דלהכי לא בעי לאיתויי משם דמיירי בקטרת של כל השנה מדקתני התם קדשו בכלי לכך פסלה בה לינה לפי שמתקדשת בכלי שרת אבל הך דהכא מיירי בקטרת של יוה"כ דעיקרה אינה בכלי אלא משום דלא אפשר כדאמרינן לעיל ואין כאן כלי שרת לקדשה לא הוה אמרינן דמפסלי בלינה ועוד דומיא דגחלים דמיירי בגחלים של יוה"כ כדמשמע בירושלמי וכדפי' לעיל אך קשה קצת דמשמע דחפניו קדשו כמו כלי שרת ועוד דסוף סוף נותנה בכף שהוא כלי שרת:

מדפסיל טבול יום פסלה נמי לינה. קשה לרבי הרי קטרת שנפסלת בט"י משנתנה במכתשת כדאמרינן בפ"ק דשבועות (דף יא.) ואפ"ה לא פסלה בלינה עד שקדשה בכלי כדתנן בפרק שני דמעילה (דף י.) י"ל דמדרבנן הוא דמפסלא מאז בטבול יום וה"נ מוקמינן ההיא דמעילה לפירוש רבי דמדרבנן והא דקתני וחייבין עליהן משום נותר כו' היינו מכת מרדות מדרבנן כדאמרינן בפ"ג דכריתות (דף יב:) אכל אוכלין טמאין ושתה משקין טמאין כו' עד ונכנס למקדש חייב והיינו מדרבנן דפסול גויה דרבנן כדאמרינן לקמן בפ"ב (דף פ:) אבל הכא מיירי בדאורייתא מדפסיל טבול יום ע"י צירוף דמדרבנן לא מחמרינן לפסול ע"י צירוף מיהו תימה אמאי לא פשיט דפסלה ביה מחשבה מדתנן התם בסיפא ושאין לו מתירין חייבין עליו משום נותר וטמא ופיגול אין בו ולמה לי טעמא לפי שאין לו מתירין תיפוק לי דלא שייכא ביה כלל מחשבה אפילו ליפסל אלא ש"מ דשייכא ביה מחשבה לפסול מיהו י"ל דלא אצטריך האי טעמא אלא משום (טעמא)

אחרינא ומ"מ בקטרת שייך האי טעמא אע"ג דלא שייך התם וא"ת איך תועיל כלל מחשבה בקטרת הלא אינו על מזבח החיצון כשלמים י"ל דפסול מיהא הוי דמודה ר"ש לפסול מק"ו בפ"ק דזבחים (דף יד.):

ומדלינה פסלה פסלה נמי מחשבה. וא"ת מדאמרינן בזבחים פרק טבול יום (דף קד:) לינה מהו שתועיל בפרים הנשרפים ובשעירים הנשרפים ופשיט ליה מדאמרינן ושוין שאם חשב באכילת פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים לא עשה ולא כלום מאי לאו מדמחשבה לא פסלה לא פסלה נמי לינה ודחי דילמא מחשבה לא פסלה לינה פסלה ואומר רבי דה"נ לא פשיט לן מדפסלה לינה פסלה נמי מחשבה ולהכי קאמר קס"ד לפי שאין פשוט לן כ"כ והתלמוד לא חש לדחות ולהאריך כאן:

ומדפסיל טבול יום פסלה נמי מחשבה כו'. וא"ת כיון דתליא במחשבה בטבול יום אמאי לא בעי רב פפא בטבול יום ובלינה וממילא תפשוט מחשבה ושמא הך דהא בהא תליא לא פשיטא ליה דקס"ד הוא דקאמר כדפי' לעיל ועוד שמא אפילו לא פסיל טבול יום הוי פסלה נמי מחשבה:

מחשבה נמי פסלה. וא"ת הרי אברים ופדרים דלינה פסלה בהו אם אינם בראשו של מזבח ומחשבה לא פסלה בהו אם חישב ע"מ להקטיר כזית למחר או לאכול מן השלמים שלא בזמנם. ה"ר יוסף. ורבי אומר דלא דמי להקטרה שאינה מתרת בקרבן ועיקרו כבר נעשה בדם אבל הכא קמיצה וחפינה במקום עבודות קיימין:

דף מח:

חישב בחתיית גחלים מהו. וא"ת תפשוט ליה מדלעיל דקתני גחלים ומדפסיל טבול יום פסלה נמי לינה ומדפסלה לינה כו' י"ל דדוקא במילי דהקרבה הוא דפשיטא הכי אבל לא בגחלים שאינן גוף הקרבן:

דף מט.

ושיכור. אפילו לא הוי שתוי יין כגון שלא שתה בעידן ביאה:

וכן שמאל קשיא. וממתניתין אין ראיה דהיינו משום דלא אפשר וקרינא לה נמי בהקומץ רבה (מנחות כה.) הותר מכללו אצל יוה"כ:

והלוים מפשיטין. הפשט וניתוח כשירין בזר כדנפקא בסוף פ"ב לעיל (דף כו:) מקרא ומדברי קבלה לא ילפינן ליה:

בעי רב פפא חפן חבירו כו'. תימה אמאי לא קמיבעיא ליה הכי בהנך בעיות דרב פפא דלעיל ועוד דאיכא נמי כי הך בעיא לעיל בין הבינים כו' והביא בעינן כו':

חפן ומת כו'. ה"נ הוה מצי למיבעי חפן ונטמא א"נ כיון שכ"ג קיים יכול ליכנס אחר בעבודתו הואיל ועדיין הוא קיים וראוי לעבודה ויש כאן חפינה של כ"ג אבל כשמת אין כאן חפינה משום אדם בעולם. ה"ר יוסף:

חבירו נכנס בחפינתו. דקא מקיימא חפינה ואע"ג דלא מקיימא חפינה ראשונה אע"פ שהיא עיקר דמחשבה פסלה בה[112] וכדאמרן נמי לעיל דמש"ה אינו יכול לעשות מדה לחפינה ואפילו יכול לעשות מדה [הא] פי' לעיל שצריך לחפון מ"מ כיון שכ"ג חפן חפינה ראשונה וכ"ג שיכניס יחפין עוד סברא הוא שלא הקפיד הכתוב באותו כהן עצמו דהכי סבר רב פפא. ה"ר יוסף:

דף מט:

שחט ומת כו'. וה"ה נמי שחט ונטמא אלא מילתא אגב אורחיה קמ"ל דחטאת שמתו בעליה דציבור היא ולא למיתה אזלא כדלקמן ועוד כיון שהראשון חי והקרבן שלו כדפירש' לעיל היינו כשלו שאינו אלא שלוחו של ראשון ופר עצמו קרינא ביה:

עד שיזרק מיבעי ליה. ור"ש קתני התם עד שיזרק ומיהו פריך ליה מדרבנן עד שיזרק מיבעי ליה אלא ש"מ דמהיות משה עד שעת שחיטה קרוי' שה ומשני שאני התם דכתיב מהיות משה מחיותה דשה ור"ש אומר עד שיזרק דריש מהוייתה דשה אבל הקונטרס שהביא בהך שיבא על השה[113] למנות דמיניה לא משני הכא מידי דתכוסו על השה מישתעי בהמנאה ולא במשיכה ובההיא מודו כ"ע דתלי בשחיטה דכתיב במכסת והדר תכוסו אבל ממשיכה פריך הכא דמהיות משה משמע ליה משיכה כדדרשינן בפרק האשה (פסחים דף פט.) אבל תכוסו פשיטא ליה לתלמודא דהוי עד שעת שחיטה מדכתיב במכסת והדר תכוסו ולהכי לא פריך מיניה:

שאני התם דיליף שה שה מפסח. תימה על הא דאמרי' בב"ק פרק מרובה (דף עז:) אמר רבא זה בנה אב כל מקום שנאמר שה אינו אלא להוציא את הכלאים ומפרש רבי דהיינו שה של פסח דכתיב שה תמים זכר מן הכבשים ומן העזים כלומר שאינו כלאים ומיותר הוא האי שה מדכתיב מן הכבשים ומן העזים דלגופיה למעט הכלאים לא איצטריך דילפינן ליה משאר קדשים דממעטים בהו כלאים בפרק מרובה מאו והשתא קשה ל"ל בנין אב דרבא מהך ג"ש דשה שה מפסח נפקא וג"ש זו בן בג בג קאמר לה בפ"ק דבכורות (דף יב.) ועוד אמאי קאמר רבא להוציא את הכלאים ולא קאמר כל השמות הללו דעגל

[112] צ"ל ואמרן.
[113] צ"ל עד שיזרק קשה דמיניה כו'

חיה שחוטה וטריפה ועוד רבי אלעזר שמתיר בכלאים אמאי לא שרי בכל אחרים דשה שחוט מיקרי שה כדאמרינן הכא דכ"ע בעור ובשר ופרש הוי פר גמור וה"ה שה ובבהמה המקשה (חולין דף עד:) גבי מהו לפדות בבן פקועה פשיט דאין לפדות שהוא כשחוט וכבשרא בדיקולא וילפינן שה שה מפסח ועוד כי פריך תלמודא בפרק מרובה לר"א בנין אב דרבא למאי הלכתא לימא דאתא למעט האחרים לבד מכלאים ועוד בכל מקום שכתיב שה כגון גבי אותו ואת בנו וגבי תשלומי [ד' וה'] נמעט טריפה כי היכי דממעטינן כלאים במרובה ואמאי מחייב רבי יוחנן התם בטביחה דטריפה וכן גבי אותו ואת בנו [נמעט] טריפה לרבנן דר"ש ע"כ נראה לרבי דתרווייהו צריכי שפיר ג"ש זו ובנין אב דרבא דמגזרה שוה נפקא לן דאין פודין לא בעגל ולא בחיה ושחוטה טרפה וכוי אבל כלאים לא נפקא לן מהתם דאין פודין דתפדה תפדה ריבה כדאמרינן הכא גבי תם זכר ובן שנה ולכך צריך בנין אב דרבא למעוטי כלאים וטעמא דר"א דמרבי כלאים היינו משום דאית ליה תפדה תפדה ומג"ש למעט האחרים ויש לו טעם בכך ובנין אב דרבא מוקי ליה ר"א במרובה לנולד מן הטהור ועיבורו מן הטמא ודלא כר' יהושע והא דלא ממעטינן טריפה גבי תשלומי ד' וה' ובאותו ואת בנו משום דאינו מופנה כמו שה דגבי פדיון פטר חמור וא"ת למאי דפירש' דשה מבנין אב דרבא היינו שה דפסח דלא צריך לגופיה דהא מיעט כלאים גבי קדשים א"כ מאי האי דקאמר בפרק מרובה ואלא הא דאמר רבא זה בנה אב כו' למאי הלכתא אי לקדשים בהדיא כתיב ביה שור או כשב כו' משמע דאי לא כתיב מיעוט כלאים גבי קדשים הוה ניחא ליה דבנין אב דרבא בא למעט כלאים דקדשים והא פרישית שלא היה בנין אב דרבא אי לא מייתר משום דכתיב מיעוטא גבי קדשים ואומר רבי שכן דרך תלמודא שמקשה כמו שהיה פשוט לו הבנין אב ממקום אחר וקאמר דלקדשים לא איצטריך אפילו היה פשוט לו הבנין אב ממקום אחר דכי האי גוונא פריך תלמודא בריש קידושין (דף ג:) וכ"ת נילף מבושת ופגם פירוש דקדושי קטנה לאביה כמו בושת ופגם מה לבושת ופגם כו' והיכי הוה יליף מבושת ופגם והא לא קים לן דבושת ופגם לאביה אלא מכח שבידו למוסרה למנוול ומוכה שחין אלא כך דרך התלמוד להזכיר שאפילו היה לו לימוד ממקום אחר שבושת ופגם לאב לא היה יכול ללמוד קידושין מבושת ופגם מיהו לשם דקדקתי בענין אחר וא"ת והלא שאר קדשים לא נאמרו עדיין והוצרך לכתוב שה בפסח מצרים י"ל כי משה מיהא לא הוצרך לכותבו [ותמים] דכתיב גבי פסח ואע"ג דמשאר קדשים מצינו למילף איכא למימר דלשום דרשא בעלמא איצטריך וקשה לרבינו אריה למה לא הוצרך הכתוב לכתוב כלאים ובעל מום גבי פסח והלא יצא פסח מצרים לידון בדבר החדש שהיו בו כמה דברים שלא היו בפסח

דורות ותירץ לו רבי דלא שייך כאן דבר החדש כי אם בדבר שהוא חדש כנגד אותן דברים שבאחרים כגון בפרק קמא דיבמות (דף ז.) דחשיב דבר החדש מתן בהונות שהוא כנגד מתן דמים ואימורים על גבי מזבח כמו שפירש לשם ועוד נראה שאין זה קרוי חדש כיון שלא נכתב עדיין פסח של דורות דאדרבה פסח דורות הוי דבר החדש ואם תאמר למאי דפרי' לעיל דלר' אלעזר שמעינן כלאים דמותר מתפדה תפדה ריבה מאי האי דקאמר בפרק קמא דבכורות אליבא דר"א בכלאים פרקינן בנדמה מיבעיא ומאי קושיא כלאים מרבינן מתפדה ולא נדמה י"ל דנדמה פשיטא ליה דלא גרע מכלאים כן פיר' בבבא קמא:

דף נ.

ולטעמיך הא דתניא גרס דאינה משנה. וא"ת ליקשי ליה מחביתי כ"ג דאינם של צבור שבאין משלו ולא שייכי מידי לאחיו הכהנים אלא כאילו של אהרן דחשבינן לקמן בשמעתין קרבן יחיד י"ל דכיון שקריבין עם מנחת צבור קרי ליה קרבן צבור ועוד דאמרינן בהתכלת (דף נא:) דכ"ג שמת ולא מינו אחר תחתיו שמביאין חביתין משל צבור. ה"ר יוסף:

ור"ש אומר ירעו עד שיסתאבו כו'. הקשה ריב"א מ"מ מה תירץ למעלה חטאת צבור היא ולא למיתה אזלא נהי דלאו למיתה אזלא מ"מ רועה היא וקשה להני תנאי[114] דלעיל דקאמרי שמתכפרים בה ותירץ דהא דאמרינן רועה היינו היכא שנתכפרו בה כבר אבל היכא שעומדת עדיין להקרבה שלא נתכפרו בה אחיו הכהנים לאו לרעייה נמי אזלא ורבי אומר כי אין צריך לזה דהא דאמרן לעיל חטאת צבור שמתו בעליה לאו למיתה אזלא היינו לכ"ע אפילו לרבי יהודה דהתם מיירי במתו בעליה וההיא לאו מתה בצבור לשום תנא דאין צבור מתים כדנפקא לן בספ"ק דהוריות (דף ו.) כפר לעמך ישראל אשר פדית ראויה כפרה זו שתכפר על יוצאי מצרים ואפילו לרבי יהודה מייתי לה התם והוי כפר העלם דבר של צבור שמת אחד מן הצבור דקרבה. יש לתמוה למה הזכיר בכל פעם פר העלם דבר של צבור לשון יחיד ושעירי ע"ז מזכיר בלשון רבים ואע"פ שלא היה כי אם אחד ושמא לא ניחא ליה לישנא לאדכורי פר בלשון רבים ולומר פרי העלם דבר של צבור אבל אי הוה אמר פרי ע"ז היה מזכירם בלשון רבים כמו שעירי אבל פרי העלם אינו לשון יפה:

לא תימא שאין חטאת צבור מתה. פי' רב עמרם לא תירץ כן לעיל אלא אימא שאין חטאת שותפין מתה דפרו של אהרן חטאת שותפין הוא:

[114] צ"ל ולעיל קאמר.

ומאי נ"מ דלא מייתו כהנים פר בהוראה. דלאו צבור נינהו וקשה לרבי הא נ"מ טובא דאי של צבור הוא אינה מתה דאין מיתה בצבור ונפקא לן בפ"ק דהוריות (דף ו.) מכפר לעמך ישראל ואי של שותפין היא מתה כשמתו בעליה דבצבור דוקא מפקינן מההוא קרא דהכי משמע בספ"ק דהוריות דתניא התם מת אחד מב"ד פטורין אחד מן הצבור חייבין ומוקי לה רב כר"מ ומתקיף לה רב יוסף דנוקמא כר"ש דאמר ב"ד מביאין עם הצבור מת אחד מב"ד פטורין דהוי חטאת השותפין שמת אחד מהן אחד מצבור חייבין דאין חטאת צבור מתה וא"ל אביי שמעינן ליה לר"ש דאמר חטאת שותפין לאו למיתה אזלא דתניא פר ושעיר כו' פירוש וא"כ לר"ש מת אחד מב"ד חייבין אבל לר' יהודה דאמר ימותו יש חילוק דחטאת שותפין מתה ולכך מת אחד מב"ד פטורין אבל גבי צבור אין מיתה בצבור דלר"י נמי אמרינן לעיל האי טעמא וא"כ ע"כ נ"מ טובא לר"י ועוד לר"ש גופיה נמי תימה דמשמע דלדידיה נמי יש חילוק בין חטאת שותפין לשל צבור ונהי דס"ל דחטאת שותפין אינה מתה אלא רועה כשנתכפרו בעליה מ"מ יש חילוק דהיכא דמת אחד מהם ס"ל שפיר שאינה קריבה אבל בצבור אינה נדחית בשביל מיתת האחד אבל בשותפין נדחית דמהיכא תיתי לן דקריבה ועוד תימה מנא ליה לאביי התם דלר"ש נמי מת אחד מבית דין חייבין משום דאית ליה בהך ברייתא דאין חטאת שותפין מתה והלא מ"מ לא [קרבה] ומיהו אומר רבי דהתם [א] איכא למימר דמעיקרא בהוריות סבר טעמא דר"ש משום דאין חילוק בין שותפין לצבור אבל לפי מסקנא דספ"ק דהוריות מצינו למימר דלר"ש נמי מת א' מן השותפין פטורין ומוקמינן לה להך ברייתא דהתם כר"ש כדמוקמא רב יוסף לעיל והשתא קשה דנ"מ טובא בין השותפין לשל צבור ואפילו לר"ש כדפרישנא ומה דוחק כאן התלמודא לאשכוחי נפקותא ונראה לרבי דהכא בשמעתין לא מצי משכח הך נפקותא דודאי גבי חטאת כרת כגון פר הבא על חטאת חלב ודם יש חילוק בין מת אחד מב"ד למת אחד מן (השותפין) הצבור אבל גבי פר חטאת דיוה"כ שאינו בא על [ב] חטא אין מניחין מלהביאה בשביל אותו כ"ג שמת דאית לן למימר דבין לר"י בין לר"ש ראויה היא להקרבה ואינה נדחית כלל בשביל מיתת האחד ואין חילוק בין ציבור לשותפין בזה ואף על גב דבעי לאיתויי ראיה התם לעיל משעיר ראש חדש שבא מתרומת הלשכה שאינו בא על חטא מבורר ואע"ג דאיכא איניש דמיית ומייתינן ליה מדידיה ולא אמרינן דאין מיתתו דוחה אותו התם ודאי יש לחוש כי שמא כל המעות שלו וכי האי גוונא ודאי קפדינן אבל כשאין לו אלא חלק בו לא קפדינן כי הכא בפרו של אהרן ול"נ דלא קשיא ולא מידי דנהי דודאי נ"מ בין צבור לשותפין היינו כגון שני בני אדם או ג' או כגון ב"ד שיכולין למות כולן וכיון שמת אחד מהן נדחה הקרבן אבל

פר הבא על כל השבט בהא ודאי לא נ"מ אי מיקרו שותפין או צבור דכי היכי דאין חטאת צבור מתה לפי שאין מיתה בצבור הוא הדין נמי בשבט אחד מהאי טעמא דצבור נינהו כדאמרינן בבבא בתרא (דף קטו:) גמירי דלא כלה שבטא וקרינא בהן שפיר ראויה כפרה זו שתכפר על יוצאי מצרים והא דקאמר אביי בסוף פרק קמא דהוריות (דף ו.) דחטאת השותפין (מתה) שמעינן ליה לרבי שמעון דלא למיתה אזלא ומייתי הברייתא דפר ושעיר של יום הכפורים כו' ודחי ליה רב יוסף כהנים קאמרת שאני כהנים דעם לעצמן הן וחטאת צבור נינהו אבל אביי היה סבור דשותפין נינהו ול"ג התם שעירי ע"ז כי הכא דאי גרס ליה הוה מצינו למימר דלא מייתי ראיה מפר של יום הכפורים דההוא ודאי של צבור מיקרי אלא מייתי ראיה משעירי ע"ז דאית ליה לר"ש דבית דין נמי מייתי והילכך קרי ליה חטאת השותפין ומשום בית דין אבל פר של יום הכפורים חטאת צבור הוא והשתא א"ש דלא תיקשי דמאי שנא דקרי ליה אביי הכא חטאת צבור והא התם קאמר שמעינן ליה לרבי שמעון דאמר חטאת השותפין לא למיתה אזלא כו' וקרי ליה חטאת השותפין דהתם קאי אפר ושעירי ע"ז דמייתי ב"ד והכא קאי אפר יום הכפורים אבל התם אין לגרוס שעירי ע"ז ולומר דפריך מינה מדדחי אמר רב יוסף כהנים קאמרת ומהאי טעמא נראה לי דל"ג ליה הכא דאי גרס ליה היה יכול אביי להקשות (תימה) לו משעירי ע"ז דב"ד מייתי אם לא תאמר דקאמר אהני דמשל צבור מיהו שמעתין אתיא שפיר [ג] דבעי דקאמר הכא מאי נ"מ אי קרינן לפר של יוה"כ חטאת שותפין או חטאת צבור א] דלענין אין מיתה בצבור לא נפקא לן מידי אם דצבור נינהו כדפרי' וכן משמע ההיא דהוריות דכהנים קאמרת כו' זה נראה עיקר וזה הגהת רבי וחזרתי לתרץ ההיא דהכא לבין ההוא דהוריות בע"א דההיא דהוריות נ"ל דאית ליה דמייתי ר"ש טעמא לפר יוה"כ דחטאת השותפין אינה מתה במאי דקי"ל הלכה למשה מסיני דאין חטאת צבור מתה אלמא פשיטא ליה דשותפין לענין דין חטאת כצבור דמי וא"כ כי היכי דאין מיתה בצבור אין מיתה בשותפין ואין לדחות ראיה זו ולומר שזה ודאי יש ללמוד בחטאת שותפין מחטאת צבור דאין חטאת שותפין מתה כי כפרו בעליה כמו שחטאת צבור אינה מתה לפי שהטעם הגורם לחטאת צבור שאינה מתה דהיינו משום דלא משכחת בה ולד חטאת ותמורת חטאת וכולהו בחד מקום גמיר להו גורס כמו כן לחטאת השותפין שלא תמות דבה נמי לא משכחת ולד חטאת ותמורת חטאת אבל אחד מן השותפין [שמת] שלא תזיק לענין חטאת אין ללמוד ממיתת אחד מן הצבור דגבי צבור הוא דגלי קרא ראויה כפרה על יוצאי מצרים ולא גבי שותפין דהא לאו דיחויא היא דהא טעמא לא הוי משום דלא משכחת לה בצבור ושותפין ולד חטאת ותמורה לא תהא חטאתם מתה כי

לא נאמר בסיני אלא כך חמש חטאות מתות ביחיד ואין חטאת מתה בצבור אלא רועה ושכחו באיזה נאמרה הלכה למות ובאיזה לרעות כדמוכח בפרק שני דתמורה (דף טז:) ונודע להם על ידי דהוה קים להו שבמקום שנאמרה מיתה יש ה' מיתות ולד חטאת ותמורת חטאת וחטאת שמתו בעליה וכיפרו בעליה ועברה שנתה מתוך כך נתברר להם שביחיד נאמרה מיתה ובצבור רעייה אבל הטעם של רעייה לא תלאו הקב"ה בסיני לא בולד ולא בתמורה שאין בצבור ולא בשותפות דמסתמא כענין שנאמרה בסיני אר"ש בברייתא והוא תלה הטעם כמו שאין חטאת צבור מתה א"כ כך נאמר בסיני חטאת יחיד מתה וחטאת צבור רועה שאם נאמר בסיני חטאת צבור ושותפין רועה כך היה לו לומר לר"ש שאין חטאת צבור ושותפין מתה הואיל ונאמר בסיני שאין חטאת [מתה] אלא במקום שחמשתן יכולין להיות בענין זה כמו כן היה לו לר"ש לשנות אלא ודאי לא נתלה הטעם של רעייה בסיני אלא במה שהיא של צבור ומדמייתי ראיה מחטאת צבור שנאמרה בה רעייה בסיני לחטאת השותפין אלמא חטאת צבור וחטאת שותפין שוות ושמעינן מינה דה"ה כמו שבחטאת צבור אין מיתת אחד לא מעלה ולא מוריד לענין החטאת וגם בחטאת השותפין כמו כן ודחי רב יוסף התם בהוריות דלא מייתי ר"ש ראיה מינה לשותפין אלא כהנים גופייהו שהפר של יוה"כ מכפר עליהם והוו צבור דאיקרו קהל לגבי הפר דאיתקש לקהל לענין כפרת פר יוה"כ ומדמסיק ובעי מאי הוי עלה אי כאביי דאמר דמייתי ר"ש ראיה מצבור לשותפין ונלמוד משם שחטאותיהם שוין גם לענין שאין מועלת בשותפין כמו שאינה מועלת בצבור אי כרב יוסף דאמר דפר יוה"כ חשיב דצבור ולא דשותפין ומסקינן כאביי דבחד מקום גמיר להו אלמא חטאת דב"ד נמי אינה מתה וב"ד ליכא למימר [דחשיבי כצבור] אלא ודאי חטאת שותפין כחטאת צבור ירעה. הכי אתיא שפיר סוגיא דהוריות. וה"נ בשמעתין אתי שפיר להאי פירושא דלא מצי למימר השתא אליבא דר"ש נפקותא בין אי הוי פר יוה"כ חטאת צבור בין אי הוי חטאת שותפין אלא לענין איתויי פר הוראה אבל לענין מיתת אחד מן הבעלים אין חילוק לר"ש בין צבור לשותפין כדמסיק בהוריות כאביי ולא כרב יוסף ומיהו לרבי יהודה הוי מצי למימר נפקותא אי הוה פר יוה"כ חטאת השותפין [מעתה אם] היה מת אחד מן הכהנים אם מת אחר שהופרש הפר ימות הפר ואי הויא חטאת צבור לא מצרכא ביה מידי ויקרב דאין צבור מתים כדנפקא לן מכפר לעמך ישראל אבל מקרבן לא מיפטרי במיתת אחד מהם או מת אחד מב"ד שיהו פטורין מפר העלם דבר ואע"ג דמצי משכח הא נפקותא לרבי יהודה כדפרישית ניחא ליה טפי למינקט נפקותא דהיא אפילו לר"ש ומיהו מספקא לי קצת לרבי יהודה במת אחד מן הכהנים אי ימות הפר כי הדעת נוטה

לומר שלא ימות ואתי השתא שפיר טפי דאפי' לרבי יהודה אין למצוא נפקותא אחרת אלא אותה שאומר התלמוד אבל הטעם אינו ידוע לי כי למה לא ימות הפר במיתת אחד מן הכהנים אם הן שותפין כמו שאומר התלמוד בהוריות דשעיר ר"ח לא היה לו ליקרב אם מת אחד מן הצבור אי לאו דגלי קרא דאין צבור מתים ושמא בשביל שהפר קנוי לכ"ג יותר מלשאר הכהנים לפי שממנו הוא בא לכך לא תפסלנו מיתת אחד מהם אלא מיתת כ"ג לבדו תפסלנו לרבי יהודה. לשון רבי. ושוב כתב מה שכתבתי לעיל שהלכה נאמרה חטאת המתה ביחיד ולא בצבור אינו מיושב שאם כן לא היה להם להסתפק בימי אבלו של משה בולד חטאת ותמורת חטאת ומתו בעליה כי באחת מאותן לא היה ראוי לשנות ביחיד נאמרה ולא בצבור דהא ליתא בצבור כלל וכתב רבי כי שוב פירשה בענין אחר ואותו ענין לא ראיתי אבל כדפרישנא לעיל הוא נכון ונראה:

אימא לפי שאין חטאת השותפין מתה. ואביי קרי להו לכהנים צבור ואף על גב דבפרק קמא דהוריות (דף ו.) קרי להו אביי שותפין הכא קרי להו צבור לבתר דשמעה מרב יוסף דהתם וא"ת והא לקמן פרק שני שעירי (דף סה.) פריך אביי מהא מילתא דפר ושעיר כו' ומשני שאני קרבנות צבור כדרבי טבי כו' הא תינח שעיר פר מאי איכא למימר אלמא לא מחשיב פר קרבן צבור י"ל דאליבא דרבא איירי התם דלא קרי ליה קרבן צבור. מ"ר. א"נ לענין תרומת הלשכה כ"ע מודו דלא הוי של צבור [דמ"מ משלו] בעינן דאשר לו כתיב ולא שייך התם תרומה חדשה:

דלא מייתו כהנים פר בהוראה. פי' שאם תקראהו קרבן צבור יכול לטעות ולקרותו פר צבור שיביאו הכהנים פר בהוראה ומ"מ אפילו מאן דקרי ליה קרבן צבור לא מייתו כהנים פר בהוראה כדאמרינן פ"ק דהוריות (פסחים דף ו.) משום דלאו קהל איקרי הראויין לכפרה נינהו:

דף נ:

לדברי האומר פר יוה"כ כו'. דפליגי לעיל אי קרבן צבור הוא או לא ודלא כרבא דאמר לעיל דליכא פלוגתא בהא:

עושה תמורה או אין עושה כו'. צ"ע אמאי לא מיבעיא ליה אי מתה אי לא ואמאי פשיטא ליה במתה טפי מבתמורה:

ודוחה את השבת. משא"כ בתמורה דלא דחיא שבת ותימה לרבי מדתנן פרק מי שהיה טמא (דף צו:) הפסח שנמצא קודם שחיטת הפסח ירעה וכן תמורתו פירוש שנראה לשחיטת הפסח ונדחה כיון ששחט האחר שוב אין חוזר ונראה משמע הא אם שחט

התמורה לשם פסח דמהני ואם כן כשחל ערב פסח להיות בשבת קריבה לשם פסח ודחיא שבת ואומר רבי דאינה קריבה לשם פסח אלא כשחל בחול אבל בשבת אינה קריבה דלא דחיא שבת וכן תמורת אילו של אהרן דבסמוך לא דחיא שבת אע"ג דאילו דחי ליה וטעמא דלא דחי משום דאין יוצאין בה לא לשם אילו של אהרן ולא לשם פסח דכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין אלא שדין פסח יש לה ונאכלת כדין פסח אע"ג דאין נימנין על [שני] פסחים כאחד כדאמרינן בפרק האשה (שם פח:) מ"מ י"ל תמורת פסחו עם פסחו שדין פסח יש להיות לה דמסתמא בתמורת איל נזיר יש זרוע בשלה כמו איל נזיר עצמו אע"פ שאין אדם מתנדב כך אך קשה דקתני התם דנמצא קודם שחיטת הפסח ירעה וכן תמורתו משמע דאף תמורתו [נדחית] בשחיטת הפסח ולמה נדחה כיון שמתחילתו לשם כך קדשה שתקרב עם פסח וי"ל דלא קאמר בתמורה [דנדחית אלא] היכא שנשתיירה למחר הואיל ונראית לפסח אתמול ונדחה כפסח שעבר זמנה הויא לה דנראה ונדחה. מ"ר:

חלה על בעל מום קבוע ואינו יוצא לחולין ליגזז וליעבד. חדא מילתא היא שחלה על בעל מום קבוע לענין שאינו יוצא לחולין ליגזז וליעבד:

דף נא.

ונוקמה בפסח. הקשה ה"ר[115] אלעזר דבפסח היכי מיתוקמא הא קתני נוהג בצבור כביחיד ואי בעי למימר כמו שנוהג ביחיד בפסח שני כן נוהג בצבור בראשון אדרבה הראשון עיקר ואומר רבי דלר' נתן דאמר בפסחים (דף עח:) כל ישראל יוצאין בפסח אחד אתי שפיר דאכילה לא מעכבא והכי קאמר ונוהג בצבור ואף על גב שאין כולם אוכלין כביחיד והוי מצי לשנויי דלית ליה דרבי נתן וכמה משניות יש בפסחים דלית להו דר' נתן:

(**פסח שני**) **מי דחי טומאה**. ואע"ג דר"י קאמר בסמוך ודוחה את הטומאה מ"מ סתם משנה בפרק מי שהיה (פסחים דף צה.) דלא דחי טומאה. מ"ר:

דף נא:

תלמוד לומר אשר לו הכתוב שנה עליו לעכב. וא"ת אימא דלו שני לעכב בשל צבור ולו שלישי בשל אחיו הכהנים למצוה י"ל דטפי משמע לו שני לו ממש מלעכב בשל צבור. מ"ר:

[115] צ"ל אלחנן בפסח.

מספקא ליה קדושתיה אי כלחוץ ולכך עבוד שתי פרוכת. ולר' יוסי לא מספקא ליה לכך לא עבוד אלא חדא אבל לא ידעינן לדידיה קדושתיה אי כלפנים אי כלחוץ ולרבנן נמי אי לא הוה מספקא לן לא הוו עבדי שתי פרוכת שאין לחוש אי מוסיפין על אויר ההיכל או בית קדשי הקדשים וא"ת בשלמא לצד פנים אסור לעשות פרוכת דדילמא נכנסים שם לצורך עבודת היכל והוא קדוש קדושת פנים אלא לצד חוץ למה לא יעשוה מה יש לחוש י"ל כי פעמים יכנס שם [כדי] להקטיר קטורת על בין הבדים [שבולטין] בפרוכת כמין שני דדי אשה כדלקמן וא"כ היה מקטיר בחוץ. ריב"א:

עבוד שתי פרוכת. שלא היו יכולין לעשות שם חומה שעוביה אמה בלבד מפני גובה הבנין ולקצר בחלל היכל או קדשי הקדשים לא היו יכולין דהכל בכתב אבל הגובה הוסיפו על פי נביא כדכתיב גדול יהיה כבוד הבית ופלוגתא היא בב"ב (דף ג.) חד אמר בבנין שלו והיינו בגובה:

דף נב.

חביבין ישראל שלא הצריכן הכתוב לשליח. פירש רש"י שכל אחד מתפלל לעצמו שנאמר אשר ידעון איש נגע לבבו וגו' ואין נראה דאדרבה בהא כתיב חביבותא טפי גבי נכרים דכתיב ועשית ככל אשר יקרא אליך הנכרי על כן נראה כפירוש ר"ח שלא הצריכן הכתוב לשליח ביום הכפורים שבכל שנה היו פעמוני זהב ורמון כשנכנס להיכל להשמיע קול כאדם ששולח שליח להודיע שהוא בא אבל ביוה"כ היה נכנס בבגדי לבן בפנים ולא היה נשמע קולו בבואו אל הקודש ולכך כיון דאיכא חביבות כל כך מצי עייל להדיא. מ"ר:

ניעול בין המנורה לכותל. הוה מצי למימר דלאו אורח ארעא אלא משכח טעמא אפילו סבירא לן כרבי יוסי אי נמי לרבי יוסי דאמר שלא היה אלא פרוכת אחת צריך לומר כן אבל לרבנן דאמרי שתי פרוכת היו[116] לא עייל להדיא:

חמשה מקראות אין להם הכרע כו'. בב"מ (דף סא.) ובפסחים (דף כא:) פירש' אמאי לא אמרינן דקאי אדלעיל ואדלרע כמו את כספך לא תתן לו בנשך וגו' ושם הארכתי וגם בפ"ק דקידושין (דף לב:):

[116] צ"ל שלא עייל בהדיא מיקרי.

דף נב:

שאת דמשמע ליה דקאי אאם תיטיב אז לשון שאת סליחת עון או שאת אם לא תטיב לשון נשיאות עון ווי"ו של ואם יתירה ובירושלמי ראיתי שכתוב עוד מקרא ובני יעקב באו מן השדה כשמעם או כשמעם וגו':

וקם העם. קשה דבחלק (דף צ:) משמע מדר' יהושע דקאי אתרווייהו דקאמר שאלו רומיים את ר' יהושע מנין שהקב"ה מחיה מתים ויודע מה שעתיד להיות אמר להם הנך שוכב עם אבותיך וקם ודילמא וקם העם הזה וזנה נקוט מיהא פלגא בידך משמע דקאי אדלעיל ואדלרע וי"ל דפשיטא ליה דלא קאי אלא אדלעיל ויודע מה שעתיד להיות פשיט להו מדכתיב וזנה אחרי אלהי נכר:

או דילמא אידי ואידי פרים. ובפ"ק דחגיגה (דף ו:) מפרש למאי נפקא מינה:

החיצונה פרופה מן הדרום. אבל איפכא לא מצינו למיעבד שתהא חיצונה פרופה מן הצפון ופנימית מן הדרום דאם כן שמאלו כלפי ארון ואין זה דרך כבוד. ריב"א:

והתניא משנגנז הארון כו'. הוה מצי לאיתויי ברייתא דלקמן דארון גלה לבבל דס"ל להך משנה כוותה דקתני בה משניטל הארון:

מקלו של אהרן שקדיה ופרחיה. תמהני למה מזכיר ופרחיה והלא גמל שקדים ונראה כי מקצת הפרחים נשארו שלא גמלו שקדים ונשארו פרחים:

אתיא שמה שמה. וא"ת למה לי ג"ש הא כתיב ויניחהו אהרן לפני העדות משמע שלעולם צריך שיהא סמוך לו ויש לומר דהוה אמינא לפני העדות היינו מרחוק קמ"ל ג"ש דבעי שלעולם בעינן סמוך לו. ה"ר יוסף:

דף נג.

ותיפוק לי דקא מעייל ביאה ריקנית. דסבירא ליה להאי מקשה כרב אשי דאמר לקמן דאיכא עיכובא [אי נמי] לכולי עלמא ואפילו לרבא דאף על פי דלא נפקא ליה מהאי קרא נפיק ליה מקרא אחרינא תימה על מה ששנינו בפטום הקטורת והיא ברייתא שנויה בירושלמי חסר מכל סימן וסימן או שלא נתן לתוכה מעלה עשן או שחסרו חייב מיתה א"ר זעירא משום הכנסה יתירה מאי האי דאמר משום הכנסה יתירה אי דהזיד על הביאה חייב על הביאה ואי דשגג בביאה אם מקטירה חייב על הקטרה שפסולה ואי אין מקטירה מאי חיובא איכא ואומר רבי דהכנסה היא ביאה שנכנס להיכל בחנם כמו פועל בכניסתו משלו וחייב משום ביאה ריקנית. מ"ר. וה"ר מנחם פי' משום הכנסה יתירה כמו בהכנסה יתירה כלומר בהכנסה יתירה של יוה"כ שנכנס בה לפני ולפנים

דבההיא דוקא כתיב בה מעלה עשן ואין נראה דבכל יום נמי הוה שם מעלה עשן ומהאי קרא ודאי ילפינן וא"כ חיוב מיתה נמי ילפינן מיניה ועוד דבירושלמי דמכילתין פרק טרף בקלפי קאמר א"ר זעירא עובר משום הכנסה יתירא אלמא לאו איום הכפורים קאי. ה"ר אלחנן. ועוד ק"ל לפי סברתו שסובר שלא היה מעלה עשן אלא בשל יום הכפורים מאי האי דקאמר בסמוך יכול שניהם אמורים קודם מיתת בני אהרן ת"ל אחרי מות שני בני אהרן פי' שלא היו נענשים על מעלה עשן (שלא) שנצטוו ואי ס"ד שלא נצטוו [אלא בשל יוה"כ] והלא מתו בשמיני למלואים בניסן ויום הכפורים היה אחר כך ומה מפרש ר"א אלא ודאי הוה ס"ד [שנענשו] על מעלה עשן שלא שמו בקטורת חוץ ועל זה הוא מפרש שהעונש נכתב אחרי מותם. הג"ה:

שנאמר והבית ימלא עשן. אין זה אלא דמיון בעלמא דקרא גבי שרפים כתיב ולא גבי קטורת:

האי מוכן יעשה לאהל מועד נפקא. לעיל (דף מד.) לא שייך לאקשויי הכי גבי וכל אדם לא יהיה באהל מועד אין לי אלא אהל מועד שבמדבר כו' דהכא לא מיירי אלא בהזאות והקטרות ועוד דוכן יעשה משמע עשיה אבל לא יהיה אינו לא יעשה אלא [שלא] יכנס אחר עמו:

וחד לעכב. ואע"ג דכתיב עיכובא במה שנעשה בבגדי לבן בפנים לכולי עלמא הכא לא שייך למימר הכי שתיקון הקטורת אין חובה עליו לעשותו בו ביום אלא מאתמול וכן משמע לקמן בריש שני שעירי דלא מפקינן עיכובא למה שצריך שיהו שניהן שוין ולקיחתן כאחד:

ונתנו בני אהרן הכהן אש. ואע"ג דמוקמי ליה לעיל גבי הצתת האליתא במזבח החיצון מ"מ ה"ה דבכל מקום מצוה להביא מן ההדיוט:

אע"פ שהאש יורד מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט. הקשה ה"ר[117] אלעזר והלא קטורת היה על המזבח הפנימי ואש שמים על מזבח החיצון הוא דהוה אבל על מזבח הפנימי לא היה שם אלא מן הגחלים של מזבח החיצון וא"ל רבי כי קטורת נחשון היה שעשו על מזבח החיצון כדאמרינן במדרש שתיתי ייני עם חלבי בקטורת נשיאים שהיה על מזבח החיצון עם שאר קרבנות בשביל חיבתן של ישראל ומהאי טעמא נמי לא תיקשי למה היו שם שתי מחתות לקטורת ובמחתה הקריבוה יותר משאר קטורת שבכל יום שהיה על גב מזבח הפנימי דאיכא למימר דהוראת שעה היתה להניח בשתי

[117] צ"ל אלחנן.

מחתות ולהקריב במחתה בשביל שהיה על מזבח החיצון מיהו איכא תנא דאמר[118] בפ"ב שבפנים מתו ואם כן הלכו להקטיר בפנים ופליגא אהך דהכא כי אש של שמים לא היה שם ומיהו הא ודאי הוראת שעה היתה שמה שהיה צריך עוד מחתה:

דף נג:

מאי מצלי. בירושלמי מסיים בה ולא יגביהו שררה זה על זה וזהו שיסד הפייט בסדר יוה"כ לבל רדות עם קדש רב בצעיר:
מעשה בכהן אחד שהאריך בתפלתו. בירושלמי אמר שמעון הצדיק היה:

דף נד.

מתעסק ושוחק בקרדומו היה:
דוחקין ובולטין בפרוכת כו'. במקדש ראשון מיירי ופרוכת דבבי שהיה פתח בית קדשי הקדשים מכוון באמצעיתו ושם היה פרוכת כדלקמן אבל במקדש שני לא היה ארון:
ומראין להם שהיו מעורין. וא"ת אמאי לא חשיב להו בפ"ק (דף כא.) בהדי ניסי [בראי] כיון שהיו מראין אותן לעולי רגלים[119] למאי דס"ד שהן הכרובים שעשה שלמה מזה ומזה מראים כמו שאנו אומרים לעיל גבי לחם הפנים י"ל שאותם שהיו מעורין זה בזה אין זה נס שכך עשאם שלמה כמו הני דצורתא דלקמן לרבי אחאי ומקום ארון שלא היה מן המדה לא היו מכירין שלא היו מגביהין להם כל כך וגם לא היו [מודדין] וגוף הכרובים שלא היו מן המדה שהיו כנפיהן ה' אמות מימין וה' אמות משמאל גם בזה לא היו מכירין כל כך. מ"ר:

דף נד:

שברכתן ברכה וקללתן קללה. דכתיב אוררך ארור ומברכיך ברוך וחשיבותן גדול כל כך:
וחכמים אומרים אלו ואלו מציון נבראו. אאמצע עולם ואבן פנה שבתהום קאי שהתחיל כנגד ציון וה"ר יוסף לא היה גורס בהך ברייתא קמייתא אלו ואלו:
ולא היה מתכוין להזות לא למעלה כו'. לעיל בפ"ק (דף טו.) פירש במשנה דכל ז' ימים זורק כו' (אינו אלא פני קדים):

[118] צ"ל בת"כ.
[119] צ"ל דלמאי דס"ל.

דף נה.

מר כי אתריה ומר כי אתריה. וגם בלשון המקרא פעמים שמקדים חשבון מועט למרובה ופעמים אפכא:

לימד על הזאה ראשונה שצריכה מנין. מפרש בת"כ מדכתיב שבע פעמים ולא כתיב שבע טיפין פעמים משמע ליה שם מנין[120] שלא יטעה בהזאות ואומר ריב"א דבהא אתי למיטעי שאם לא ימנה הזאה ראשונה של מעלה לעצמה עם כל שבע של מטה יבא ויטעה ויכלול הזאה ראשונה בכלל אלו לחשבון שבע של מטה ויתחיל לומר בהזאה ראשונה שלמטה שנים ולאו אדעתיה להפסיק ולהתחיל פעם שניה אחת במתנות שלמטה וא"ת אי להא חיישינן למה לא יכלול הזאה ראשונה לכלל אלו שבע דלמטה וימנה עד ח' ולא אתי למיטעי י"ל דהא לא אפשר דמצוה להפסיק במתנות שלמטה מתוך ז' ולא מתוך ח' וה"נ משמע בירושלמי דגרס התם א"ר יוחנן כדי שלא יטעה א"ר זעירא כדי שיגמור הזאתו מתוך שבעה משמע שרוצה לומר כן כמו שפירשנו שאין לו למנות עד שמונה אלא עד שבעה וראשונה מונה עם כולן שלא יטעה. ריב"א:

לא היו שופרות לקיני חובה. בשאר קרבנות[121] נדבות לא היה צריך לומר שלא היו שופרות שהרי כיון שהן של בהמה טעונין סמיכה ואינו יכול להניחם ביד כהן לקנות לו קרבנו:

מפני תערובת חובה בנדבה. וא"ת בשל חובה עצמו איכא תערובת שיתערבו מעות של שנים ויקנה שני קינין לשניהן ויתן חצי של זה לזה וחצי מעות של זה לזה וכי תימא שמתחילתה התנו כך שכל קן שיקריב הכהן לשם בעליו יהיה שלו הא תינח למאן דאית ליה ברירה אלא לר' יהודה דלית ליה מאי איכא למימר ואית ליה הך דהכא שהיו עושין שופרות לקיני חובה אי לאו מטעמא דלקמן דחטאת שמתו בעליה כו' ואומר רבי שצרורות היו מעות של כל אחד ואחד והיו מפרישין מעות כל קן וקן לשם מי שהוא. מ"ר. וכן פי' ה"ר יוסף וה"ר אלחנן פירש דמיירי שפיר בלא צרורות ואפילו למאן דלית ליה ברירה שיתנו מתחילה אם יקח הכהן המעות של כל אחד ואחד מוטב ואם לאו יחללו מעות שלוקח הכהן אותו הקן בעבורו[122] של אלו בכל מקום שהן ויתן מעות הללו שהן חולין למוכר וזה מבורר מתחילה שהמעות שלו יתחלל כולם על הקן:

[120] מנין הס"ד ואח"כ שלא יטעה הוא התחלת דבור בפ"ע.
[121] צ"ל חובות.
[122] צ"ל על.

דף נה:

קינין הן תורין. שהמתנדב בני יונה והביא תורין לא יצא ידי חובתו או איפכא והלכך אע"פ שכולן נדבה ועולות צריך כתיבה לרבי יהודה:

וגוזלי עולה הן בני יונה. רבנן פליגי על ר' יהודה בשקלים (דף ט.) ואמרי דקינין הם חובה אחד לעולה ואחד לחטאת וגוזלי עולה הן כולן עולות נדבה ולדידהו אתי שפיר למה הן כותבין כאן קינין וכאן גוזלי עולה דקינין משמע ליה אחד לעולה ואחד לחטאת אבל לר' יהודה דאית ליה כולן עולות תימה למה לא היו כותבין כאן תורי עולה כמו כאן גוזלי עולה. ריב"א. וגם צ"ע למה לא היו שופרות לקיני נדבה של תורים כמו לשל בני יונה כיון שמתנדב מין זה והביא זה לא יצא כדאמרינן בפרק קמא דחולין. ה"ר אלחנן:

וזהב[124] **לכפורים**. פירש"י כמו כפורי זהב שלשים וריב"א[123] (גרס לכפורת והיינו) ריקוע פחים צפוי לבית קדשי הקדשים ולכפורת היינו לבית הכפורת כמו אחורי בית הכפורת ואומר רבי דהכי משמע בהדיא בירושלמי ובמסכת שקלים פרק התרומה (מ"ד) קתני שממותר התרומה היו עושין צפוי לבית קדשי הקדשים:

ונברור ארבע זוזי ונשדי במיא. אומר רבי שיתנו מתחילה שאם ימות אחד יהיו אותם המעות שישליכו לים המלח (יהיו) קדושים בעבורו ושלו יהיו קדושים לצורך החי ולדעת כן יתנו בקן לר' יהודה (ג"כג) ונמצ[125] שלבסוף שהשליכו ארבעה זוזי לים המלח לא היו קדושין אלא לצורך המת כיון דס"ד דיש ברירה וא"ת כיון [שיתנו] אפילו אין ברירה נמי דאמרינן בפרק בכל מערבין (עירובין לז.) וסבר ר' יוסי אין ברירה והתנן שתי נשים שלקחו קיניהן [בעירוב או שנתנו קיניהן] לכהן לאיזה שירצה כהן יקריב חטאת ולאיזה שירצה כהן יקריב עולה ומוקי לה רבה בשהתנו אלמא כשהתנו אין צריך ברירה והכא בעינן דיתנו ואפ"ה צריך ברירה[126] והכא מיירי שהתנו מתחילה כגון אם בא חכם למזרח וכן שני לוגין שאני עתיד להפריש כו' ועוד הקשה מ"ר היכי סלקא דעתך דמיירי מעיקרא בלא התנו והלא איך יכול הכהן לעשות עולה לשם זו וחטאת לשם זו כיון שנתערבו הדמים ואולי יקנה חציו משל זאת וחציו משל זאת אך י"ל דהוה מצי למימר וליטעמיך ומפרש רבי התם בשהתנו כלומר שהיו להם דמי קיניהן הקדש בשותפות ובשעת לקיחתן התנו וברורו זה הקן יהא קנוי ללאה מחלקה שבמעות וזה יהא קנוי לרחל מחלקה ופרכינן התם מאי למימרא ומשני מהו דתימא נגזור זימנין דלא

[123] צ"ל פי' היינו.
[124] צ"ל לכפורת.
[125] צ"ל ע"כ נמצא.
[126] צ"ל דהכי איתי' שמתנה.

התנו פירוש שיטעו להניח הקדשן בתערובת בשעת לקיחת הקינין כמו שהיה עד עכשיו במעות קמ"ל וכרב חסדא נמי קמ"ל שהכהן יש בידו לפרש איזהו חטאת ואיזהו עולה ורב חסדא יכול להשמיענו באשה אחת ולא נקט שתי נשים אלא לאשמועינן דלא גזרינן משום דזימנין דלא התנו וגרס וכדרב חסדא כו' דבהדי דאתא לאשמועינן [דלא] גזרינן אטו לא התנו אשמועינן נמי דרב חסדא דאל"כ למה הזכיר[127] ביחד חטאת ועולה וא"ת ומה שייך להזכיר לענין ברירה דאשמועינן כדרב חסדא יותר מתחילתה י"ל דטובא צריך משום דמעיקרא סלקא דעתך שהכהן מברר בהקרבתן איזה של רחל ואיזה של לאה והשתא כי אוקמי בשהתנו הרי מבורר משעת לקיחתן להכי איצטריך לפרושי בשינויא שאין הכהן מברר עוד אלא איזה חטאת ואיזה עולה. מ"ר. וכדפרשי' דבתנאי [מירי ואין] לפרש דבלא תנאי [דאם כן מאי] פריך ונשקול ארבעה זוזי ויאמר שיהיו לשם אותו שמת והנשארים יהיו לחיים דהא אפי' מאן דאית ליה ברירה לא מהני מידי כיון שהיו מעורבין דהא זהו דבר פשוט שאם יש כאן איסור מעורב שלא יוכל לומר זה האיסור יושלך לים המלח והשאר יהיו היתר כגון תרומה שנתערבה בחולין אין יכול לומר זו יהא של תרומה וזו יהא של חולין כיון שנתערב ועוד הביא ריב"א ראיה לדבר מדתניא בתוספתא דמעילה (פ"א) נזיר שהפריש מעותיו ואמר אלו לחטאתי ואלו לעולתי ואלו לשלמי [ונתערבו] אין לו תקנה מה יעשה יביא שלש בהמות בין ממקום אחד בין משנים ושלשה מקומות ומחלל דמי חטאת על חטאת דמי עולה על עולה דמי שלמים על שלמים פירוש ויצאו כל המעות לחולין ויתן לכל מוכר כפי חלקו אבל לא היה יכול ליתן כל המעות על הבהמה כשלוקחה ויאמר זאת הבהמה תהיה עבור החטאת דהא ודאי לא מהני מידי ועוד פירש ריב"א שאין לפרש דהכי פריך שילקחו כל הקינין באשראי ויאמרו מעות שבשופר שעתידין להיות עד אחר הקרבה יהיו מחוללין על קינין אלו ומעות של אותן שעתידין למות יעמדו בקדושתן ולא יתחללו על האחרים ואותן קינין עדיין הם חולין ועכשיו הוברר הדבר שכל אותן שקרבו כבר מחיים הוקדשו ואותם שנשארו ומתו הוברר הדבר שהקינין שעדיין חולין הן שלהן ואח"כ לוקחין ממעות שבשופר חוץ מנגד אותם של מתים ואומרים אם נשארו מעות של מתים בשופר[128] אלה שהם בידינו הרי הן מחוללין על מעות הקינין הללו של השופר שכבר הם חולין שנתחללו על הקינין ואותם לא יתחללו אלא יושלך לים המלח דאין חילול מועיל בהם כמו איסורי הנאה שאין להם פדיון והביא ראיה על זה מדתנן במס' זבחים בפרק התערובות (דף ע:) כל

[127] צ"ל ביחוד.
[128] מוטב ואם אלה הם בידינו כו'.

הזבחים שנתערבו בחטאות המתות או בשור הנסקל אפילו באלף ימותו כולן נתערבו בשור שנעבדה בו עבירה ירעו עד שיסתאבו כו' מכלל דברישא אין להם פדייה אפילו נפל בהן מום מדלא קתני ירעו מיהו יש לחלק בין מעות דהכא לבהמה דהתם שאין לה פדיון לפי שיש לה קדושת הגוף וגם לאחר פדיון אסורה בגיזה ועבודה ועוד שיש לנו לקיים בהם מצות הכנסה לכיפה לסקול השור והאי טעמא לא שייך הכא אבל הביא עוד ראיה ממסכת נזיר פרק מי שאמר (דף כו.) דקתני התם מי שהיה מחויב חטאת ואמר הרי עלי עולה והפריש מעות כו' עד סתומין ילכו לים המלח פי' כולן דאי חציים אפילו מפורש נמי ילכו דמי חטאת לים המלח ולמה ילכו כולם לים המלח יקח בהמה אחת ויאמר דמי עולה יהו מחוללין על בהמה זו בכל מקום שהן ויקח אלה המעות ויאמר אם אלו של עולה מוטב ואם לאו יהו מחוללין על של עולה ויתנם למוכר והשאר יוליך לים המלח אלא ש"מ שאין להם פדייה. ריב"א:

ונברור ונישקול ונישדי בנהר. וא"ת ולמה ישליך אותם במים והא אמרינן בפרק ולד במעילה (דף יא.) ובפרק הריני נזיר (דף כד:) מעות סתומין יפלו לנדבה והני סתומין הן דאי מפורשין הן הא דמי חטאת ועולה מעורבין זה בזה ואפילו הן בצרורות מ"מ לא ידע איזה שני דינרין לחטאת ואיזה שני דינרין לעולה ועוד למה לי למימר ר' יהודה לית ליה ברירה אפילו אין ברירה יכולין לתקן ויפלו של מת לנדבה שיקחו כל מעות החיים ויאמרו דכל היכא דאיתנהו יהו מחוללין על הקינין הללו ושל מת אם הם ממעות שנשארו בשופר מוטב ואם לאו יתחללו כל היכא דאיתנהו על אותם שבשופר שנתחללו כבר על הקינין ושל מת יתחללו עליהם ויפלו לנדבה[129] והך תקנתא יכולה להיות אם קנו קינין אחר שמת אבל אם קנו קינין קודם שמת ואחר כך מת קודם הקרבה אי אפשר אז לתקן אלא על ידי ברירה שיקרבו אותם מתחילתם לשם אותם שהם עתידין לחיות עד אחר הקרבה ואותם שמתו קודם הקרבה הוברר הדבר שלא נקנו לצרכם וי"ל שלעולם מפורשין הן כיון שאומר אלו לחטאתי ולעולתי והן בכיס אחד כדאמרינן בנזיר בההיא שמעתתא אמר רב אשי הא דאמרת מפורשין לא תימא עד דאמר אלו לחטאתי ואלו לעולתי ואלו לשלמי פי' ואינו מניחן יחד אלא אפילו אמר אלו לחטאתי ולעולתי ולשלמי מפורשין הן ואיכא דאמרי אפילו אמר אלו לחובתי מפורשין הן כיון דלא אמר אלו יהו לנזירתי וללידתי. מ"ר. ועוד דבלאו הכי נמי כמפורשין הן שאם הן בצרורות יקנה הכהן קן אחד מאותן המעות שני בני יונה ואומר מעות חטאת יהו מחוללין על זה ומעות עולה על זה ואם מעורבין מעות כולם (בלא) בשופר בלא בצרורות בשעה שיקח אותם הכהן

[129] צ"ל ולזה י"ל דהך.

קן ראשון נוטל ד' זוזי ויאמר שיתחללו מעות הראשון של קן זה דמי חטאת על יונה זו ודמי עולה על זו כל היכא דאיתנהו ואם הם אלה שבידי מוטב ואם לאו יתחללו אותם שבידי על מעות שבידי של ראשון שחללתי כבר על הקן וכי האי גוונא פרישית לעיל אם נעמיד מעות של שופר בלא צרורות כדפי' ה"ר אלחנן:

ונישקול ארבע זוזי ונישדי בנהרא. פירש רש"י ארבע זוזי היינו חצי סלע צורי הקן והפרידה הוי שני דינרין שהוא רובע סלע צורי דהוי ח' דינרין והיינו הא דאמרינן בכריתות (דף ח.) ועמדו קינין בו ביום ברבעתיים שני רבעים לשתי פרידות ואמרינן נמי (שם דף ט.) גר בזמן הזה צריך שיפריש רובע לקינו וק"ל מדאמרינן בפרק שני דכריתות (דף י:) בשמעתא מיכן אתה דן לעשירית האיפה בפרוטה מדאמר רחמנא איל בן שתי שנים בכסף שקלים מכלל דכבש בן שנתו בסלע ומדחס רחמנא עליה דדלות למיהוי משית עשר בעשירות דתנן ועמדו קינין בו ביום ברבעתיים חס רחמנא כו' אלמא רבעתיים היינו משיתסר בסלע והיינו רובע בדינר וא"ת והא אמרינן בב"מ פרק הזהב (דף נב.) בדינר עד רובע ומפרש התם רובע שקל מדלא קאמר עד רביע ומאי קושיא והא פירש הכא דרובע היינו רובע דינר י"ל דהתם דייק מדהזכיר דינר הוה ליה למימר רביעין ומדקאמר רובע ש"מ רובע שקל קאמר אבל בעלמא הוי רובע רביע דינר וא"ת א"כ אמאי נקט הכא ד' זוזי שהוא ב' דינרים י"ל שבימי התלמוד היו יקרים א"נ ארבע זוזי לאו דוקא אלא כן דרך התלמוד כמו (ב"מ דף סט:) שקול ארבע זוזי והב לפלניא ועל ההיא דהתם דאמר כבש בסלע ק"ל מדאמרינן בריש איזהו מקומן (זבחים דף מח.) דחטאת בת דנקא וכן בכריתות פרק דם שחיטה (דף כב:) ומשמע דדוקא קאמר כדאמרינן בחגיגה מעה כסף בפ"ק דחגיגה (דף ב.) וי"ל דמצוה מן המובחר בסלע אבל לכל הפחות יש לך להביא בת דנקא ועוד קשה לרבי דאמרינן בפרק בתרא דכריתות (כז.) מפני מה לא נתנה תורה שיעור למחוסרי כפרה שמא הוזלו טלאים ואין להם תקנה לאכול בקדשים ואילו בפרק שני דכריתות קאמר חטאת יולדת שהיא ממחוסרי כפרה שהוא בסלע י"ל דודאי יש לו להביא שמינה ואם מצא בפחות מדנקא מיהא שפיר דמי וא"ת מדתנן בפרק בתרא דמנחות (דף קז:) כבש יביא הוא ונסכיו בסלע אלמא כבש עם הנסכים בסלע י"ל דלעולם הוי סתם כבש בסלע בין יש בו נסכים בין אין בו נסכים. מ"ר:

ונשקול ארבע זוזי ונישדי במיא. ויש ספרים דגרס לנהרא ונראה דע"י שחיקה קאמר כדאמרינן בפסחים בפרק כל שעה (דף כח.) דבין לרבה ובין לרב יוסף בשאר נהרות בעי שחיקה או יטיל לים המלח בעיניה ואמרינן נמי[130] במעין ובנהר גבי הפריש מעות

[130] צ"ל במעילה ובנזיר.

לנזירותו ומת יוליך הנאה לים המלח וגם בזמן הזה כשאנו מחללין כרם רבעי צריך לשחוק הפרוטה ולהשליכה לנהר. מ"ר:

ה"ג דתניא הלוקח יין וכו'. ובריייתא היא דבמשנה לא מסיים בה דברי רבי יהודה וכו': **מבין הכותים**. וקודם שגזר ר"מ על יינן כפירוש רש"י וא"ת מ"מ לר' יוסי ור' שמעון דהכא סברי דגרי אריות הן ובמנחות פרק העומר (דף סו:) ואיך שותין מיינן י"ל במטהר יינו על כך א"נ [אע"פ שגזרו על יינן דנכרים] לא גזרו על יינן דכותים לפי שלא להוטין לנסך אחר ע"ז כדאשכחן גבי בנות כותים נדות מעריסתן וגם בנות נכרים ששתי גזירות היו בפרק בנות כותים אע"פ שגזרו על פת כותים כשעלו מן הגולה כמו שמפורש בפרקי דרבי אליעזר (פ' לח) לפי שהיו אז מסכסכין לבוני הבית מ"מ על יינם לא גזרו. מ"ר:

מבין הכותים. אבל מעם הארץ הוא ודאי מפריש תרומה גדולה כדאמרינן בסוטה (דף מח.) ולא אמרו נמי בעם הארץ שימתין למוצאי שבת אלא יכול להפריש למחר בשבת כדתנן בפרק בתרא דדמאי (מ"א) המזמין את חבירו שיאכל אצלו ואינו מאמינו על המעשרות אומר מערב שבת מה שאני עתיד להפריש למחר כו' אבל הכא מיירי מה שאני עתיד להפריש למוצאי שבת מדקתני סיפא אי אתה מודה שמא יבקע הנוד כו' ואי בשבת מה יש לחוש והלא יפריש בשעת שתיה. מ"ר. ומה שנחשדו כותים על התרומות ומעשרות היינו משום דלית להו לאו דלפני עור לא תתן מכשול וא"ת הא איכא לאו דלא תגזול י"ל דהוי ממון שאין לו תובעין ועוד כל זמן שלא הופרש אינו רשאי ליתנו לא לכהן ולא ללוי וה"ר אליהו פירש דדרשי עשר תעשר ולא מוכר תבואת זרעך ולא לוקח כדדרשינן בהשוכר את הפועלים (דף פח:):

דף נו.

עשרה מעשר ראשון. וא"ת כיון שהופרש כבר שני לוגין אם כן אין העשרה של מעשר שלימין וי"ל דיעשה מדות קטנות אי נמי כי שני לוגין אינו אלא בספק כי שמא הפריש הכותי תרומה למאכלו וצריך להפריש ממאה אלו עשרה שלימין והוו שני לוגין ספק כולן תרומה ספק מעשר מעורב בהן ונותנן לכהן מיהו זה התירוץ אינו נראה לה"ר אלחנן דהא אמרינן בפ' שלשה שאכלו (דף מז:) דבמאי דכתיב באורייתא מזהר זהירי ואם הפריש למאכלו אם כן הפריש הכל ואין צריך לעשר כלל ואם למכור לא הפריש כלום וצריך לחזור ולהפריש הכל אלא ודאי עשרה קטנים קאמר ועוד הקשה דהא רבי שמעון אית ליה בפרק העומר במנחות (דף סו:) דכותים גרי אריות הן ואית ליה במסכת תרומות ומייתי לה בפרק שני דקידושין (דף מא:) דנכרי ליתא בתרומה דנפשיה אם כן

מה מועיל מה שהפריש על כן נראה תירוץ ראשון והא דנקט כותים דלפירוש זה דליתיה בתרומה דנפשיה אפילו טבל גמור נמי איכא למימר משום רבי מאיר נקטינהו דאית ליה התם גירי אמת הן אבל זו קושיא אחרונה אין נ"ל דכותים שאני ממאי דתנן הכותי והנכרי שתרמו תרומתן תרומה ותנן בדוכתא אחריתי תרומת נכרי מדמעת ורבי שמעון פוטר ולא מדכר כותי ש"מ דמודה בה דתרומתו מדמעת וטעמא כיון שגר הוא בידו לתקן עצמו מיד ובני ברית קרינן ביה:

ומיחל ושותה מיד. פירש רש"י מחלל מעשר שני שיש לו בתוך ביתו דכל מה דאפשר לתקן יתקן ואין נראה לריב"א כי מה חילול תופש כאן כיון שלא הפריש כלום עד למוצאי שבת ולא בירר מקום או לצפונו או לדרומו הא תנן בפרק ג' דתרומות (מ"א) התורם קישות ונמצאת מרה כו' עד האומר תרומת כרי זה בתוכו כו' וחכמים אומרים עד שיאמר לצפונו או לדרומו ואפילו לרבי שמעון נמי[131] כיון דקרא עליו שם כדאמר בפרק בכל מערבין (עירובין לז:) שאני התם דאיכא סביביו ועוד הקשה מדתנא בתוספתא דמעשר שני (פ"ג) המוליך פירות מעשר שני ממקום היוקר כו' עד [האומר] כו' וחכמים אומרים עד שיקבע מקום לצפונו או לדרומו ועוד קתני בסיפא מעשה ברשב"ג ור' יהודה ורבי יוסי שנכנסו אצל בעל הבית לכזיב אמרו לו נראה היאך בעל הבית מתקן פירותיו כיון שהרגיש בהם הביא להם דלוסקמא מלאה דינרי זהב אמר להם כך אני עושה מעשר שני שבחפץ זה מחולל על איסר זה אמרו לו צא ואכול מעותיך נשכרת מעות ואיבדת נפשות פירוש מעותיך חולין כיון שלא קבעת מקום לצפונו אך י"ל זו משום דהאיסר איני מבורר ומעורב בין מעות אחרות ומפרש ריב"א דהכא מירי שקבע לו מקום או לצפונו או לדרומו וגם פירש רבינו יעקב דמיחל לשון חילול כדתנן במשנה (דשביעית פ"א מ"ח) עד שיחולו ומפרש בירושלמי עד שיעשו חולין ואין נראה לרבי דאם כן ליתני הכא לצפונו ולדרומו כמו בשאר בבות בפרק בתרא דדמאי וכ"ת משום דידע שיעורא דמנין הלוגין הוי כמו שקבע מקום אין זו סברא כלל ועוד דבמסכת דמאי בפ' בתרא קתני היו לו תאנים של טבל כו' וקתני מה שאני עתיד להפריש וקתני בתר הכי היו של דמאי כו' וקתני בה לצפונו או לדרומו אע"ג שמשמע דקאי אמנינא ששנה לעיל גבי טבל ודאי ואע"פ שלא שנה אותו באותו בבא וע"ק [דבתוספתא] קתני שני לוגין שאני עתיד להפריש כו' הבאין אחריהן מעשר ראשון כו' הבאין אחריהן מעשר שני משמע בהדיא דקאי אמעשר אשאני עתיד להפריש ואין כאן בירור מקום ואין לפרש

[131] צ"ל כגון.

דהכי קאמר[132] (להפריש כו') הבאין אחריהן היינו הסמוכין להם שהוא בירור מקום כמו לצפונו ולדרומו דלא משמע כלל הכי ועוד הבאין אחריהן דמעשר ראשון היינו[133] שיריק אחריהן למוצאי שבת דליכא לפרושי שסמוכין להם עכשיו שהרי יתערבו בכל החבית ונמצא שותה טבלים ע"כ נראה לרבי כמו שפי' רבי אלחנן בן הר"י בן רבינו מאיר מיחל לשון מתחיל כמו על העיר אשר נקרא שמי עליה אנכי מחל וגו' (ירמיהו כ"ה:כ"ט) ובערוך גרס בשם רב האי גאון מוהל ושותה מיד כלומר מוזג ושותה כמו סבאך מהול ונראה דקמ"ל דמוזג ויכול לשתות ממנו קבע דמזיגה קובעת למעשר כדאיתא בפ"ק דשבת (דף יא:) מיהא אי שבת קובעת מן התורה אין זה חידוש ולא נקט מזיגה בשביל כך וא"ת מאי שנא דהכא לא קתני צפונו ודרומו ומחולל על המעות כי היכי דקתני בכמה משניות במס' דמאי גבי דמאי ואומר רבי דשאני גבי דמאי ששותה הכל ואין נותן לכהן כלום אלא תרומת מעשר שבו דתרומה גדולה כבר הפריש עם הארץ [ולהכי] קתני תקנתא דמעשר שני כדי שיוכל לאוכלו מיד אבל גבי יין כותים וטבל ודאי צריך ליתן לכהן וללוי ולמה יקבע מקום ויחלל כיון שאינו אוכלו. מ"ר. וא"ת כיון דטעמא דהך ברייתא משום דאין ברירה לר' יהודה א"כ מאי קאמרי בברייתא אי אתה מודה שמא יבקע הנוד ונמצא שותה טבלים למפרע כדאמרינן בעירובין וגיטין וסוכה ומאי קושיא והלא הן עצמן טעמייהו משום דאין ברירה אבל אי הוו סברי יש ברירה לא היו חוששין לבקיעת הנוד ולמה מקשינן ליה לר"מ טעם שאינו אמת ואומר רבי דה"נ אשכחן בזבחים פ' התערובות (דף עז:) שמקשה רבי אליעזר לחכמים טעם שאינו תופס אמת (בזבחים פרק התערובות) גבי איברי בעלי מומין שנתערבו באיברי תמימין כו' גם בכמה מקומות פירש בזה הענין ואין לי להאריך פה כאן:

דף נו:

רבי יוסי ור"ש אוסרים דאין ברירה. והכי מסקינן בפרק בכל מערבין דלית ליה לרבי יוסי ברירה וקשה לרבי דרבי יוסי אדרבי יוסי דבגיטין בפרק מי שאחזו (דף עג:) גבי מה היא באותן הימים וא"ר יוסי מגורשת ואינה מגורשת ולכי מיית הוי גט אלמא סבירא ליה יש ברירה דהכי דייק בפ' כל הגט (שם דף כה.) על רבי יהודה ואין נראה לומר דלרבי יוסי הוי ספק אף לכי מיית דהא כי היכי דלרבי יהודה דהויא כאשת איש לכי מיית מגורשת ה"נ מסתמא לרבי יוסי ואומר רבי דשאני התם כי הדבר עומד להתברר

[132] צ"ל תשעה.
[133] צ"ל שיפריש.

ממילא אם ימות אם יחיה ולכך יש ברירה אבל כאן אין הדבר עומד להתברר וכן בההיא דעירובין דמעשר שני זה מחולל על הסלע שתעלה מן הכיס דמסקינן התם לרבי יוסי דלא חילל היינו נמי דבר שאינו עומד להתברר מיהו כי האי גוונא קאמר בריש כל הגט על רבי יהודה ומפליג בין תולה בדעת אחרים לתולה בדעת עצמו והאי שינויא דעומד להתברר דפירש [הוי] מצינן למימר התם אבל לרבי שמעון לא היה יכול לומר שם זה החילוק. הגה"ה. ומכח זה מתרץ רבי הא דקשיא ליה דשמואל אדשמואל דאית ליה ברירה בגיטין בפרק מי שאחזו גבי הא דאתקין בגיטא דשכיב מרע אם מתי יהא גיטא אלמא אית ליה ברירה ואילו בשלהי ביצה (דף לז:) לית ליה לשמואל ברירה גבי שנים ששאלו בהמה וחבית בשותפות ואומר רבי דשאני בההיא דביצה שאין הדבר ניכר שיהא עומד להתברר שמלוה חלק פלוני לזה וחלק פלוני לזה קודם שחלקו אבל גבי אם לא מתי הדבר עומד להתברר אם יחיה או לאו מיהו קשה לרבי מדאמרינן בב"ק פרק מרובה (דף סט.) אי הכי קשיא דר' יוחנן אדר' יוחנן דאמר ר' יוחנן כל המתלקט כו' והאמר ר' אסי אמר ר' יוחנן האחין שחלקו לקוחות הן כו' ומאי קושיא והלא גבי כל שילקטו עניים היום הדבר עומד להתברר לאיזה ילקטו איזה לא ילקטו אבל גבי אחין אין להתברר חלק הראוי לכל אחד ואחד ועוד אמאי בעי למימר מעיקרא דמהפכינן ברייתא כל שילקטו משום ההיא דהלוקח יין והלא התם אין הדבר עומד להתברר כי יבקע הנוד כמו שהוא עומד להתברר גבי ילקטו ואומר רבי שהיה יכול לומר כן אלא שרוצה להעמיד שם תירוץ אחר אבל קשה לה"ר אלחנן דר' מאיר אדרבי מאיר דבהך דהלוקח יין אית ליה ברירה ובבכורות פרק יש בכור בגמרא מי שלא ביכרה כו' מספקא ליה אי יורשין הוו אי לקוחות הוו אלמא מספקא ליה אי יש ברירה אי לא ועוד קשה דרבא אדרבא דקאמר התם בפרק יש בכור דר"מ ורבי יהודה אית להו דרב אסי דמספקא ליה אי יורשים הוו אי לקוחות הוו ובריש כל הגט קאמר רבא דבין לרבי יהודה בין לר' שמעון אית להו ברירה וטעמא דהלוקח יין משום דיבקע הנוד וע"כ נראה לרבי דאפילו האי דאית ליה אין ברירה יכול לסבור דיש ברירה כשהתנה בפירוש כגון ב' לוגין שאני עתיד כו' והריני בועליך דפרק כל הגט והרי זה גיטיך מהיום כו' דפרק מי שאחזו ובתירוץ זה מיתרצא קושיא[134] דרבי יוסי אדרבי יוסי ודשמואל אדשמואל דשאני גבי גט דשכיב מרע שהתנה מתחלה ועוד הקשה ה"ר אלחנן למה מקשה בבבא קמא מדרבי יוחנן דכל המתלקט להההיא דאחין שחלקו לישני ליה דגבי מתלקט איכא תנאי וי"ל כדפרישית דאינו חושב תירוצו של איפוך עיקר ולפירוש רבי דמפרש בשמעתין דברירה גבי ההיא דלא מצא ידיו

[134] צ"ל דר' מאיר אדר' מאיר.

ורגליו דרבי יוחנן[135] לית ליה ברירה כו' שאפי' אותן תנאים שסוברים אין ברירה לא היו מודים לרבי יוחנן דאין ברירה גבי אחין שחלקו אלא ילפינן מחלוקת ארץ ישראל אתי שפיר שסובר התלמוד דרבי[136] יוסי סבר דאין ברירה ויש לנו לסבור דאין ברירה אפילו במקום שיש תנאי ועוד אומר ה"ר אלחנן שלא קשה מידי דאי הוה משני הכי מההיא דאחין שחלקו תיקשי ליה דריש פרק כל הגט דקאמר התם אף אחרון נמי אינו פוסל משמע התם דלית ליה ברירה לרבי יוחנן אע"פ שיש תנאי:

מ"ש לכאן ולכאן דלא דאין ברירה. מהך שמעתא קשה לרבי על הך דאמר רב בעירובין פרק בכל מערבין (דף לו:) דליתא למתניתין דיש ברירה מקמי דאיו [דאין ברירה] ופריך אדרבה ליתא לדאיו מקמי מתני' ומשני הא שמעינן לרבי יהודה דלית ליה ברירה דתנן הלוקח כו' וקשה לרבי אדרבה ליתא לדאיו מקמי מתני' דאית ליה לרבי יהודה ברירה וכן מתני' מה היא באותן הימים דמוכח מינה התם דאית ליה לרבי יהודה ברירה וכן ההיא דכל שילקטו עניים דמרובה וההיא דהלוקח איכא לפרושי טעמא משום בקיעת הנוד ואומר רבי שיש לחלק בין תולה בעצמו בין תולה באחרים כגון ההיא מה היא באותן הימים שהדבר תלוי בידי שמים וכן ההיא דכל מה שילקטו עניים אבל ההיא דעירובין הדבר תלוי בדעת עצמו ולהכי קאמר ליתא מתני' מקמי דאיו והאי חילוקא מחלק בפרק כל הגט (דף כה.) וא"ת ומאי פריך ומאי שנא לכאן ולכאן דאין ברירה כו' שאני הכא דתולה בדעת אחרים וי"ל דכולה ר' יוחנן מסיק לה דלית ליה חילוק בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים כדמוכח במרובה וא"ת הא בשילהי ביצה (דף לז:) קאמר איפוך רבי יוחנן אמר יש ברירה ורבי הושעיא אמר אין ברירה ופריך התם מדאיו דא"ר יוחנן וכבר בא חכם אלמא אית ליה לרבי יוחנן דאיו וכדמתרץ גופיה וי"ל דהוה מצי לדחויי דר' יוחנן לית ליה דאיו אע"ג דמתרץ לה דעל כרחין לאו קושיא היא דהתם הוי מצי לדחויי דר' יוחנן כרבנן דרבי יהודה דאיו סבירא ליה דיש ברירה בדרבנן אלא שמתרץ יותר בטוב ונ"ל דעל כרחך צריך אתה לומר כך דלא סבירא ליה לדאיו דאי סבירא ליה כוותיה תיקשי לך דרב אדרב דמתרץ לברייתא דאיו א"כ לית ליה ברירה ואילו בשילהי ביצה קאמר גבי שנים ששאלו בהמה וחבית בשותפות דאית ליה לרב ברירה אלא ש"מ דרב אליבא דר' יהודה אירי ולא סבירא ליה אבל קשה לרבי משמעתין[137] דאיכא דמדמי ההיא דלא היו שופרות לקיני חובה כו' שהדבר תלוי בידי שמים להההיא דאיו שהדבר תלוי בידי עצמו וכן הלוקח יין והאי קושיא נמי קשה למאן

[135] צ"ל אין לו ברירה כל כך.
[136] צ"ל יוחנן.
[137] צ"ל דהיכי מדמי.

דמפליג בריש כל הגט (דף כה.) לתולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים. מ"ר. גי'. ואני הייתי רוצה לומר להעמיד בין תולה בדעת אחרים לדעת עצמו דההיא דשקלים תולה בדעת אחרים היא ליתא מקמי ההיא דגיטין דמה היא באותן הימים כו' וההיא דכל שילקטו דהוי תלויין בדעת אחרים ויש ברירה וסוגיא דהכא כמאן דלא מפליג בין תולה בעצמו לדעת אחרים ורבי אמר לי כי אין לשבשה כל כך מפני ההיא דעירובין כי אינו כל כך טעות אם לא נגרוס לכאן ולכאן למקום שארצה אלך וצ"ע וה"ר אלחנן פי' דשאני הכא לפי שכשהכניס מעות דמי חטאתו בשופר לא התנה בפירוש בעצמו אם ימות ילכו לים המלח ולכך אין ברירה אבל גבי גט התנה בפירוש אם ימות וכן גבי כל שילקטו ולכך יש לנו לומר דיש ברירה והא דמייתי בשמעתין (ראיה) דלית ליה לרבי יהודה ברירה מההיא דאיו הכי מייתי ראיה מדלית ליה לרבי יהודה ברירה כשתולה בדעת [אחרים] והתנה ה"ה נמי דלית ליה היכא דתולה בדעת [עצמו] בלא התנה ורבי יוחנן דלית ליה האי חילוקא יסבור דליתא לדאיו מקמי משנה דעירובין ודפרק מי שאחזו ובריית דמרובה ואע"ג דמשנה דשקלים מסייע לדאיו מ"מ יאמר דליתא להך משנה ובריית דהלוקח יין מקמי[138] כמה סתמי משניות ובריית אחת וגם ההיא דהלוקח יין יש לדחות דטעמא משום בקיעת הנוד:

דף נז.

הניחא למאן דאמר הימנו ודבר אחר לא הוי היקש. כי הכא דבין בפר ובין בשעיר כתיב מעלה ומטה אלא שהמנין לא כתיב שם ואם תאמר לדידיה נמי מי ניחא והא קאמר לעיל לא יאמר מעלה בפר דגמר ממעלה דשעיר כו' והיכי הוה גמר אי לא הוה כתיב ביה בפירוש והא דבר הלמד בהיקש אין חוזר ומלמד בהיקש וי"ל כי התלמוד לא חש להאריך בהך סוגיא לשיטת התלמוד דלעיל אלא סתמא פריך דלהאי תנא אתי שפיר האי אבל לאידך תנא מאי איכא למימר ובמסקנא מיתרצא שפיר:

חוץ מבפנים בחד זימנא גמיר. פירש רש"י אי נמי סבירא לן דפנים בהיקש למד יכול ללמוד על ההיכל בבת אחת מה שכתוב בו בפירוש כגון אחת למעלה בשעיר ושבע למטה בפר ועמהם אף מה שלמד בהיקש וצ"ע בכל דוכתא שמזכיר למד מן הלמד הלא יש ללמדו כעין פירוש זה ופירש ר"ח כלומר הא דגמרינן בהיקש שיהא אחת למעלה ושבע למטה בפר ושעיר גמרינן כולו בהיקש שיהא כן בחוץ כפנים ויש ספרים דגרסי חוץ ופנים בחד זימנא גמר וזה הלשון דחוץ ופנים משמע כדפרישית. מ"ר:

[138] צ"ל שתי.

ה"ג תניא נמי גבי פר העלם דבר של ציבור. כי זה אינו משנה:
והיו עליה כמה טיפי דמים של פר כו'. ופליג ר' אליעזר אתנא קמא וא"ת מאי קושיא דילמא שלא במתכוון עשו כדקתני נמי ואם נגעו נגעו י"ל שכולן לא היו נוגעין כיון שלא במתכוין עושה כן ועוד שהכהנים זריזין הן. מ"ר:
שלא כסידרן. שלא היו אחת למעלה ושבע למטה כסדר פר יום הכפורים אבל רש"י פירש גבי כסדרן דיום הכפורים כולם זו למטה מזו ואין נראה דהא לא בעינן אלא אחת למעלה אבל בשבע שלמטה אין חילוק אם הם אינם כסדרן אלא שיהו כולו למטה מן הראשונה[139] דבגמ' דלעיל לא מיירי אלא שמצריך שיהא באחת גב ידו למטה ובשבע גב ידו למעלה וה"ר יוסף פירש שלא כסידרן[140] דמני שלא היו שם אלא שבע וצ"ע אם היו בפר ושעירי ע"ז שמונה או שבע[141]:
נתערבו לו דמים בדמים. פירוש היינו קודם [שיזה] מתנות שבהיכל דאי קודם מתנות שבפנים והא אמר עולא לקמן שעיר ששחטו קודם מתנות שבפר שבפנים לא עשה ולא כלום ומסתמא לא פליג אדעולא:
התורה אמרה וכלה מכפר את הקדש כו'. ה"ר יוסף לא גריס ליה וכלה מכפר את הקדש דלקמן דרשי ליה ר"ע ורבי יהודה לדרשא אחריתא וגירסא משובשת היא בספרים לפי שראו והתורה אמרה כו' אלא ודאי גרס והתורה אמרה כלה דם הפר ואח"כ כלה דם השעיר דאיכא מ"ד לקמן דסידרן מעכב ואפילו למאן דאמר לא מעכב מצוה מיהא איכא והוי כי ההוא דבסמוך והתורה אמרה תן למעלה ואח"כ למטה אבל וכלה דם הפר כו' משמע דלא קפיד אלא במה שמקדים שעיר לפר אבל במה שנותן של שניהם ביחד אינו מקפיד וכן לקמן גבי נותן שבע למטה לשם פר ולשם שעיר וגימגם קצת אמאי לא קפיד בהכי:
נותן אחת למעלה ושבע למטה לשם פר. ואע"ג שמזה נמי דם השעיר הני הזאות בטלות הן דאינו מתכוין להזאות מדם השעיר ואפילו למאן דאמר מצות אין צריכות כוונה היינו כשהגיע זמנו אבל כאן לא הגיע עדיין זמן הזאת דם השעיר ומשום בל תוסיף ליכא שלא נאמר בל תוסיף אלא כשהוא בעצמו כדאמרינן בר"ה (דף כח:) לא נאמר בל תוסיף אלא כשהוא בעצמו ועוד דספיקא הוא:

[139] צ"ל דבמנגדנא.
[140] צ"ל מפני.
[141] עי' לעיל טו. ויג: בלשון רש"י ז"ל ועיין ש"י.

דף נז:

למעלה הוא אומר ואת דמו ישפוך כו'. הא לא מצית למימר דדוקא כתיבי דלמעלה א"צ אבל למטה צריך דהא פשיטא דשוין הן ועוד דהיקש הוא דכתיב למטה ואם נפש ואמרינן וי"ו מוסיף על ענין ראשון:

עירה דם הפר כו'. מדנקט הכי ולא נקט עירה הדמים זה בזה או כוס זה בזה משמע דדוקא נקט הכי אבל איפכא לא ושמא לפי שדם הפר מרובה ונופל שם הכובד היה מתערב יפה ומשום הכי נמי היו חוזרין ונותנין אותן לתוך הריקן:

דאיתמר ר' יאשיה ור' יונתן כו'. ואע"פ שתנאים הן קאמר בלשון מימרא ונראה שהיו תנאים אחרונים כמו ר' חייא ור' שמעון ברבי:

אפילו תימא ר' יונתן דאמר מערבין. ור' יאשיה על כרחין אין מערבין אית ליה דאם לא כן כמאן תיתי הא דתניא אין מערבין ואע"ג[142] (דס"ל לר' יאשיה דאע"ג) דלא כתיב יחדו כמאן דכתיב יחדו דמי שאני הכא דכתיב ולקח מדם הפר ומדם השעיר ולא כתיב והשעיר ש"מ דחלקינהו קרא והכי קאמר בסמוך והלא כבר נאמר כו' וכן בפי' ר"ח ומקשינן רבי יונתן ולא ר' יאשיה והא בהדיא שמעינן ליה אע"ג דלא כתיב יחדו כמאן דכתיב יחדו דמי ושנינן כיון דכתיב ולקח מדם הפר ומדם השעיר ש"מ דחלקינהו קרא. מ"ר:

אפילו תימא ר' יונתן כו'. ודוקא במערבין לקרנות פליגי הני תנאי אבל בשבע הזאות אחרונות שעושה על טהרו של מזבח מודו כולי עלמא דמערבין והא דבזבחים פ' התערובות (דף פא:) איכא תנאי דלא בעו למילף מהני קראי דאין עולין מבטלין זה את זה ולא מין במינו בטל אלא מקראי אחריני וקאמר התם דאינהו סבירא להו דאין מערבין לקרנות ולא מצו ילפי מיניה ואף על גב דעל טהרו של מזבח מערבין התם היינו טעמא משום דלא כתיב ומדם השעיר ריב"א אך צריך עיון מנא לן דמערבין לטהרו של מזבח:

שאני התם דכתיב אחת. בפ"ק דשבועות (דף יד.) דריש כפרה זו לא תהא אלא פעם אחת בשנה מוכפר על קרנותיו (פעם) אחת ומאחת בשנה מפיק כפרה אחת מכפר ואינו מכפר שתי כפרות הנהו דרשות דריש מדסמכינהו לוכפר אבל הכא דריש ממשמעות דאחת:

[142] דלדידיה אע"ג כצ"ל.

דף נח.

אחת ולא שתים מדם הפר. וא"ת וכי ס"ד שיתן שתים על כל קרן י"ל דמיירי כגון שנשפך דם הפר והביא אחר שלא יתחיל אלא ממקום שפסק וכדאמרי רבי אליעזר ור"ש בפירקין ואמרינן לקמן דטעמא משום דכתי' חטאת אחת ולא שני חטוין. מ"ר:

וסתמא כרבי יאשיה כו'. ואחת משמע לאפוקי דלא תימא שצריך להפסיק משום דכתיב מדם הפר ומדם השעיר אבל בעלמא אע"ג דלא כתיב יחדו כמאן דכתיב דמי:

מין במינו חוצץ. וא"ת מה לי לחציצה והא הוה ליה לקיחה ע"י דבר אחר שמה לקיחה דקאמר בפרק לולב הגזול (סוכה דף לז:) לא לינקוט איניש הושענא בסודריה כו' רבא אמר לקיחה ע"י דבר אחר שמה לקיחה אלמא מהני אע"ג דסודרא חוצץ [ואע"ג דאית ליה לרבא התם חציצה גבי מין בשאינו מינו] מדאמר רבה התם לא ליכרוך איניש הושענא כו' ורבא אמר מין במינו אינו חוצץ הא מין בשאינו מינו חוצץ ואמאי הא רבא הוא דאמר לקיחה ע"י ד"א שמה לקיחה וע"כ צריך לומר דמיירי התם שמכריך לולב בסודרא ואוחז ללולב ע"י אחיזת הסודר כדמייתי התם היה אזוב קצר מספקו בחוט כו' אבל אם כורך הסודר סביב ידו הוי מין בשאינו מינו וחוצץ והשתא קשיא דאמאי לא הויא הכא לקיחה ע"י ד"א וי"ל דמיירי במזרק בתוך מזרק ונותן ידו תחת שולי המזרק ואינו אוחז דרך ידו [בשפתותיו] ובפסחים הארכתי קצת. מ"ר:

מין במינו חוצץ או אינו חוצץ. ואע"ג דרבא אית ליה פ' לולב הגזול (סוכה לז:) מין במינו אינו חוצץ איכא לישנא אחרינא דתלי טעמא דרבא משום [דכל לנאותו] אינו חוצץ ורבה נמי פליג ארבא ולהכי מיבעיא ליה הכא:

שני כלים ושירות אחת. וא"ת אמאי לא פשיט מהך ברייתא ללישנא קמא דמין במינו אינו חוצץ ומסתמא[143] שמעי' ליה מדפשיט מינה לישנא בתרא ושמא מצי לפרושי דמיירי כגון שאוחז ביד כלי החיצון ולקיחה ע"י ד"א שמה לקיחה כדפירשתי לעיל דליכא חציצה אי נמי מיירי בענין דלא הוה חציצה. מ"ר:

מין בשאינו מינו חוצץ או אינו וכו'. וא"ת מאי קמיבעיא ליה הא אפילו בעלמא ליכא מאן דפליג דמין בשאינו מינו חוצץ יש לומר דהכא לא הויא חציצה לגמרי שהדם חלחולי מיחלחל דרך הסיב:

בקומץ פסול. תימה לריב"א למה הוצרך לומר בקומץ פסול פשיטא דאפילו בעלמא פרישית דמין [בשאינו מינו] חוצץ י"ל דסולת נמי דק מאד ופעמים שיוצא דרך [הסיב] שאינו נדבק יפה זה בזה:

[143] צ"ל שמע.

דף נח:

היה מחטא. רש"י פירש לשון ירידה הוא כמו נושא עולה ומתחטא דמנחות (דף סו:) מיהו שם פירש"י ל"א וכן מצינו מתחטא לשון טיול כמו בן המתחטא לפני אביו והר"י פי' מחטא לשון חיטוי כמו וחטאת על המזבח דהא רבי אליעזר דאמר במקומו עומד ומחטא אית ליה דעל כולן היה נותן ממטה למעלה כו' וא"כ לדידיה ודאי אינו [אלא] לשון חיטוי דאכל קרנות המזבח קאי:

כל פינות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין ולהכי נקט חשבונו לצפון ואינו מתחיל במערב לפי שיכלה חשבונו למזרח כדאמר כל פינות לא יהו אלא דרך ימין למזרח:

ה"ג מן דינא בההוא קרן דפגע ברישא עביד ול"ג מודינא:

דף נט.

מר סבר ילפינן יד מרגל. הקשה ה"ר יוסף מנ"ל דילפינן יד מרגל דילמא לעולם לא יליף וטעמא משום דאית ליה לר' יוסי הגלילי כרבי יוסי דאמר פתחא בצפון קאי כדפירש"י לעיל וא"כ על כרחיה מקיף דרך ימין דמן דינא בההוא קרן דפגע ברישא כו' ועוד הקשה דמתני' סברה לעיל החיצונה פרופה מן הדרום וא"כ איך נוכל לומר טעם משנתינו דסברה כר"י הגלילי כיון שנפרש טעמו דפתחא בצפון קאי וכי נצטרך לומר דסתמא הך משנה הכא כר"י[144] הגלילי [דלא כמתני'] דלעיל ועוד קשה לרבי מאי שנא דגבי חנניא ורבי יוסי מפרש לקמן בשמעתין דפליגי בהא אי פתחא בדרום קאי אי בצפון וגבי ר"ע ור' יוסי הגלילי דפליגי נמי בהכי לא מפרש ליה ע"כ נראה לרבי שאפילו לרבי יוסי הגלילי פתחא בדרום קאי ומשמע ליה ויצא אל המזבח עד שיצא ויעמוד במזרחו של מזבח דאז נפק לגמרי מכולי מזבח ומשום דדרך ימין צריך להקיף מתחיל בקרן צפונית שכשיצא כל גופו חוץ למזבח ועומד במזרח ופניו למערב אם יושיט ימינו לקרן צפונית הוה ליה דרך ימין אבל אם יושיט ידו ימנית לקרן דרומית זהו דרך שמאל והא דקאמר לקמן טעמא דרבי יוסי משום דפתחא בצפון קאי היינו משום דשמעיניה במתני' דאמר בהדיא הכי אבל אי לאו דשמעיניה במשנה דאמר הכי לא היינו תולין טעמא אלא כמו שפירשתי לר"י הגלילי אבל השתא דשמעיניה בהדיא ניחא ליה לפרושי דלא פליג ר"י אדר"ע רביה במילף פנים מבחוץ ובמילף יד מרגל. מ"ר:

שני כהנים גדולים נשתיירו כו'. ק"ל דהא בפ"ב דתמורה (דף טו:) אמרינן כי מימות משה ועד שמת יוסף בן יועזר לא היתה מחלוקת בישראל והא דאיפליגו בסמיכה בסוף

[144] ב] תיבת הגלילי נמחק. הרר"י לאנדא.

שניה [דבצר] ליבא ואילו הכא משמע דאיפליגו בה ממקדש ראשון אי הקפה ביד או ברגל והיינו נמי כמו פלוגתא דרבי עקיבא ורבי יוסי הגלילי ושמא אם היו באין למנין[145] אין יכולין להסכים על האמת אי נמי אי עבד הכי עבד אי עבד הכי עבד לר' ישמעאל וכן מצאתי בירושלמי דלרבי ישמעאל לא פליגי:

אינו מזה על האפר. בירושלמי מפיק ליה מן והזה עליו ולא על אפרו:

וכי נפיק בההוא פגע ברישא. תימה אמאי צריך האי טעמא דבקרא כתיב בהדיא אל פתח אהל מועד והיינו כלפי מערב בפתח ההיכל ועוד מאי דקאמר לקמן אף ירידתו מן הכבש בסמוך לו תיפוק ליה דבההוא מקום פגע ברישא ולמה ליה למילף מיציאתו מן ההיכל:

אלו ואלו מתערבין באמה כו'. כדמפרש במסכת מדות דקתני התם ויסוד היה מהלך על פני כל הצפון כו':

דף נט:

עד כאן לא פליגי אלא מדרבנן אבל מדאורייתא כו'. מכאן משמע דלא גרס' במעילה פרק ולד חטאת (דף יא.) מאי טעמא דמאן דאמר אין מועלין דאמר קרא כו' דמשמע הא מאן דאמר מועלין לית ליה דרשא דהנך קראי ומדאורייתא מיהא מועלין והכא משמע דלכ"ע ליכא מעילה אלא מדרבנן אלא גרס התם מאי טעמא דאמר קרא כו' ואכולי עלמא קאי דלית להו מעילה אלא מדרבנן ועוד דר"ש דקאמר הכא מועלין קאמר התם דבתחילתו אין מועלין יצא לנחל כו' אלמא ר"ש לית ליה מעילה עד לבסוף שתיקנו בו מעילה דמדרבנן היא. מ"ר:

עד כאן לא פליגי כו'. וא"ת כי פריך בריש מעילה [ומי איכא מעילה] מדרבנן ומשני אין דאמר עולא א"ר יוחנן קדשים שמתו כו' ומאי קושיא והא אמרינן הכא דבדם ליכא מעילה אלא מדרבנן י"ל דקאי אקדשי קדשים ששחטן בדרום דכמאן דחנקניהו דמי ולהכי פריך ומי איכא מעילה מדרבנן כיון דכמאן דחנקינהו דמי ולהכי מייתי ליה ראיה מקדשים שמתו דהוי דומה לדומה אבל פשיטא שיש הרבה מעילות שהן דרבנן כגון ההיא דדם וההיא דמייתי בסמוך התם הנהנה מן החטאת כשהיא מתה כיון שנהנה מעל דההיא על כרחיה דרבנן כיון דחטאות המתות אין בהן מעילה וא"ת אמאי פריך בפרק בתרא דתמורה (דף לב:) גבי המקדיש עולה לבדק הבית ומי איכא מעילה מדרבנן ומאי קושיא והא הכא חזינן דאיכא בדם וי"ל דהכי פריך אמאי תיקנו מעילה כיון דבעולה

[145] א] צ"ל היו יכולים. הרר"י לאנדא.

איכא כבר מעילה מדאורייתא ובדילי אינשי מיניה והר"י תירץ דבדם דשמעתין ליכא מעילה כלל מדרבנן אלא לפי שב"ד מקדשין אותו קדושת דמים ומעילה דקאמר מדרבנן היינו מדאורייתא על ידי תקנת רבנן שמקדישין אותו בית דין ולהכי לא מייתי במעילה בתמורה ואין נראה לרבי כי למה יקדשום והלא בלא הקדש [הן] יכולין לתקן בו מעילה כמו שתיקנו באפר הפרה בפ' התכלת (מנחות נא:) וכמו חטאת שמתה דאמרינן כיון שנהנה מעל ועוד אי מעילה לא תוכל להיות בדם אלא ע"י הקדש א"כ מאי האי דפריך במעילה פ' ולד חטאת (מעילה יב.) על ההיא דקדשים שמתו יצאו מידי מעילה דבר תורה דפריך והרי דם דמעיקרא לית ביה ולבסוף אית ביה מעילה דתנן בתחילה אין מועלין יצא כו' ומאי קושיא הלא אין מועלין בדם אא"כ קדשוהו וקדשים שמתו לא שייך ביה האי טעמא ע"כ נראה כדפרישית מ"ר:

אין לך דבר שנעשית מצותו ומועלין בו. וליכא למימר אדרבה אין לך דבר שלא נעשית מצותו ואין מועלין בו דהא איכא טובא כגון עגלה ערופה שאינה אסורה עד שתרד לנחל איתן אבל שלמים ליכא למימר דהיינו טעמא דלא איקרו[146] קדשים. מ"ר. וא"ת מנא לך הא דאין מועלין דאדרבה לעולם אימא לך שמועלין כיון דליכא קראי וכ"ת משום דאיכא שני כתובין הבאים כאחד ואין מלמדין אדרבה כיון דליכא מיעוטא אימא לך שלעולם ימעלו בהן וכ"ת דאיכא תרי מיעוטי הערופה ושמו הא תינח למ"ד דהוו שני כתובין ומלמדין אלא למ"ד דהוו שני כתובים ואין מלמדין אין אנו צריכין להני מיעוטי ואומר רבי דנפקא ליה מחטאות המתות דדרשי' בת"כ שאין מועלין בהם שאינן למצוה ה"נ דבר שנעשית מצותו אין מועלין בו. מ"ר:

והרי תרומת הדשן כו'. אומר רבי דתנן פרק ולד חטאת (דף יא:) דישון מזבח הפנימי והמנורה לא נהנין ולא מועלין ואמרינן בגמרא בשלמא מזבח החיצון דכתיב ושמו אלא מזבח הפנימי מנא לן כו' ומשמע לכאורה דה"פ בשלמא מזבח החיצון [דאין] מועלין כו' אלא מזבח הפנימי [מנ"ל כו' משמע דאין מועלין בתרומת הדשן ונראה לר"י דה"פ דישון מזבח הפנימי] לא נהנין מן התורה ולא מועלין [והשתא ה"ק בשלמא מזבח החיצון אסור בהנאה מדאורייתא דכתיב ושמו אלא מזבח הפנימי מנ"ל שאסור בהנאה מן התורה ומשני דמדשן נפקא וא"ל א"כ לימא הכא דה"ל מזבח החיצון ופנימי ומנורה ג' כתובים הבאים כאחד די"ל דאחר שלמדנו דישון מזבח הפנימי ומנורה כו' חשיבי כולהו כדבר אחד ומועלין דקאמר הכא בתרומת הדשן לאו דוקא אלא איסור הנאה קאמר] ואע"ג דליכא מעילה איסורא איכא דבעגלה ערופה ליכא נמי אלא איסורא בעלמא ואומר רבי כי

[146] צ"ל קדשי ה'.

נראה דה"פ דבדישון מזבח הפנימי והמנורה יש בהם מעילה קודם דישון ולאחר דישון שהניחם במקומם אין בהם מעילה כלל מן התורה ודייק בגמרא בשלמא מזבח החיצון יש בו מעילה קודם דישון וגם לאחר תרומת הדשן אסור בהנאה כו' אלא דישון מזבח הפנימי והמנורה שמועלין בהן קודם דישון אף לאחר שנעשו אפר מנא לן ומשני התם וא"ת מ"ש דמועלין בדישון מזבח הפנימי והמנורה אף אחר שנעשו אפר קודם דישון ואלו גבי קטורת אמרינן בפרק כל שעה (דף כו.) דמשתעלה תימרתו אין מועלין בו וי"ל שבריח אין בו מעילה שלא ניתנה תורה למלאכי השרת שא"א שלא יהנו ממנו בחפינה ובפיטום ובהולכה ובהקטרה ורבנן הוא דגזרו ביה אבל אחר שנעשית מצותו לא גזרו ביה מידי אי נמי ריח אין בו ממש כמו קול ומראה אבל דישון מזבח הפנימי והמנורה יש בו ממש כי אין נראה לומר שיהא בריח יותר ממש מקול ומראה לפי שנכנס בגוף ולפי טעם זה המריח הדם של הקדש לא מעל אבל ללשון ראשון מעל דלא שייך ביה טעמא דלא ניתנה תורה למלאכי השרת ולהאי טעמא מועלין בדישון מזבח הפנימי והמנורה כמו בשל חיצון ותדע שכן הוא שמועלין בהן דהא אפילו במזבח החיצון פלוגתא דאמוראי היא בפרק חטאת העוף (דף ט.) במעילה דאיכא למ"ד עד הוצאת הדשן ואיכא למאן דאמר עד תרומת הדשן אבל קודם תרומת הדשן לכ"ע מועלין וא"כ בדישון מזבח הפנימי והמנורה למה לא ימעלו כמו כן באפר קודם שהוא מדשן (של קטורת) מ"ר[147]:

דף ס.

משום דהוו תרומת הדשן ובגדי כהונה כו'. בפרק ולד חטאת (דף יא:) קאמר תרומת הדשן ושעיר המשתלח ב' כתובין ופריך הניחא למ"ד [אין] נהנין מאיברין אלא למ"ד (אין) נהנין מאי איכא למימר אלא תרומת הדשן ובגדי כהונה כו' וכאן לא חש להאריך והא דלא חשיב הכא שחוטה דציפרי מצורע שאסורה לפי שאין זה קדשים אלא מעשה חוץ אבל שעיר המשתלח נקדש בפנים ועגלה ערופה אע"פ שמעשיה חוץ כתיב בה כפרה כקדשים. מ"ר:

ועגלה ערופה כו'. פי' רש"י דעריפתה אוסרה בהנאה דכתיב וערפו שם שם תהא קבורתה[149] (ואמנם ההיא לר"ש) בפ"ק דכריתות (דף ו.) אך תימה להה"ר[148] אלעזר למה לי הך דרשה תיפוק לי דכפרה כתיב בה כקדשים ומינה ילפינן במסכת ע"ז פרק אין

[147] עי' בתוס' חולין קי"ז א וזבחים מ"ז א ומעילה י"א ב ובתוס' דסוגיין ויתבארו דברי הת"י. ובסוף צ"ל כמו כן באפר כיון שהוא מדשן. ועיין ש"י.

[148] צ"ל אלחנן.

[149] צ"ל ואיתא ההיא דרשה בפ"ק כו'.

מעמידין (דף כט:) איסור הנאה במת דאתיא שם שם מעגלה ערופה ותירץ דתרוייהו צריכי דמשם שמעינן קבורה אבל לא איסור הנאה הילכך כתיב בה כפרה ואי כתיב בה כפרה לא ידעינן קבורה וא"ת למאן דאמר עגלה ערופה אינה אסורה מחיים למה לי קרא דוערפו שם לומר שאסורה אחר שנעשית מצותה תיפוק ליה דכפרה כתיב בה ולמאי אתא אם לא לאוסרה אחר עריפה ופי' ה"ר אלחנן דאיהו לית ליה הך דוערפו שם ותדע דאיכא לאקשויי למאן דאית ליה בפרק בתרא דכריתות (דף כד:) דעגלה ערופה אינה אסורה אלא אחר עריפה מאי האי דקאמר דעגלה ערופה הויא דבר שנעשית מצותה ומועלין בה והלא אין עיקר איסורה אלא לאחר עריפה אלא שמע מינה דהך סוגיא ליתא למאן דלא אסר לה מחיים ועל הא דמסיק משום דהוו תרומת הדשן ועגלה ערופה שני כתובין הבאין כאחד הוה מצי למיפרך דלמאן דלא אסר לה מחיים מאי איכא למימר אלא דהוה מצי לשנויי דאיהו הוה אמר תרומת הדשן ובגדי כהונה ולא חש להאריך ול"נ דמכפרה דכתיב ביה כקדשים לא הוה אסרינן לה אלא לאחר עריפה אבל אחר קבורה שנגמר בה עשייתה לא אסרינן לה בהנאה אע"פ שטעונה קבורה דהא מת נמי טעון קבורה ואינו אסור אי לא ילפינן שם שם ועוד מצינו למימר דההיא דרשא מקרא דכפרה דכתיב בה לעריפתה דאינה אלא ביום אתי כדדרשינן בסוף פ"ב דמגילה (דף כא.) וא"ת למאי דפרישית לעיל דלא הוה אסרינן עגלה ערופה משם תהא קבורתה והא אמרינן בריש פרק בתרא דמס' ע"ז (דף סב:) גבי [ההוא גברא דיהבו ליה חיטי באגריה] ופריך וליקברינהו בעינייהו מי לא תניא אחד עץ שנתלה כו' משמע מאחר שטעונין קבורה אסורין בהנאה וא"כ הכא נמי מאחר שעגלה ערופה טעונה קבורה ממילא דאסורה בהנאה וי"ל דשאני התם דאיתקשו למת מקבור תקברנו וכן ע"ז שטעונה גניזה דרשינן ליה במסכת ע"ז פרק ר' ישמעאל (דף נב:) מושם בסתר והיינו נמי איסור הנאה והא דקאמר בפרק קמא דכריתות וערפו שם מלמד שטעונה גניזה לאו משום דמשם שמעינן איסור הנאה[150] כדפרי' אלא לפי האמת נקט שאסורה בהנאה. מ"ר. וא"ת אמאי לא דרשינן שם שם מעגלה ערופה ויטענו בגדי כהונה גניזה לר' דוסא י"ל דג"ש אינה אלא משום מיתה בעלמא דעריפה ומיתה חדא אי נמי ההוא שם דבגדי כהונה אינו מופנה ואמרינן בפרק המפלת (דף כב:) דשבקינן מופנה מצד אחד ועבדינן ג"ש ממופנה משני צדדין א"נ ההיא דעגלה אינו מופנה ואינו מופנה אלא ההוא דמת גרידא. מ"ר:

ועגלה ערופה שני כתובים כו'. לאו במעילה כי לא מצינו דשייכא מעילה בעגלה ערופה [אלא] איסור הנאה מן התורה קאמר ואפילו היה שם מעילה ממש לא תיקשי דנילף

[150] אלא כדפרי' ולפי כו'.

במת נמי משם שם בעגלה דבמת לא שייכא בו מעילה שאינו הקדש הקשה ה"ר אלחנן דאמאי לא חשיב נמי ההוא דפ"ק דכריתות (דף ז.) דתני רב חנניה כהן גדול שנטל משמן המשחה שעל ראשו ונתן על בני מעיו חייב שנאמר על בשר אדם לא ייסך אלמא אע"פ שנעשית מצותו מועלין בו ואמאי לא חשיב ליה הכא ג' כתובים ואומר רבי דלעולם אין נעשית מצותו עד שיתייבש השמן המשחה שעל ראשו ול"נ דלא מצינו למימר הכי דהא רב יהודה הוא דאית ליה בפרק ד' מיתות בסנהדרין (דף סז:) דשני כתובין מלמדין ואית ליה בפ"ק דכריתות נמי דסך לכהנים ולמלכים פטור משום דלא הוו זרים מעיקרא וא"כ אע"פ שכהן גדול שסך משמן המשחה שעל ראשו דחייב אע"פ שנעשית מצותו מכל מקום לא הוו ג' כתובים הבאין כאחד דאיכא למיפרך שזה האיסור אינו שוה בכל שאם נמשחו ממנו מלך וכהן גדול פטורין וכ"ת ליכתוב האי וכ"ש תרומת הדשן ועגלה ערופה איכא למיפרך מה לשמן המשחה שכן חייב כרת:

הניחא למ"ד כו'. והוי מצי לשנויי דסבירא ליה כרבנן דרבי דוסא אלא לכ"ע בעי לשנויי: **תרי מיעוטי כתיבי**. אבל מחד מיעוטא לא הוו ממעטי והכי איתא נמי בפרק כל הבשר (דף קיג:) גבי בשר בחלב כל מקום שנאמר בתורה גדי סתם אפילו פרה ורחל במשמע וקאמר תרי מיעוטי כתיבי עזים העזים וכן בקידושין פרק האיש מקדש (דף נח.) גבי ע"ז ושביעית דתופסין דמיהן איכא תרי מיעוטי דמחד מיעוטא לא הוה ממעט בעלמא ומיהו במסכת ע"ז פרק ר' ישמעאל (דף נד:) לא מייתי התם אלא חד מיעוטא לפי שלא היה צריך אלא להוציא מאותו שדורש שם היא ולא חליפי חליפין ואותו סובר דלהא לא איצטריך אלא למימר דלא ילפינן מע"ז ושביעית תפיסת דמים בשאר אבל לעולם תרי מיעוטי צריך וכן בפ"ב דקידושין (דף מג.) גבי טביחה ומכירה. מ"ר:

(**הכא כתיב**) [**ושמו**] **הערופה**. בפ"ק דחולין (דף כד.) דריש טובא מהערופה ואיכא למידרש מגופא דקרא ומיתורא דה"י ומסמיכת התיבות. מ"ר:

חד למעוטי מנותר וחד למעוטי מטומאה. הקשה ה"ר אלחנן למה לי תרי קראי ליכתוב חד למעוטי נותר וטומאה נילף חילול חילול מנותר והא ג"ש ילפינן כן בפרק בית שמאי (דף מה.) ובכמה דוכתי ואין לומר דלא ניתנה הך ג"ש לקולא דהא קדשי נכרים מימעטי התם בהך גזירה שוה בפרק בית שמאי כו' ואומר רבי דילפינן בפרק בית שמאי[151] הטומאה בדברים שאין בהם פיגול מאשר יקדישו ויליף נמי התם נותר מטומאה לחומרא ולא מפיגול והלכך אי לא כתיב הכא אלא חדא מיעוטא הוה מוקמינן ליה בנותר דלא

[151] צ"ל חיוב טומאה.

ניליף מטומאה אבל בטומאה גופה דכתיב בה ריבויא הוה מחייבינן ולכך צריך תרי מיעוטי. מ"ר:

אבל בדברים הנעשים בבגדי זהב מבחוץ. פירש רש"י כגון הקדים הוצאת כף ומחתה לאילו ואיל העם הקשה ריב"א א"כ לא משכחת להו אלא שלשה טבילות וששה קידושין כדאמרן לעיל בפרק הממונה כל הפרשה כולה נאמרה כסדר מיהו בפרק הממונה קאמר דכהן גדול שלא קידש וטבל בין עבודה לעבודה לא מחיל אלא בשחרית בלבד ועוד תימה קצת שהרי עושה עבודת פנים שלא כסדר שעושה הוצאת כף ומחתה קודם אילו ואיל העם ובפירקין דלעיל (דף מ.) אמרינן דאי אקדים מתנות דפר בהיכל מקמי מתנות דשעיר בפנים חוקה כתיב ביה וה"נ הקדים עבודת פנים שלא כדין וי"ל דבהקדמת עבודת פנים אין לחוש כמו מתנות דפר דעבדינהו לפני הגרלה דלא מעכב הסדר אע"ג דגוף הגרלה מעכבת לאיכא דאמרי לעיל א"נ הוצאת כף ומחתה לא חמירי כשאר עבודת פנים שאינה לכפר וכי כתיבה חוקה גבי כפרה כתיבא מיהו בחנם דחק רש"י שהיה יכול לפרש בשאר עבודות שנעשין בבגדי זהב מבחוץ. מ"ר:

דף ס:

וחד למעוטי שיריים דלא מעכבי. פירש רש"י דלא מעכבי סדרן ואין נראה דהא אינהו גופייהו לא מעכבי לר' נחמיה מדפריך לקמן והא"ר יוחנן תנא רבי נחמיה כדברי האומר שיריים מעכבין ואם כפירוש רש"י מה פריך הא מודה ר' נחמיה דאינהו גופייהו מעכבי אלא דסדרן לא מעכב אלא יש לומר דלא מעכבי כלל לרבי נחמיה. מ"ר:

אי מעכבי מעכבי ואי לא כו'. כלומר דמהאי קרא ליכא למישמע מיניה מידי דלאו להכי הוא דאתא מיהו לא ידעינן לר' יהודה אי שיריים מעכבי אי לא דפלוגתא דר' יוחנן ור' יהושע בן לוי בסמוך היא אליבא דרבי יהודה ולא איפשיטא לן סברא דרבי יהודה לר' יוחנן בהכי:

דף סא.

בקטורת לא קא מיירי. וא"ת מ"מ תיקשי מדקתני סיפא וכן בהיכל וכן במזבח וא"כ חפן לפני שחיטת הפר וכ"ת שיחזור ויחפון הא לא מסתבר שיחזור ויחפון אחר שנתן בפנים ועוד כי שמא היתה החפינה פסולה אם יחזור ויחפון אחר מתנות שבפנים י"ל כיון שעשה מתנות שבפנים נעשית השחיטה כהילכתה ונעשית החפינה בטוב לאחר שחיטת הפר ושחיטה אחרונה אינה אלא לסיים ההזאות תדע דהא בשעיר שנשפך דמו

במתנות היכל או של מזבח ולא דם הפר ושחט שעיר אחר נמצא שקדמה מתנות דפר דלפני ולפנים וגם בהיכל לשחיטת השעיר ומשמע שאם נשפך דם השעיר אחר מתנות [פר] שבהיכל שלא היה חוזר ומתחיל מתנות הפר בהיכל אלא ודאי טעמא כדפרישית ששחיטה ראשונה חשובה היא כיון שהתחיל לעשות מתנות הדם כי שחיטה זו אינה אלא לסיים ההזאות. הריב"א:

וכפר את מקדש הקדש זה לפני ולפנים. פי' רש"י דמיירי לענין טומאה שאירעה לפני ולפנים וכן בהיכל ועזרה ואין נראה לרבי דהא כל הני קראי למה לי דמסתמא כל מחנה שכינה מחד קרא נפיק ואמרינן בפ"ב דשבועות (דף טז:) משכן איקרי מקדש מקדש איקרי משכן תרי קראי למה לי ואם אינו לענין לטומאה שבחוץ תנהו לטומאה שבפנים ולא מצריך קראי לכל הני שבפנים ועוד גבי מזבח היכי שייך לאדכורי טומאה אם שימש בטומאה [טמא] ששימש אינו מתכפר בשעיר שהרי אינו מכפר [אלא] על טומאת מקדש וקדשיו ולא על כהנים המשמשין בטומאה ואי שהה על המזבח כדי השתחויה מאי שייך זה למזבח הא לא שייך זה אלא להיכל ועוד דקאמר בפ"ק דשבועות (דף ז:) יש לי בענין הזה להביא ג' טומאות ע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים ומפרש אמאי לא מוקי בהן קרא והיכי מיתוקם בהן קרא כיון דמיירי בטומאה ע"כ נראה לרבי לפרש דמיירי בהזאות ולענין עיכובא מיירי דלמצוה נפקא לן מדכתיב והזה על הכפורת ולפני הכפורת ז' פעמים וה"פ זו לפני ולפנים שמזה על בין הבדים זה היכל שמזה על הפרוכת. מזבח כמשמעו שהיה מזה על מזבח הזהב שהיה בהיכל יכפר אלו העזרות שירי הדם היה שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון ועזרות דנקט לשון רבים לפי שהעזרה חלוקה היא בקדושתה עזרת כהנים ועזרת ישראל וכן משמע כאן דמתני הך ברייתא גבי הזאה דמתניתין מיהו לפי' רש"י אינה קושיא שהרי אינו מביא אלא פסוק שהכל כפרה אחת היא וא"ת למה לי האי קרא אי למצוה נפקא לן מדכתיב והזה על הכפורת ולפני הכפורת וכן יעשה לאהל וגו' ואי לעיכובא נפקא לן מוכלה מכפר דבסמוך י"ל דהאי קרא דוכפר את מקדש הקדש איצטריך משום דבכולה פרשתא כתיב אהרן ואיצטריך לרבויי כל משוח בשמן המשחה מכאן ואילך ומרובה בגדים לעשות לכל הזאות וכל אלו העבודות כדתניא בת"כ וכפר הכהן אשר ימשח אותו מה ת"ל לפי שכל הפרשה אמורה באהרן כו'. מ"ר:

הושוו כולן לכפרה אחת מלמד שכולן מתכפרין בשעיר המשתלח. ולשעיר הפנימי לא הושוו דהא כתיב ביה אשר לעם ודרשינן מיניה בפ"ק דשבועות (דף יג:) לעם ולא לכהנים:

חטאת אחת אמרתי לך ולא שתי חטאות. וא"ת והא נפקא לעיל מקרא דוכלה מכפר את הקדש י"ל דשמא אתא לשום דרשה אחריתי דר"א ור"ש על כרחין מוקמי ליה בדרשה אחרית:

בפר"ח גרס לא חילק ר' יעקב בלוגין ולא כו'.[152] וקס"ד דקאמר דהתם לא היו חולקין התנאים ומשני אימא לא שינה ר' יעקב בלוגין כלומר לא שינה מחלוקתם בלוגין אלא כך היה אומר בזה כמו בזה:

נתן מקצת מתנות שבפנים כו'. לאו דוקא נקט שבפנים שלא היה נכנס בפנים אלא היה עומד בשער נקנור ומכוון כנגד בית קדשי הקדשים במס' נגעים (פי"ד):

אלא מעתה גבי מנחה דכתיב והנותרת הכי נמי דלא מעכבי כו'. הקשה ה"ר אלחנן מדאמרינן במעילה פרק חטאת העוף (דף ח:) דמיצוי חטאת העוף אינו מעכב ומאי והנשאר בדם ימצה שאם נשאר ופריך אלא מעתה גבי מנחה דכתיב והנותרת ה"נ וכ"ת ה"נ והא תניא מסלתה כו' ומשני שאני התם דכתיב והנותרת קרא יתירה ומאי פריך הכא והא הכא לא כתיב קרא [יתירא] כי התם ואמאי צריך לשנויי דכתיב ומיתר דמשמע שירי שיריים ואומר רבי דמשום אידך פריך הכי דאיהו[153] אית ליה והנשאר בדם [אם נשאר אלא] שצריך לישאר שמיצוי חטאת העוף מעכב והוצרך לתרץ שאני הכא דכתיב ומיתר וגו'. מ"ר:

דף סא:

אשם מצורע ששחטו שלא לשמו באנו למחלוקת ר"מ ור' אלעזר. פירש רש"י דלר"מ דסבר עבודה שלא נגמרה לאו עבודה היא הא נמי לאו עבודה היא אע"פ שנתן מתן בהונות ולא היו לו לפרש כן שהרי מתן בהונות לאחר שנשחט ומה מועיל כיון שכבר נעשה בפסול דלא דמי למתנות שנעשו קודם שפיכת דמים דלעיל אלא תנופה שנעשית קודם הקרבן הוה ליה למינקט דכתיב והניף אותו לאשם ואת לוג השמן מיהא שמא לכך לא רצה להזכיר אלא מתן בהונות לפי שהתנופה שקודם שחיטה אינה חשובה עבודה כל כך שיהא חשוב התחלת עבודה ובפר"ח גרס אשם מצורע שנשפך דמו קודם מתן בהונות באנו למחלוקת ר"מ ור' אלעזר ור"ש ומפרש רבי שמואל שנשפך הדם קודם שנגמר מתן הבהונות ור"מ סבר כמו בלוג שיביא אחר ויחזור לראש כיון שלא גמר מתן בהונות ולא יחזור למקום שפסק ור"א ור"ש סברי דממקום שפסק משם הוא מתחיל

[152] צ"ל דס"ד.
[153] צ"ל לית.

והאי[154] אחר לא דרשי כי היכי דלא דרשי ההיא דלוג דקתני בברייתא מתקיף לה רב חסדא והא אותו כתיב והוה לן למימר לדברי הכל שלא ישחוט אחר דהכי משמע ליה אותו ולא אחר תניא כוותיה דר' יוחנן דלא דרשינן אותו אשם מצורע ששחטו כו' וכן נראה עיקר:

נזיר ממורט בית שמאי כו'. הך גירסא הפוכה בנזיר פ' ג' מינים (דף מו:) ומגירסות הפוכות שבתלמוד היא והרבה יש כיוצא בו:

אם נתן על של שמאל יצא. דלא צריך קרא כדכתיב כדמפרש לדידיה בפרק נגמר הדין (דף מה:) ה"ג ת"ר וכולן מטמאין בגדים ול"ג תנן התם:

דברי ר' אלעזר ור"ש דאזלי לטעמייהו דלעיל דאמרי שבכולן יש צורך כפרה וחכמים דהכא היינו ר' מאיר דאית ליה שמתחיל בתחילה מיהו משמע דאפילו [נשפך] אחר שנגמרו מתנות שבפנים מן הראשון דמודו כולו עלמא שממקום שפסק מתחיל אפ"ה בתרא עיקר כפרה וטעמא דרבנן כיון שנדחת כפרתן ידחה הלכתן ולא מטמאין בגדים ואין נשרפין כו' ואפילו לר"א ור"ש מצי למימר. מ"ר:

דף סב.

אלא רב פפי משמיה דרבא מאי קסבר כו'. וס"ל דטעמא דגמר כפרה בו לא שייך בשעיר המשתלח אלא בשעיר שעמו ובפר שגוף הכפרה בו וקשה לה"ר אלחנן אדרבה דייקא מתני' דפרק שני שעירי (דף סב.) כוותיה דקתני מת אחד מהם יביא שנים ויגריל עליהם ויאמר אם של שם מת זה שעלה עליו הגורל לשם יתקיים תחתיו כו' והשני ירעה אלמא קמא משתלח אך יכול לדחותה מאי שני שני שבזוג ראשון כמו שמפרשה ר' יוחנן לקמן באידך פירקין (דף סד.):

שלש קופות של שלש שלש סאין כו'. בתוספתא (דשקלים פ' ב') מפרש תרם הראשונה ואומר הרי זה מארץ ישראל על כל ארץ ישראל תרם את השניה ואומר הרי זה מעמון ומואב פי' מבני ישראל הדרים שם תרם את השלישית ואומר הרי זה מבבל כו' ותימה למה עשה כך והלא כולן שותפין בכל הקרבנות של כל יום ויום ואומר ריב"א דכולן מפריש לשם כולן אלא הראשונה נקראת על שם ארץ ישראל והשניה על שם אותן שמביאין אחריהן והשלישית על שם אותן שאחריהם וצ"ע למה הן עושין כך:

ואם היה שני מובחר כו'. גבי שעיר לא שייך למימר מובחר כמו גבי פסח שאכילתו מצוה:

[154] צ"ל אחד.

פ"ו שני שעירי יום הכפורים מצותן שיהו שוין במראה ובקומה. ואע"ג דאמר בפרק בן סורר ומורה (דף עא.) דבן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות משום דכתיב בננו זה דבעינן שיהו אביו ואמו שוין במראה ובקומה וזה אי אפשר להיות אבל גבי בהמה מיהא יכול להיות יותר ואע"פ שאין ממש דומות זו לזו דאמרינן בירושלמי דאפילו חטה אינו דומה לחבירתה מכל מקום בעינן שיהו שוין במראה ובקומה כל מה שיוכלו. מ"ר:

ולקיחתן כאחת. כגון שלקחן מאדם אחד ביחד או משני בני אדם וכגון שעשו שניהם שליח לקבל המעות דבהקדש מעות קונות דכתיב ונתן הכסף וקם לו:

יקח זוג לשני. ולקיחתן כאחת לא בעינן אלא למצוה וא"ת כיון שראוי לשעיר הנעשה בחוץ. קודם הגרלה כדאמר בגמ' למה לא יקח ב' אחרים ויקיימו בזה מצות לקיחה כאחת י"ל דמיירי הכא שכבר הפרישו אחד לשעיר הנעשה בחוץ. מ"ר:

משהגריל עליהם מת יביא שנים ויגריל בתחילה כו'. וא"ת אמאי לא מוכח לעיל פרק טרף בקלפי (דף לט:) דלר' נחמיה מיהא הגרלה מעכבא לכל הפחות מדלא קתני יביא חבירו עמו שלא בהגרלה כדאמר ר' שמעון שם בגמ' [די"ל] דמשום דמצוה בהגרלה אין לנו לומר לקנות אחר לכתחילה כדפריך[155] גבי לקיחה וי"ל דלעולם למצוה ואע"ג דבלקיחה פרישית לעיל דלא בעינן למצוה היינו לפי שעיקר מצותה אינה אלא מאתמול ואע"ג דלקיחתו יכולה לדחות יום הכפורים כדאמר בפסחים פרק אלו דברים ובשבת פרק שואל (דף קמח.) וכן ערב פסח שחל להיות בשבת מניח טליתו אצלו כו' מ"מ אין עיקר לקיחתו ביוה"כ מיהו קשה מדאמר לקמן בפירקין (דף סה:) ועוד דרבי טבי דאמר בעינא תרומה חדשה מצוה היא ומשום מצוה אין לנו לומר ימותו יש לומר דמכל מקום ידחו קאמרינן משום מצוה כי היכי שאינו אלא רועה ור' יהודה דאמר ימותו[156] (היינו) משום דאית ליה בעלי חיים [נדחין] כדמפרש רב בגמרא (דף סד:). מ"ר:

דף סב:

חד למראה. יש ספרים דגרס חד למראה ולקומה וחד לדמים וחד לללקיחתן כאחד ויש ספרים דגרס חד למראה ולקומה וחד לדמים ואומר רבי הא דלא מייתי נמי חד לללקיחתן כאחד משום דההוא משתמע בהדיא דכתיב יקח שני שעירי עזים ומשמע שתהא לקיחת שניהם ביחד א"נ מהכא לא דריש מידי אלא לקיחתן כאחד דריש מדסמכיה ליקח ויש

[155] צ"ל גבי מראה וקומה דלעולם כו'.
[156] צ"ל אינו אלא.

ספרים דגרס חד למראה וחד לקומה וחד לדמים וג' שני דריש ולקיחתן כאחד נפיק מדסמכיה ליקח כדפרי':

תהיה למה לי לשאר הזיות של מצורע. הקשה ה"ר אלחנן כיון דכתיב תהיה לעכב אמאי איצטריך לעיל פרק טרף בקלפי (דף מא:) זאת לעכב מצורע עשיר שהביא קרבן עני מתהיה נפקא ואומר רבי דסברא הוא כיון דעני חס רחמנא עילויה להביא קרבן עני יכול דגם זה.[157] (יביא) כן דהוה מרבה ליה מתורת להכי איצטריך זאת למעוטי:

גבי תמידין כו'. הקשה ה"ר אלחנן הא כתיב בשל שחרית אחד המיוחד שבעדרו כדדרשינן לעיל שבבקר יקח המובחר שבלשכת הטלאים אם כן אינן שוין יש לומר דה"א דאם יקנה מעדר אחד שני תמידין יקח שנים מובחרין שבעדר ולעולם מובחרין בעינן ושוין זה כזה:

ומנין שאע"פ שאין שוין כשרין כו'. תימה הכא נמי עיכובא מנ"ל דאיצטריך קרא למעוטי כדפרכינן לעיל גבי שני שעירי ותירץ ה"ר יוסף כיון דמסלקינא ליה בקושיא אחריתי לא חש להקשות על דרשה זו:

שנים ליום כנגד היום. וא"ת בלא שנים נמי הוה מצי למיכתב תמימים ליום דמשמע שפיר מיניה שניהם כנגד היום ואומר ה"ר יוסף דהוה אמינא דלא קפיד אלא בתמיד של שחר דוקא שהוא תחלת עבודת היום והוא עם זריחת השמש אבל בין הערבים לא להכי כתיב שנים:

מיבעי ליה לכדתניא שנים ליום כו'. וכבש כבש אתא לדרשה אחריתי:

על טבעת שניה. פירש רש"י הטעם לפי שהראשונה מסייעתו להאחז בה רגלי הבהמה וקשה לה"ר אלחנן שאין זו סברא שיהפכו רגליה כלפי המזבח אלא חוץ למזבח שמא ירביץ גללים כדאמר לעיל מיהו הך קושיא אינה אלא א"כ היו הטבעות ממזרח למערב השוה סדרים כמו ששנינו במסכת מדות אבל אם היו מצפון לדרום מכל מקום הוי ראשו כלפי מזבח ולרבי נראה לפרש הטעם דבטבעת שניה היינו כלפי המזבח לפי שעל הטבעת ראשונה מיצל כותל המזבח וכן פי' ה"ר יוסף:

עד שלא הגריל עליהם חייב על שניהם. תימה לרבי מדאמר בפרק בתרא דזבחים (דף קיב.) דממעט התם במשנה פרת חטאת ושעיר המשתלח מקרא דאל פתח אהל מועד שאין ראוין לפתח אהל מועד ופריך בגמ' ושעיר המשתלח לא ראוי לפתח אהל מועד והתניא אי קרבן כו' כדאיתא בברייתא לקמן דקתני ולא אוציא שעיר המשתלח שהוא ראוי לפתח אהל מועד תלמוד לומר לה' להוציא שעיר המשתלח ומשני כאן קודם הגרלה

[157] צ"ל אם הביא.

כאן לאחר הגרלה פי' דלאחר הגרלה ודאי אינו ראוי לפתח אהל מועד[158] (מכל מקום) קודם הגרלה אינו ממעט אלא מלה' דאכתי ראוי לפתח אהל מועד כדי להגריל עליו והכא משמע דקודם הגרלה חייב על שניהם ולא ממעט מלה' וגם על[159] (הפשט) דלשם קשה לרבי היכי ממעט מלה' כיון שאינו מבורר שלא יהא לה' ואי מספיקא פטרת ליה גם שעיר של שם נמי יפטור מהאי טעמא קודם הגרלה והתם משמע דלא פטר אלא בשעיר המשתלח לחוד מיהו בהא איכא למימר שאין לו להזכיר של שם אלא קשה משמעתין דהכא דמחייבין עליהם בחוץ קודם הגרלה ואומר רבי דמצי פריך התם על ההיא שינויא שאין לו להיות פטור קודם הגרלה כדמשמע הכא אלא דפריך ליה מגופה דאכתי ראוי לפתח אהל מועד קודם הוידוי ובמסקנא דמסיק התם אלא לא קשיא כאן קודם וידוי כאן לאחר וידוי אתי שפיר דמחייב [קודם] הגרלה כי הכא אי נמי י"ל דקודם הגרלה דהתם היינו קודם ההנחה שהוא גמר הגרלה דפטר מלה' לפי שהוא מבורר כבר שאינו לה' אבל קודם ההגרלה שאינו מבורר מחייבין ליה כי הכא. מ"ר. ולי נראה לתרץ דהא דמחייבים הכא קודם הגרלה היינו משום דראוי הוא לשעיר הנעשה בחוץ כדמפרש הכא והא דממעטי ליה קודם הגרלה מלה' היינו כדפי' לעיל שכבר נתקדש שעיר החיצון מיירי ולכך אינו ראוי כלל להתקדש לשעיר החיצון וממעיט מלה' אע"פ דראוי הוא לפתח אהל מועד כי שמא יתקדש לשם מכל מקום עדיין אינו לה' אבל היכא שיוכל להתקדש לשעיר הנעשה בחוץ לה' קרינא ביה. וצ"ע:

הכא נמי מחסרי עבודת היום. כדאמר לקמן בפרק בא לו (דף ע.) דלכ"ע שעיר הנעשה בחוץ בתר עבודת היום והתם מפרש טעמא:

דף סג.

מחוסר פתיחה כמחוסר מעשה דמי. וכיון שעל גוף הקרבן כדפי' רש"י א"נ הואיל ובשעת שחיטת הקרבן צריך שיהא השער פתוח הוי כמו בגופו אבל שאר עבודת היום לא שייכי בגוף השעיר. מ"ר. הך סוגיא דמחוסר זמן פי' בפ"ק דמנחות (דף ה.) ובפ"ק דזבחים (דף יב.) ותימה לרבי דהכא משמע דלית ליה לרב חסדא הואיל אפילו לחומרא היכא שמחוסר מעשה דלא בעי למימר הואיל וראוי לשעיר הנעשה בפנים דמחוסר הגרלה ואילו בפסחים פרק תמיד נשחט (דף סב.) קאמר גבי שחטו למולים לזרוק דמו לערלים דפליגי התם רבה ורב חסדא וקאמר רב חסדא הואיל ואי בעי מתקן נפשיה

[158] צ"ל אבל.
[159] צ"ל המיעוט.

ופריך ומי אית ליה לרב חסדא הואיל כו' אלא לרב חסדא קשיא ומשני כי לית ליה לקולא אבל לחומרא אית ליה אלמא אית ליה הואיל לחומרא אפי' היכא דמחוסר מעשה. גי'. וה"ר אלחנן תירץ דהתם כיון שכל שעה ושעה בידו לתקן עצמו ובאיסור כרת הוא עומד הילכך לא חשיב כמחוסר מעשה:

אמאי נימא הואיל וראוי לשלא לשמו חייב כו'. רש"י פירש דגרס טעמא דשלא לשמו הוא הא סתמא לשמו הוא ופטור ולא נודע למה הגיה רבינו שלמה כן דהא האי מקשה לא אסיק אדעתיה טעמא דעקירה כלל ובתמיד נשחט איתא להך גירסא שהגיה רש"י כאן ומחקה שם ורבינו יעקב מקיימה כמו שפירש כאן אבל כאן אין צריך להגיה כלום:

והתנן מחוסר זמן כו'. השתא ס"ד דמטעמא דהואיל מחייב ליה בלשמו:

ואמר רב חלקיה בר טובי כו'. בלאו רב חלקיה בר טובי קשיא ליה מתני' שפיר דעל כרחין שלא לשמו חייב באשם הואיל ועקירת חוץ שמה עקירה ופטור דקתני גבי אשם היינו בלשמו ואם כן תיקשי ליה דאפילו לשמו אמאי מחייב הא משנה זו פטרה אלא משום דמשכח הך משנה ופירשה רב חלקיה בר טובי מייתי מילתיה ויותר מזה יש בתלמוד הרבה שכמה פעמים מביא דברי האמורא שמפרש המשנה שמביא להקשות ממנה ואע"פ שאינו צריך למימרא כגון ההיא דשמואל דבכורות (דף מב.) דאמר שמואל לא קדושין בתמורה ולא מקדישין בעושי תמורה וכן בפ"ק דחולין נמי איכא כי האי גוונא. מ"ר:

דף סג:

ולא אוציא פרת חטאת ושעיר המשתלח כו'. פרת חטאת ל"ג כדפירש רש"י דהא פרת חטאת ממעטינן מאל פתח אהל מועד:

יצאו אלו שאין מיוחדין לה'. וא"ת למה לי למעוטי שעיר המשתלח [אחר] וידוי בפרק בתרא דזבחים (דף קיג:) מדאינו ראוי לפתח אהל מועד תיפוק ליה דממעיט שפיר מלה' יש לומר ואל פתח אהל מועד עיקרו בא משום [פרת] חטאת אי נמי לא הוה ממעטינן ליה נמי[160] (אחר) הגרלה מאל פתח אהל מועד אי לאו אשכחן דממעיט מלה':

אבל בעל מום דמטא זימניה אימא לא. וא"ת אפילו לא כתיב בעל מום הוה אמינא דפסיל ביה מומא דהא לא ידעינן במאי לאוקמי מחוסר זמן אלא בהומם וחיללו על אחר דאי במחוסר זמן ממש הא אין הגורל קובע אלא בראוי לשם כדאמרן י"ל כל כמה דלא

[160] צ"ל קודם.

חזינן דפסיל ביה מומא לא הוה מוקמי' ליה להך דרשא דהומם וחיללו על אחר אלא מוקמינן ליה לדרשא אחריתי. מ"ר:

דף סד.

דחייתו לצוק זו היא שחיטתו. ולא דמי לנוחר ומעקר שאין מצותו בכך והקשה ה"ר משה מפנטייזא זצ"ל על הא דפטר ר"ש במשנה (חולין דף פא:) השוחט עגלה ערופה ופריך בגמרא עגלה ערופה שחיטה ראויה היא דתנן נמצא ההורג עד שלא תערף העגלה תצא ותרעה בעדר אלמא אינה נאסרת עד שעת העריפה א"כ כי שחיט לה שחיטה ראויה היא ומשני עגלה ערופה אינה משנה דודאי לא פטר לה ר"ש ואמאי לא לוקים לה נמי בעריפה גופה ועריפתה זו היא שחיטתה כדאמרינן הכא דחייתו לצוק זו היא שחיטתו ולהכי פטר [ר"ש דלא חזיא לאכילה ורבנן מחייבי] שהעריפה שהיא כשחיטה ראויה אוסרת והשיב לו רבי' יעקב דהא דקתני במשנה השוחט פרת חטאת ושור הנסקל ועגלה ערופה משמע שהעגלה נמי בשחיטה ואין נראה לי דדילמא אגב פרת חטאת ושור הנסקל תנא שחיטה דהא הכי נמי אמרינן בפ"ב דחולין (דף כט.) בגמרא רוב אחד בעוף ורוב שנים בבהמה דסיפא דקתני רוב אחד בעוף ורוב שנים בבהמה שחיטתו כשירה מיירי בקדשים והאי דלא קתני מליקתו איידי דקתני שחיטה בבהמה דסליק מינה והכי נמי התם איידי דסליק מפרת החטאת ושור הנסקל תנא נמי בעגלה ערופה השוחט אלא אומר רבי דפשיטא ליה לתלמודא דאי מיירי בעריפה א"כ לא היה צריך כלל למימר התם פטור דהא פשיטא שחיטה שאינה ראויה דאי לאפוקי ממ"ד דחייב פשיטא כיון דשחיטה שאינה ראויה[161] שמה שחיטה אית ליה וזה לא הוה צריך לשנות א"נ מאן דפטר שחיטה שאינה ראויה לא ס"ל כי היכי דדחייתו לצוק זו היא שחיטתו [גם עריפתה] זו היא שחיטתה. מ"ר. וצ"ע:

שני שבזוג שני ירעה. וה"ה דפליגי בשעיר המשתלח דרב סבר שני שבזוג ראשון ישתלח והאחר ירעה ור' יוחנן סבר איפכא:

רב סבר בעלי חיים אינן נדחין. הא דתנן במי שהיה טמא (פסחים צז:) המפריש נקבה לפסחו תרעה דדחוי הוא אתיא שפיר אפילו אליבא דרב דהכא דהיינו משום דדחייה בידים וכן פי' רש"י שם בפסחים גבי מתני' דהפסח שנמצא קודם שחיטה ירעה לפי שנראה ונדחה הוי נמי דחייה בידים כששחט האחד והניח את זה. מ"ר:

[161] צ"ל לא שמה.

מי דמי התם לא איתחזי כלל כו'. וא"ת רבי יוחנן מיהא אמאי לא יליף ממחוסר זמן ואע"ג דלא איתחזי כלל והוי דחוי מעיקרא הא רבי יוחנן אית ליה דהוה דהוי בפ"ק דקידושין (דף ז:) ובפרק בתרא דכריתות (דף כח.) ובס"פ מי שהיה טמא (פסחים צח.) אמרינן נמי על המשנה ש"מ דחוי מעיקרו הוי דחוי וי"ל דר' יוחנן לא הוה יליף ממחוסר זמן משום דהוי נראה מאליו אבל מבעל מום ילפינן שפיר בסמוך דאפילו עובר ע"י סם אכשריה רחמנא ואפילו עובר בלא סם דחוי הוא יותר ממחוסר זמן דהא צריך להסיר קודם שיהא ראוי והוי מחוסר מעשה ועוד אומר רבי כי יש לומר דאפילו דחוי מעיקרא ממעטי מדרשא דר' יוחנן דבסמוך דמיעט רחמנא בם הוא שעבר מומם ירצו הא כל הדחויין הואיל ונדחו ידחו ואפילו היכא שלא נראה מעולם דומיא דבעל מום דאיכא נמי בהו שלא נראה מעולם כגון הומם במעי אמו או קודם שמונה והשתא ניחא דלא נקט הכא אלא טעמא דלא איתחזי כלל ולא הוצרך לטעמא דנראה מאליו כדפרי' לעיל. מ"ר[162]:

דיליף מבעל מום עובר כו'. תימה לרבי יוחנן דלא יליף דבעלי חיים אין נדחין מבעל מום עובר ואית ליה דנדחין וא"כ אותו ואת בנו של קדשים אין ראוי לעולם כששחטו את אמו וכי תימא הכי נמי והתנן בפרק בתרא דזבחים (דף קיב:) ומייתי לה בפרק אותו ואת בנו (חולין דף פא.) אותו ואת בנו ומחוסר זמן פטור ר"ש אומר כל הראוי לבוא אחר זמן הרי הוא בלא תעשה ואין בו כרת ואומר רבי[163] דהואיל דאית ליה לרבי יוחנן כל הדחויין שבתורה הואיל ונדחו ידחו והוי אפילו דחוי מעיקרא בכללם ומ"מ מחוסר זמן לא היו בכללם וכן בעל מום אע"פ שנראה ונדחה יכול לחזור ולראות אותו ואת בנו נמי לא ממעטינן דהוי בכלל מחוסר זמן והוי כמו בעל מום עובר. מ"ר:

הא על ידי תערובות ירצו כדתנן ר' אליעזר אומר אם קרב הראש כו'. יש תימה דהכא משמע דטעמא דהך משנה מגזירת הכתוב א"כ אפילו לא קרב ראשו של אחד מהן נמי [ועוד] אי מגזירת הכתוב נפקא אית לן למימר דוקא תערובות בעלי מומין ובזבחים פרק התערובות מוכח נמי דלא ילפינן מינה תערובת רובע ונרבע דמאיסי טפי והואיל וכן היכי אמרינן בפ' התערובות (זבחים עד.) דרב אמר טבעת של ע"ז שנתערבה באלף טבעות ונפלה אחת מהם לים הגדול הותרו כולן ס"ל כרבי אליעזר דאמר אם קרב ראשו של אחד מהם כו' התם גזירת הכתוב היא כדלא ילפינן התם בברייתא רובע ונרבע ונראה לי דה"פ בעינייהו הוא דלא לירצו הא ע"י תערובת לירצו כדתנן רבי אליעזר אומר אם קרב ראשו של אחד מהם יקרבו כל הראשים כולן וחכמים אומרים אפילו קרבו כולן

[162] עיין ש"י.
[163] צ"ל דהא דאית.

חוץ מאחד מהם יצא לבית השריפה ומדאמרינן בין לרבנן בין לר"א דהנהו דקרבו קרבו ולא ירדו שמעינן דאית להו הך דרשא אלא דלכתחילה אסרי מדרבנן דאי לית להו ה"ל למיסר אפילו בדיעבד (אם נתערבו אחד באחד) והואיל וכן נראה כי נתערב נמי אבר אחד של בעל מום ברוב איברים התמימים היה לנו לאסור בדיעבד אפילו אותם שעלו דירדו כיון דלא בטלי אי לאו משום דשריא תערובת מדאורייתא דהא [השתא] הוא סובר דלא בטלי וסברא הוא כיון דאחמרי רבנן דלא יבטלו משום דדרכו למנות לית לן למישרי ע"י ביטול ברוב בדיעבד משום דעלו אבל כי קילי כולי האי דשרי מן התורה בלא ביטול סברא הוא למישרי בדיעבד משום דעלו אפילו מדרבנן [אבל אם נתערבו אחד באחד] דלא הוה ביטול ברוב ירדו דבאותן אין להקל אפילו בדיעבד כיון דמדרבנן לא בטלי והא דקאמר בההוא פירקא דזבחים ורבנן בם בהם לא דרשי ולא בעי למימר דרבנן נמי אית להו הך דרשא אלא לכתחילה אסרי להקריב מדרבנן כי תנאי דמתני' משום דמשמע ליה דלא יקריבו דרבנן מדאורייתא כמו דלא יקריבו דרובע ונרבע דרישא דבריי' דאפילו בדיעבד ירדו דאי בדיעבד לא ירדו הוה ליה לפרושי בהדיא דדוקא לכתחילה דלא נטעי לפרושי לא יקריבו אפילו בדיעבד כי ההוא דרובע ונרבע ולמאי דפרישית השתא אתי שפיר דלא שבקי אמוראי דהכא רבנן וסבירא להו כרבי אליעזר ואתי נמי שפיר האי דמסיים הכא מלתייהו דרבנן אבל אי מדרבי אליעזר מייתי ראיה לא היה לו להביא כאן רק דבריו[164] ובלאו הכי לאו קושיא היא דרב סבר בהתערובות (זבחים עד.) כר' אליעזר ורב ורבי יוחנן דשמעתין סבירא להו דעל ידי תערובת ירצו כרבנן דמתני' דזבחים דדרשי הכי כדפירש' אע"ג דרבנן דברייתא לא דרשי הכי כי המשנה עיקר ובזבחים דריש מבם בהם עבר מום וע"י תערובת לרבי אליעזר דברייתא דדריש כרבנן דמתני' וקיימי רב ור' יוחנן בשיטתייהו לאכשורי על ידי תערובת מן התורה וסוגיא דהתם דדרש בם בהם כרבי יוחנן ואייתר בהם לדרשא הא כל דחויין הואיל ונדחו ידחו והא דדריש הכא טעמא דר' יוחנן מה"א דבהם [ומתרי בם] עבר מומם ועל ידי תערובת והתם בתערובת דריש מה"א דבהם עבר מומם [ומבם על ידי תערובת] ואייתר ליה בם בתרא לכדרבי יוחנן כדפרישית הא לא קשיא מידי דלא איכפת ליה לתלמודא רק שיוכל לעשות ג' דרשות ולהכי התם בזבחים לא מזכיר דרשה דמבם דבהם דקאי על ר"י לדרוש מה"א שבו טעמא והא דקאמר מום בם הוא דלא ירצו הא ע"י תערובת ירצו לאו דוקא נקט מום בם דבהם קדריש כדמסיק נפקא ליה מבם בהם ומה"א דריש דרשה דפליגי בה משום דבה"א פליגי מר דריש ומר לא דריש והכא בשמעתין לפי שבא לדרוש על התיבות

[164] צ"ל מיהו בלאו.

בם בם דורש תחלה בם דמום בם דמשתמע טפי למידרש לדרשה הפשוטה יותר עבר מומם ומבם דבהם תערובת דמודו ביה בין רב בין ר' יוחנן וה"א מוקי לדרשה דפליגי בה רב ור' יוחנן דהוי טעמייהו בהכי מר דריש ומר לא דריש כן יש לתרץ הסוגיא שבכאן ושל זבחים כדפרישית ואם היינו יכולים לומר שאברי בעלי מומין אינן בטלין ברוב אברי תמימין מן התורה לא היו קשות שתי קושיות הראשונות שהקשינו כיון שמגזירת הכתוב שרי תערובתן אפילו לא קרב ראש אחד נמי ועוד היכי מצי רב למימר כי נפלה אחת מן הטבעות לים הגדול דשרי מטעם דרבי אליעזר הא ליכא למילף טבעת דע"ז מבעלי מומין כי היכי דלא ילפינן מיניה רובע ונרבע דהכי קא מדמי כי היכי דמוקי להו רבי אליעזר אשריותא דאורייתא מיהו שריותא דאורייתא בטבעת משום ביטול ברוב ושריותא דאורייתא דראשים לאו משום ביטול דמדאורייתא לא בטילי ברוב אלא משום דשרי בהו רחמנא אפילו חד בחד ותרי בתרי ואתי נמי שפיר דבעינן קרב ראשו של אחד מהם אע"ג דמגזירת הכתוב מותר בכל ענין דדוקא משום קרב ראשו של אחד מהם מוקמינן ליה אדאורייתא אבל אי אפשר לומר כן שלא יהא שייך ביטול באיברי בעלי מומין [מן התורה] דמאיזה טעם לא יתבטלו אי משום דעולין אין מטבלין זה את זה הא בעלי מומין לאו עולין נינהו ועוד שאפילו עולין נראה שמבטלין זה את זה מן התורה לרבנן בדבר שאינו מתערב ואינו בטל כדם וסלת וכיוצא בהן נראה ששוין רבי יהודה ורבנן שבטלין ודוקא באותו ענין שאינן מבטלין זה את זה לרבי יהודה כן הוא גם לרבנן ועוד כי אין [לומר דלא] שייך ביטול ברוב באברי בעלי מומין לפי דבעי לאוקמי האי דאמר התם ר' אליעזר בברייתא נתערבו בבעלי מומין יקרבו דוקא בדוקין שבעין שהן קריבין קצת שאם עלו לא ירדו ולא נחית אכתי לטעמא דע"י תערובת ירצו א"כ בדוקין שבעין אמאי מהני בהו תערובת להעלותן לכתחילה אם אין ביטול ברוב מועיל מיהו בהא איכא למימר דקסבר תלמודא כי בעו לאוקמי בדוקין שבעין דמיירי דוקא בקרב ראשו של אחד והוה ליה בהכי ספיקא ושרי לרבי אליעזר בהכי בלא ביטול אי נמי שפיר הוה מצי לאקשויי הכי אבל אין הדבר עומד כן. לשון רבי:

באברי בעלי מומין. ואע"ג דאברי בעלי מומין מועטין[165] קאמר שפיר נתערבו כו' באברי בעלי מומין דכי היכי דמשני התם כל הזבחים שנתערבו בחטאות המתות הכי נמי מיפרשא כל המשנה דהתם ובאברי בעל מום אחד מיירי דאם לא כן כי קרב ראשו של אחד מאי מהני כיון שיש שם ודאי עדיין מן הראשים האסורים ובעלי מומין דעלמא

[165] נתערבו קאמר שפיר באברי כו' כצ"ל.

קאמר והא דלא בטיל ברובא מפרש שם בריש התערובת דתנא דליטרא קציעות היא דאמר כל דבר שבמנין לא בטיל. מ"ר:

דבעידנא דאיתחזי קמייתא לא איתחזי בתרייתא. אבל כאן אין השעיר המשתלח ראוי להשתלח עד שעת מתן דמים או עד שעת וידוי אם כן אינו ראוי לעולם להשתלח עד שיביא שנים אחרים אז [יראו] שניהם יחד ורב קאמר ליה בכל ענין דשני שבזוג ראשון יקרב:

דף סד:

אלא לרב דאמר בעלי חיים אין נידחין אמאי ימות המשתלח. דנהי דחטאת צבור מתה לרבי יהודה ולא רועה כיון שאין צריכין לו מכ"מ הראשון למה ימות השני הוה ליה למימר ואיהו מיירי בראשון שנשאר מדלא קתני יביא שנים ויגריל כו' והשני ימות:

אליבא דרבי יהודה לא קאמינא. דאיהו ודאי אית ליה בעלי חיים נדחין ותימה דבפסחים בסוף פרק אלו דברים דחיק תלמודא אליבא דרב לאוקמי חדא ברייתא כרבי אליעזר או כיוסף בן חוני ולא בעי למימר דסבירא ליה דבעלי חיים נידחין משום דרב סבירא ליה הכא דאין נדחין ומאי קושיא אי הוה מוקי לה [רב] כר' יהודה דהכא דאית ליה בעלי חיים נדחין דהכי נמי מוקי לה התם כר' אליעזר או כיוסף בן חוני וי"ל דבעי ליישבה אליבא דרב דסבירא ליה[167] התם כרבנן דרבי יהודה אבל לא אשכחן[166] דפליג על תנאי דהתם. מ"ר:

אלא לר' יוחנן במאי פליגי[168] **אמר רבא הא אמרינן דיקא כו**'. אבל קשיא דמאי ועוד אינו חושבה ולקמן כי מותיב לה בלישנא אחרינא פריך אלא לר' יוחנן מאי ועוד קשיא:

בשלמא רבי יוחנן כדרבי אבא דאמר הכל מודים שאם נתכפר בשאינה אבודה אבודה מתה. והכא נמי הואיל והראשונה דחויה מלהקריב כשהקריב השניה מתה הראשונה ולרבי יהודה נמי אי חטאת צבור מתה מיהו לא דמיא לגמרי לדרבי אבא דאיהו קאמר גבי אבודה שאם נתכפר בשאינה אבודה אבודה מתה אבל מתחילה יכול הוא להתכפר באיזו שירצה שאין אבודה דחויה כל כך שלא יוכל להתכפר בה מתחילה אבל כשמת האחד נשאר השני בלא זוג נדחה לגמרי ולכך יכול לומר תמות לפי שנדחית לגמרי ומה שאין האבודה נדחית למאן דאמר בעלי חיים נדחין לפי שלא נדחית מעולם אלא הלכתא גמירי לה דמתה כיון שנתכפר בשאינה:

[166] צ"ל דפליגי.
[167] צ"ל הכא.
[168] והאמר רבא כצ"ל.

דף סה.

וא"ר אושעיא כו'. ואע"ג דבפסחים (דף צז:) איכא פלוגתא בדרבי אושעיא מ"מ ניחא ליה ליישב מילתא דרבי אושעיא אליבא דרב:

הפריש שני חטאות לאחריות כו'. הקשה ריב"א היכי חיילי והלא אינו יכול להפריש שתי חטאות זו אחר זו על חטא אחד ואמרינן בפ' מי שהוציאוהו (עירובין נ.) כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו ומדקאמר הכא באחת מהן משמע שאינו חושש באיזה מהן אלא שהשניה שנשארה תרעה ואומר רבי דלא שייך הכא[169] למימר (אלא) כגון דאמר הריני מפריש שתי חטאות אחת לאחריות חבירתה דאפילו למאן דאמר בפ' מי שהוציאוהו (עירובין ד' נ.) ובפ' התודה במנחות (דף עח:) דלקרבן גדול קמכוין מכל מקום הכא דאמר לאחריות חיילי שפיר תרוייהו כדאמר התם היכא דאמר יקדשו ארבעים מתוך שמונים דקדשי דלאחריות קמכוין ואמרינן בהתודה אי הך דקיימא תודה היא הא לחמה והא תיהוי לאחריות וריב"א פי' דלחזקיה דעירובין ודאי אתי שפיר דאמר השוחט תודה על שמונים חלות דקדשי דלאחריות קא מכוין כדמפרש במנחות ועירובין אלא אפילו לר' יוחנן דאמר לקרבן גדול קמכוין ולא קדשי היינו גבי תודה שאין האחריות עליו אם אבדו החלות אם אינו מקבל עליו אחריות הלכך לא הוי סתמא דעתיה לאחריות אבל גבי חטאות מצי הוי סתמא לאחריות ואין נראה לרבי דהא בנדר דתודה נמי צריך להביא לחם אחר ועוד אפילו בנדבה אי אמר זו תודה וזו לחמה אמרינן בפרק התודה (דף פ.) אבד הלחם צריך להביא לחם אחר אבדה תודה אין צריך להביא אחרת אלמא (דאית) אחריות הלחם עליו סתמא. מ"ר:

בשלמא נשפך הדם ימות המשתלח כו'. פירש"י דלא נעשית מצות הדם וצריך להביא דם אחר ואי אפשר בלא הגרלה ויביא אחר ויגריל וכיון דאית ליה בעלי חיים נדחין ימות המשתלח הראשון אבל מת המשתלח [אמאי] ישפך הדם הא לא מעכב דחוקה לא כתיב הכא ואין נראה לרבי מה שפי' שנדחה הראשון ע"י שהגריל על אחרים (ואע"ג) דאכתי לא ידעינן יעמד חי שצריך שיעמדו שניהם דהא בכולה שמעתין לא אשכחן דחייה אלא ע"י שנשאר יחידי אבל כשהגרילו על אחר פליגי לעיל ר' יוחנן ורב אם יכול לחזור ולראות כיון שנדחה כבר ורבינו שמואל חושב דחייה ע"י הגרלת השני ורבינו שלמה אינו רוצה לומר דחייה לפי שהיה שעה בלא חבירו כיון דאכתי לא ידעינן יעמד חי שצריכין לעמוד שניהם עד דמסקינן ליה בשנויא על כן נראה לרבי לפרש בשלמא נשפך הדם ימות המשתלח לפי שהיה המשתלח יחיד ונדחה ע"י כן כדאיתא לעיל בכולה

[169] צ"ל למימר הכי דאיירי כגון כו'.

שמעתין [ואע"ג דאכתי לא ידעינן יעמד חי] שצריך להיות חי עד שעת מתן דמים שלענין שילוחו של שעיר יודע הוא שצריך להיות חי עד שעת מתן דמים ואי לא נדחה המשתלח אבל מת המשתלח למה ישפך הדם כיון שלא נפסל הדם כלל אם יגרילו על אחרים יהיה נראה יותר וקס"ד[171] (דהכא) דבעינן שיעמדו שניהם היינו לענין[170] דלא יפסל שעיר המשתלח גופו שלא נעשית מצותו אם לא היה חי כל כך אבל משום הכשר הדם לא ואמרי דבי ר' ינאי יעמד חי עד מתי זקוק להיות חי עד שעת מתן דמים של חבירו שזה הטעם נמי ישנו משום הכשר הדם בשביל שעיר המשתלח ולא הוצרך לפרש כך כיון[172] דאהאי פירכא קאי כדפרישית. מ"ר:

אם משנתרמה התרומה נשבעין לגזברין. פירש רש"י נתרמה התרומה[173] משנודע שנגנבו נשבעין לגזברין וזה פי' משום דקשיא ליה תורמין על האבוד ועל הגבוי ועל העתיד לגבות אלמא תורמין על האבוד והבעלים נפטרים ואפילו לכתחילה והכא מחייב אותם לשלם אם אבדו קודם שנתרמה התרומה כדקתני נשבעין כו' ועל כן פי' תורמין על האבוד היינו כגון שלא נודע עדיין שנגנב אבל אם נודע החיוב על הבעלים[174] לעולם ועוד קשה לו כיון דתורמין על האבוד כל שכן על הגבוי כיון שאפילו נאבד אחר כך מועיל ואין נראה לי דאם כן הוה ליה למיפלג ולמיתני בין נודע קודם שנתרמה התרומה לנודע אחר כך ועוד ידיעה מאן דכר שמיה ועוד קשה לרבי על פשטא דמתני' כיון דתנא תורמין על האבוד אפילו אין נודע עדיין כ"ש על הגבוי[175] וכי תימא דרישא זו ואין צריך לומר זו וסיפא זו אף זו על כן מפרש רבי שתורמין על האבוד שבא כבר ללשכה ואבוד ביד הגזברין אז אין אחריות על הבעלים ועל הגבוי אפילו לא יבוא ליד גזבר לעולם מאחר שנגבה מן הבעלים וסופו לאבוד ולא יגיע ללשכה ועל העתיד לגבות שלא נגבה כלל עדיין אלא שלבסוף יוגבה ובכולהו איכא חדא לריעותא וחדא לטיבותא על האבוד היינו ריעותא שנאבד טיבותא שהגיע כבר ללשכה ועל הגבוי ריעותא שסופו לא יגיע ללשכה וטיבותא שבשעת התרומה הוא בעין ועל העתיד לגבות איכא ריעותא שלא נגבת כלל טיבותא שיגיע ללשכה והא דאמר בפרק בתרא דכתובות (דף קח.) גבי מודר הנאה מחבירו בשלמא שוקל את שקלו כדתנן תורמין על האבוד כו' פי' ואינו עושה לו שום טובה אבל פורע חובו הא מישתרשי ליה משמע אבל גבי שקלים אינו עושה

[170] צ"ל מיפסל.
[171] דהא.
[172] צ"ל דאהך.
[173] צ"ל קודם שנודע.
[174] צ"ל לשלם.
[175] וכי תימא דזו ואצ"ל זו קתני הא סיפא זו אף זו קתני כצ"ל.

לו שום טובה אצל האבוד קאי אבל עתיד לגבות עושה ודאי טובה כדפרישית. מ"ר. וריב"א פירש על האבוד כגון שנאבדו קודם שנתרמה תרומה דבני העיר שוקלים אחרים תחתיהן ותורמין עליו אע"פ שלא בא עדיין ללשכה ועל הגבוי שלא יגבה עוד אפילו לא יבא לידי הגזבר כגון אבוד אחר שנתרמה תרומה דנשבעין לגזברין ועל העתיד לגבות שלא נגבה מעולם ונ"ל דוחק דאבוד ועתיד לגבות הכל אחד[176] (אם לא) דאיכא תרי גווני עתיד לגבות וכפירוש רבי עיקר:

חובות של שנה זו קריבות לשנה האחרת. בין שקלים בין קרבנות ולהכי פריך ליה מפר ושעיר של יוה"כ:

שאין חטאת ציבור מתה. אבל דיחיד כי האי גוונא מתה וכגון שנמצאת אחר כפרה דאי קודם כפרה הא אמרינן (לעיל) דאיזו שירצה יקריב דקאמר נתכפר בשאינה אבודה אבודה מתה הא איפכא פליגי רבי ורבנן בתמורה (דף כב:) דלרבנן רועה ומסתמא לא פליגי בפלוגתא דרבי ורבנן וא"ת מאי פריך ליה מפר ושעיר של יום הכפורים דמתה לר' יהודה היינו משום דחטאת שכיפרו בעליה למיתה אזלא כיון שנמצאת אחר כפרה כדפרישית והאי טעמא לא שייך בשקלים י"ל [כיון] שראויה ליום הכפורים אחר אין זה כפרו בעליה דלא שייך אלא גבי חטאת חלב או דם[177] שהיה באה על חטא מבורר אבל זו אפילו לא היה כאן כלל חטא טומאת מקדש וקדשיו שמכפר עליו צריך להביא ביום הכפורים אחר. מ"ר. וכן פירש ריב"א ועוד הוסיף כי אע"ג[178] שיכפר זה על טומאת מקדש וקדשיו של אחר יום הכפורים זה[179] ולא על של לפניו מ"מ לא מיקרי כפרו בעליה כיון שלא בא על חטא מבורר וא"ת אמאי לא פריך ממתני' מת שעיר המשתלח ישפך הדם נשפך הדם ימות שעיר המשתלח ולא אמרינן יקרב בשנה הבאה (לשון מורי הרב) דשאני התם שנדחה דבעלי חיים נדחין אבל אבודה אינו [דחוי] שלעולם ראוי אם היה בעין לפנינו. [לשון מורי הרב]:

פר ושעיר של יוה"כ שאבדו. אומר ריב"א דאבדו היינו אחר הגרלה דאי קודם הגרלה הן ראוין לשעיר הנעשה בחוץ ואפילו נמצא אחר יוה"כ יכול להקריבו בראש השנה או ברגלים כדמשמע בפרק קמא דשבועות לרבי שמעון הואיל וכולן באין לכפר על טומאת מקדש וקדשיו ואמרינן התם דבשעיר החיצון מודה רבי שמעון דאפשר להקריבו הואיל

[176] צ"ל אלא.
[177] שאינה באה אלא על חטא כצ"ל.
[178] צ"ל שלא יכפר.
[179] צ"ל אלא.

וראוי על מזבח החיצון לאפוקי פנימי שאינו ראוי על מזבח החיצון משמע הא קודם הגרלה ראוי על מזבח החיצון כיון שראוי לשעיר הנעשה בחוץ:

דף סה:

קרבנות ציבור קאמרת שאני קרבנות ציבור כדרבי טבי כו'. תימה דהכי נמי שקלים של שנה זו קונין מהן קרבנות ציבור ואי יקריבו לשנה הבאה הא ליכא תרומה חדשה דבהא איירינן ואומר ריב"א דה"פ קרבנות ציבור קאמרת התם ודאי מודה רבי יהודה כי הכא שצריך לעשותם מתרומה חדשה משום דרבי טבי והא דקאמר עולין להם לשנה הבאה היינו היכא דשקול שקלים שני פעמים ויביאום לשנה אחרת לא יניחום אלא לאותם חדשים של שנה זו ונפטרו בכך הבעלים ותורמין עליהם כאילו לא אבדו ולא יניחום עם אותם של שנה שעברה[180] אלא לחדשים אלו ואפילו לא פשעו הבעלים כלל. גי':

ונייתי ונגריל. פי' ליום הכפורים אחר יעשה גורל חדש אבל מה שהגריל ביום הכפורים של אשתקד לא מהני מידי ותימה לריב"א אם כן שאין הגורל מועיל כלום למה ימות והלא יכול לשנותו לשעיר הנעשה בחוץ ולשעירי הרגלים ויש לדחות דמכל מקום מהני מה שהגרילו עליהם שאין לשנותם לשום שעיר ואע"ג שאינו מועיל כלום לענין שכשיבא יום הכפורים אחר יגרילו ואולי יחול על של שם של עזאזל [ועל של עזאזל של שם] שיהיה הגורל להפך ממה שהיה אשתקד. גי'. ויש מפרש פירוש אחר ואינו כדיי:

משום גזירה ימותו. לכל הני אמוראי דהכא דפרכינן הך פירכא סבירא לכל חד וחד דגזירה דיליה חמירא מדחבריה ויש להן למות משום [אותה] גזירה:

הא לא קשיא כו'. הוה מצי למימר דהיא גופה חטאת שעברה שנתה כרבנן אלא ניחא ליה ליישבה אפילו לרבי משום הך גזירה:

דתניא רבי אומר שנה תמימה כו'. ושנת קרבנות נמי ילפינן לרבי משנת בתי ערי חומה מכאן קשה לרבי על פי' רש"י שפירש בפרק קמא דראש השנה (דף ו:) גבי בל תאחר דקאמר שנה בלא רגלים היכי משכחת לה בשלמא לרבי משכחת לה כגון דאקדשה בתר חג המצות דכי מטי שילהי אדר בתראה שתא מליא פירוש שנה של חמה רגלים לא מלו ותימא דבתר חג המצות היינו כ"ב בניסן ושנת לבנה שהיא שנ"ד לא מלאו עד כ"ב לאדר בתראה מנה משם [י"א יום] ותעמוד בראש ניסן והוה ליה למימר דכי מטי ריש ניסן ופי' ר' שמעון בשלמא לרבי משכחת לה דכיון דלית ליה למימר נתעברה שנה שנתעברה לו משכחת שפיר שנה בלא רגלים דדוקא בערי חומה בעינן שנת חמה דכתיב תמימה ולא

[180] דחדשים הם הואיל ולא פשעו כצ"ל.

בקדשים דהתם לא בעינן אלא שנת לבנה שנ"ד ולא חדש העיבור והילכך נקט שלהי אדר בתראה והשתא קשה דהכא משמע דלרבי בעינן אף בקדשים שנת חמה כבתי ערי חומה ודוחק לדחות דה"ק הא לא קשיא כו' כרבי וגמרינן מיניה ושמעתא דראש השנה לא גמרא מיניה אלא נראה לרבי דבתר חג המצות דהתם לאו דוקא שיכלה יום טוב של פסח לגמרי אלא באמצעיתו אחר שהתחיל וכיון שבתחילת הרגל לא הוקדש אותן רגל אינו מן המנין כדקאמר התם לעיל שהומם בתוך הרגל וחללו על אחר ועבר עליו כל הרגל מהו דתימא כיון דמכח קמא קאתי כקמא דמי קמ"ל ולהכי נקט שילהי אדר בתראה כו' ויש ספרים דגרסי התם כגון דאקדשיה [בתוך] חג המצות כלומר ביום שני וזהו כפירוש רבי. מ"ר:

דף סו.

חטאת שעברה שנתה רואין כאילו היא בבית הקברות כו'. משום דעיבור שנתה לאו דיחוי גמור הוא כמו האחרים אלא בא ממילא על ידי שיהוי מרובה להכי נקט בה האי לישנא שכשהיא בבית הקברות ורועה אין יכולין להוציאה משם אלא תרעה ומתני' דתמורה דפרק ולד חטאת (דף כא:) מוקי התם אליביה ושקיל וטרי טובא:

ואם הקדיש והעריך והחרים בה תעקר כו'. הקשה ה"ר יעקב מדאמר בערכין[181] ר"פ המקדיש שדהו (דף כט.) ההוא גברא דאחרמינהו לניכסיה אתא לקמיה דרב יהודה א"ל שקול ד' זוזי ושדי בנהרא ותירץ ר"ת דהתם מיירי במקרקעי ולכך יש להם פדיון והכי מוכחא כל הסוגיא דהתם דבמקרקעי מיירי:

אלא לאו שמע מיניה בתקלה פליגי. שמא ישחטנו בשאר ימות השנה ואפילו למאן דאמר פסח בשאר ימות השנה לא בעי עקירה דסתמא לאו לשמו קאי הא ודאי כיון דראוי לשנה הבאה בעי עקירה והכי אמרינן בתמיד נשחט (דף סד.) שמע מינה פסח בשאר ימות השנה בעי עקירה ודחי כגון שהיו בעלים טמאי מתים שנידחין לפסח שני:

דף סו:

עתי אפילו בשבת למאי הלכתא כו'. [בכריתות (דף יד.) דחי לה] ממאי דילמא שאני יום הכפורים דהכשירו בכך ותימה אמאי לא פי' כך התלמוד כאן י"ל שדרך התלמוד להאריך במקום זה יותר מבמקום זה אבל דוחק הוא לפרש דהכא מיירי בהרכבתו דהוא אמינא דלא דחי יוה"כ אלא בשיכול ללכת השעיר ברגליו דאין הכשרו כשהוצרך להרכיבו על

[181] [צ"ל ס"פ].

כתיפו ובכריתות מיירי להתיר איסור תחומין וכמאן דאמר שהן מן התורה והשתא פריך שפיר דשאני יה"כ דהכשירו בכך כי אין נראה כלל שיהו שנים אלו דברי רפרם והתלמוד לא הזכיר כאן אותה של שם ולשם אותה שבכאן[182]:

ואין עירוב והוצאה ליום הכפורים. ואע"ג דכתיב לא תעשו כל מלאכה גבי יום הכפורים הוצאה אינה מלאכה גמורה ולהכי בעינן כתוב כדאמר בריש הזורק וכפרישית בפ"ק דעירובין ובריש שבת ושבועות:

אהא בשלום אני ואתם. כלומר אהא [כמותו] שהיה בריא מאד וכן הוא בירושל' ובתוספתא (פ"ג) ודלא כפירש"י:

פלוני מהו לעולם הבא. פירש ר"ח שאלו את רבי אליעזר אבשלום שבא על פילגשי אביו מהו לעולם הבא מי סבירא לן הא דאמר רב (סנהדרין דף כא.) נשים בכתובה וקידושין ופילגשים בלא כתובה וקידושין וכן שאל על שלמה מי סבירא לן כרבי יונתן דאמר (שבת דף נו:) כל האומר שלמה חטא אינו אלא טועה:

מהו להציל כבשה מיד הארי. כלומר בת שבע מיד דוד מי סבירא לן הא דאמר רבי יונתן (כתובות דף ט:) כל היוצא למלחמת בית דוד גט כריתות כותב לאשתו וכבשה קרי לה כדכתיב ולרש אין כל כי אם כבשה קטנה:

מהו להציל הרועה. כלומר אוריה מיד דוד ואיידי דקרי ליה לאשתו כבשה קרי ליה לאוריה רועה מי סבירא לן חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב או דילמא אין חולקין וכיון שאמר ואדוני יואב מורד במלכות הוה:

גיפף ונישק במיתה. הוראת שעה היתה דליכא אלא אזהרה כדאמרינן בפ' ד' מיתות (דף ס:):

דף סז.

לא עדים ולא התראה בהדרוקן. שבדקן כסוטות כדאמר בע"ז שפניה מוריקות והדרוקן וירקון חדא מילתא היא כדאמרינן ביבמות (דף ס:) העבירום לפני ציץ וכל הראויה ליבעל פניה מוריקות דאמר מר סימן לעבירה הדרוקן ואע"ג דאמר בברכות (דף סב:) עמוד החוזר מביא לידי הדרוקן וסילון החוזר מביא אדם לידי ירקון מ"מ שני מינין הן ודומין לאחד שנוטין לצד ירקון. מ"ר:

אבי אמו מישראל. אבל לא בעי למימר אמו מישראל דלא מיסתבר ליה שעבדו נשי הלוים ע"ז[183]:

[182] דברי התו"י כאן הוא מרכב משני דבורים ועי' בתו' בסוגיין ובתו' כריתות שם ובש"י הגיה כראוי ע"ש.
[183] ע"כ לדף סו ע"ב

תשעים ריס שבעה ומחצה לכל מיל. פי' רש"י דהא מיל אלפים אמה שהרי שנינו בברייתא דסיפרי במדת חלוקת הארץ לכל שבט ושבט שבעים וחמשה מיל והן חמשה ועשרים אלף קנין בספר יחזקאל והקנה שש אמות הרי מאה וחמשים אלף אמה תן לכל אלפים אמה מיל הרי שבעים וחמשה מיל מיכן קשה על פי' ר"ת דס"פ מי שהוציאוהו (דף נא.) דקאמר התם ארבע אמות שאמרו הן ואלכסונן כו' דבין בריבוע [העולם] בין בשאר רוחות בעינן אלפים עם אלכסונן שהן[184] (שלש אלפים) אמה וכן בזריקת ד' אמות והעברה בעינן אלכסון דהא הכא לא חשיב אלא אלפים אמה מצומצמות שהן מיל כמו שמשמע כאן ועוד קשה כי בכל התלמוד נקט עמוד גבוה עשרה ורחב ארבעה ואמאי נקט רחב ד' ששה הוה ליה למינקט שהאלכסון של ד' קרוב לששה הוא וכי תימא דרוחב ד' ואלכסון קאמר אם כן בפרק קמא דשבת (דף ח.) גבי כוורת דנקט רחבה ששה לפי שהיא עגולה וכשתרבענה תמצא בה אלכסון ד' על ד' שיעלה קרוב לששה טפחים לפי' רש"י דהתם ולפי' ר"ח ששה טפחים ממש עם עובי הדפנות אם כן[185] ד' על ד' הוה ליה למנקט כיון שהוא ד' ואלכסונן ועוד קשה לרבי דבפרק כיצד מעברין (דף נו:) בשמעתא דטבלא מרובעת מוכח בהדיא גבי ערי לוים דילפינן מינייהו פיאות של תחומי שבת שלא היה בריבוען אלא אלפים ממש כדפרישית התם ויש לדחות דאע"ג דגבי ערי לוים יש חילוק בין אלכסון של קרנות לשאר רוחות בתחום שבת אין נכון לקצר כאן יותר מבמקום אחר מיהו נראה לי כפי' רבינו[186] שמשון שפירש דוקא לקרנות שמרובעין לריבוע עולם כדמוכח התם בעינן אלכסון ולא לשאר רוחות. מ"ר:

בא וישב תחת סוכה האחרונה עד שתחשך. ואין להקשות[187] למה תיקנו סוכה ישב שם עד למחר אצל הצוק כי רש"י פירש יפה שירא לעמוד במדבר וגם הוא חלוש ומעונה ואין לומר שישיבו אחרים אצלו ולא יעמוד יחידי כי אין נכון לראות כולן אם הולבן החוט אם לאו ואומר רבי אפילו למאן דאמר תחומין דאורייתא כיון שלא היתה שם שביתתו קבועה עוד מתחילת היום אם חוזר לו אין כאן איסור מן התורה ורבנן נמי לא גזור בכי האי גוונא. מ"ר:

רבי יהודה אומר עשר סוכות בעשר מילין. כך כתוב בכל הספרים ואיני יודע ליישבו כי ל"ל עשר סוכות בתוך י' מילין כיון שלא מצינו שיצריך סוכה לא אצל ירושלים ולא

[184] צ"ל אלפים ות"ת.
[185] צ"ל טפי מד' על ד'.
[186] צ"ל שמואל.
[187] צ"ל למה לא תיקנו סוכה שם וישב שם.

אצל הצוק ובתוך המילין למה יעשה סוכה על כן נראה דגרסינן תשע סוכות וכן מצינו בתוספתא (פ"ג):

סח לי אליעזר בני אם על ידי עירוב כו'. מיהו אין זה תשובה ממש כי אי אפשר לאלו[188]:

כמאן אזלא הא דתניא חוץ מאחרון שבהם כו'. ובהך ברייתא לא מפרש כמה מילין היו:

דתניא. כן הוא בספרים הרבה ולא גרס דתנן דא"כ דמתני' הוא מרישא הוה ליה לאוכוחי דקתני בהדיא שנים עשר מילין. ה"ר יוסף:

לא נצרך אדם לכך. אבל אם היה צריך היו מאכילין אותו ואפילו לא היה[189] יותר דוחק שעיר והיינו כמו שבת וטומאה ואיירי הכא[190] שמסוכן כגון שאחזו בולמוס ומתוך שהיה יודע שאם ירעב ביותר ויאחזנו בולמוס ימצא לאכול לא היה רעב כל כך. מ"ר:

חולק לשון של זהורית כו'. [ואם תאמר למה ידחה הבאת הלשון חוץ לתחום וכי הוי זה כמו דחיית השעיר בשבת וטומאה ויש לומר] שאין מביאין אותו ביום הכפורים שכבר הביאו אותו מאתמול אי נמי על ראש שעיר מביאין אותו דמחמר כלאחר יד הוא כדאמרינן בפסחים בריש אלו דברים גבי סכין ובמסכת שקלים פרק התרומה (מ"ב) מוכח דהאי לשון של זהורית דהכא אין זה לשון זהורית שהיו קושרין במקדש בראש השעיר המשתלח לעיל בפרק טרף בקלפי (דף מא:) דקתני פרה ולשון של זהורית שבראש שעיר המשתלח באין מתרומת הלשכה כבש שעיר ולשון שבין קרניו באין משירי הלשכה[191]:

מלבין ויודעין שנעשית מצותו. ואע"פ שהיה כמה פעמים מלבין קודם עשיית המצוה מ"מ סמוך לעשייתו היה מלבין:

דף סז:

מאן דאמר מותרין דכתיב במדבר. ואע"פ דמעגלה ותרומת הדשן לא ילפי' להו דהוה שני כתובים הבאים כאחד מ"מ איצטריך ליה במדבר דלא תילף[192] לאסור משום גזירה (שוה) שמא ולמ"ד אסורין הוי מצי למימר לעיל דהוה שלשה כתובים אלא דהיה מצי למיפרך הניחא למ"ד כו' כדפריך במעילה פ' ולד חטאת (דף יא:) כדפרישית לעיל:

אכילת חזיר ולבישת שעטנז כו'. וכן יש הרבה אפר פרה וכיסוי הדם וכיוצא בהן:

[188] כוונתם לאפוקי מפירש"י ועיין ש"י.
[189] צ"ל רעב יותר דוחה שעיר ואינו כמו כו'.
[190] צ"ל שמותר.
[191] במשנה שלפנינו שם גי' אחרת ועיין ש"י.
[192] י"ג כמ"ד.

הקטירן ס"ד אטו במגס מקטר להו. ומחקו רש"י כאן ובפסחים פרק תמיד נשחט (דף סה:) ובפ' שני דסוטה (דף טו.) גבי מנחה משום דקשיא ליה דדכוותה תנינן טובא במנחות מעלהו ומקטירו בכלי שרת מעלהו ומקטירו בהמיינו והכי פריך הכא והקטירו ס"ד וכי הוא מקטירן עכשיו והלא עודנו לבוש בגדי לבן ועליו עוד לקרות הפרשה ואח"כ יטבול וילבוש בגדי זהב לאילו ואיל העם ואח"כ יטבול להוציא כף ומחתה ויטבול שלישית למוספין ואימורי חטאת הללו כדאמרינן בפירקין דלקמן ובתמיד נשחט נמי פריך הקטירן ס"ד והלא בהפשט וניתוח קאי והן כשרין בזר והוא לא מקטר להו ורבינו יעקב היה רוצה לפרש הכא ובפסחים דגרס ליה וה"ק אטו במגס מקטיר להו דעל כרחין לא היה נותנן במגס כדי לקדשן בה כי השחיטה מקדשתן ולא דמי לכלי שרת דמנחות דכלי שרת מקדשם ומיהו ההיא דסוטה אין ליישב לפי דבריו דפריך ליה גבי מנחה על כן נראה לרבי דודאי הכי נמי הוי מצי לאקשויי במנחה בכל מקום שהוא אלא אחר שהקשה בסוטה אין לו לחזור להקשות בכל מקום ולספרים דגרסינן בסוטה מעלהו ומקטירו בכלי שרת ומולחו ונותנו על גבי האשים[193] ופריך וכי לפני המליחה מקטירו וזה היה ניחא לפי שיטת רש"י אבל יש ספרים דלא גרסינן הכי. מ"ר. וקשה לפי פירוש רבי דהכא ובפסחים למה הקשה אותו כיון שהקשה כן ופירש במקום אחד ונראה לי דלא קשיא מידי ושפיר גרסי' ליה דבכל דוכתא לא פריך הכי אלא במקום ששונה הסדר כגון הכא ששונה כל סדר יום הכפורים ואינו מחסר כלום משמע שכך היה הסדר שנותנן במגס ומקטירן וכן בפסחים ששונה שם כל הסדר של פסחים כמו שהיה קרב א"כ משמע שכך הוא היה הסדר שנותנן במגס והקטירן שם וכן ההיא דסוטה דקחשיב התם בפרק שני (דף יד:) סדר מנחה [כיצד] אדם מביא מתוך ביתו כו' ולכך סבור דכך הוא הדין והסדר שמקטירן בכלי שרת אבל בהני דמנחות [אין שונה הסדר ולכך] ידע שהוא רוצה לומר שמעלהו בהמיינו או במקידה של חרס והקטירו על גבי המזבח. כן נראה עיקר:

אלא אימא להקטירן. ואין מקטירן עכשיו עד שהוא מקריב מוספין כדפירש"י על כן הגיה ר"ת בסידור אתה כוננת קרען והוציא חלבם והקטיר דגרס להקטיר לפי שעתה לא היה מקטירן עד אחר קריאת הפרשה והקרבת אילו ואיל העם ושמא לשון המשנה תפס לו הפייט כך:

[193] יש לפרש דפריך.

דף סח.

בשרו בעורו. דאיתקש עור הפר ואת כל בשרו דברישיה דקרא לקרבו ופרשו דכתיב בתריה:

במזרחה של ירושלים. שכל מקום שנאמר פני אינו אלא פני קדים שעומד בצד המזרח ומזה כנגד פתחו של היכל שהוא במערב:

דף סח:

רבי אליעזר בן יעקב היא. דלא בעי שיהיה שם דשן ומ"מ גמר שלש מחנות[194] ושפך הדשן במקום שפיכת הדשן:

וקמ"ל דקסבר רבי יהודה כיון שהגיע שעיר לראש המדבר נעשית מצותו. ואז היה קורא מיד הפרשה משמע לכאורה דפליג[195] אתנא קמא דאמר לעיל (דף סז.) כשהגיע שעיר למדבר מלבין ויודעין היו שנעשית מצותו וזהו כשהגיע [להצוק] שעד אותה שעה לא היה מלבין כדקאמר לעיל דילמא קדים ומלבין כו' זימנין דגמיש ליה לרישיה כו' אלמא לא היה מלבין עד שעת דחיפה לגמרי ולפי שפי' התלמוד המשנה לעיל[196] לימא ליה לר' יהודה שהיו קושרין אותו חציו בסלע וחציו בין קרניו כיון שמלבין[197] היה מגיע למדבר:

בא לו כהן גדול לקרות כו'. הכא הואיל והפסיק עבודת היום וגם עשה עיקר עבודות כפרה יש לו לקרות ולברך על המחילה ועל סדר הברכות בירושלמי מנין לקרות הפרשה רבי אידי בשם רבי יוחנן ויעש מה תלמוד לומר כאשר צוה ה' מכאן לקריאת הפרשה:

אם רצה לקרות בבגדי בוץ קורא. אבל בבגדי זהב אין לקרות שאין ללבוש בתחילה בגדי זהב אם לא לצורך עבודה ואמרינן לעיל בפרק הממונה (דף לב.) שכל המשנה מעבודה לעבודה טעון טבילה וטעון שתהא טבילה סמוך לעבודה חשובה:

מכלל דקריאה לאו עבודה היא. מדלא בעינן שימסרנה לציבור לכל הפחות ועוד דאצטלית אינו כתונת וחלוק כפירוש רש"י אלא הוא כמו סדין להתעטף בה כמו אדרת שנער איצטלא דמילתא בסנהדרין ואיצטלא דפרסוה אמיתנא וכן היה לבוש איצטלא בת מאה וכן נותנין לו כל ימות הרגל ולאיצטלתו וכן תרגם ירושלמי דויקח שם ויפת את השמלה משמע שהוא כעין סדין ולא חלוק וכתונת ולכאורה משמע שאינו בגדי כהונה בזה הענין ולא כפי' רבותיו של רש"י שפי' לעיל בפ' הממונה (דף לה:) דכהן שעשתה לו

[194] צ"ל מעל שפך.
[195] צ"ל אר' אלעזר הקפר.
[196] צ"ל לית.
[197] צ"ל כשמגיע.

אמו כתנת בת מאה מנה לובשה ועובד בה עבודת יחיד דהיינו מקרא פרשה באיצטלית לבן משלו דהא פריש הכא שאינו כתונת וגם הקשה רש"י שם עליהם דלא קתני בה הכא ובלבד שימסרנה לציבור וגם הפייט שיסד את הכתונת סובר[198] שאינו בגדי הכהונה ועוד דהא אמרינן מכלל דקריאה לאו עבודה היא ואי עבודה חשיבא ואפילו של יחיד לא הוה מקשה כאן כלום:

דף סט.

ש"מ תפילין מן הצד שרו. פירש רש"י ולא חיישינן להפחה ולא דק דבפ"ק דתמיד (דף כז.) מפרש בהדיא הטעם דלא חיישינן דילמא מיגנדר ונפיל עלייהו פי' ואיכא בזיון ששוכב עליהם וא"ת היכי פשיט מידי מרב פפא דהא איהו גופיה דחויי מדחי ליה יש לומר דפשיטא ליה הכי מדלא קאמר רב פפא דילמא כנגד ראשיהן ועוד דעיקר מילתא דרב משרשיא היא לפי האמת דפשטינן כנגד ראשיהן הוא דקאמר. מ"ר:

תיפוק לי משום כלאים. תימה על מה שפירש רבינו יעקב דכלאים בציצית שהותרו ביום הותרו גם בלילה אע"פ שאין הציצית נוהגת בלילה כדמפרש במנחות פרק התכלת (דף מ:) גבי תכלת אין בה משום כלאים אפילו בטלית פטורה משמע דציצית של כלאים מותר בלילה ובשמעתא קמייתא דערכין אמרינן הכל חייבין בציצית בין כהנים לוים וישראלים כו' פשיטא סד"א הואיל ואישתרו כלאים לגבייהו לא ליחייבו קמ"ל דהא דאישתרו בעידן עבודה שלא בעידן עבודה מיהא לא אישתרו מיהו ההיא לאו קושיא היא דמיירי בבגדי חול דלא אישתרו בכלאים כמו שפי' ר"ת אבל מהך דהכא תיקשי לך אלא אומר רבי טלית שהיא עשויה להנאתו בכל שעה שירצה קאמר רחמנא דלייעבד בה ציצית ומשתמש בה בכל שעה שירצה אבל בגדי כהונה אינן אלא לצורך עבודה ולכך לא הותרו שלא בשעת עבודה כגון בהצעה אבל לבישה במקדש ודאי לא אסרו כדמשמע בשמעתין דדייק לעיל הא הלוכי מהלכי ש"מ ניתנו ליהנות בהם ולא קשיא ליה איסור כלאים עד לבסוף גבי הצעה וכן שמעון הצדיק שלבש בגדי כהונה במדינה ופריך מיניה על ברייתא דקתני בה במדינה אסור אבל במקדש ניחא ליה דמותר אפילו שלא בעידן עבודה וכן בסוף תוספתא דכלאים בגדי כהן גדול שיוצא בהן במדינה חייב ובמקדש בין לשרת ובין שלא לשרת פטור מפני שהן ראוין לעבודה וקתני נמי התם בגדי כהונה ובגדי כהן גדול אין בהם משום כלאים ושלא בעידן עבודה איצטריך למימר הכי

[198] צ"ל שהן.

ובמנחות בפרק התכלת (מא.) ובחולין פרק כל הבשר (דף קי:) דקדקנו עדיין בפירוש ברייתא זו של תוספתא. מ"ר:

ותיפוק לי משום כלאים. תימה מאי שנא דאיסור כלאים פשיטא ליה דאיכא וגבי מעילה מספקא ליה אי ניתנו ליהנות בהם אי לא וטעמא דלב ב"ד מתנה עליהם לא שייך הכא לומר שיהו קדושין לחצאין י"ל דלאו קדשי ה' נקראו לענין מעילה כיון שניתנו ליהנות בהם דלא ניתנה תורה למלאכי השרת והוו להו בלאו דמעילה דומיא דקדשים קלים וקדשי מזבח דלא חזו להקרבה לא הן ולא דמיהן. מ"ר:

אלא לאו כנגד ראשיהן ש"מ. בפ"ק דתמיד (דף כז:) דחי ואיבעית אימא באותם שאין בהם כלאים פי' דלא מיירי באבנט ותנא בתרא דפשיט מיניה הכא דניתנו ליהנות בהם לא מייתי התם כלל:

בגדי כהונה קשין הן דאמר רב הונא כו'. פי' רש"י דנמטא גמדא דנרש שריא וכן בגדי כהונה שרי והקשה רבינו יעקב מדאמר בריש ערכין ובהתכלת (דף מג.) סד"א הואיל ואישתרי כלאים לגבייהו כו' אלמא איסור כלאים מן התורה יש בהן ומפרש רבינו יעקב בגדי כהונה קשים הם הלכך לא גזור בהו רבנן לאוסרן להציען תחתיו דאמר רב הונא בריה דרב יהושע האי נמטא גמדא דנרש שריא פי' לבדים קשים לפי שאין בהן איסור אלא מדרבנן כדתנן (כלאים פ"ט מ"ט) הלבדין אסורין מפני שהן שועים וכיון דקשים הם לא אסרום חכמים הכא נמי אפילו בבגדים שיש בהן איסור לבישה מן התורה בקשין כיון דהצעה תחתיו [אינו] אלא מדרבנן לא גזרו חכמים מיהא בקשין כיון שאינם כשאר בגדים ולא חיישינן נמי שמא תכרך נימא אחת על בשרו:

ובמקדש מותר כו'. והיינו בכל הר הבית דדייקינן לעיל שינה הוא דלא הא הלוכי כו' משמע דהשתא דאסקינן דמותר ליהנות בהם דהיינו במקום דשינה מותרת שם מותר להלך דהיינו אפילו בהר הבית[199] ובעזרה אין מותר לישן דאין ישיבה בעזרה:

כיון שהגיעו להר גריזים מיד חרשוהו כו'. תימה לה"ר אלחנן וכי היו עובדין להר גרזים מימות שמעון הצדיק והלא לא נחשדו עד ר' מאיר כדאמר בחולין (דף ו.) דמות יונה מצאו להם בהר גריזים כו' ותירץ דמיירי הכא קודם שנתגיירו כמו שמפרש רבינו יעקב שנעשו גרי אמת אותן שכתוב בהן את ה' היו יראים ואת אלהיהם היו עובדין ושוב בימי ר' מאיר מצאו שחזרו לקלקולם הראשון:

[199] צ"ל דבעזרה.

איבעית אימא ראוין לבגדי כהונה כו'. תימה דאמר בקדושין פרק האומר (דף סו.) גבי ינאי המלך הקם להם בציץ שבין עיניך ואומר רבינו יעקב דשאני ציץ דכתב ביה תמיד ולעיל בפ"ק (דף ז: ד"ה אלא) פי':

דף סט:

מיתיבי היכן קורין בו בעזרה כו'. ואפרשת הקהל קאי וה"ה הכא:
ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם. לפי פי' רש"י משמע שסובר שאותו היום תיקנו לומר כן אבל במקדש ראשון לא היו אומרים אותו אלא עונין אמן במקדש ומיהו משמע שלעולם לא ענו אמן במקדש אלא נראה לפרש מן העולם ועד העולם לפי שקלקלו המינין והכותים שהיו אומרים שאין עולם אלא אחד ותיקנו לומר מן העולם ועד העולם לומר שני עולמות יש והכי אמר פ' הרואה (דף נד.) שתיקנו לומר מן העולם ועד העולם מפני המינין והיינו גדול שגדול בעולם הזה ובעולם הבא:
בכל ארעא דישראל. לאו דוקא בכל ארעא דישראל אלא כמו שיוכלו לחפש בשלשה ימים מכל צד:
ירמיה אמר גוים מרקדין כו'. גבי ירמיה גרס ולא אמר נורא וגבי דניאל גרס ולא אמר גבור וכן הוא במקרא כדפי' רש"י וגירסת הספרים איפכא שיבוש:
שאילמלא מוראו היאך אומה אחת יכולה כו'. משמע דאילמלא מוראו קאי אירמיה שלא רצה לומר נורא אדרבה משם יש ללמוד נוראותיו ומיהו אומר רבי דבירושלמי דמגילה משמע דאילמלא מוראו קאי אדניאל ואילמלא גבורתו קאי אירמיה דאמר התם ירמיה אמר אין נורא אלא בבית המקדש שנאמר נורא אלהים ממקדשיך ולא אמר נורא ולמה אמר גבור לו נאה להקראות גבור שרואה חורבן ביתו ושותק דניאל אמר האל הגדול והנורא אמר בניך מסורין בקולרין היכן היא גבורתו למה אמר נורא לזה נאה להקראות נורא בנוראות שעשה לנו בכבשן האש משמע מהתם שירמיה אמר גבור מטעם שאמרוהו אנשי כנסת הגדולה שרואה חורבן ביתו ושותק ונותן ארך אפים לרשעים ודניאל אמר נורא מטעם שאמרוהו אנשי כנסת הגדולה שקיים חנניה מישאל ועזריה בכבשן האש וא"כ לפי הירושלמי אין לפרש מטעם שהניחו מלומר נורא יש לנו לאומרו אלא מטעם שאמרו דניאל וכן גבור מטעם שאמרו ירמיה אבל כפירוש הראשון נראה יותר. מ"ר:
היאך אומה אחת יכולה להתקיים בין כל האומות. במדרש רבי תנחומא אדרינוס שאל את רבי יהושע גדולה הכבשה שעומדת בין שבעים זאבים אמר לו גדול הרועה שמצילה:

דף ע.

ובעשור שבחומש הפקודים קורא על פה. והא דאמר בגיטין (דף ס:) דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן בעל פה אומר רבי דמצוה מן המובחר הוא לקרות אותו שבכתב בכתב ושבעל פה בעל פה ומשום כבוד צבור לא הטריחוהו לגלול וריב"א פי' ואמר הואיל ואינו מגיד אלא עבודת היום יכול לקרות בעל פה כעין תפלת המוספין שאנו קורין בעל פה ומביא ראיה מן הירושלמי דקאמר התם במכילתין אין גוללין ספר תורה ברבים כו' והתניא קורין אחרי מות ואך בעשור כו' שנייא היא שהיא סידרו של יום תדע דאמר ריש לקיש בכל אתר אסור לקרות בעל פה וכאן קורין בעל פה אך קשה לרבי על פרשת קרבנות שאנו אומרים בכל יום בעל פה ואינו סידרו של יום ואומר רבי דהיינו טעמא שאינו מוציא רבים ידי חובתן אבל אם היה להוציא רבים ידי חובתן היה אסור כיון שאינו סידרו של יום וא"ת והלא אומר הלל בעל פה ואע"פ שהוא להוציא רבים ידי חובתן כדאמר בלולב הגזול (דף לח:) י"ל שכיון שאינו אלא דברי שבח והודאה בעלמא תו ליכא למיחש למידי ובשם הרב רבי אליעזר ממיץ שמעתי שהיה מביא ראיה לפירוש זה מדאמר בפרק בתרא דתענית (דף כח.) גבי מעמדות בשחרית ובמוסף נכנסין לביהכ"נ וקורין בתורה כדרך שקורין כל השנה כולה ובמנחה יחיד קורא אותה בעל פה א"ר יוסי וכי היאך היחיד יכול לקרות אותה על פה בצבור פי' כיון שהוא להוציא את הצבור אלא כולן קורין אותה על פיהן כקורין את שמע משמע שכיון שהוא להוציא את הרבים אסור אבל היחידים שלא להוציא הרבים מותר מתוך כך נהגו נהוג שליח צבור לקרות את שמע בלחש וכן הפסוקים של ברוך ה' לעולם אמן ואמן ועל ידו נהגו כולן וכן מי כמוך באלים ואומר ה' ימלוך לעולם ועד באמת ואמונה אבל כי פדה ה' את יעקב וגו' וכן אומר לעושה אורים גדולים ביוצר אור אומר בקול רם לפי שנתקנו שם לצורך חתימה מעין פתיחה ותפלות של ראש השנה כגון מלכיות וזכרונות ושופרות אומר בקול רם לפי שאינו אלא תפלות ושבח למקום מענינו של יום. מ"ר:

ונגלול וניקרי כו'. תימה לעיל הוה קשיא ליה אמאי מדלגין בתורה אפילו מאחרי מות לאך בעשור והשתא קשיא ליה איפכא נגלל וניקרי ואומר ה"ר יוסף דהשתא בעי טעמא דאמאי אמרינן לעיל דאין מדלגין ועל המשנה נוח לו לפרש הטעם:

משום ברכה שאינה צריכה. מכאן יש ללמוד דהשוחט הרבה בהמות או עופות ביחד אסור להסיח בין שחיטת עוף לחבירו כדי לחזור ולברך כיון שיכול לצאת בברכה ראשונה:

שמנה ברכות. כולן מפורשות בירושלמי:

ולא מפני שאינו רשאי פשיטא. ואע"ג דאמר בברכות (דף ח.) ועוזבי ה' יכלו זה המניח ספר תורה ויוצא ובין פסוקא לפסוקא מיבעי לן התם מ"מ יכול לילך בשעה שגוללל מאחרי מות לאך בעשור אע"פ שאין התורגמן מפסיק או בשעה שגוללה ומניחה בחיקו: **יצא ועשה אילו ואיל העם ואת שבעת כבשים תמימים דברי רבי אליעזר כו'**. אין זה הסדר דהא ה"ל לאחר אילו ואיל העם ואימורי חטאת שהיו עם אילו ואיל העם להוצאת כף ומחתה דבתריה כתיבי אלא משום דגמירי חמש טבילות וי' קדושין ובע"א לא משכחת להו כדמפרש בגמרא וכיון שאנו עושין אילו ואיל העם קודם אין לנו לאחר הוצאת כף ומחתה יותר אלא מיד יש לו לעשות ומתני' רבי אליעזר כדאמר בגמרא ולא כר' עקיבא מיתוקמא כמו שאפרש וכן המשנה נמי דקתני בסמוך נכנס להוציא את הכף ואת המחתה וקדש ידיו ורגליו ונכנס להקטיר הקטורת לאו בתר הכי מיד עושה הקטורת אלא [אחר] תמיד של בין הערבים שעל כרחנו לא היה עושה אותו אלא עד אחר הוצאת כף ומחתה אין לנו לאחרה כל כך כדפי' וגם רש"י פירש בגמרא ואח"כ אילו ואיל העם בטבילה [שלישית ואח"כ תמיד של בין הערבים בטבילה] חמישית ולא אירי בהוצאת כף ומחתה דפשיטא לן דבתר אילו ואיל העם היא כדתניא לקמן שכל הפרשה נאמרה על הסדר כו'. מ"ר:

ה"ג ופר העולה ושעיר הנעשה בחוץ עם תמיד של בין הערבים. ול"ג היו קריבין דבגמ' מיבעיא לן ופר העולה אי קאי אדלעיל:

יצא ועשה אילו ואיל העם ואימורי חטאת. ה"ג אבל פר העולה ושבעה כבשים ושעיר הנעשה בחוץ עם תמיד של בין הערבים דאילו ואיל העם ואימורי חטאת אלו קריבין בתחילה שהן כתובים בת"כ אבל פר העולה ושבעה כבשים ושעיר הנעשה בחוץ היו אחר הוצאת כף ומחתה עם תמיד של בין הערבים שהן כתובים בחומש הפקודים כדמפרש בסמוך טעמא דרבי אליעזר עביד ברישא דת"כ והדר דחומש הפקודים ול"ג ויצא ועשה אילו ואיל העם ואימורי חטאת עם פר העולה ול"ג נמי ופר העולה ושבעת כבשים תמימים ושעיר כו' שאם כן לא משכחת ברייתא מתוקנת ומפורשת יותר מן המשנה מיהו בפר"ח גרס ופר העולה וכו' ור"ל דמיפרשא דברי רבי אליעזר ורבי עקיבא כו' משום דקיימי כולהו אסיפא דתמיד של בין הערבים אפילו אילו ואיל העם [ומתניתין ה"ק] ושבעה כבשים בני שנה ופר העולה ושעיר הנעשה בחוץ נמי היו גם הם עם תמיד של בין הערבים דמתניתין לאו רבי עקיבא היא דקחשיב איהו שעיר הנעשה בחוץ לבד עם תמיד של בין הערבים אבל אין נראה לומר כן שנאמר שאילו ואיל העם שהוא לפני הוצאת כף ומחתה יחשוב עם תמיד של בין הערבים ולפירושו נמי היינו יכולים להעמיד

המשנה כר"ע והא דקאמר שעיר הנעשה בחוץ עם של תמיד בין הערבים היינו לאפוקי[200] תמיד של שחר אבל קודם אילו ואיל העם היה אבל לא יתכן כלל שיקרב זה עם תמיד של בין הערבים כיון שלפני אילו ואיל העם ולפני הוצאת כף ומחתה היה ומפסיק בבגדי לבן בינתיים אלא ודאי מתני' כרבי אליעזר היא וא"ת כיון דמתני' רבי אליעזר היא[201] כדמפרש ופר העולה[203] עם שבעת הכבשים היה קרב למה לא הזכירו במשנה[202] עם שבעה כבשים וי"ל דלא חש למינקט סידרא דקרא אבל קשיא אמאי לא קתני ופר העולה מקמי מילתא דרבי עקיבא[204] דקאי אכולהו אפר העולה וז' כבשים כדאמר נמי בברייתא בגמרא דעם תמיד של שחר היו קריבין ואי הוה אמרי' דמתני' נמי כולה כר"ע אתיא שפיר אבל לא ניחא כדפרי' לעיל. בסדר אתה כוננת כתוב קדושת בגדי זהב לבש ויקדש עוד ידיו ורגליו ויצא ועשה שעיר המוסף והכליל אילו עם מוספי יום ורבינו יעקב הגיה והכליל אילו ואיל העם עם חלבי יום דהכליל אילו עם מוספי יום לא אתי לא כרבי אליעזר ולא כר"ע דרבי אליעזר קתני בברייתא ועשה אילו ואיל העם ואימורי חטאת אבל פר העולה ושבעה כבשים עם תמיד של בין הערבים והוצאת כף ומחתה היתה אחר אילו ואיל העם ואימורי חטאת לר"א כדפרישית לעיל דבריש דת"כ ואח"כ של חומש הפקודים וא"כ לא היה אילו עם מוספי יום אלא הוצאת כף ומחתה מפסקת בינתיים ולר"ע נמי לא אתיא דהא סבירא ליה דמוספין היו עם תמיד של שחר ואילו ואיל העם היו זמן גדול אח"כ שהיה מפסיק כל עבודת היום ושעיר החיצון בינתיים ולכך הגיה והכליל אילים עם חלבי יום פי' אילו ואיל העם ואימורי חטאת דפרים הנשרפים דפרק שני שעירי היה מקריב יחד לפני הוצאת כף ומחתה כרבי אליעזר כדפרישית לעיל. מ"ר. מיהו כר"ע משמע שסובר הפייט שכתב קידש ועשה שעיר המוסף והכליל אילים עם חלבי יום משמע שהיה שעיר המוסף קרב תחלה והיינו דלא כרבי אליעזר אבל הכליל אילים עם חלבי יום ודאי גרס וכר"ע ודאי סובר הפייט שמקדים שעיר לאיל ואיל החיצון העם וא"ת הלא לא הזכיר הפייט הקטרת אימורי המוספין היכן הוו ואומר רבינו תם שסובר שהיו עם תמיד של שחר ממש כר"ע וכבר הזכיר זה שכתב חניכיו יגישו את תמיד השחר קרצו וקיבל דמו במזרק חילק פירוש שהקטיר קטורת הטיב נרות הקריב ראש ונתחים ופי' ר"ת שעשה פר העולה ושבעה כבשים עם תמיד של שחר ושעיר

[200] צ"ל של אחר התמיד אבל כו'.
[201] צ"ל כדפי'.
[202] צ"ל קודם.
[203] צ"ל קודם.
[204] אלא משמע דר"ע אכולהו קאי אפר כו' כצ"ל.

המוסף עשה אחר עבודת היום קודם אילו ואיל העם וזהו חילק שחילק המוספין של חומש הפקודים שאין קריבין יחד והשתא ניחא אבל יש שהיו מפרשין דשפיר גרסינן והכליל אילו עם מוספי יום ולפי השנוי במשנה לקח שיטתו ששונה ויצא ועשה אילו ואיל העם ושבעה כבשים תמימים דברי רבי אליעזר והיינו הכליל אילו עם הז' כבשים ואיל העם שהם מוספי יום ואין נראה דודאי מתניתין לא מיפרשינן כמשמעה דא"כ פליג אדרבי אליעזר דברייתא ועוד שאין טעם זה מפורש במתניתין אלא טעמא דרבי אליעזר ור' עקיבא דגמרא וא"כ על כרחין היינו נמי רבי אליעזר דגמרא מדלא מפרש בה טעמא אחרינא:

דף ע:

שנאמר ושעיר חטאת אחד מלבד חטאת הכפורים. וא"ת היכי דריש מיניה הכי והא [איצטריך] דלא תימא שהוא שעיר הנעשה בפנים כדאמרינן בסמוך דלרבי איצטריך למכתב איל אחד דלא תימא שני אילים היו דת"כ ודחומש הפקודים וא"כ ה"נ[205] צריך מלבד מדכתיב ושעיר חטאת אחד י"ל דהא לא ס"ד כיון שכל קרבנות האמורין כאן[206] ובחומש הפקודים הן נעשין בחוץ על מזבח החיצון לא אתי למיטעי שהוא שעיר הפנימי אבל שני האילים הן נעשין בחוץ והילכך צ"ל[207] דאחד הוא [שלא נטעה]. מה"ר יוסף:

דף עא.

דילמא מפסיק להו בשעיר הנעשה בחוץ. ואפילו לרבי אליעזר דאמר שכל המוספין היו עם תמיד של בין הערבים אחר עבודת היום יפסיקם בשעיר[208] הפנימי לבד ויעשהו קודם הוצאת כף ומחתה והוא הדין נמי אחד מן המוספין ושעיר דנקט משום דר"ע שאומר שהיה מקריבו קודם אילו ואיל העם. ה"ר יוסף:

אמר קרא ויצא ועשה את עולתו וגו'. וזו היא יציאה ראשונה של עבודת חוץ שיציאה שכתובה שם כדי לשחוט שעיר הפנימי אין זו יציאה של עבודת חוץ כי הכל צורך עבודת פנים:

כלום אדם פושט אלא מה שלובש כו'. תימה דלעיל פרק אמר להם הממונה (דף לב.) איכא דדריש גבי ה' טבילות וי' קדושין כלום אדם פושט אלא מה שלובש אלא מקיש

[205] צ"ל ה"א שהכל אחד מדכתיב כו'.
[206] צ"ל בחומש.
[207] נ"ל דחד חיל הוא מונה.
[208] צ"ל המוספין.

פשיטה ללבישה כו' וי"ל דהכא דריש מדכתיב אשר לבש ולעיל דריש מהיקש. מ"ר. ועוד תימא לריב"א דהא אמרינן לעיל פרק הממונה (דף לד:) בשחר היה לבוש פילוסין כו' ובערב היה לבוש כו' א"כ לאו היינו לבש כבר י"ל [דמ"מ] בגדי בד הן כולן אע"ג דמקרא מפקינן לעיל שפחותין מהן:

והא תרי קראי כתיבי ואת חלב החטאת וגו' ואת פר החטאת וגו'. תימה בלאו הכי תיקשי ליה דשריפת פר ושעיר כתובה היא אחר אילו ואיל העם והיא היתה קודם כמו ששנינו לעיל י"ל כי משום הך קושיא אין צריך להגיה מפסוק זה ואילך שכל זה תלוי בפסוק זה דובא אל אהל מועד ויצא ועשה את עולתו דסדר הוצאת כף ומחתה ואילו ואיל העם לא נאמר כסדר מתרי טעמי חדא דאילו ואיל העם מקמי כף ומחתה ועוד דשריפת פר ושעיר היתה לפניהם אבל אימורי חטאת ושריפת פר ושעיר תרי קראי באפי נפשייהו. ה"ר יוסף:

אף שורף דמעיקרא. ולכך מוקמינן ליה קודם אילו ואיל העם אחר שילוחו של שעיר מיד:

זה מקום שווקים. שהיה מתפלל על עצמו שהיה[209] כעבד וגם על ישראל כשיגלו שימצאו ארץ מלאה כל טוב ויוכלו לעסוק בתורה:

דף עא:

אמר ר' זירא אמר קרא כו' חמשה קראי כתיבי כו'. בפי' ר"ח גריס שיתא שש כתיבי ואלו הן ושבצת הכתונת שש ועשית מצנפת שש ויעשו [את הכתנות שש ואת] המצנפת שש ואת פארי המגבעות שש ואת מכנסי הבד שש משזר חד קרא לגופיה וחד שיהא שזורין וחד שיהא חוטן כפול ששה וחד לשאר בגדים שלא נאמר בהן שש וחד לשאר מינין שיהא חוטן כפול ששה והשתא כולה שש מיותרין דבצויי סגי בחד שש ובעשייה כולן מיותרין חוץ[210] מבד דכתיב גבי מכנסים שלא הוזכר בצווי וכפי' רש"י נראה דמפיק כל יתורי מחד קרא מדלא כתיב הכל תעשה משש אומר ריב"א כי מצנפת ומגבעות הכל אחד ומונחין בראש אלא המצנפת היא בראש כ"ג וחשובה יותר כמו צניף מלוכה ומגבעות היא מצנפת של כהנים הדיוטים כדאמר בזמן שהמצנפת בראש כ"ג כו' ולהכי כתיב מצנפת לשון יחיד ומגבעות לשון רבים ולכך קורא לה נמי מצנפת שהיא [אינה] דומה לשל כהן הדיוט לפי שהיה צריך להניח על ראשו ציץ ותפילין וכהן הדיוט לא היה

[209] צ"ל נע ונד.
[210] צ"ל משש.

מניח אלא תפילין בלבד ולא היה מכסה אלא הראש ומיהו קשה לי לפירושו למה היה בגדי כ"ג של יוה"כ מצנפת דשם לא היה לא ציץ ולא תפילין י"ל שלא חילקו במצנפת ואע"פ שאבנט היה חלוק משל שאר ימות השנה אבל קשה לי לרבי דוסא דאמר לעיל (דף כג:) אבל כשרין לכהן הדיוט הא איכא מצנפת י"ל לבד ממצנפת קאמר וא"ת הא אמר לעיל (דף כה.) נוטל מצנפתו של אחד מהם אלמא גבי כהן הדיוט נמי קרי ליה מצנפת י"ל דודאי בלשון תלמוד אין חילוק ומשונה הוא מלשון המקרא דלשון חכמים לעצמו שהרי כמו כן מצינו בשוק של שלמים דפליגי על ר' יהודה בסוף משנה דפרק הזרוע (דף קלד:) שהיא מן הארכובה ולמעלה אף על פי שבכל מקום בתלמוד קורא שוק מן הארכובה ולמטה כדאמר במצות חליצה (דף קג.) דהוה ליה איסתוירא מעל ושוקא מעל דמעל וכן שוק דריש אהלות חשיב ליה למטה מן הארכובה ולפירושו זה משמע שסובר ריב"א שהציץ הוא על ראש במקום שער ולא על פדחת ואע"ג דכתיב על מצח היינו מעל המצח א"נ היינו מצח ומצח קרוי ראש בלשון תורה ולא פדחת ואע"פ שבלשון תלמוד מצח היינו פדחת כדאמר בהמפלת (דף כג:) המצח והגבינים והעינים כו' דלשון תורה לחוד כדפרי' גבי מצנפת ולא כפרש"י שפי' שהציץ היה על פדחת שהציץ על מצח ממש ואומר ר' אלחנן כי פי' ריב"א זה משמע בפ"ב דזבחים (דף יט.) דקאמר שערו היה נראה בין ציץ למצנפת ששם היה מניח תפילין משמע שהציץ היה מונח על הראש שאם על הפדחת מה לשון הוא זה שערו נראה בין ציץ למצנפת והלא כל תחילת הראש מגולה לצד הפנים ממקום הנחת תפילין דהיינו מקום שמוחו של תינוק רופס כיון שהציץ אינו מכסה השער כלל ועוד מדקאמר ששם היה מניח תפילין משמע שלא היה מגולה אלא שיעור הנחת תפילין ואם היה הציץ מונח על הפדחת א"כ היה נשאר הרבה מגילוי שער יותר ממקום הנחת תפילין כי מקום שמוחו של תינוק רופס אינו ממש סמוך לפדחת אלא רחוק הרבה מיהו אין זה ראיה אלא אם כן נאמר דמקום הנחת תפילין הוי דוקא במקום שמוחו של תינוק רופס אבל אם מתחיל מתחילת הראש במקום כינוס שער שפיר קאמר שערו נראה בין ציץ למצנפת אפילו היה הציץ על הפדחת דקאמר שהיה תחילת הראש מגולה ששם היה מניח תפילין וכן פי' במנחות ובעירובין ועוד היה מביא ה"ר אלחנן ראיה שהיה על הראש מדאמר גבי ינאי הקם להם בציץ שבין עיניך משמע שעל הראש כמו בין עיניך דתפילין אך קשה לרבי אמאי לא מייתי בפ"ב דזבחים ההיא דמקום יש בראש להניח בו שני תפילין כי היכי דמייתי לה בפרק בתרא דעירובין (דף צה:) ובמסכת ע"ז בפרק כל הצלמים (דף מד.) כיון שהציץ על הראש ואומר ה"ר אלחנן דהיינו טעמא לפי שלא הזכיר שם בהדיא שהציץ מונח על הראש אלא אנן דייקינן ליה

ואומר רבי כי מכאן יש לדקדק שיעור רוחבן של תפילין לפירוש ריב"א דכיון שהציץ היה בתחילת הראש במקום שמניחין בו תפילין כדפי' בעירובין דמקום הנחת תפילין הוא בתחילת הראש והציץ היה רוחבו שני אצבעות כדאמרינן בפרק במה אשה (דף סג:) ושערו היה נראה בין ציץ למצנפת ששם היה מניח את התפילין ואמר מקום יש בראש להניח בו שני תפילין א"כ יש ללמוד כי התפילין רוחבן יותר מאצבע לכל הפחות שאם לא היו רחבים אלא אצבע א"כ מקום יש בראש להניח בו ג' תפילין ואם היינו מפרשים מקום יש בראש להניח שם שני תפילין ולא יותר כלל אפילו חצי אצבע אז אנו יכולין לומר וללמוד מכאן דשיעור התפילין שני אצבעות מיהו למאי דמפרשינן בעירובין ובמנחות ששיעור מקום תפילין הוי מתחילת הראש עד מקום כינוס שער יש לתמוה על שיעורן דמשמע שהם גדולים הרבה שזה שיעור גדול. בשימושא רבה דתפילין כתוב אמר רבא האי מאן דבעי למיעבד תפילין מייתי אעא עבא ב' אצבעי על ב' אצבעי ואי הוה טפי שפיר דמי ואי בציר לא הוה פסול ואין מימרא זו בתלמוד ויש שם הרבה מימרות של האמוראים שאינם בתלמוד. מ"ר:

דף עב.

שיהו שזורין. דממשזר לא נפיק דמשזר היינו[211] שהשני עצמו שזור ולא מיירי שהן כולן שזורין יחד וא"ת משזר למאי אתא כיון דכתיב שחוטן כפול ששה וכתיב נמי שיהו שזורין כולן יחד יש לומר דס"ד שכל כ"ד חוטין שבפרוכת ששה מכל מין כפול (ששה) בלא שזירה קמ"ל ששזור כל ששה וששה בפ"ע ואח"כ שזורין כל המינין יחד. ה"ר יוסף: **מאי משמע דהאי שש לישנא דכיתנא הוא**. להכי נקט בעייתו בשש ואע"ג דמיבעיא ליה בבד משום דממילא כי פשט דברים העולה בד בבד דהיינו פשתן א"כ שש נמי פשתן הוא דהא כתיב מכנסי בד שש משזר אבל אם נקט בעייתו בבד לא פירש עדיין שיש לו לידע מה הוא שש אע"ג שהיינו יודעים אותו:

ואימא עמרא כו'. תימה אמאי לא קאמר ואימא קנבוס שהוא ממש כעין פשתן שעולה בד בבד ולא מיפציל [וי"ל] דהא ודאי אינו כשר לבגדי כהונה שלא מצינו כשר לשם אלא בוץ דוקא ויש שרוצים ללמוד מכאן שאסור לתפור בגדי צמר בחוטי קנבוס דהיינו מין פשתן שעולה בד בבד כדאמר הכא והא דאמר במשניות (כלאים פ"ט מ"א) הפשתן והקנבוס שטרפן זה בזה כו' דמשמע דאינו מין פשתן היה אומר ה"ר אפרים כי אותו קנבוס שבמשניות אינו קנבוס שלנו דבפ"ב דכלאים (מ"ה) תנן שהוא עושה אחת לשלש

[211] צ"ל שהשש.

שנים ואותו שלנו עושה בכל שנה ושנה כמו פשתן ורבי אומר שאין לנו לבטל המנהג שרגילים העולם לתפור בחוטי קנבוס שקורין קנבא והך שמעתין דהכא מיפרשא שפיר דפשיטא ליה לתלמודא דכל בגדים האמורים בתורה סתם אינו אלא צמר ופשתים כדאמרינן במנחות (דף לט:) וביבמות (דף ד:) ובשבת (דף כו:) דתנא דבי ר' ישמעאל הואיל ונאמרו בגדים בתורה סתם ופרט לך הכתוב באחד מהן צמר ופשתים אף כל צמר ופשתים א"כ פשיטא ליה דלאו היינו קנבוס אפילו לרבנן דפליגי על תנא דבי ר' ישמעאל כדאמר בריש יבמות[212] הוא דמפקי ליה מקרא דבסמוך דפארי פשתים ועוד דלא פליגי עליה אלא גבי ציצית דוקא משום דוקיא דרבא דהכנף מין כנף אבל בעלמא אית להו לכ"ע דרשא דצמר ופשתים כדפי' בשבת וביבמות. מ"ר. וכן נמצא בשם רבינו שמואל אלא שלא הביא רבנן דפליגי עליה:

נילף מחשן המשפט ואפוד. אבל לא בעי למיפרך דנילף מכתונת דאל יוכיח כתונת שאין בו אלא מין אחד[213]:

ואין דנין כלי מתכשיט. ופרוכת חשיב כלי יותר מרמון והוה מצי למימר נמי דיליף כליל תכלת מדכתיב ופרשו עליו בגד תכלת אלא לא מיירי אלא בבגדים חשובים כי הוא לא הוה אלא כיסוי בעלמא[214]:

וכתיב והבאת את הבדים בטבעות. משמע שהולכין ובאין בתוכן כך כתוב בפירש"י ותימה אמאי לא מייתי ושמו את בדיו דכתיב במדבר סיני גבי ארון אלמא היו נשמטין כשהיו משימין אותן בשעת מסעות ולמה יש לו להביא מה שהוא כתוב בפעם ראשון וה"ר יוסף פירש דוהבאת מיותר דבטבעות הארון יהיו הבדים סגי ויש ספרים דגרס והובא את בדיו בטבעות מיהו האי קרא אינו כתיב גבי הארון כי אם גבי מזבח הזהב. הגה"ה[215]:

מתפרקין ואין נשמטין. פירש"י שהיו עבין לצד ראשן שאין יכולים להוציאן ואם השמיטן אע"פ שאין יכולין להוציא שראשן עב אפ"ה לוקה ורבי מפרש דאין נשמטין לגמרי אבל יכולין הן להישמט בדוחק:

דף עב:

אלא לבית יד שלהם. שאחר שהבית יד נארגת לבד תופרין אותה במחט עם שאר הבגד:

[212] צ"ל הכא מודו דמפקי כו'.
[213] עי' בריטב"א ותמצא הגירסא הנכונה. ועיין ש"ל.
[214] צ"ל יותר מרמונים והוה מצי למימר נמי כליל תכלת דבגד כסוי ארון דכתיב ופרשו וכו' ועיין ש"י.
[215] עי' בתו' דסוגיין הגירסא הנכונה ועיין בש"י שהאריך בזה.

הא כמאן דאמר יש בעוביו טפח. האי תנא דאמר אחד עשר לית ליה הא דאמרי' בפ"ק דסוכה (דף ד:) ובשבת בהמצניע (דף צב.) ובכמה דוכתי דארון תשעה וכפרת טפח לפי' רש"י דהכא אבל ר"ח פי' בע"א דמ"ד עשר ומשהו סבר אין בעוביו טפח בשל זהב עם דופן הכותל של עץ ובשוליים נמי מיירי שהן היו משהו וחללה דשל עץ היה קרוב לתשעה והזהב לא היה מכסה בפנים אלא שמונה דהחיצון של זהב הפנימי לא כיסה אלא שמונה והשלמת אותו טפח היה בעובי הכותל מלמעלה אבל השוליים של עץ ושל זהב היה דק דק ואינו אוכל כל כך בארון ובפ"ק דב"ב (דף יד.) דקא חשיב כמה לוחות אוכלות בארון כו' לא חשיב כמה היה פנימי אוכל בשל עץ כי דק הוא מאד ומאן דאמר אחד עשר ומשהו סבר דעוביה של כותל דשל עץ היה טפח הרי עשרה וטפח לכסות ארון הזהב שבחוץ המגולה שבפנים עם עובי הכותל למעלה הרי כאן אחד עשר ומאי משהו זר אתרוייהו קאי ואותו הזר היא מבפנים אותו טפח ממש ולכך חשיב ליה כאילו הוא בגובה שחושב טפח זה שנכפף בפנים כאילו הוא למעלה אבל אם היה אותו הזר באמצע הארון למה יש לחושבו כאילו היה זקוף ולפי' ר"ח זה כולהו סבירא להו ארון תשעה וכפורת טפח דהשתא בגובה מיירי[216]:

לא זכי תיהוי ליה סמא דמותא. כגון שלא לשמה ואיכא נמי שלא לשמה דמתוכה בא לשמה דאמר במקום שנהגו (דף נ:) כתיב כי גדול מעל שמים חסדך וכתיב עד שמים ל"ק כאן לשמה וכאן שלא לשמה והאי שלא לשמה דהכא כגון שעוסק ואינו מקיים כלל ואינו לומד אלא להתגדר ולקנתר את חבירו ועליה אמרינן בפ"ב דברכות (דף יז.) נוח לו שלא נברא. מ"ר:

נאמנת היא להעיד בלומדיה. מי קיים ומי לא קיים כדפירש"י ועוד מצינו לפרושי נאמנת היא להעיד שכל העוסק בתורה מבפנים תורתו מכרזת עליו מבחוץ כדדרשי' במועד קטן (דף טז:)[217] מברחובות תתן קולה:

א"ר יוחנן זה הלומד תורה בטהרה נושא אשה ואח"כ לומד תורה. מכאן קשה לי על פירש"י בפ"ק דקידושין (דף כט:) גבי הא דא"ר יוחנן רחיים בצואורו והוא יעסוק בתורה ובפ"ק דשבת (דף ט:) פי' גבי הא לן והא להו:

[216] עי' בחידושי הריטב"א ועיין ש"י.
[217] [צ"ל מחכמות בחוץ תרונה].

דף עג.

ככהן הדיוט משום מעלין בקדש ולא מורידין כו'. תימה אדרבה לימא טעמא משום דהוי מחוסר בגדים ובשלמא לעיל פ"ק (דף יב:) גבי משוח שעבר לא ק"ל משום דביד בית דין להורידו כדפרישי' לעיל אבל הכא למה יורידוהו ואומר רבי כגון שאם זקן הוה ואינו יכול עוד לצאת ולבא למלחמה מושחין כהן אחר ולכך אין הראשון משמש בארבעה כלים אלא משום מעלין בקדש ולא מורידין:

פר כהן משיח ופר הבא על כל המצות. רש"י לא גרס פר כהן משיח דהיינו פר הבא על כל המצות והדין עמו דבסיפא לא הזכיר אלא פר הבא על כל המצות וליכא למימר דפר הבא על כל המצות היינו פר העלם דבר של ציבור שבא על כל המצות דהא [בת"כ מרבינן] דמייתי לה אפילו כהן הדיוט ותנן נמי במגילה (דף ט:) אין בין כהן משוח למרובה בגדים אלא פר הבא על כל המצות ולא גרסינן פר כהן משיח ופר הבא על כל המצות וגם בתוספתא דהוריות (פ"ב) גרס כגירסת רש"י ובגמרא דפרק בתרא דהוריות (דף יב.) מוכח דפר הבא על כל המצות ששונה שם במשנה שחלוקין בו כהן משוח ומרובה בגדים היינו פר דכהן גופיה מביא לכפרתו הגי' מ"ר:

וכולן נוהגות במשוח שעבר. ובפ"ק (דף יב: ד"ה שני) פי' לריב"א דאמר אפילו באותו יום שזה שימש הוי הפר משל ראשון א"כ אמאי נקט שעבר אפילו לא עבר נמי הוי משל ראשון:

חוץ מפר יוה"כ. תנא פרו והוא הדין לאילו:

ומצווה על הבתולה. לאפוקי בעולה דלאו הבא מכלל עשה עשה:

ומוזהר על האלמנה. בלאו:

ומקריב אונן ואינו אוכל ואינו חולק לאכול בקדשים לערב. כולה חדא מילתא היא אינו אוכל ואפילו חולק אינו כדי לאכול ומעלה הוה במה שמקריב:

כדברי ר' יהודה. אמחזיר הרוצח לבד קאי ולספרים דגרס דברי ר' יהודה דמשמע דאכולה מילתא קאי לא תיקשי מדקאמר בפרק קמא (דף יג:) ר' יהודה אומר כל היום פי' כל היום אסור להקריב אונן גזירה שמא יאכל דהתם מדרבנן והכא איירי מן התורה:

ושאל לו. כלומר שלא ישמע אלא הנשאל:

לא מהרהר בלבו דכתיב על פיו. ואע"ג דמשמעות דקרא קאי אנשאל דכתיב על פיו יצאו וגו' מ"מ דריש הכי מדסמכיה ליה ושאל לו ולא כתיב הוא וכל בני ישראל אתו על פיו יצאו וגו':

דף עג:

והא לא כתיב צ'. ה"נ הוה מצי למיבעי והא לא כתיב ח' כגון כי מחר אתננו בידך יהודה בתחילה וכן הוה מצי לאקשויי והא לא כתיב קו"ף ועל זה יתרץ אברהם יצחק ויעקב כתוב שם ובירושלמי בעי לה הכי הא לא כתוב חצ"ק ומתרץ אברהם יצחק ויעקב כתוב שם:

הדרן עלך פרק בא לו

יום הכפורים אסור באכילה ובשתיה וברחיצה ובסיכה כו'. לכאורה משמע שכל אלו העניים חוץ מאכילה ושתיה מדרבנן מדליכא בהו כרת רק באכילה ושתיה כדאמרינן בגמרא וגם מדשרינן למלך וכלה לרחוץ ושיש חטטין בראשו סך כדרכו ואינו חושש ולמי שידיו מלוכלכות בטיט ובצואה לרחוץ מיהו כל הני איכא לדחויי שאין כרת אלא באכילה ובשתיה שיש בו איבוד נשמה כדאמרינן בגמרא אע"פ שכולן הן מן התורה וגם אין אסור מן התורה אלא רחיצת כל גופו וסיכת כל גופו והילכך מדרבנן לא גזור בהני והא דדרשי' להו בגמרא לכולהו משבתון שבות הויא אסמכתא בעלמא אבל עיקריהו נפקי מדדרשינן לקמן הני ה' עניים כנגד מי מיהו מדנקט האי לישנא דחמשה עינויין כנגד מי ולא נקט מהיכא נפקא או מנא לן משמע שאותן פסוקים אינן אלא אסמכתא בעלמא ותדע דמפיק (ה') עינויין מיניה ואכילה ושתיה ועל כרחין לאו מההוא קרא נפקא ועוד מדאמר הכא והחיה תנעול את הסנדל דברי ר' אליעזר וחכמים אוסרין על כורחין ליכא סכנה מדאסרין רבנן א"כ היכי שרי ר' אליעזר כיון שנעילת הסנדל אסור מה"ת ואין נ"ל דבהכי פליגי דרבנן אסרי נעילת הסנדל מה"ת ור' אליעזר שרי וגם אין נראה לומר דודאי נעילת מנעל אסור מה"ת אבל סנדל אינו אסור אלא מדרבנן ולהכי פליגי ביה בחיה ולהכי לא נקט מנעל אלא סנדל [ועוד] (דהא) דתניא לקמן בגמרא (דף עח:) תינוקות מותרין בכולן חוץ ממנעל וסנדל ומסקינן דכל מידי דאית ביה ריבתא לתינוק לא גזרי רבנן משמע שאין כאן איסור אלא מדרבנן דאי מדאורייתא גבי תינוק לא החמירו הוה ליה למימר אלא מדרבנן היא וגבי תינוק לא שייך גזירה כן נ"ל לדקדק מכל אלו כדפי' דחמשה העינויין אינן אלא מדרבנן:

אלא למאן דאמר מותר מן התורה מאי איכא למימר. דס"ד דאפילו מדרבנן מותר ואיידי דנקט ר' יוחנן אסור מן התורה נקט ריש לקיש מותר מן התורה:

מודה ריש לקיש דאסור מדרבנן. ומתני' דנקט איסורא דרבנן ושבק כרת לאשמועינן דבכל דהו איכא איסורא דרבנן:

וריש לקיש אמר אי אתה מוצא כו'. בפ"ג דשבועות (דף כג:) מפרש דאינהו לא סבירא להו כריש לקיש דמוקמי למתני' כדברי הכל ואע"ג דאיכא מאן דלית ליה איסור כולל כגון רבי שמעון התם מכל מקום נוח להם להעמידה כדברי כל התנאים שבמשנה אבל ריש לקיש מוקי לה או כרבי עקיבא או כרבנן ועוד [דכיון] דמוקי טעמא דרבי שמעון דפטר משום דאזיל לטעמיה דלית ליה איסור כולל (א"כ) דברי הכל היא חוץ מרבי שמעון דפליג עליה בהדיא ותימה אמאי [לא] קאמר התם דלא מוקי ליה כוותיה משום דס"ל דחצי שיעור אסור מן התורה וכרבי יוחנן דהכא י"ל דכיון דליכא אלא [איסורא בעלמא] חיילא עליה שבועה כדמשמע פ"ג דשבועות (דף כב:) דבעי רב אשי נזיר שאמר שבועה שלא אוכל חרצן בכמה כיון דמושבע ועומד עליו דעתיה אמשהו פירוש וחיילא עליו שבועה או דילמא כו' ויש ספרים דגרסי כי מישתבע אהיתירא קא משתבע ודעתיה אמשהו וטעמא כיון דליכא אלא איסורא בעלמא לרבי יוחנן ולא מלקות כמו שפי' קרי ליה היתירא אך מכל מקום קשה לרבי דהוה מצי למימר דלא אמר כריש לקיש ולהעמיד המשנה דהתם בחצי שיעור והא בעינן דמשכחת לאו והן פי' שיוכל לישבע שבועה שלא אוכל ושבועה שאוכל והכא נהי דקרי ליה היתרא לענין שאינו מושבע ועומד מהר סיני (גבי שבועה שלא אוכל ושבועה שאוכל) מיהא לא מצי למימר דמשכחת לה לאו והן כיון שיש איסורא. מ"ר וצ"ע:

אלא חי בדמפרש כו'. ורבי שמעון דפטר משום דאית ליה כל שהוא למכות לא חיילא עליה קרבן שבועה:

דף עד.

רבי יוחנן אמר אסור מן התורה משום דחזי לאיצטרופי. מיהו עיקר טעמא דר' יוחנן דדריש ליה לקמן מקרא דכל חלב [וא"כ מלקי נמי לקי] דהכי משמע דמיירי קרא דכל חלב מדקאמר אין לי אלא כל שישנו בעונש ישנו באזהרה כו' [וקשה] דהוה ליה למימר לרבי יוחנן הלכה כרבי שמעון ולריש לקיש כרבנן ועוד דרבי יוחנן גופיה קאמר בגמרא פרק שלשה מינין (דף לה:) ופרק אלו עוברין (דף מג:) כל איסורים שבתורה אין היתר מצטרף לאיסור חוץ מאיסורי נזיר כו' ואי חצי שיעור לקי צירוף למה לי ואומר רבי דלאו קושיא היא דכולהו כרבנן סבירא להו מדלא שני ליה ריש לקיש הכא ההיא כרבי שמעון ואנא דאמרי כרבנן אלא ע"כ הכא לענין איסורא דקרא דכל חלב לא מיירי אלא באיסור בעלמא ובסוף פרק גיד הנשה (דף קג:) בעי ר' יוחנן שיעור שלם למלקות דאמרינן התם אבר מן החי שחלקו מבחוץ פטור מבפנים בתוך פיו רבי יוחנן אמר חייב הרי נהנה

גרונו בכזית כו' מיהו קשה לה"ר אלחנן דמאי שנא דהכא לא יליף מכל חלב אלא איסור אזהרה בעלמא ולא מלקות ואילו בפסחים בפרק אלו עוברין (דף מג:) יליף מכל מחמצת לא תאכלו דגן גמור ע"י תערובות ונוקשה בעיניה בלאו דמאי שנא כל מחמצת לא תאכלו מכל חלב לא תאכלו ויש לחלק בדרשות כו':

דאי סלקא דעתך דאורייתא כוי ספיקא הוא איצטריך קרא לרבויי ספיקא. נראה דהוה מצי לדייק איפכא דבשלמא אי חצי שיעור אסור מן התורה עיקר קרא לחצי שיעור אבל אי חצי שיעור מדרבנן קרא דכל חלב למאי אתא מיהו שמא יש להעמידו לדרשא אחרת:

דף עד:

קסבר בריה בפני עצמה היא. לא הוי כמו ההיא דר' יוסי בפ' אותו ואת בנו (דף פ.) דכוי בריה בפני עצמה היא ולא הכריעו עליה חכמים כו' דההוא בריה דהתם ספיקא הוי כדפי' בפרק אותו ואת בנו בחולין ובנדה בפרק המפלת (דף כח:) וביבמות פרק הערל (דף פג.):

מרבה את הפיגולין והנותרות כו'. פי' ה"ר יוסף דהני חמשה עינויים דמייתי הכא חמש פעמים תענו את נפשותיכם ריבה לאו[218] היינו חמשה עינויים דאמר לקמן (דף עו.) הני חמשה עינויים כנגד מי וקאמר כנגד חמשה עינויים שבתורה אלא כולהו מלשון ועניתם קאמר לחודיה והוה מצי למימר ולמיפרך דלאו שיתא כתיבי אלא חמשה אלא דלא רצה לדקדק דעיקרייהו צריכי לדרשא דלקמן דהני ה' עינויים כנגד מי כו' ואומר רבי כי אין צריך לכך דמתענו ועניתם נפקי כולהו ובכי האי גוונא איכא במעילה פרק הנהנה מההקדש דמפיק מתמעול מעל ריבה דרשות טובא. מ"ר:

איזה דבר שיש בו איבוד נשמה כו'. מדכתיב ל' איבוד ולא כתיב היכרת:

טוב מראה עינים באשה יותר כו'. הילכך צריך ליזהר מאד ממנו:

דף עה.

עולה לגג מזונותיו עמו. יש אומר בבראשית רבה שאינו אוכל עד שמגיע למקום של קרקע בתולה לאכול:

אי הוי בן ט' לראשון כו'. ועדיין לא גזרו שצריכות להמתין שלשה חדשים משום הבחנה כי לא הוצרכו עדיין שהמן בודק:

[218] להו היינו חמשה כו' ולא כולה בלשון תענו אלא קמא לחודי' וכו' אלא לא חש לדקדק וכו' ואומר ר' כי אין צורך לפירושו דמתענו קמא נפקי כלהו ובכה"ג וכו' כצ"ל ועי' ש"י.

דף עה:

מלמד שנצטוה משה על השחיטה על כו'. הקשה ה"ר אפרים דהכא משמע יש שחיטה לעוף מן התורה אליבא דרבי ואילו בנזיר בסוף פרק הריני נזיר (דף כט.) פליגי התם ר' יוחנן וריש לקיש המדיר בנו בנזיר אי הוה מהלכה למשה מסיני או כדי לחנכו במצות וקאמר כתנאי עד מתי האיש מדיר את בנו בנזיר עד שיביא שתי שערות דברי רבי כו' וקאמר דכ"ע כדי לחנכו במצות[219] ובמופלא הסמוך לאיש קמיפלגי וכיון דאית ליה לרבי כדי לחנכו במצות אין שחיטה לעוף מן התורה אית ליה מדקאמר אוכל כהן מליקה ותירץ רבי דהכי קאמר התם דכ"ע כדי לחנכו במצות ולעולם לא תיפשוט מידי מזאת הברייתא אבל ודאי מוכח מברייתא אחרת שסובר רבי דיש שחיטה לעוף מן התורה ועוד תירץ דשמא היה סבור דלא קאכיל כהן מליקה כמו חטאת העוף הבא על הספק דמפיק התם מקרא דאינה נאכלת. מ"ר:

אף דברים שתגרי אומות העולם מוכרין להן מן מפיגן כו'. ולית ליה להאי תנא הא דאמרינן לעיל בריש מכילתין (דף ד:) ויכסהו הענן ששת ימים כדי למרק אכילה ושתיה בתוך מעיו לשומו כמלאכי השרת כי לא היה צריך לכך עד שחטאו במן:

דף עו.

דנין איש מאיש. והא דכתיב משה איש האלהים אין דנין אלא מאיש סתמא:

מאתן ועשרים וחד לוגא. שהיא מדה קטנה שבכולם הכתוב בתורה דכתיב ולוג שמן:

א"כ נפיש להו טפי. שהיה גובהו יותר מששים אמה שהרי מחנה ישראל ג' פרסאות ובמ' יום יש תתק"ס שעות וכיון דבתתק"ס שעות נפל לכל העולם כולו כמדת ט"ו אמה לב' ארובות א"כ חשוב כמה נפל לכל אחת מן השעות במהלך ג' פרסאות לח' ארובות שהעולם מהלך ה' מאות שנה וכל יום ויום יש מהלך י' פרסאות וזהו יותר מס' אמה לפי חשבון זה:

הני חמשה עיניין כנגד מי כו'. לעיל במשנה פירש שהם מדרבנן וכן משמע נמי מדלעיל מסמך לכולהו אקרא דשבתון שבות והכא בעי כנגד מי משמע שאין להם עיקר מן התורה:

[219] צ"ל ומופלא הסמוך לאיש דרבנן וכיון כו'.

דף עו:

אתיא שכר שכר מנזיר. וא"ת למאן דמחייב באכל דבילה קעילית וחלב ונכנס למקדש ולא יליף שכר שכר מנזיר מנא לן דשתיה בכלל אכילה[220] י"ל דמסברא נפקא ליה כדאמרי' בפ"ג דשבועות (דף כב:) דלענין נדר נפקא לן מסברא דאמר ליה איניש לחבריה תא וניטעום מידי ואזל ושתי ואי נמי לענין מעשר אית ליה ג"ש ולא לענין מקדש משום דרחמנא אמר להבדיל ולהורות ובכל שאר משכרין אינו יכול להבדיל ולהורות אבל הקשה ה"ר אלחנן על תירוץ אחרון זה דהא אמרינן בפ"ק דנזיר (דף ג:) רבי שמעון אומר אינו נזיר עד שיזיר מכולם שנאמר מכל אשר יעשה ורבנן דרשי מיין ושכר יזיר אפילו לא נזר אלא מאחד מהן הוי נזיר ור' שמעון יליף שכר שכר מנזיר לענין מקדש לאפוקי מדתניא אכל דבילה קעילית ושתה דבש וחלב כו' ואמאי לא קאמר דר' שמעון לענין מעשר שני יליף ולא ליתי לאפוקי מהך ברייתא אלא ש"מ לא יליף לה כלל בשום מקום כיון דלא גמר לה בחד דוכתא ואין נראה לדחות דשכר דנזיר למקדש לא ילפינן אלא שכר דמעשר מפני דהוה מופנה מצד אחד אבל רבי שמעון דאית ליה שכר דנזיר הוי מופנה א"כ לא הוה ליה למילף [מעשר שני] שכר שכר מנזיר אי סבר דבשאר משכרין אי נכנס למקדש חייב דמ"מ תיקשי אמאי ילפי שכר שכר דמעשר מנזיר נילף שכר שכר דמעשר דמופנה משכר דמקדש על כן אין לנו אלא תירוץ ראשון:

יליף שכר שכר מנזיר. תימה לרבי דהא בעירובין בפרק בכל מערבין (דף כז.) תניא בן בג בג אומר ונתתה הכסף וכו' וקאמר התם דצריכי דאי כתב רחמנא שכר הוה אמינא דבילה קעילית אבל יין אגב קנקנו אימא לא כתב רחמנא ביין ומדרש מיניה ביין אגב קנקן וכ"ש דבילה קעילית ואייתי ליה בשכר לתמד משהחמיץ משמע הא אי לאו יתור דביין הוה אמינא מאי שכר דבילה קעילית והיכי מצינו למימר הכי הא ילפינן שכר שכר מנזיר ודוחק הוא לדחות דמילתא דהתם אתיא למאן דאמר דחייב בשאר משכרין בנכנס למקדש ולית ליה שכר שכר מנזיר ועוד קשה לרבי דהתם דרשינן מבבקר דלוקחין בשר אגב עורו והא איצטריך לכלל ופרט דדרשינן התם מה הפרט מפורש פרי מפרי וגידולי קרקע כו' ועוד דתרי פרטי צריך לכל הפחות אי כתב בקר וצאן הוה אמינא בעלי חיים אין ואי כתב יין ושכר הוה אמינא גידולי קרקע כדאמרינן בקדושין (דף יז.) גבי הענקה דאי כתב רחמנא בקר וצאן הוה אמינא בעלי חיים ואי כתב רחמנא גורן ויקב כו' ואומר רבי

[220] לענין אכילת יוהכ"פ ולענין נדר כדמשמע י"ל וכו' אפילו לא נזר אלא מאחד ור"ש וכו' ואמאי לא קאמר דר"ש יליף לענין מעשר וכו' דאית לי' דשכר דנזיר הוה מופנה הו"ל למילף מקדש שכר שכר מנזיר ואמאי סבר דבשאר וכו' כצ"ל ועיין ש"י.

דמיתורא דהביתי"ן דריש התם אבל בקר וצאן ויין ושכר לגופיה צריכי לדרשא אחרינא ולפרי מפרי דעירובין ולהכי מוקמינן ליתורא דבי"ת דבשכר לדבילה קעילית אבל שכר גופיה ילפינן מנזיר. מ"ר. מיהו תימה לרבי אמאי איצטריך קרא לדבילה קעילית והא מכל שכן דיין אגב קנקנו נפקא י"ל דמ"מ אע"פ שלא היה משמיענו חידוש אי בדבילה קעילית משתעי מ"מ יש לנו לומר דמישתעי בהכי ולשם דרש הכי איצטריך כמו פרטי דבקר וצאן ויין ושכר גופייהו דלא איצטריכו לכולהו אלא לשום דרשה בעלמא. מ"ר. וא"ת למה לי ג"ש דשכר שכר לרבות יין דשתיה בכלל אכילה תיפוק ליה מדמרבינן התם תמד משהחמיץ י"ל דהיינו על ידי אניגרון וא"ת אמאי הוה צריך קרא לדבילה קעילית יותר מכל שכן דיין אגב קנקנו נפקא י"ל דמ"מ אע"פ שלא היה משמיענו חידוש אי בדבילה קעילית משתעי מ"מ יש לנו לומר דמישתעי בהכי ולשם דרש הכי איצטריך כמו פרטי דבקר וצאן ויין ושכר גופייהו דלא אצטריכו לכולהו אלא לשום דרשה בעלמא. מ"ר. וא"ת למה לי ג"ש דשכר שכר לרבות יין דשתיה בכלל אכילה תיפוק ליה מדמרבינן התם תמד משהחמיץ י"ל דהיינו על ידי אניגרון וא"ת אמאי הוה צריך קרא לדבילה קעילית יותר מכל שאר פירות דנפקא לן בעירובין מכלל ופרט פרי מפרי וגדולי קרקע ושמא אין ראויות לאכילה לגמרי אי נמי אין ראויות אלא ע"י תערובת מים ומיהו חשיבי מתמד שהוא אינו פירא גופיה אלא המים עיקר ולהכי צריך יתורא דבי"ת דבשכר. מ"ר. וא"ת היכי מוכח מילתיה שכר שכר מנזיר דשתיה בכלל אכילה דילמא יין קרוש הבא משניר וכ"ת קרא מאי קמ"ל דא"כ כי קא פריך ואימא דבילה קעילית לא אשמועינן קרא שום חידוש י"ל דלהעמיד לקרא ביין מיירי בכל יין ועוד כי שמא אותו מתוק ואינו משכר. מ"ר. א"נ אינו נאכל אלא שורין אותו במים ושותין אותו[221]:

שכר שכר מנזיר. ובנזיר יין ממש הוא דכתיב חומץ יין וחומץ שכר דלא שייך בדבילה קעילית אלא ביין:

ותירוש ינובב בתולות. ומיני מתיקה פשיטא שאין מנובבין בתולות:

ואימא כשתיה דומיא דשמן. בניחותא:

והא איפכא קא נסיב לה דתנן כו'. ותימה אדרבה מדקאמר תנא אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר כו' ש"מ דתנא נמי סבירא ליה דמים דומיא דשמן דאל"כ ע"כ ראיה היא דהא איתקוש ואי משום דעיקר קרא לא מישתעי ביוה"כ והא איכא נמי התם כמה דרשות כמו מנין לספינה שהיא טהורה שנאמר דרך אניה בלב ים וכמה קראי שהם אסמכתא ואע"ג [דלא] מיירי בהכי ואומר רבי אי דעיקריה דקרא מיירי ברחיצה לא היה כאן כלל

[221] עי' בתוס' דסוגיין ובתוס' עירובין ושבועות דשם ועיין ש"י.

אפילו זכר לדבר אלא פשיטא דמיירי בשתיה ומשום דאיכא דמוקי ליה ברחיצה דומיא דשמן קאמר דהוי זכר לדבר וא"ת כיון דהאי קרא היינו אלא זכר לדבר מאי האי דקאמר בפ' בנות כותים (דף לב.) לא נצרכה אלא לסוכה שמן של תרומה שנאמר ולא יחללו וגו' לרבות הסך כשותה ואיבעית אימא מהכא ותבא כמים כו' כיון דמעיקרא אייתי קרא דולא יחללו שהוא מן התורה הדר מייתי האי קרא שהוא זכר לדבר י"ל דהכי קאמר אפי' ליכא טעמא לאסור מה"ת יש פסוק שאסור מיהא מדרבנן וגם דרשא דלא יחללו אינה כי אם מדרבנן וכמה דרשות דרשינן מיניה בפ"ק דזבחים (דף ג:) דקדשים מחללין קדשים ואין חולין מחללין קדשים ודרשינן נמי בסנהדרין (דף פג.) מהתם האוכל טבל שהוא במיתה והא דתנן במס' תרומות (פ"ו מ"א) הסך שמן של תרומה משלם קרן וחומש זה הוה מדרבנן. מ"ר:

מנין לסיכה שהיא בכלל שתיה. אומר רבינו יעקב דלא שייכא כלל איסור דסיכה בחלב ושומן לאסור אפילו מדרבנן דלא אשכחן שתהא סיכה בכלל שתיה אלא לענין יום הכפורים:

דכתיב ושבעים איש מזקני ישראל. משום דאיירי בהאי פרשתא נקט הני קראי:

דף עז.

הריני שורף את הטובים שבהם. לפי שלא מיחו כדאמרינן בבמה בהמה (דף נה.) שנענשו על שהיה בידם למחות:

יהבי ליה עשרים וחד מלכי. כנגד כ"א יום ששימש:

ודילמא משתיה. צריך עיון דא"כ לא הוי מים קרים על נפש עיפה כמו עיף דדוד דהתם ליכא לפרושי דילמא משתיה דהא כתיב וצמא ומסתמא בחד גוונא נינהו:

מאי לאו מנעילת הסנדל. וליכא למימר מסיתוא ומיטרא דהא כתיב ונעלך תחלוץ מעל רגלך ודלא כפירוש רש"י שפירש דישעיה לא היה רגיל במרכבת סוסים:

שלא יבואו רגליך לידי יחוף. כהולכי גולה דגולים הולכים יחפים לגמרי:

דף עז:

סך כדרכו ואינו חושש. כיון שיש בו רפואה קצת כדתנן בפרק שמונה שרצים (דף קיא.) החושש במתניו לא יסוך בהן יין וחומץ אבל סך הוא את השמן מיהו משום שחיקת סממנין ליכא למיגזר מידי. להאכיל בידו אחת. פירוש ליטול ידו אחת להאכיל לתינוק וגזרו עליו שיאכיל בשתי ידיו משום שיבתא:

משום שיבתא. אומר ר"ת נראה לו כפירוש הערוך שפירש שהוא רוח רעה שהיא חונקת התינוק כשנותנין לו לחם בלא נטילת ידים ובימי חכמים היה קשה לתינוק ועכשיו אין נזהרין בכך ולאו היינו בת מלך דשמונה שרצים (דף קט.) דהתם איירי בנטילת שחרית והכא מיירי כל שעה אפילו בחצי היום ונראה לר"ת שמותר ליטול ידיו ביוה"כ כדאמר הכא היו ידיו מלוכלכות בטיט ובצואה רוחץ כדרכו ואינו חושש ואמרינן נמי בפרק שמונה שרצים (דף קח:) דהיכא שלא נטל ידיו שחרית יד לפה תקצץ יד לעיניו תקצץ כו' ואמרינן נמי התם בת מלך היא זו ומקפדת עד ג"פ וגם יש סכנה שאי אפשר שלא יגע כל היום באחד מאלה וכן אם הסיך (מי) רגליו מותר לרחוץ ידיו משום הכון לקראת אלהיך ישראל והיינו כמו ידיו מלוכלכות בטיט ובצואה וכן פירש רבינו שמואל וריב"א מיהו היכא שהוצרך לקטנים ולא שפשף בידיו שאין צריך לנטילת ידים כדפרישית לא ידע ה"ר אלחנן אי חשבינן ליה כידיו מלוכלכות בטיט ומסתברא לי דיכול ליטול דכיון שמנקה עצמו שוב שייך בהו הכון והא דאמרינן לקמן (דף עח.) שורין לה מפה במים לאו היינו נטילת ידים לשחרית אלא לקרר בעלמא ולהעבירה על גבי עיניו ולקמן לא איירי אלא בהכי ולא לנטילת ידים ואם תאמר כיון דשרינן הכא לרחוץ היכא דידיו ורגליו מלוכלכות בטיט ובצואה אם כן חילקת ברחיצה ואמרינן לעיל (דף עד:) גבי עינוי דומיא דמלאכה מה מלאכה לא חילקת בה אף עינוי לא תחלוק בו וי"ל דהיכא שרוחץ בשביל טינוף אין זו רחיצה כלל דרחיצה של עונג בעינן ולמאי דפרישית לעיל (בריש פירקין) דרחיצה אינה אסורה אלא מדרבנן אתי שפיר דלא מדמי התם לענין שלא תחלוק בו אלא עינוי אכילה ומלאכה דתרווייהו דאורייתא:

עובר עד צוארו במים ואינו חושש. ולא חיישינן לסחיטה כמו דאמרינן באלו קשרים (דף קיג:) גבי מהלך בדרך ופגע באמת המים כו' היכי ליעבד לינחות במיא איתווסן מאניה ואתי לידי סחיטה דמשום מצוה או לנטורי פירי שרו רבנן והתם מיירי לדבר הרשות אך קשה קצת דאין לך דבר הרשות יותר מלנטורי פירי וכי משום הפסד יש לך להתיר אלא נראה לרבי דהואיל ולא היתרת לו אלא על ידי מלבוש זכור הוא כדאמר לקמן ובלבד שלא יוציא ידו מתחת חפת חלוקו וכי האי גוונא אמרינן בפרק שני דביצה (דף יח.) גבי נדה דהואיל ולא היתרת לה אלא ע"י מלבוש זכורה היא. מ"ר. אך קשה לרבי דנהי דלא גזרינן משום סחיטה הא איכא כיבוס וליבון כדאמר בזבחים פרק דם חטאת דבגד שרייתו זהו כיבוסו ואין לומר דהכא ודביצה בבגדים של עור דשרייתו לאו היינו כיבוסו כדמוכח התם פרק דם חטאת (דף צד:) וכדתנן נמי בפרק נוטל (דף קמב:) היתה עליו לשלשת על הכר מקנחה בסמרטוט היתה של עור מניח מים עליה עד שתכלה ולא אמרינן שרייתו

זהו כיבוסו זה אין לומר דסתם בגדים לאו עור נינהו ואומר רבי דהיכא דאיכא דם או דבר טינוף על הבגד התם דוקא שרייתו זהו כיבוסו דבטניפת דם מיירי התם בפרק דם חטאת אבל היכא שהבגד שחור מחמת שנלבש בו או מחמת שנשתמשו בו או שהיה לבן לגמרי ואין בו שום טינוף אלא שצריך ללבן עדיין לא אמרינן שרייתו זהו כיבוסו וצ"ע פרק דם חטאת דלא תיקשי מידי אהאי תירוצא ולפי מה שפירש בספר הישר שיש חילוק בבגדים שיש שמתכבסין מהרה ויש שצריך לטרוח בהם הרבה כעין שלנו לפי זה היינו יכולין להעמיד הך דהכא בבגדים שאינם מתלבנים מהרה כעין שלנו ועוד מצא רבי מוגה בספר הישר דלא אמרינן שרייתו זהו כיבוסו (אלא) בדבר שהוא כעין לכלוך כמו ספוג ואלונטית וקינוח ידים במפה וכמו כן זה אינו אלא דרך לכלוך שהולכין במים לבושים ואין שרייה זו דרך נקיון וליבון וגם אינו מתכוין לנקות ולהסיר הטינוף על ידי מים ופעמים שמתלכלך עוד בכך. מ"ר. ולפי זה היה נראה שהרוחץ בשבת בנהר מותר לרחוץ בבגדיו וליכא למיחש לליבון מיהו יש לאסור משום סחיטה דהא פרישית לעיל [ד"ה משום] דלא שרינן אלא משום מצוה או משום טעם הואיל ולא התרת לו אלא על ידי מלבוש זכור הוא והאי טעמא לא שייך הכא ועל תינוק שלכלך בגדי אמו במי רגלים שמע רבי מרבינו יעקב שהתיר להאם לקנח בגדיה כדי שתוכל להתפלל בהן מטעמא שפירשתי לעיל שמותר לקנח ידים במפה לפי שהוא דרך לכלוך ולא נראה לרבי דכיון שמתכוונת לטהר הלכלוך לרחיצה וליבון היא מתכוונת. מ"ר:

דף עח.

א"ל לא סבר מר להא דאמר רב אשי סנדל לכתחילה לא. ק"ל הא רב רחומי הוא דאמר לעיל אנא חזיתיה לרבינא דעבר דרך מלבוש ושמא זה ראיה לפירוש רבי שרגיל לפרש דתרי רבינא הוו אי נמי דחויי דחי ליה רבינא אבל לא סובר כן:

יהודה גרוגרות. כך שמו:

כסא דכספא נמי כו'. מיכן יש ליזהר שלא לצנן עצמו בכלי חרס אע"פ שאין בו מים עכשיו משום דשחולי שחיל ולא בשום טיט שהוא טופח על מנת להטפיח לא יד ורגל וכן בחול שיש בו לחלוחית מים וכיוצא בו:

ערב תשעה באב. בשאילתות גרס איפכא וכן פי' רש"י:

איפכא אמרת לן. כי היה סובר שיש להחמיר בט"ב יותר מיוה"כ כדאמרי' בעלמא דדברי סופרים צריכין חיזוק יותר:

ופשטו ליה כרשב"ג. פי' ר"ח דקי"ל כרשב"ג הואיל וסתם לן תנא כוותיה במס' נגעים (פ"ב מ"ה) כל הנגעים אדם רואה חוץ משל עצמו:

דף עח:

ואמינא ליה בתענית צבור מאי דדילמא דברי סופרים צריכין חיזוק ויש להחמיר יותר:
רבא נפק בדיקולי. ובפירש"י כתב בדיבלי ופירש שם עשבים:
הקיטע יוצא בקב שלו דברי ר"מ ור' יוסי אוסר. פירש"י בפרק במה אשה יוצאה (דף סו.) דלר' יוסי לאו תכשיט הוא ולא דק דלקמן מסיק רבא דבין לר"מ בין לרבי יוסי מנעל הוא וכו':
יוצא בקב שלו. בשבת פי' דיני קב וסמוכות שלו לפירוש רש"י וה"ר יוסף ואין לי להאריך כאן:
ואם יש לו בית קיבול כתיתין טמא. לפי שאין מיטלטל מלא וריקן אבל מה שהשוק בתוכו לא קרינן ביה מיטלטל מלא וריקן אלא השוק מיטלטל [הכלי] כדפירש"י בשבת ולא דמי לקלקלי וחבק דאמרינן בפ' במה אשה יוצאה (שבת דף סד.) דטמא היינו טעמא דמיטלטל מלא וריקן שהבהמה מיטלטלת ומתנהגת ממקום אל מקום על ידו וכן אריג כל שהוא טמא פירש רשב"ם שמיטלטל הוא מלא וריקן כמו שק דילפינן ליה מיניה בבמה אשה והיינו שיכול לקשור בו טבעת אבל אין נראה לפרש ואם יש לו בית קבול כתיתין לאו דוקא כתיתין אלא יש לו בית קיבול בעלמא קאמר והקיטע מניח שוקו בתוכו וכתיתין דנקט לאו דוקא אלא אורחא דמילתא שרגילין להניח בו דלא משמע כלל לפרושי הכי. מ"ר:
אלא אמר רבא בין לר"מ בין לר' יוסי כו'. אע"ג דרבא לא ידע בבמה אשה יוצא' היכי תנן אי הקיטע או אין הקיטע תנן מ"מ שוב ידע המסקנא דהתם א"נ חד מן לישני נקט:
בין לר"מ בין לר' יוסי מנעל הוא. וא"ת מנא ליה דטעמא דכ"ע שוין ביוה"כ דאסור משום דחשיבי ליה מנעל דילמא טעמא דאסר ליה ר' יוסי משום דילמא מיפסק ואתי לאתויי ארבע אמות י"ל שמא משמע דמחד טעמא אסרי ליה ולר"מ דשרי קב הקיטע אינו אסור אלא משום מנעל ביוה"כ ועוד דמשום ר"מ לא איצטריך למיתני דאסור דאפילו לחליצה שרי כדמוכח בפרק במה אשה וא"כ לר' יוסי הוא דאיצטריך ואי הטעם דילמא מיפסק א"כ אמאי נקט יום הכפורים שבת הוה ליה למינקט. מ"ר[222]:

[222] דברי התו"י צריכים ביאור עיין ש"י.

בין לר"מ בין לר' יוסי מנעל הוא. תימא לרבי מדאמרינן במסכת שבת סוף פ' במה אשה (דף סו.) וביבמות פ' מצות חליצה (דף קג.) דתנן חלצה במנעל שאינו שלו בסנדל של עץ או של שמאל בימין חליצתה כשירה ואמרינן סנדל של עץ מאן תנא ואמר שמואל ר"מ היא דאמר הקיטע יוצא בקב שלו משמע ר"מ ולא ר' יוסי ואילו הכא קאמר בין לר"מ בין לר' יוסי מנעל הוא ובפ' מצות חליצה (דף קב:) מדמינן בהדיא מנעל דיוה"כ למנעל חליצה ואומר רבי דלר' יוסי דחייש דילמא נפיל ואתי לאיתויי דרחב הוא הרבה ורגיל ליפול מן הרגל ולאו להילוכא עביד ואמרינן נעלו פרט לגדול שאינו יכול להלך בו וא"ת והא אמרינן במצות חליצה (שם) במחופה עור ודברי הכל ומה מועיל חיפוי עור כיון שרחב הוא הרבה י"ל כיון שמחופה עור יכול להדקו בטוב ברגלו אבל נראה לרבי לתרץ דשמואל דקאמר הא מני ר"מ היא לאו לאפוקי ר' יוסי אתי דלדידיה נמי מנעל הוא כדאמרינן הכא אלא אתא לאפוקי מר' יוחנן בן נורי בא דמטהר בסנדל של עץ בבמה אשה ולא חשיב ליה מנעל אלא מעור כיון שאין רגילות לעשותו כן ואית ליה כמאן דאמר בבמה אשה מאן לא הודו לו ר' יוחנן בן נורי והיינו נמי רבא דהכא והא דלא קאמר הא מני ר"ע דפליג אר"י בן נורי במתני' ומטמא לפי שר' עקיבא לא הזכיר שם אלא סנדל של סיידין ושל קש אבל קב הקיטע סנדל של עץ הוא ועוד דניחא ליה לאוקמי מתני' כר"מ משום דסתם מתני' ר"מ אע"ג דכולהו סתמי אליבא דר' עקיבא כדאיתא בפ' הנחנקין (סנהדרין דף פו.) והא דמייתי בפ' מצות חליצה על מני[223] ר' מאיר היא בין במילתיה דשמואל בין בשמעתין דלעיל בחלצה בקב הקיטע כולה בבא [דקב] עד דברי ר"מ ור' יוסי אוסר לאו למימרא דר"מ היא ולא ר' יוסי אלא אגב מילתא דר"מ דמייתי מסיים נמי מילתיה דרבי יוסי דמתני' בבבא זו והשתא דפרישית דלא פסיל שום תנא מנעל העץ אלא ר' יוחנן בן נורי וטעמא לפי שאין רגילין לעשותו של עץ אתי שפיר הא דמשני הכא במאי עסקינן במחופה עור ודברי הכל דאפילו רבי יוחנן בן נורי מודה שרגילות לעשותו כך וא"ת למאי דפרישית דר' יוחנן בן נורי פסול ליה לפי שאין רגילות לעשותו מעץ א"כ למה פוסל רב בפ' מצות חליצה (יבמות דף קב:) סנדל התפור בפשתן דאמר אין חולצין בו משום דתחש כתיב והא כ"ע מכשרי סנדל של עץ לחליצה ור"י לא פסיל ליה אלא לפי שאין רגילות לעשותו מעץ וי"ל דס"ל דטעמא דר' יוחנן בן נורי דפסיל ליה משום דתחש כתיב אבל לא משמע הכי ועוד אומר רבי דאי פירוש מנעל התפור בפשתן כעין מנעלים שלנו א"כ לא פסיל ליה רב אלא אטו כולו מפשתן או משיער דלא מגין ואין פסול זה אלא מדרבנן והא דקאמר תחש כתיב אסמכתא בעלמא אבל מה"ת היה כשר

[223] צ"ל ר' מאיר היא במלתיה דשמואל וכן בשמעתין דלעיל כולה בבא דקב עד כו'.

לחליצה וכן סנדל של עץ נמי דמגין ועוד דמשמע דאם חלץ בו חליצתו כשרה מדקאמר אין חולצין בו ולא קאמר חליצתה פסולה כדמשמע בכמה דוכתי ואי בעי רב עור דוקא א"כ יפסול בשל עץ כדי להעמיד אסמכתא שלו דתחש אבל נראה עיקר [דרב לא] סבר לה כרבי יוחנן בן נורי ומתני' דיבמות דמכשרא ליה בדיעבד ובריייתא דסיידין דבמה אשה יוצאה דמכשרא לכתחלה פליגי בלכתחלה ודיעבד ותרוייהו כר"מ ואי נמי מתני' דיבמות מיירי אף לכתחלה ואף דתני ליה בלשון דיעבד אגב אחרניתא נקט הכי ואי הוה פי' תפור בפשתן כדפר"ח שאין עור בסנדל אלא תחת הרגל וחוטין של פשתן מתוחין עליו וחופין גב הרגל איכא סברא טובא למיפסליה אפילו דיעבד ולפירושו לא תהיה דרשא של תחש אסמכתא אלא דרשא גמורה ופסול כולו של פשתן הטעם כיון שאינו מגין וסנדל של עץ יכול להיות כשר מה"ת כיון שהוא מגין ופשתן אינו מגין וטעמא דתחש כתיב אינו אלא אסמכתא בעלמא ואין לתמוה לפר"ח אי קיימא לן כרבי יוחנן בן נורי שאין רגילין לעשות של עץ ופסול לחליצה על מה שנהגו לחלוץ במנעל תפור מרצועות דהא רגילות הוא בטוב לתופרו ברצועות אך לכאורה משמע דהלכה כר' מאיר דמכשיר סנדל של עץ לחליצה דהא מתני' דיבמות סתמא כר' מאיר ותנן סתמא גבי חליצה כוותיה. מ"ר:

בין לר' מאיר בין לר' יוסי מנעל הוא. פירש"י והני דאמוראי דלעיל לא הוי מנעל לפי שאינו מגין וקשה דבפ' מצות חליצה מוכחא דבסנדל של שעם ראוי לחלוץ י"ל דהתם בקשה והכא ברך א"נ ההוא דשעם יחידאה היא כי היכי דאמרינן התם גבי מוק דאינו מגין כעץ ופסול מה"ת לחליצה לר' מאיר אי נמי ההיא דסנדל של שעם לא קאי רמי בר חמא לפרוכי עלה דלא מיתרצא במסקנא כי אתא[224] רב לפלוגי בין של עץ להני דלעיל ור' יהושע בן לוי ודאי דלא כר"מ אי נמי י"ל דכל הני אמוראי דלעיל כר' יוחנן בן נורי דפסיל סנדל של עץ לחליצה ודלא כר' מאיר וקושיא דרמי בר חמא דמותיב עלייהו משני עלה אביי ולא אתא רבא לפלוגי עלה במסקנא בין קב הקיטע ובין סנדל של שעם והיזמי והוצא ודיקולי אלא לסתור תירוצו של אביי ולהוכיח כי מה שמותר שעם וכל הני משום דהלכתא כר' יוחנן בן נורי ולא הוצרך לפרש כר"י בן נורי הוא דשרי דכיון דסתר שינויא דאביי שמע מיניה כרבי יוחנן בן נורי הוא דשרי ומיהו מקרי רבנן בפרק מצות חליצה משום דהיינו לא הודו לו[225] דר' עקיבא ומיתני בלשון רבים. מ"ר. אך קשה

[224] צ"ל רבא.
[225] צ"ל לר"ע.

כי לפי זה משמע דהלכה כרבי יוחנן בן נורי ולעיל פר"י דהלכה כר"מ משום דסתם לן כוותיה גבי חליצה:

כל מידי דאית ביה רביתא לינוקא לא גזור בהו רבנן. והיינו רחיצה וסיכה דאמר ר' יוחנן (חולין דף כד:)[226] שמן וחמין שסכתני אמי בילדותי עמדו לי בזקנותי:

מתני' מני ר' חנניא בן תרדיון היא כו'. ואיפליגו רבנן עליה דר' אליעזר:

המלך והכלה ירחצו פניהם כו'. לאו לאיפלוגי אדרבנן אתא [אלא] אתנא קמא דמיירי אפילו לרבי אליעזר אבל [במתני'] פליגי רבנן אכולהו כמו שאמר בהדיא בירושלמי והכי קאמר דמתני' רבי חנניא בן תרדיון הוא דשרי ליה משום רבי אליעזר ות"ק דידיה אסר ליה אפי' לרבי אליעזר אבל כ"ע מודו מיהא [דלרבנן] אסור אם כן אסור לכלה לרחוץ פניה דרבי אליעזר שמותי הוא ולא סבירא לן כוותיה והא דבעי מאי טעמא אדר' אליעזר קאי ואע"ג דלא מפרש מאי טעמא דרבי אליעזר משום דעליה קא מהדר וכן נראה דאין לנו לומר שחולק הירושלמי על תלמוד שלנו כיון שאנו יכולין ליישבו אבל מדבעא מיניה רב מרבי חייא עד אימת מיקריא כלה משמע שהיה שואל לענין זה אלמא הכי הלכתא ורפיא בידי אם מותר לכלה לרחוץ פניה מהני טעמי דפרישית:

דף עט.

כותבת גסה שאמרו כמוה וכגרעינתה. תימה לי מאי קמיבעי ליה יותר משאר מקומות דתנן שיעור זית ובפרק כיצד מברכין (ברכות דף לח:) אמרינן [כיון דשקיל] לגרעיניה כו' ופשיטא ליה שם דכגרעינתה נמי בעינן ונ"ל דמיבעיא ליה משום דקתני כמוה וכגרעינתה דמשמע ליה כמוה לבד או כגרעינתה לבד אבל גבי זית לא תנן הכי וא"ת א"כ מדלא תנן הכי אלא הכא תיפשוט דכמוה או כגרעינתה דוקא קאמר יש לומר שעל זה אומר בירושלמי צריך למעך את חללה והכי מיבעי ליה מי אמרינן כמוה או כגרעינתה דוקא או דילמא כמוה וכגרעינתה כמו בזית בעינן והא דתני ליה הכא משום דבכותבת צריך למעך חללה והאי לא שייך גבי זית וא"ת ואמאי לא בעי בעלמא גבי זיתים וגרוגרות בלחין או ביבשין י"ל דזיתים אינן אלא לחים וגרוגרת נמי אינה מתייבשת כל כך א"נ מיבעיא ליה משום דהכא דייק אי בלא גרעין קאמר בעי נמי אי ביבשה קאמר אי נמי כותבת משמע ליה לחה[227] וזית וגרוגרת לא משמע ליה אלא יבשה. כנ"ל:

[226] [ושם איתא ר' חנינא].
[227] צ"ל ויבשה.

ואכלו חוץ לסוכה ולא בירך אחריו. אבל לפניו בירך ואע"ג דאית ליה כמ"ד עד כביצה ולא סבירא לן כוותיה כמו שאפרש מ"מ בהא קיי"ל כוותיה דלפניו צריך לברך ואפילו אין בו כשיעור דטעמא דאסור ליהנות מן העולם כו' ואמרינן נמי בירושלמי דכיצד מברכין כל שאומר אחריו ג' ברכות טעון לפניו המוציא מיתיבי הרי פחות מכזית דאין אומר אחריו ג' ברכות מעתה לא יאמרו לפניו המוציא א"ר יעקב בר אחא לשאר מינים נצרכה פירוש לשאר [מיני מאכל כשלא קבע סעודתיה] עלייהו שאין אומרים אחריו ג' ברכות אין אומר לפניו המוציא לחם מן הארץ כהא דקאמר בנדה (דף נב.) לאיתויי ריחני שטעונין ברכה לפניו ואין טעונין ברכה לאחריו. מ"ר.

פחות מכביצה כו'. נראה לרבי דאין הלכה כרבי יהודה דבעי לקמן (ע"ב) ובברכות (דף מה.) שיעור כביצה לענין ברכה וכן לר' צדוק דהכא במסקנא ובסוכה אלא קיי"ל כר"מ דאמר בכזית ואע"ג דאמרי' במי שהוציאוהו (עירובין דף מו:) רבי מאיר ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה הכא הלכה כר"מ דקים ליה לרבי יוחנן בשיטתיה דאמר בפ' כיצד מברכין (ברכות דף לח:) אני ראיתי את רבי יוחנן שאכל כזית מליח ובירך עליו תחילה וסוף ואמרי' נמי התם (דף מח.) אין מוציא רבים ידי חובתן עד שיאכל כזית דגן ובמקום שנהגו (פסחים דף מט:) איכא למאן דאמר מוחלפת השיטה על האי דפריך ממשנה דלקמן על ההיא דמקום שנהגו ועד כמה חוזרין כו' ואי היינו [אומרים דמוחלפת] הך דהכא אתי שפיר דרבי יהודה אית ליה כזית ואפילו למאן דלא מחליף לה התם מ"מ[228] הכי פסקינן דלא אשכחן דפליגי דבכל מינים של פת מברכין לאחריו בכזית ואף על פי שלענין יום הכפורים בעינן כותבת וכן פסק בשאילתות דרב אחאי גאון פרשת[229] והיה עקב דהלכה כרבי מאיר בכזית וכן לענין שתיה נמי אומר רבי שיש להחמיר ולברך על היין אפילו שתה פחות ממלא לוגמיו ואע"ג דלענין יוה"כ בעינן מלא לוגמיו לענין ברכת היין לא בעינן הכי כמו שפירש לענין אכילה וגם בטעים דקידוש אמרי' בערבי פסחים (פסחים דף קז.) דבציר מרביעית סגיא ואפילו למאן דאמר דאכילה בכביצה יש לחלק בין שביעה דאכילה לשתיה. מ"ר:

דף עט:

הא כביצה בעי סוכה ואי ס"ד כו'. תימה לי מאי קושיא מ"מ לעולם אימא לך גדולה מכביצה ולא תידוק הא כביצה בעי סוכה אלא הא כביצה בעי נטילת ידים וברכה דהכי

[228] צ"ל אהאי פיסקא לא אשכחן.
[229] צ"ל יתרו ספ"נ.

דייקינן בסוכה פ' הישן (דף כז.) על אביי ורב יוסף דאמרי התם אכילת עראי דסוכה תרתי תלת ביעי או כדטעים דבי רב ועייל לכלה דהיינו טובא יותר מכביצה ושמא ניחא ליה לישנא בלאו הכי. מ"ר. וצ"ע:

מיני תרגימא נמי פירי נינהו.[230] אבל העיקר שאין קורא מיני תרגימא אלא מעשה קדירה ויש בו מחמשת מינים כדאמר בתוספתא (דברכות פ"ד) הביאו לפניו מיני תרגימא מברך עליו בורא מיני מזונות והיינו לפי שיש בו מה' מינים כדקאמר בכיצד מברכין ודלא כפירוש רשב"ם שפירש בערבי פסחים מיני פירות ובשר בלא לחם דלאו הכי הוא כמו שפי':

מאי מיני תרגימא נמי פירי הוא. ואע"ג דפירי לא בעיא סוכה מ"מ יכול להשלים י"ד סעודות של סוכה במיני תרגימא ומכאן הביאו רבי' שלמה ורבינו יעקב ראיה באם השלים סעודה שלישית של שבת במיני תרגימא יצא היינו נמי פירי מיהו נראה לפרש דגבי הפסקה של ע"ש וערב יו"ט לא סגי במיני תרגימא כיון שצריך לקדש על היין בכניסתו[231]:

לימרו כביצה. וקשה מ"מ אפילו כביצה פחות מכותבת נמי תיקשי לן כיון דב"ש אשיעורא דנפיש מכזית מהדרי לימרו כגרוגרות דבציר [טובא] מכותבת י"ל דכגרוגרת ליכא טעמא דיתובי דעתיה ולהכי נקט בכביצה דאיכא יתובי דעתא או בככותבת כדאמרינן הכא אבל בשאר שיעורי ליכא יתובי דעתא:

ואי נמי כהדדי נינהו לימרו כביצה. הך קושיא שייכי נמי אשמעתא ולא פריך על ההיא דוקא אלא משום דאיכא פירכא אחריתי אי נמי הכא לא הוה מצי למיפרך ליתני כביצה דאשמועינן מיהא הכא דבכותבת איכא יתובי דעתא וגם צריך למעך חללה כדאמר בירושלמי ולהכי פריך ליה התם דבהא לא אשמועינן מידי. נראה לי:

עד כמה מזמנין עליו עד כזית רבי יהודה כו' עד ואכילה בכזית. נראה לרבי דהני קראי ליתנהו אלא אסמכתא בעלמא דמן התורה שביעה בעינן כדאמרינן בעלמא וכדאמרינן בברכות (דף כ:) והן מדקדקין בעצמן עד כזית ועד כביצה ואמרינן נמי בפרק מי שמתו (שם) גבי בן מברך לאביו ואשה מברכת לבעלה כו' עד כגון דאכל שיעורא דרבנן ואתי דרבנן ומפיק דרבנן ופירש רש"י שלא אכל [אלא] כזית ועוד נ"ל ראיה מדאמרינן לעיל נתנו לו לר' צדוק פחות מכביצה ולא בירך אחריו וה"ה פחות מכזית לר' מאיר ואי מן התורה מיירי איזה שיעור יהיה מדרבנן דהוא לא בירך כלל וא"ת מדאמר בפרק שלשה

[230] צ"ל אבל מעיקרא סבר שאין.

[231] עיין בפסחים ק"א א' תוד"ה טעימו מידי וכן יש להגיה כאן. ועי' ש"י.

שאכלו (שם דף מח.) ינאי מלכא ומלכתא כרוכו ריפתא כו' עד דאייתו ליה כסא דחמרא ואישתי ואמר רב אבא שמעון בן שטח לגרמיה דעבד דלעולם אינו מוציא אחרים ידי חובתן עד שיאכל כזית דגן משמע הא אם אכל כזית מוציא ינאי וחבריו שאכלו הרבה והיכי מצי מפיק כיון שלא אכל אלא שיעור דרבנן ואומר רבי דודאי במי שמתו מיירי שלא אכל הקטן אלא שיעורא דרבנן ואיכא תרתי דרבנן ואין יכול להוציא הגדול שאכל הרבה אי נמי אי אכלו הקטן והגדול הרבה לא יפטרנו הקטן אבל התם מיירי שאכל הקטן הרבה והגדול לא אכל אלא כזית דכולהו אינן אלא מדרבנן אבל שמעון בן שטח שהיה גדול היה יכול להוציא אחרים [ויש שרצו לומר] דמן התורה הוי שיעורא בכזית ושיעור פחות מכזית הוי מדרבנן בבריה כגון גרגיר ענב אחד אבל פחות מכזית ומכביצה בדבר שאינו בריה א"צ לברך כלל ומביאין ראיה מהירושלמי דקאמר ר' יוחנן אכל כזית ובירך עליו תחילה וסוף ופריך עליו והלא חסר הגרעין ומתרץ שנייא זיתא שהיא בריה והתלמוד שלנו תירץ בע"א בברכות משמע מיהא מדרבנן צריך לברך אפילו פחות מכזית בבריה ואין נראה לרבי לומר כן דהא לישנא דולא ישא פנים כו' שהן מדקדקין עצמן עד כזית ועד כביצה משמע שהוא מדרבנן כדפרישית[232]:

דף פ.

כל השיעורין בכזית חוץ מטומאת אוכלין כו'. לפי' רש"י שרגיל לפרש דלטמא אחרים מיירי נמי הכא לטמא אחרים ולפירוש רשב"ם ורבינו יעקב דמיירי בטומאת עצמן מיירי נמי הכא לטומאת עצמן וכל מעשה תקפם וגבורתם פי' בשבת פרק המצניע (דף צא.) ובפסחים פרק אלו עוברין (דף מו.):

שאין בית הבליעה מחזקת יותר מביצת תרנגולת. הקשה ריב"א דאמרינן בכריתות פרק אמרו לו (דף יד.) גבי יש אוכל אכילה אחת כו' שאין בית הבליעה מחזיק יותר משני זיתים ואם כן לכל היותר אינו מחזיק ג' זיתים ואילו בעירובין פרק חלון (דף פ:) אמרי' ואגב אורחא קמ"ל דשתי סעודות הוו י"ח גרוגרות ובפ' כיצד משתתפין (שם דף פב:) קאמר ר' שמעון[233] דמשמע דשיעור שתי סעודות לעירוב הוו שתי ידות ככר מג' לקב ואותו ככר הוי ח' ביצים שהקב הוא ארבעה ועשרים ביצים ושני שלישי הככר הם ה' ביצים ושליש אין מחזיקין לכל היותר אלא ט"ז זיתים ג' לכל ביצה ואם כן לא יהיה שתי סעודות של חמש ביצים ושליש יותר מט"ז זיתים לכל היותר ובפרק חלון קאמר י"ח

[232] עיין בתו"י בברכות ובתו' שלפנינו שם מבוארים הדברים יותר. ועי' ש"י.
[233] צ"ל במשנה.

גרוגרות הא בט"ז סגי וגרוגרת גדולה מכזית כדאמרינן בפרק המצניע (שבת דף צא.) גבי זרק כזית תרומה לבית טמא כו' וקאמר אי לענין שבת כגרוגרת בעינן אי לענין טומאה כביצה בעינן ואומר רבינו יצחק דבעירובין מיירי בגרוגרות שהן בלא גרעין ועל ידי כך נמעכות ונדרסות בבת אחת יותר מג' זיתים או שנים שהן עם הגרעין ואין נראה לרבי דהא הא דקאמר אין בית הבליעה מחזיק יותר מב' זיתים בבשר קאמר ליה בכריתות שהיא רכה הרבה ונוחה לאכול ועוד דגרוגרת בפרק המצניע נמי היא בלא גרעינתה מיהו יכול לומר דהני גרוגרת דפרק המצניע [לא] הוו נמעכות ונדרסות ורבי תירץ דודאי הך ברייתא די"ח גרוגרות לא מיתוקמא כרבי שמעון דאע"ג דקיימא לן כוותיה בכביצה ליטמא טומאת אוכלין היינו משום דלא אשכחן דפליג עליה בפרק כיצד משתתפין אלא לרבי יוחנן בן ברוקה אבל כולהו תנאי דהתם אזלי בשיטתיה התם בברייתא אבל מכל מקום בשיעור מזון שתי סעודות לא קיימא לן כוותיה אלא סבירא לן כמתניתין דחלון דאמר י"ח גרוגרות כר"מ או כרבי יהודה דכיצד משתתפין ורב יהודה דאמר התם תרתי ריפתא איכרייתא חדא שיעורא הוא. מ"ר. וק"ל על זה דאם כן הוה ליה לתלמודא לפרושי בהדיא דלא פליגי דאידי ואידי חד שיעורא הוא ונ"ל לתרץ דההיא דחלון מיירי בשיתוף כמו שפי' שם רבינו שמואל ומיירי בשאר פירות דהוי מזון שתי סעודות שלא הוזכר שיעורן בפרק בכל מערבין כגון מעשה אילפס אבל ההיא דפרק כיצד משתתפין מיירי בפת דוקא שאין צריך שיעור גדול כל כך למזון שתי סעודות:

אמר ר' יוחנן שיעורין ועונשין הלכה למשה מסיני עונשין מיכתב כתיבי כו'. כך גרס רש"י אבל בספרים היה כתוב שיעורין מיכתב כתיבי דא"ר חנין כל הפסוק הזה לשיעורין נאמר ארץ חטה כו' ומחקו רש"י משום דקשיא ליה דהא אמרינן בעירובין (דף ד.) ובסוכה (דף ה:) דקרא דר' חנין אינו אלא אסמכתא ועוד מאי שנא דלא מייתי לה לכולה מילתא דר' חנין כמו שמביא בריש עירובין ובפרק קמא דסוכה ואני רציתי לומר דלא קשיא מידי דבברכות משמע דאיכא אמורא דאית ליה דהוו מדאורייתא לרבי חנין דקאמר התם רבי יצחק כל המוקדם בפסוק זה מוקדם לברכה ופליגא דרבי חנין דא"ר חנין כל הפסוק הזה לשיעורין נאמר כו' ואידך ותיסברא שיעורין מי כתיבי משמע דלרבי חנין מיהא הוו מן התורה והא דפריך שיעורין מיכתב כתיבי הוא הדין דהוה מצי למיפרך מעונשין אלא לרבותא נקטיה והא דלא מסיים מילתיה דר' חנין כיוצא בזה מצינו בהערל (יבמות עח.) דמייתי התם מילתא דר' יצחק דרובו ואינו מקפיד עליו כו' ואינו מביא כולה ואין רבי מודה דודאי לי עלמא אית להו דשיעורין לא כתיבי ומ"מ

קאמר בברכות דכיון דאסמכינהו אקרא אין לנו ללמוד משם שנכתבו כסדר המוקדם בפסוק מוקדם לברכה:
אם כן הוה ליה מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה. אבל אי הוה מלא לוגמיו ממש אז אזלי ב"ש לחומרא דהוי יותר מרביעית ומיכן יש ללמוד דהא דאמרינן בפסחים פרק בתרא (דף קז.) גבי קידוש ואם טעם מלא לוגמיו יצא היינו כמלא לוגמיו דבכוס של ברכה אין צריך אלא רביעית כדאמרינן בשבת בפ' המוציא (דף עו:):

דף פ:

מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא. מיכן היה מביא רבינו יעקב ראיה דגזירת גוויה אין זה גזירה דהאוכל אוכל ראשון די"ח דבר דפ"ק דשבת (דף יד.) מדבעיא תלמודא למימר הכא שהיא מן התורה וגזרה די"ח דבר פשוט לכל דאינו כי אם דרבנן ועוד הארכתי בה הרבה בשבת ובפ"ק דעירובין ובפ' כיצד משתתפין (דף פב:):
קמ"ל כל אכשורי אוכלא אוכלא הוא. ואע"ג דלענין שאר דברים משקה הוא כדאמרי' בערבי פסחים (פסחים קטו.) כל שטיבולו במשקה צריך נטילת ידים פי' לפי שכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחילה ומשמע אפי' ציר ומורייס מ"מ לענין יום הכפורים כל דבר אכילה אוכלא הוא:
האוכל אכילה גסה ביו הכפורים פטור. והא דאמרינן בנזיר (דף כג.) ובהוריות (דף י:) גבי שני בני אדם שצלו פסחיהן אחד אכלו לשם אכילה גסה ואחד אכלו לשם מצוה זה שאכלו לשם אכילה גסה ופושעים יכשלו בם א"ל להאי רשע קרית ליה נהי דלא עביד מצוה מן המובחר מצוה מיהא עביד אלמא אכילה גסה שמה אכילה ואומר רבי שיש חילוק באכילות שיש אכילה גסה מאד שקץ לאכול ויש לך שאינה גסה כל כך. מ"ר:

דף פא.

זר שבלע שזפין של תרומה והקיאן כו' והשני אינו משלם אלא דמי עצים בלבד. תימה לרבי דהכא משמע כשהקיאן ביטלן ולא חזו למיכל כלל אלא כמו עצים בעלמא הוו ואילו בשילהי גיד הנשה (חולין קג:) אמרינן דאכל חצי זית והקיאו וחזר ובלעו דחייב שהרי נהנה גרונו בכזית ומצינו למימר דהתם מיירי שלא בפניו כגון שלא ידע שהקיאו כדאמר בפרק בהמה המקשה (שם עא.) דנהי בפניו לא חזי שלא בפניו מיחזי חזי וה"ר חיים כהן תירץ דהכא מיירי בתרומה שנתחללה באכילת הראשון ונפקא ליה מתורת תרומה כדאמרינן בפ"ק דכריתות (דף ז.) כהן שסך שמן של תרומה בן בתו ישראל

מתעגל בו ואינו חושש דכתיב ומתו בו כי יחללוהו פרט לזו שמחוללת ועומדת להכי פטור השני אבל בחולין מיירי גבי חלב ואין נראה לחלק בין סך בה כהן שנעשה הדבר בהיתר לבלעה זר דשמא אכתי קאי וקיימא באיסורא אבל אין נראה לרבי דאי טעמא משום חילול ישלם השני קרן לראשון לכל הפחות כמו פירות ולמה לא ישלם אלא דמי עצים ועוד דבכולה סוגיא דהכא מיירי בדברים שאינן ראויין לאכילה שקלקלום כגון אכילה גסה וכוסס שעורין על כן נראה כדפרי' וכן היה אומר רבי דטעמא משום דלא חזו לאכילה עוד משיקיא אותן. מ"ר:

חד לעונש דיממא וחד לעונש דליליא. לא ידענא אי בעינן בכל דוכתא עונש דיממא וליליא במלאכה כגון שבתות וימים טובים וחוש"מ:

דף פא:

מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי. אם נצטוה אבל עכשיו שלא נצטוה אסור הוא בכך:

ללמדך שהפלפלין חייבין בערלה. וא"ת כיון שחייבין בערלה הוא הדין במעשר ואפי' הכי אין מטמאין טומאת אוכלין כדתניא בפרק בא סימן (נדה נא:) ואם כן הא דתנן בפרק בא סימן (דף נ.) כל שחייב במעשר מטמא טומאת אוכלין אין זה אמת דהא איכא פלפלין שחייבין במעשר כדפרישית ואין מטמאין טומאת אוכלין י"ל דהכא מיירי ברטיבתא כדאמרינן הכא ואינהו מטמאי טומאת אוכלין אבל ההיא דפ' בא סימן דפלפלין אין מטמאין מיירי ביבישתא אבל הקשה ה"ר שמשון מדקאמרינן בפ' בכל מערבין (עירובין כח.) זרע גרגיר מתעשר זרע וירק דחזי לאכילה לפי שהראשונים שלא היה להם פלפלין שוחקין אותו ומטבלין בו צלי ומהאי טעמא מתעשרין נמי פלפלין יבשין ואפילו הכי אין מטמאין טומאת אוכלין ואומר רבי דשאני זרע גרגיר ששחקוהו גם הוא ראוי לאכול בפני עצמו אבל פלפלין אין ראוין לאכול בפני עצמו אלא לטיבול בעלמא אבל קשה עוד לה"ר אליהו בר' יוסף וכללא הוא והרי תבלין שחייבין במעשר כדתניא (חולין דף ו.) הנותן לשכינתו עיסה כו' חושש לשאור ותבלין שבה משום מעשר ואפ"ה אין מטמאין טומאת אוכלין כדתניא בפרק העור והרוטב (שם קכ.) גבי מאי קיפה פירמא ומסקינן דהיינו תבלין דאין מטמאין טומאת אוכלין ואומר רבי דשני מיני תבלין יש דהא אפילו שבת אמרינן פרק בא סימן (נדה נא:) דאיכא לטעמא עבידא ואיכא דלאו לטעמא עבידא אי נמי אומר ה"ר אלחנן דמעשר קאי אשאור [ושביעית קאי] אתבלין דאפילו אוכלי בהמה חייבין בשביעית:

דף פב.

בן שמונה בן תשע מחנכין ובתינוקת. ק"ל דאמרי' בנזיר פרק מי שאמר הריני נזיר מגלח (דף כח:) גמרא האיש מדיר את בנו בנזיר כדר"ל דאמר כדי לחנכו במצות בנו אין בתו לא דבתו אין חייב לחנכה וי"ל דהתם לא איירי אלא דוקא לענין נזירות אבל ודאי לענין שאר מצות חייב לחנכה וא"ת הא דאמרינן בכל דוכתא קטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו השתא חנוכי מחנכינן אפרושי מאיסורא מיבעי ואומר ה"ר אליעזר ממיץ דחינוך לא שייך אלא שיעשה מצוה ולא פרושי מאיסורא והא (דמוזהרין) [דקרינן] הכא [חינוך] במה שמענין אותו ביוה"כ אין זה אפרושי מאיסורא שמפרישין אותו מלאכול אלא הוא חינוך שמחנכין אותו במצות ועניתם את נפשותיכם ור' אומר דחינוך לא שייך אלא באב אבל באדם אחר לא שייך ביה חינוך הלכך נמי אין נזהרין להפרישו ומעשה דהילני המלכה שישבה היא ושבעה בניה בסוכה שמא הוה להם אב וחנכם בכך ואפילו לא היה להם אב היתה מחנכם למצוה בעלמא. מ"ר:

חוץ מע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים. הקשה רבינו יצחק ורבינו יעקב על הא דאמרינן בריש כתובות (דף ג:) גבי צנועות שהיו מוסרות עצמן לפי שאסורות לבעליהן ולדרוש להו דאונס שרי ומה מועיל כי אונס שרי ואינה אסורה לבעלה מ"מ יש לה למסור נפשה כדאמרי' הכא ואומר ר"ת דבעכו"ם לא שייך גילוי עריות דהא רחמנא אפקריה לזרעיה דעובד כוכבים וכבהמה דמי כדאמריו בנושאין על האנוסה (יבמות צח.) ומביא ראיה מדאמרינן פ' בן סורר (סנהדרין עד:) והא אסתר פרהסיא הואי ולא פריך והרי אסתר גילוי עריות איכא ומה"ט התיר רבינו יעקב בעכו"ם אחד שבא על בת ישראל תחת בעלה וגירשה והמירה דתה ונשאה העכו"ם וחזרו ונתגיירו שניהם והתיר רבינו יעקב לעכו"ם שנתגייר לישאנה ואמר משום דרחמנא אפקריה לזרעיה דעובד כוכבים ואינו אוסרתה לישראל בעלה ולא שייך בה כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל והקשה לו ה"ר יצחק בר' מרדכי על זה דהא קא מתרץ דלא דרשינן להו דאונס שרי משום פרוצות שהיו נבעלות ברצון והיו אסורות לבעליהן ואיך יאסרו ע"י ביאת עכו"ם ועוד דאמרי' בפ' שני דכתובות (דף כו:) האשה שנחבשה בידי עכו"ם ע"י נפשות אסורה לבעלה ואמרי' נמי בפ"ק דמגילה (דף טו.) וכאשר אבדתי אבדתי כאשר אבדתי מבית אבי כך אבדתי ממך שעד עכשיו באונס ועתה ברצון וגם נכרי פוסל לכהונה אע"ג דבהמה לא פסלה כדנפקא לן בהבא על יבמתו (יבמות נט:) ובכמה דוכתי דאין זנות לבהמה ש"מ מכל הני דביאת עכו"ם אוסרת והא דאמרינן דרחמנא אפקריה לזרעיה דעכו"ם היינו דוקא לענין קורבה כדאמרינן בפרק נושאין (שם צח.) דאפילו הם תאומים דמטיפה אחת הוו

חשיבי כנכרים ועל שהתיר לעכו"ם שנתגייר לישא אשתו קשה לרבי מדתנן בסוטה פרק ארוסה ושומרת יבם (דף כד.) ע"י כל העריות מקנין וקאמר התם (דף כו.) דאתי לרבויי אפילו עכו"ם מיהו אומר רבי דצ"ע דאי הוה מהני כאן טעמא דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי ואין זה הבועל שנתארסה לו אע"פ שאינו מועיל לפוטרו ממיתה כשבא על אשת ישראל ונתגייר כדאמר בפ' בן סורר (סנהדרין עא:) והך סוגיא דכתובות מפרש רבי הכי ולידרוש להו אונס שרי ואין צריכות למסור עצמן כיון דלא עבדי מעשה ולהכי לא פריך והא אסתר עריות הואי כיון דלא עבדה מעשה ומכל מקום פריך והא פרהסיא הוה הואיל ואיכא חילול השם בכך וכן פירש רש"י כאן דגריס אף גבי נערה המאורסה יהרג הבועל ואל יעבור אבל הנערה לא דלא עבדה מעשה וראיה לדבר אסתר ומשני התם אסתר קרקע עולם היתה ולכך אינה צריכה למסור עצמה וכן גבי רוצח נמי אם לא היה עושה מעשה לא הוה צריך למסור עצמו כגון שאומרים לו הנח לנו שנקחך ונשליכך על התינוק וכן בע"ז אם היו כופפים קומתו לפני ע"ז אינו חייב למסור עצמו דלא קא עביד מעשה וכן גילוי עריות אם היה מקושה כבר והביאוהו על הנערה פטור אבל אם נתקשה חייב דאין קישוי אלא לדעת כדאמרינן בריש הבא על יבמתו (יבמות נג:) והא דפריך תלמודא בפרק מצות חליצה (שם קג.) ובנזיר (דף כג:) ובהוריות (דף י:) גבי סיסרא שבא על יעל והא קא מתהניא מעבירה ומשני טובתן של רשעים כו' לא בעי למימר שחייבת למסור עצמה דהא קרקע עולם היא ועוד כי זו לא היתה קושיא שהוא לא אנסה לבא עליה אלא היא הסיתתו להתיש כחו ועוד מה היה מתרץ טובתן של רשעים כו' וכי בשביל כך לא היה לה למסור עצמה אלא הכי פי' התם דאמאי משתבח בה קרא דכתיב תבורך מנשים יעל ואמרי' בנזיר ובהוריות כעין נשים דהיינו שרה רבקה רחל ולאה ודרשינן נמי התם גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה והא הכא נמי עבירה שלא לשמה היא שנהנית מעביר' ומשני טובתן של רשעים כו' ולא נהנית כלל ואע"ג דבפרק מצות חליצה לא מייתי התם הך דגדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה מכל מקום עלה קאי ובשמעתין גרסינן גבי נערה יהרג ואל יעבור כדפריש רש"י ואי גרסינן תהרג כגון דעבדא איהי מעשה. מ"ר:

דף פג.

חולה אמר צריך כו'. וכגון שירא להיות מסוכן דאם לא כן אין מאכילין אותו ולא דמי להיתה צריכה לנר שחבירתה מדלקת לה את הנר ומוקמינן לה בפרק מפנין (שבת קכח:) בסומא ומשמע שמדליקין לה בסתם ואפילו אינה אומרת כן דהתם נמי קים להו לרבנן

דבייתובי דעתא דהדלקת נר דילה איכא פקוח נפש ונועל דלת דלקמן דאמרינן שובר דלת ומוציאו איכא נמי פקוח נפש לתינוק אבל במאכיל לחולה בעינן שיאמר או הוא או בקיאין שצריך מחמת שרואה סכנה פן יכביד עליו חוליו ויש ספרים שכתוב בהן בהא מילתא דרבי ינאי פשיטא ספק נפשות להקל מהו דתימא האי דקאמר חולה אגב תונביה וכל הני דאמרי צריכין אנו דמחללין עליהן השבת כולהו מיירי דמחמת דאגת סכנה אומר כן. מ"ר. וגם נראה לי דבדברים ידועין כגון צמחין וכיוצא בו יש הרבה אנשים שבקיאין בכך ואין נראה דרופא ובקי בכך בעינן:

מר בר רב אשי אמר כל היכא דאמר צריך אני כו'. וכוותיה קיימא לן דהוא בתראה ועוד קיימא לן כוותיה בכולי תלמודא לבר ממיפך שבועתא ואודיתא כמו שכתוב בתשובת הגאונים כמו שפי' בשבועות:

דף פד:

לא צריכא דפרוש לחצר אחרת כו'. כלומר שפירשו כולם לחצר אחרת:

דף פה.

אמר רב פפא להאכילו נבילות. וה"נ הוה מצי למינקט[234] לענין להחיותו אי במחצה על מחצה מצוה להחיותו אבל גבי רוב ישראל לא הוה מצי למינקט להחיותו כיון דאפילו במחצה על מחצה חייב להחיותו אם כן לא היה זה שום חידוש ואם נאמר דבמחצה על מחצה אינו חייב להחיותו הוה מצי למימר על רוב ישראל דחייב להחיותו אלא רבותא נקט דאפילו להחזיר לו אבידה שיש בכותים עבירה כמו ששנינו בסנהדרין (דף עו:) לא יאבה ה' סלוח לו זה המחזיר אבידה לכותי אפילו הכי אם רוב ישראל כישראל אבל להחיותו אין כל כך עבירה[235] כדתנן בגיטין (דף סא.) מפרנסין עניי נכרים עם עניי ישראל וכן נראה לרבי שאין צריך להחיותו כיון דליכא פקוח נפש אלא ברוב ישראל והשתא אתי שפיר דלא הוי מצי למינקט במחצה על מחצה כדי להחיותו ורב דאמר לעיל לא שנו אלא להחיותו ארוב ישראל קאי והכי נמי הוה מצי למינקט במחצה על מחצה כדי להחיותו כרב דאמר לעיל לא שנו כו' אלא דנקט החזרת אבידה שהיא חידוש יותר כדפרישית:

[234] לענין שלא להחיותו דאי במחצה וכו' וה"נ הו"מ למנקט ברוב ישראל כדי להחיותו אלא נקט החזרת אבידה שהוא חידוש יותר כדפרי' כצ"ל עיין ש"י.

[235] צ"ל כדתניא.

לא נצרכה אלא לחיי שעה. והא דאמר בפרק שני דמס' ע"ז (דף כז:) דלחיי שעה לא חיישינן פי' ומתרפא מן הכותי ואע"פ שיש לחוש שמא ימית אותו לאלתר היינו הכא והתם לטובתו כי כאן מפקחין כדי להחיותו ושם מרפאין אותו אולי יחיה:
מתוך שאדם בהול על מתו אי לא שרית ליה אתי לכבויי. ולא דמי לממון דאמר בפרק כל כתבי (שבת קיז:) מתוך שאדם בהול על ממונו אי שרית ליה אתי לכבויי דהתם כיון שאינו טרוד להציל (לא יבא להציל) לא יבא לחלל שבת בשביל ממונו אבל כשטרוד בהצלה אז יבא לחלל שבת אגב טירדיה אבל במת הוי איפכא שבקל יכול להצילו ובשעת הצלה לא הוי טרוד אבל אי לא שרית ליה אגב טירדיה וצעריה יבא לכבות. מ"ר:

דף פה:

תשובה בעיא יום הכפורים יום הכפורים לא בעי תשובה. ואם תאמר הכא משמע דיום הכפורים עיקר ואפילו הכי קאמר עם תשובה וקשה מכאן על מה שרגיל רבינו יעקב לומר דתלמוד תורה טפל לגבי דרך ארץ מדקתני (באבות פ"ב מ"ב) יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ אלמא דרך ארץ עיקר כדדייקינן ביבמות פרק החולץ (דף לח:) גבי שומרת יבם שנפלו לה נכסים דיורשי האב עיקר ומיירי בנכסי מלוג מדקתני יחלקו יורשי בעל עם יורשי האב אלמא יורשי האב עיקר ואילו הכא קאמר עם התשובה אע"פ שאינה עיקר א] י"ל דהכי קאמר עם התשובה שעשה כבר צריך יוה"כ ואינו בא לומר שצריך שניהם אי נמי משום מיתה דבהדיא תנא עם התשובה דתשובה עיקר גבי מיתה ועוד יש לומר דלרבי נמי צריך תשובה לכפרה גמורה אע"ג דמהני יום הכפורים למעט מכרת מ"מ כפרה גמורה בלא תשובה ליכא דאל"כ למה חרב הבית בשביל עונותינו כיון שיום הכפורים מכפר חוץ מג' דברים דפורק עול וכו' ועוד מקשי' על פירוש ר"ת מדכתיב ראה חיים עם אשה וגו' וחיים עיקר וי"ל דחיים דקרא הא דרשינן ליה בפרק קמא דקדושין (דף ל:) שאין זה אלא אומנות והכי קאמר כשם שחייב להשיאו אשה כך חייב אביו ללמדו אומנות ואי תורה היא [כשם שחייב ללמדו תורה כך חייב ללמדו אומנות] א"כ[236] הוה עיקר החיים דאין זה אלא אומנות. מ"ר. אבל לא היה נראה להר"ר אלחנן לומר כי תורה אינה עיקר דהא קאמר בתר הכי וכל תורה שאין עמה מלאכה אדרבה תידוק איפכא מבתרייתא ואמרי' נמי בפרק כיצד מברכין (דף לה:) ראשונים עשו תורתן קבע ומלאכתן עראי כו' ותנן (אבות פ"ו מ"ח) במ"ח דברים תורה ניקנית במיעוט דרך ארץ כו' והא דיוקא דהחולץ אינו ראיה דלא דייק אלא מדתני יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב ולא

[236] צ"ל לא הוה.

קתני יחלוקו סתמא דייקינן מדקא משני בלשונו לשנות יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב ש"מ דיורשי האב הוו עיקר ולא ידעתי מנ"ל דהא אם היה מאריך בלשונו יחלוקו יורשי הבעל ויורשי האב לא הוה דייקינן מידי וא"כ על כרחין מלשון עם דייק ולי נראה כי היה לו לומר יחלוקו יורשי הבעל ויורשי האב ועם ייתור לשון הוא לדקדק כן אבל כי תני יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ (דהוה משמע) אין זה יתור לשון כי לא היה לו לשנות יפה תלמוד תורה ודרך ארץ דהוה משמע או זה או זה קאמר וכן נראה עיקר:

דף פו.

ועשה תשובה מוחלין לו מיד. והיינו הא דאמרי' בחגיגה (דף ה.) העושה דבר ומתחרט בו מוחלין לו מיד ובמצות עשה מוחלין לו מחילה גמורה כדאמרי' הכא אבל בשאר עבירות אע"פ שאין מוחלין לו מקילין לו מדינו מקצת:

דף פו:

וצריך לפרט את החטא. וע"י כך תיקנו בתפלות של יום הכפורים על חטא שחטאנו לפניך באונס וחבריו:

תשובת רשעים מוחלטין מעכבת. אף אחר שנחתם גזר דין מיהו מ"מ סופו לבא לידי תקלה שאין גזר דין של יחיד נקרע כדאמרינן בראש השנה (דף יח.) אי נמי ר' יצחק היא דאמר יפה צעקה לאדם בין קודם גזר דין בין לאחר גזר דין:

דף פז.

כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו. ואע"ג שאחר למד לר' מאיר ויצא לתרבות רעה (חגיגה טו:) ואמרינן נמי ביבמות פרק ב"ש (דף קט:) גבי תוקע עצמו בדבר הלכה ל"צ דאזיל וגמר לאחריני ואזלי ועבדי מ"ד אית ליה אגרא לדידיה קמ"ל התם מיירי שמתחלה רע הוא כגון אחר שהיה רע מתחלתן כדאמרי' (בחגיגה טו:) ספרי מינין היו נושרין מחיקו ואמרינן התם כל עמר דנחית ליורה סליק כו' אבל היכא כהוא טוב מתחלתו שוב אין חטא בא על ידו:

השתא עילאי רמי דכתיב לך התרפס וגו'. שמעתא ביישתיך שיון דשדו מיא אירישך וביישתיך ומתחלה חטא לו רבי ירמיה:

קאזיל אבא למיקטל נפשא. תימה לר' לפי' הערוך שפירש כי רב היה שמו אבא כדאמרי' מאן ריש סדרא בבבל אבא אריכא ובני בבל קראוהו רב מפני כבודו כמו ר' יהודה נשיא שקראוהו רבי ומשום הכי היה מקפיד ר' יוחנן בחולין (דף קלז:) על שקראוהו אבא

אריכא בשמו ושמואל חבירו היה והיה קורהו אבא כמו שמצינו בכמה מקומות אמר אבא הכי אבל רב הונא דהכא שהיה תלמידו גמור היאך היה קורהו בשמו והא אמרינן (בסנהדרין ק.) מפני מה נענש גיחזי מפני שקרא את רבו בשמו ויש לומר דשמא היה אבא דרך כבוד כמו אבי אבי רכב ישראל. מ"ר. [ועי' תוספות חולין לח. ד"ה איצטריך]:

דף פז:

וחכ"א צריך שיתודה קודם אכילה כו'. ובתוספתא (פ"ד) גרס שיתודה אחר אכילה ושתיה ואע"ג שהתודה אחר אכילה ושתיה יתודה ערבית כו' וידוי יתירא זה לא מצינו אותו בתלמוד ושמא טעות סופר הוא לשם ובה"ג גרס כן אבל אמרו חכמים מתודה קודם אכילה ושתיה שמא יארע דבר קלקלה בסעודה ואע"פ שהתודה קודם אכילה ושתיה יתודה אחר אכילה ושתיה שמא תטרף דעתו עליו ואף על פי שהתודה ערבית כו' ונראה כי הגירסא שם הוא בשיבוש וצ"ע באחרות:

וסיים במה אנו. והיינו תפלת אתה נותן יד לפושעים וכך אנו נוהגים:

והאמר רב תפלת ערבית רשות. תימה מה בכך דמ"מ אין לו לבטלה בחנם כמו שרבי רגיל לפרש בפ"ק דשבת (דף ט:) אלא אם כן דוחקתו שום מצוה עוברת או שרא המייניה לאכול דתו לא מטרחינן עליה תדע שהרי יעקב אבינו תקנה וגם כנגד הקטרת אברים ופדרים היא שהן כל הלילה כדאמרי' בפ' תפלת השחר (ברכות דף כו:) וכמו שהן דלא מעכבי כפרה [איהי נמי] מ"מ מצוה בעלמא יש בהן כמו כן תפלת ערבית מצוה יש בה וא"כ שפיר קאמר הכא דפוטרתו אף לדברי האומר רשות כיון שצריך להתפלל ואומר רבי דהכא נמי אינו צריך להתפלל שהרי יש לו לעסוק בתקון צורכי סעודה למוצאי יום הכפורים שהוא יום טוב כדאמרי' במדרש שבת קול יוצאת ואומרת לך אכול בשמחה לחמך וכמו שפירשתי שאין לו לבטל תפלת ערבית בחנם כן משמע בירושלמי בפרק תפלת השחר דקאמר למ"ד תפלת ערבית חובה אין תפלת נעילה פוטרת אותה למ"ד רשות פוטרת משמע הא בלא כלום לא יפטור ואע"פ שחולק על תלמוד שלנו בכאן אין לנו להכחישו במה שאינו חולק על תלמוד שלנו והא דתניא בפרק תפלת השחר (שם) שכח ולא התפלל ערבית מתפלל שחרית שתים אתיא שפיר כמאן דאמר תפלת ערבית רשות כי בחנם אין לו לבטלה וניחא נמי הא דאמרינן פרק תפלת השחר (דף ל:) טעה ולא הזכיר ראש חודש אין מחזירין אותו לפי שאין בית דין מקדשין את החודש בלילה הא לאו הכי מחזירין אותו כי בחנם אין לו לבטלה אבל ה"ג פי' דכיון דהתפלל אותה שויה עליה חובה והלכך אי לאו טעמא לפי שאין ב"ד כו' מחזירין אותו ואין נראה

לרבי דהא אמרי' בפ"ק דשבת (דף ט:) למ"ד תפלת ערבית רשות הני בבלאי כיון דשרא כו' הא לא שרא מטרחינן ליה אע"ג דלא התפלל כלל וכי תימא כיון דהתפלל בשאר לילות שויה עליה חובה אם כן למה הוצרך לתרץ בשמעתין דלדברי האומר חובה קאמר אפילו לדברי האומר רשות ניחא כיון דשויה עליה חובה בשאר לילות על כן נראה כך כדפרשינן. מ"ר:

דף פח.

שצריך לומר הבדלה בחונן הדעת. הקשה ה"ר יעקב דאורלייני"ש ונכלליה כדאמרי' בברכות פרק (אין עומדין) [תפלת השחר (דף כט:)] כל השנה כולה מתפלל אדם הביננו חוץ ממוצאי שבת ופריך וניכלליה כו' ואומר רבי דהתם כיון שכל השנה רגיל בהביננו אין לו לשנות סידרו בשביל מוצאי שבת אלא ליכלליה אבל הכא רגיל כל השנה להתפלל י"ח ולכך מתפלל גם עתה ולא ליכלליה ותנא קמא מיקל עליו לפי שיש לו להכין סעודה למוצאי יום הכפורים שהוא יו"ט כדפרישית לעיל מ"ר:

בועלי נדות וטמאי מתים טובלין כדרכן ביום הכפורים. וא"ת מה מועיל טבילת טמא מת ביוה"כ כיון שצריך הזאה ויש לומר דמיירי שהזה עליו קטן או עבר והזה ובטבילה שאחר הזאה מיירי הכא אי נמי כגון שהזה מערב יוה"כ דבפ' שלשה מינין (דף מד:) מוכח דאם הזה בשביעי יכול לטבול בשמיני גבי תגלחת טומאה ואם תאמר הא מסקינן דטבילה בזמנה מצוה להאי תנא ואי בשמיני אין זה טבילה בזמנה יש לומר דמכל מקום לא אמרי' טבילה בזמנה מצוה אלא לחיוב דבעל קרי אבל פשיטא אפילו [שלא] בזמנו יכול לטבול דהא רבי יוסי דאמר לקמן דמן המנחה ולמעלה לא יטבול משום דסבר טבילה בזמנה לאו מצוה היא ומודה הוא דזב וזבה וטמא מת וכן בעל קרי יכולין לטבול אם ירצו לטהרות דלא פליג בזה עליה דת"ק אלא שסובר דאין בעל קרי חייב לטבול דלאו מצוה היא ות"ק סבר דבעל קרי חייב לטבול דמצוה היא וכן משמע מתוך דבריהם דפליגי בהכי בהדיא אבל אפילו שלא בזמנה יכול לטבול לכו"ע אפילו ביוה"כ וא"כ מיירי שפיר בהזה מעיוה"כ. מ"ר. ולא כמו שפי' בספר הישר בביצה דלמאי דקי"ל טבילה בזמנה לאו מצוה אסור לטבול ביוה"כ דלהאי טעמא לא מיתוקם למאי דפרשינן ומיהו בדין טבילה דיוה"כ בזמן הזה אם היא מותרת פי' בשבת (דף קכא.) גם בביצה (דף יח:):

ה"ג רבי יוסי אומר מן המנחה ולמעלה לא יטבול. פירוש אינו צריך לטבול אבל לא גרסינן אינו יכול לטבול דהא אע"ג דהיינו רבי יוסי ברבי יהודה דאית ליה טבילה בזמנה לאו מצוה מ"מ יכול הוא לטבול כדפרישית וכן בברייתא קמייתא נמי דקתני בה מן

המנחה ולמעלה לא יטבול פי' דתפלת נעילה לא יתפלל עד הלילה וא"כ אית ליה תפלה בזמנה לאו מצוה אפילו הכי קאמר כל חייבי טבילות טובלין כדרכן ביום הכפורים אלא ה"ג לא יטבול כלומר אינו חייב לטבול דטבילה בזמנה לאו מצוה היא. מ"ר:

לא ירחץ. פרש"י שלא ימחוק את השם ולא עיין בשבת בפרק כל כתבי הקודש (שבת דף קכ:) דמסקינן טעמא משום דאסור לעמוד בפני השם ערום:

מכלל דר' יוסי סבר לא אמרי' טבילה בזמנה מצוה. ומסקינן דהיינו ר' יוסי בר' יהודה וא"ת א"כ לא משכחת תנא אליבא דרב דאמר תפלת נעילה בלילה דלעולם אימא לך שהוא ביום והא דקאמר ת"ק טובל והולך עד המנחה אבל משם ואילך לא יטבול היינו בדצלי ואית ליה טבילה בזמנה לאו מצוה ורבי יוסי לטעמיה דהוא ר' יוסי בן חלפתא דאית ליה טבילה בזמנה מצוה ולכך טובל כל היום כולו ואע"ג דצלי ובין למר ובין למר הויא תפלת נעילה ביום דוקא ואומר רבי דודאי אין לו הוכחה כל כך אם לא שיסבור רב דכי היכי דגרס בברייתא בתרייתא דלעיל ר' יוסי בר' יהודה [כן גרס בברייתא קמייתא דלעיל רבי יוסי בר' יהודה] וא"כ קשיא דרבי יוסי ברבי יהודה אדרבי יוסי ברבי יהודה ועל כרחיה יתרץ הא בדצלי והא בדלא צלי דברייתא קמייתא בדלא צלי ואפ"ה קאמר ת"ק עד המנחה ש"מ דהיינו טעמא דאית ליה כרב דתפלת נעילה בלילה. מ"ר. ונכון היה בטוב ליזהר להתפלל לכתחלה נעילה ביום ואם התפלל בלילה יצא ידי חובתו כרב:

אלא אימא מבערב ישפשף. תימה לי מכאן למה שרגיל רבינו יעקב לפרש דנדה אינה צריכה לחוף כל גופה כלל כי אם ראשה כמו שפירש בנדה ובחולין דהא על כרחין הא דקאמר הכא מבערב ישפשף מיירי שפשוף כל גופו מדלא נקט יחוף וכן פרש"י דבשפשוף כל גופו בחמין מיירי ושמא נראה דאירי הכא באדם שיודע שנתעסק בצבע או בשום לכלוך וירא פן יצטרך למחר לטבול מחמת קרי אבל אם הוא נקי אין צריך לחפיפה אבל בשם רבינו יצחק אלפס מצאתי כתוב מבערב ישפשף אם ראה קרי מבערב יש לחוש שמא נתייבש על בשרו ישפשף היום ביוה"כ פן יחוץ אבל אם ראה עכשיו הוא לח ואין צריך שפשוף אבל לפרש"י קשה לי מה לו להזכיר שפשוף על טבילה זו יותר מכל שאר טבילת ששונה במשנה ובברייתא על כן נראה פי' רבינו יצחק אלפס עיקר ועוד קשה לי כיון דמבערב קאי אשפשוף למה יש לו לשפשף וכי יש לו לידע שיראה קרי למחר דבברייתא קתני הרואה קרי ביום הכפורים:

כל העולם כולו רעב והוא שבע. סימן טוב הוא לו שירחמו עליו מן השמים:

תמו נשלמו תוספות ישנים ממסכת יומא